

భారతి

ఏప్రిల్
1945

సంపుటము 22 : : సంచిక 4

[విడిప్రతి 8 అణాలు]

ఆంధ్రగ్రంథమాల పుస్తకముల పట్టిక

ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వము (4. సంపుటములు) సంపు. 1 కి రు.	10-0-0
శ్రీ మహాబుషి నిఘంటిత యోగ శాస్త్రముచిత్రా. సూర్య	
నారాయణయోగిని	5-0-0
భగవద్గీత (సంపు. 1)-బె. రామారావుగారి వ్యాఖ్యానముతో 1, 2, 3 సంపుటలు మాత్రమే ఉన్నవి. సంపు. 1 కి ...	1-8-0
శతకకవులచరిత్ర-పం. సుబ్బారావుగారు ...	1-8-0
పారిభాషికపదకోశము (ఇంగ్లీషులోని శాస్త్రీయపదముల తెలుగుపదముల నిఘంటువు) ...	1-4-0
ఆంధ్రవాఙ్మయసూచిక (ముద్రితముదితగ్రంథములపట్టిక)	1-0-0
శ్యామసుందరము-బం. సత్యనాథముగారు ...	1-0-0
జీవనప్రభుత్వము (న.)-కె. యన్. వెంకటరమణిగారు ...	1-0-0
భీష్మము (నాటకము)-హె. పిచ్చిరెడ్డిగారు ...	1-0-0
అవిమారకము (నాటకము)-మానసల్లి రామకృష్ణకవిగారు	0-10-0
కృషీవలవిజయము ...	0-8-0
వివాహతత్వము-బం. మల్లయ్యశాస్త్రిగారు ...	0-8-0
నిరుద్ధభారతము-మం. వెంకటశర్మగారు ...	0-8-0
శ్రీరామవిజయము (నాటకము) ...	0-8-0
ఆరోగ్యసాధనము- గాంధీమహాత్ముడు ...	0-8-0
గీతాబోధ- ...	0-4-0
ప్రార్థనగీతావళి ...	0-4-0
హరికోధారము-(ప్ర) శేషాద్రిశర్మగారు ... రు.	0-4-0
మానవసర్వత్వములు-థామస్ పెయిన్ ...	0-4-0
హిందీతెలుగు బాలిశిక్ష-పం. ఆ. శాస్త్రిగారు ...	0-6-0
,, మొదటివాచకం ...	0 6-0

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల,

7, తంబుకెట్టి పేడి

జి.టి., మద్రాసు,

సోమరితనముగా నుండుటకు ఇది సమయముకాదు

స్త్రీల సహాయకదళము లో (ఇండియా) ఉద్యోగములకు ప్రస్తుతము అనేకవేలమంది స్త్రీలు అవసరము. ఈ ఉద్యోగములలో పని అత్యంత ఉత్సాహకరమగు నుండును. మంచి జీతము రాగలదు. వయస్సు 17 సం.లను 50 సం. వత్సరములను మధ్యవుండి, ఇంగ్లీషును ధారాళముగా మాట్లాడుట, వ్రాయుట తెలిసిన వారు మాత్రమే దరఖాస్తు చేయవలెను.

సౌకర్యములుగల వసతి గృహములు: డబ్ల్యు. ఏ. సి. (ఐ) లోని జనరల్ సర్వీసులో చేరువారు సౌకర్యములుగల వసతిగృహములలో నుంచబడుదురు. ఈ దళములోనివారే అగు బాధ్యులైన స్త్రీలు వాటిని పరీక్షించుచుండురు.

విజయము: దేశరతుగా శత్రువుల తొంగి పోవుటకు ఈ యుద్ధములో కమపాత్రను నిర్వహించునట్టి దారితో స్త్రీలు విజయము వచ్చినవిమ్మట కాంతి పొల్వములను అనుభవించుటలో ఎక్కువ అధికారము కలిగియుండురు.

మున్ముందు ఉద్యోగము: వాణిజ్యము లోను, పరిశ్రమలలోను ఇండియా త్వరితగతిని అభివృద్ధిచెందుచున్నది. కాంతి చేర్చిడిన తరువాత నివిల్ ఉద్యోగములకు అనేకమంది నుండి తులు (స్త్రీలు, షురువులు) అవసరమగుట నిశ్చయము. డబ్ల్యు. ఏ. సి. (ఐ) లో యివ్వబడు శిక్షణ, ఈ దళములో పనిచేయుకాలమున కలుగు అనుభవములవలన, యుద్ధాంతర జీవికములో అనేకమంది స్త్రీలు మంచి అర్హతలు. అప్పటి నిర్వహణపక్షిత కలిగియుండురు.

దరఖాస్తుచేయుట: ఎట్లు ఈ ఉద్యోగములో చేరు ఏరతులు మొదలగునవి నిర్మాగమాటముగా డబ్ల్యు. ఏ. సి. (ఐ) లోని ఏ. టి. ఆర్. ఓ. ల నుంచి పొందవచ్చును. వారుకూడా ఈ దళములోనివారే. మీరు కొరిన డబ్ల్యు. ఏ. సి. (ఐ) గురించిన ఏ సమాచారమునయిననూ వారు సంతోషముగా తెల్పుదురు.

ఏ. టి. ఆర్. ఓ. డబ్ల్యు. ఏ. సి. (ఐ) అడ్రసులు.

బొంబాయి: ఏ ఎస్.ఐ. బిల్డింగు, హాస్పిటల్ రోడ్, వోలికలాన్. కలకత్తా: ౦/౦ డి.టి.ఆర్.ఓ. 28, థియేటర్ రోడ్. లక్నో: ౦/౦ డి.టి.ఆర్. ఓ. ఈస్ట్ బెంగాల్: హెయిదర్ గంజ్. పాట్నా: ౦/౦ డి.టి.ఆర్. ఓ. ఎస్టిబిఎస్ రోడ్డు రావల్పిండి: గ్వీన్ హౌస్ రోడ్డు. బెంగళూరు (కాంపౌండ్ మెంటు): కెప్టెన్ రోడ్డు లాహోర్: 22, కేవిన రోడ్డు. పూనా: స్టాంబన్ రోడ్డు. మెద్రాస్: 3/18, మౌంటెన్ రోడ్డు, లేదా, మికు దగ్గర రోడ్డున్న డబ్ల్యు. ఏ. సి. (ఐ) ప్లాటాన్ కమాండరుకు దరఖాస్తు పెట్టుట.

స్త్రీల సహాయకదళము (ఇండియా) లో చేరుడు

విషయానుక్రమణిక

1945, ఏప్రిల్

చంపకమాల—హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	303
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము : కొన్ని విశేషాలు—మొదలి వెంకటరామయ్యగారు		305
అష్టదిగ్గజములు—మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు		311
ఉద్బోధము—బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు		318
అన్నదమ్ములు—'జమదగ్ని'		319
చోర మీమాంస—రామకృష్ణశాస్త్రిగారు		335
జన్మకాల శోధనపద్ధతులవిలువ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులుగారు		341
పునర్యసు—గొబ్బూరు వెంకటానందరాఘవరావుగారు		351
తోటలో డాబా—అజ్జరపు వెంకటరమణరావుగారు		355
మధుర నేలిన తెలుగునాయకరాజులు—దిగవల్లి వెంకటశివరావుగారు		363
పిచ్చిబాబు—రా. నీ. ఆంజనేయశాస్త్రిగారు		370
ఇంటిపేరు—చిలుకూరి నారాయణరావుగారు		371
విశ్వంపెల్లి—సోమంచి యజ్ఞన్న శాస్త్రిగారు		377
నాటకములు : పద్యములు—మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు		389
దివ్యస్మరణ : కీ. శే. కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు—విశ్వ నాథ సత్యనారాయణగారు		
శుక్లప్రియాలు—మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రిగారు		392
ఎవరి కెరుక—పుట్టా సూర్యనారాయణమూర్తి చౌదరిగారు		395
కలగూరగంప		396
విమర్శనము		400

త్రివర్ణచిత్రము : మధులీల.

— పుష్పావళి —

సంపుటము

ఏప్రిల్, 1945

సంచిక

22

పార్థివ - శైత్రము

4

చంపకమాల

శ్రీ హనుమచ్ఛాస్త్రి =

నగవుల పూలగుత్తి వయినాడవురా నఖి! ఎంత చాచినన్
మొగలుల పండుపొత్తుల గుబుల్కొను కమ్మని తావినోలె నీ
మొగమున తీయనైన యనుభూతులు సిగ్గుల దేలి వెల్లు; నే
సొగసుల రాణి యశావనరుచుల్ చవిగొంటివిరా సుహృత్తమా?

ఇక తెరచాటు లేటికి? సుహృద్వర! నల్లని కన్ను రేకు పొం
దికల జపాసుమప్రభల దిద్దిన వే శుభయామినుల్? రహా
త్సుకత చెలంగు నీయమృతచంబనముద్రలు మేలుకొన్న వే
నకి జడలోని మల్లెల పసందులు నీమెడలోని వాసనల్?

భారతి - పార్థివ చైత్రము

పొలపొల గాలి కౌగిలుల పొంపిరివోయెడు సన్నజాజితీ
గల నునుమొగ్గలట్లు పులకల్ నెలకొన్నవి మేని నిండ; నీ
తలపుల తీయనైన కవితల్ ఫలియింపగ నెట్టకేల కే
కలల వెలుంగు   సి ముఖముఖ ముద్దుల నిన్ వరించెరా!

అరవిడు నల్లకల్వజత యందము చిందెడు కన్నదోయి ని
ద్దురల తెరల్ తెమల్చుకొని దూరపు మేరల స్వర్గఖండముల్
దరిసిన రాత్రి కమ్మని తలంపుల దోగెడునేమొ యింకనుం
బరపదు చూడ్కి యొక్కటియు మానవమాత్రులమైన మాపయిన్.

౫

ఇపురుకటారిజోదు సవరించెను తీయని విల్లు; తోటలన్
సవమధులక్ష్మి మంజుషద నర్తన నిస్వనముల్ చెలంగె, నీ
పువ్వుపెడదన్ విదల్చుకొని పొంగిన భావమధుస్రవంతికా
కవితలు పల్కరా! యరుత కాన్కగ చంపకమాల వైచెదన్.

5 మార్చి '45.

ప్రభావ పదున్నము

కొన్ని విశేషాలు

= శ్రీ మొదలి వెంకటరామయ్య

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నాన్ని సావధానంగా పఠించి నట్లయితే కొన్ని విశేషాలు గోచరిస్తాయి. ప్రబంధమస్తువు వేరైనప్పటికీని తెలుగులోని ప్రబంధాలు చాలావరకు ఒకేమార్గాన్ని అనుసరించాయి. ప్రబంధకథాప్రారంభమైన పద్యంతోనే పురవర్ణనను మొదలుపెట్టి తరువాత క్రమంగా చతుర్వర్ణములను వర్ణించడం, పుష్పలావికాదివర్ణనము—ఇవి ప్రబంధ సంప్రదాయాన్ని నూచిస్తాయి.

ఎందువల్లనో యీపద్ధతి నచ్చక పింగళిసూరన్న తన కావ్యంలో కొంత నవ్యతను కనబరచడానికి పూనుకొన్నట్లు గోచరిస్తుంది. ప్రబంధాలన్నీ ఒకే పంథా ననుసరిస్తే పాఠకులకు వానియందు అభిరుచి కలగ దనే భావమే అతన్ని యిలాంటి నూత్న సృష్టికి పురికొల్పి ఉంటుంది. పూర్వసంప్రదాయాన్ని పూర్తిగా విస్మరించకుండా దాన్ని హృదయంగమమైన రీతిని తన ప్రభావతీప్రద్యుమ్నంలో నిర్వహించాడు.

“క్రియఃపతి స్ప్రీమతి కాసితుం జగ
జ్జగన్నివాసో వసుదేవసద్యని
వసక్ దదర్శావతరంత మంబరా
ధిరణ్యగర్భాంగభవం మునిం హరిః”

అని మాఘకవి తన కావ్యాన్ని ప్రారంభించినట్లు—

“శ్రీరమణీరమణీయసు
హోరస్థలం డచ్చుతుండు సముజ్జ్వలమహిమన్

ద్వారక నుండఁగ నొకనాఁ

డారూఢాదరత నిండ్రుఁ డవ్యభుకడకున్.”

“లోకహితకార్యపర్యలోచనంబునకై చను దెంచువాఁడు నాకంబు వెడలి యాకసంబున నడ తెంచుచున్న సమయంబున”.

అని ప్రారంభించి పాఠకునిగూడా యింద్రునితో వియత్సభవిహారానికి తీసికొనిపోయి, అచ్చట నుండి—తాను స్వయంగా గాకుండా—యింద్రమాలల ముఖంగా ద్వారకానగరసౌందర్యాన్ని చవిచూపించాడు. ఉన్నతస్థలంనుంచి ప్రకృతి సంతా ఒక్కమారుగా చూడవచ్చు. భూమిమీద నిలిచి చూడడంలోనూ, వియత్సభంనుంచి చూడడంలోనూ భేదంవుంది. భూమిమీద నున్న మనుష్యుని దృష్టి దూరంగా ప్రసరించదు—మధ్య యెన్నో ఆటంకాలుంటాయి. ఉన్నతస్థదేశంనుంచి క్రిందికి చూచే మనుష్యునికి ఒక విశాలమైన ప్రకృతిచిత్రాలన్నీ ఒకేమారు గోచరిస్తాయి—మనోహరములుగానూ వుంటాయి. అదీ గాక పాఠకుడు తానుగూడా వియత్సభవిహారాన్ని ఊహించుకొని క్రింద వుండే సృష్టిచిత్రాలను గురించి కావ్యంలోని ఒకనాక పాత్ర తనకే వివరించి చెబుతూ ఉన్నట్లు భావించి ఆనందాన్ని అనుభవిస్తాడు. అప్పుడు కావ్యంలోని వర్ణనము విసుగును కలిగించదు. ఈ విషయాన్ని మారన్న గ్రహించి, తన కావ్యాదిలో సూతలిద్వితీయుడై నాకలోకంనుండి శ్రీకృష్ణదర్శనార్థమై క్రిందికి దిగివస్తూన్న ఇంద్రుని

భారతి = పార్థివ ఛైత్రము

ప్రవేశపెట్టి, వారు “తత్త్వద్యస్తుసందర్శనసమయ సముచితవారోచనల వినిపించుచుఁ గొంతదవ్వున నుద్వేగి డిడ్డ”లోపల తన పురవర్ణనాన్ని ముగించి, కథాసందర్భాన్ని అందుకున్నాడు. ప్రబంధప్రారంభంలోనే ఒక నూత్న మార్గాన్ని త్రొక్కాడు.

బ్రాహ్మణవర్ణనముందు గూడా నవ్యత కాన్పిస్తుంది. కేవలం కవే వర్ణించాడనే భావం పాఠకునికి కలగకుండా సమర్థించుకుంటూ, ఆ వర్ణనమును ప్రపయంకంగా చేసుకోవడంలోనే యీ కవిప్రతిభ యిమిడిఉంది.

వసుదేవుని యాగసమాప్తిసమయంలో భద్రుడను నటుణ్ణి సభలో ప్రవేశపెట్టాడు. అతడు తన అద్భుతవర్ణన ప్రవర్తనములవల్ల పరిభుజ్యులను జేయగా వారందరూ అతనికి పారితోషికము లిచ్చారు. భద్రుడు వాళ్ళనందరినీ పొగిడాడు. సభలోని ధూర్తవటువులు కొందరు—“భద్ర! కడు సొంపులుగా బొగడించుకోఁ జూమి తలపగ నిష్క డింత తేనెదారుల మైతిమి.” అంటూ “తమ దండెపుంగల సున్న మాటుగోచుల”ను భద్రుని కిచ్చి తమ్ముగూడా పొగడమన్నారు. యీ సమయాన్ని పురస్కరించుకొని, కవి, ఔచిత్య భంగం తేకుండా—యిది అనవసరవర్ణన మని పాఠకునికి అనిపించనట్లు—భద్రునిచేత బ్రాహ్మణవర్ణనము చేయించాడు. ఘట్టము హాస్యరసపూరితమైనది. పాఠకునికి ఉత్సాహాన్ని కలిగించేది. అలాంటి ఘట్టంలో వర్ణనమును ఇముడ్చడం కవిసమయాచితజ్ఞతకు నిదర్శనం.

“నేదసారభముల వెదచల్ల గల కుచి

పరిశుద్ధి చెంపొందు బ్రహ్మవర్చసపావ

కన్యార్జితస్ఫులింగంబులార!

యరయనట్టికనికలంతలయ్యను బింక

మన బ్రహ్మశిఖ ముట్టు ప్రోడతార!

దంటమాటలకు ధార్త్యమునకు నానతి

పడినట్టివట్టి సత్ప్రిజ్ఞులార!”

అని భద్రుడు వటువులను పొగిడాడు. ఆ పొగడ్డకు తృప్తికెందని వటువులు అంతతో పోక, ఆ ప్రాంతంలో అజ్ఞాదుతూంపే వారిని భద్రుడు “సుచ్చు”లన్నా ఆ వటువులు కోపించి—

“అటవాండ్రని నమ్మి యనుమతివంగ నెట్టి

పురమైన నశ్రమంబునను జొచ్చి

పగలెల్ల నాటల బ్రమయించుచును సందు గొందులెల్ల నెఱింగికొనుచు రేలు

కన్నగాండ్లనుచు నగళ్లు ప్రవేశించి

యందు నెంతటివార లడ్డమైన

జక్కడనుచు బేనుగ్రుక్కినపాటిగా

నిష్టమైన యర్థమెల్ల బడసి

బ్రదుకుచునికి మీ స్వభావము”

అని భద్రుని ఆక్షేపించారు.

“ఇంద్రకార్యముడెస న్వర్తిల్లి చిత్తంబుతో ననికి న్వజ్రపురంబు జొచ్చుట కుపాయాన్వేషియై యున్నిడేసి నిజాపేక్షకు సుత్తరంబుగ” వటువుల వాక్యాలను జనార్దనుడు గ్రహించి “తదనుసారంబున వజ్రపురప్రవేశమును, వజ్రనాభినాశంబును నతిసుకరంబులుగా మనంబున నిశ్చయించుకొని తత్ప్రయోజనంబునకు నరుగ నర్హం డెవ్వడొకో అని విచారించుటకు అవకాశం కలిగింది. కడకు వటువాక్యాలను సారమే ప్రద్యుమ్న గదసాంబులు వజ్రనాభపురిని ప్రవేశించి వాని వినాశానికి కారణులయ్యారు.

భద్రుని బ్రాహ్మణవర్ణనంమూలంగా వటువులు అప్రయత్నంగానూ, అన్యాయచేతంగానూ వజ్రనాభ వధకు బీజాన్ని నాటారు. యీ ఘట్టం కావ్యానికి ప్రాణప్రదం. అలాంటిదాన్ని అతికాశలంతో నిర్వహించాడు నూరన్న. అటు ప్రబంధసంప్రదాయాన్ని కాపాడుకుంటూ, ఇటు వర్ణనమును కావ్యబీజోత్పాదకంగా చేయగలిగాడు.

ఇలాంటి ఘట్టాల మరికొన్ని కనిపిస్తాయి.

బ్రహ్మకా, సరస్వతికి ప్రణయకలహం కలిగినట్టు హంపి చెప్పిన సందర్భంలో; బ్రహ్మ మనమ్రగుణ్ణి నిందిస్తూ—

ప్రభావతీప్రద్యున్నము - కొన్ని విశేషాలు

“ఏలరా! మనస్సుండ! నన్ను నింత యేచు
తేమి మేలు? రానున్నవి యిట్టి పాట్లు
నీకు నీక బ్రభావతీ యను నెలతపై వి
రాలికారణముగ; వేగిరంబు వలదు.”

అనిన మాటలను హంసి తాను వినినట్లు ప్రభా
వతీతో చెప్పి ఆమెకు ప్రద్యున్నునియందు అను
రాగాన్ని వృద్ధిజేసింది. యీ మనస్సుతో హాలంభనమువల్ల
ప్రభావతీప్రద్యున్నుల సంయోగం నిశ్చయమని ఉత్త
రార్థాన్నిగూడా నూచిస్తూంది. తద్వారా యిది కథకు
పుష్టిని కలిగించింది.

“కన్యవల కల్పితనంబున బుష్పలావికల్ తల
పులు గొల్లలాడి మిగులం బ్రమయించి యువప్రజంబుచే
నెల లధికంబుగా గొనుచు వేడుక నమ్మిరి పువ్వు
లంగడిక” అనే పుష్పలావికాప్రసంగంతోపాటు—
“ప్రభావతీకి నొక్క యతివ విరులుగొనుచు బోవగ
నందు నింపున జరించు తేటిగమిలోన” ప్రద్యున్నుని
గూడా ఒక తేటిగా మార్చి ప్రభావతీ అంతఃపురానికి
చేర్చాడు కవి. ప్రబంధాదిలో సంప్రదాయరక్షణకై—
కథాసందర్భానికి ఉపకరించని—పుష్పలావికావర్ణన
మునకూ, కథాసందర్భంలో నాయకుణ్ణి తేనెటీగగా
పుష్ప స్వాశ్రయింపజేసి నాయకవర్ణకు భేదం లేదూ!
ఇట్టి వర్ణనము కవియొక్క సమయోచితబుద్ధిని ప్రద
ర్శిస్తుంది.

ఈ విధంగా తాను ఉద్దేశించిన వర్ణనమును పాత
కునికి హృదయంగమంగా వుండేలాగా తత్తదుచిత
సన్నివేశాల్లో ఇమిడ్చి, ఆ వర్ణనములను కావ్యవస్తు
పోషకములుగా చేసుకొన్నాడు నూరన.

ప్రబంధకర్త లందరూ స్త్రీపురుషవర్ణనల్లో
ఉపయోగించే ఉపమానవస్తువుల ప్రసక్తి యీ కవికి
దుచించినట్లు అగపడదు.

“నెత్తమ్మ లనుచు గ్రొన్నెల లంచు వటఫల
శ్రీ లంచు తాజేటిచిప్ప లనుచు

నమ్మల పొదు లంచు ననటికంబము లంచు
బులిన మంచును సుడిచెలవ మనుచు
హరిమధ్యమం బంచు హైమకుంభము లంచు
ననమ్మకాళము లంచు జివురు లంచు
మదను శంఖ మటంచు మణిదర్పణము లంచు
బగడ మంచును దిలప్రసవ మనుచు
శేఫరు లనుచు సింగిణు లంచు జంద్రఖండ
మనుచు శ్రీకారము లటంచు నళు లటంచు
నిట్టివి గదయ్యి చెప్పబోయిన నుపమలు
వీని దడవ సిగ్గుదవు”

అనే పద్యమే వైవిధ్యాన్ని స్పష్టపరుస్తుంది.
సౌందర్యం సహజమయినది. ఒకానొక యువతీని
వర్ణించడంలో ఆమెఅవయవాలను వేరువేరుగా తీసి
కొని కొన్ని వస్తువులతో పోల్చడ మనేది అస్సాభావిక
తను తెలుపుతుంది. సహజసౌందర్యాన్ని యథాతథంగా
వర్ణిస్తే దానిలో స్వాభావికత గోచరిస్తుంది.
స్త్రీ అవయవాలకు ఉపమానత్వాన్ని పొందే వస్తువుల
సన్నిధిని ఒకటిగా చేరిస్తే ఒకానొక వికృతరూపం
తయారవుతుంది. అందువల్ల నూరన్న అట్టి వర్ణనము
లోని కృతకతను గమనించి—

“అటుగా కద్యుతరామణీయకగుణా
భ్యంబైన సదస్సువున
బటువాచారసింహు ల్పిసంగమయినకొ
బారంబు ముట్టకొరసో
తక్కుతం జెప్పక మానజాలరను
పక్షం బొందు భావించినకొ
ఘటియిల్లుకొ వనితాంగవర్ణనకు ని
క్కం బవ్యధానిధియుకొ.”

అని యాధార్థ్యాన్ని వెల్లడించాడు. తత్వతః
అలాగిచ్చినట్లుంటే స్త్రీ అంగాలను వేరువేరుగా
వర్ణించడమనేది స్వభావానికి దూరం. మానుషశరీరం
అఖండమైనది. అంగాలన్నీ ఒకటిగా చేరినప్పుడే శరీ
రానికి సౌందర్యం సిద్ధిస్తుంది. ప్రత్యేకాంగవర్ణనం
అఖండ శరీరసౌందర్యమునకు పుష్టిని కలిగించదు. ఈ
రచనాస్వాన్ని గ్రహించాడు కవి.

భారతి - పాఠ్యపాఠశాల

శరీరవర్ధనములో ఉపమానాలను జూపించడం
యీయనకు యిష్టం ఉన్నట్లు కనిపించదు. అందు
వల్లనే—

“సుకవులు క్రిందుమీదరసి
చూడక యీడని యాడుకొన్న చో
టకకదళీవిలాస మక
టా విపరీతముగాక సాటియే
యకలుమరామణీయక స
మంచితకోమలతద్భూతుల
ప్రీతి సరిగా వదెంత తల
క్రిందయినక గరిరాజహస్తముల్.”

“.....చం
ద్రాద్యోపమానకోభకు స
భంగుల్ గాని, యధస్సహస్రగుణ సౌ
భాగ్యంబు లాయంగముల్.”

“.....చంచరికచం
ద్రాద్యుపమానకోభకు స
హస్రగుణంబుగ హేచ్చ గేశవ
క్రౌద్ధ్యఖిలాంగలప్రీతి.”

అని అనేకమార్లు ఉపమానవాచకములను నిర
సించాడు. యీ సందర్భంలో భర్తృహరియొక్క—

“నోసత్యేన మృగాంక ఏవ వదనీ
భూతో నచేదీవర
ద్వంద్వం లోచనతాం గతం నకనక్త
రవ్యంగయప్తిః కృతా
కిం త్వేవం కవిభిః ప్రతారితమనా
స్తత్త్వం విజానన్మపి
త్వక్రాంతసాస్థిమయం వపు ర్మృగదృశాం
మందో జన స్సేవతే.”

అనే స్లోకం జ్ఞాపకంవస్తుంది.

ఉపమానవస్తువులయందు తనకు గల గాఢనిరా
దరాన్ని—

“అమరారికరుల కుంభముల వ్రయ్యగమొత్త
రమణిచన్నులు నఖ్యాగముల నొత్త
సమదరాక్షసరథచక్రంబు లిల గూల్చు
గాంత్రోణికి నూడిగంబుసల్పు
నసురేంద్రజయశంఖ మవనిపై వ్రేయింప
గామినీకంఠంబు గొగలింప
వజ్రనాథుని ధనుర్వాస్త్రలు గడతేర్చు
బడతొకన్బొమ్మసంజ్ఞ బనులొనర్చు
దైత్యు మెఱుగుదూపులు దళితములునేయ
దత్తనూజమాపులు ఫలితములునేయ”

అనే పద్యంలో చూపించాడు. ఈ పద్యంలో
వీరశృంగారములతో గూడిన ప్రకృతార్థమేకాకూడా—
“కరుల కుంభములు వ్రయ్యగ మొత్తుట”, “రథచక్రం
బుల గూల్చుట”, “శంఖ మవనిపై వ్రేయించుట”,
“ధనుర్వాస్త్రలు గడతేర్చుట”, “మెఱుగుదూపులు
దళితములునేయుట” అనేవానివల్ల కలిగే ధ్వనిద్వారా
ఆయా ఉపమానవస్తువులయందు కవికి గల గాఢ
నిరాదరము అనే అప్రకృతార్థంగూడా స్ఫుటంగా
కనిపిస్తుంది. ఆయా వస్తువులను కవి తిరస్కరించాడు
గూడాను.

సహజసౌందర్యాన్ని సహజభోరణిలోనే—
ఉపమానవస్తునిరపేక్షకంగా—వర్ణించి, తద్వర్ణనము
నందు స్వాభావికతను గోచరింపజేయడమే కవి
ఆశయం. సౌందర్యవర్ణనానికి చంద్రమన్మథ మలయ
మారుతోపాలంభనములకూ ప్రత్యేకంగా ఒకటిరెండు
అశ్వాసాలు కేటాయించడం యీ కవిమతం గాదు.
అలాంటి దీర్ఘవర్ణనములకు తావివ్వడంవల్లనే ప్రబం
ధాలు పాఠకుని ఆకర్షింపజేయున్నాయి.

ఉపమానవస్తువుల అస్వాభావికతను యీక్రింది
పద్యంవల్ల గ్రహింపవచ్చు:

“తరుణి కెంగే లంచు దమిబట్టి కటకటా

చిగురాకె యిది యంచు జిన్నవోయి

వెలిదిపాలిండ్లంచు వెస నంటి చెల్లిభో

పూగుత్తులే యంచు బొలుపుదటిగి

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము - కొన్ని విశేషాలు

చెలుపవయ్యెద యంచు జేసాచి యయ్యో ప

రాగోదయమె యంచు రహి దొఱంగి

రమణిజేనలి యంచు రతికాంక్ష యెడిసి హా

తేటిమొత్తమె యంచు దెల్లబాటి."

ఇందులో ఆయా ఉపమేయముల సామ్యము కోసం తత్తదుపమానములను గ్రహించడంవల్ల "చిన్న బోవుట, పాలుపుడఱుగుట, రహిదొఱగుట, తెల్లబాటుట" అనేవి సంభవిస్తాయని వ్యంగ్యంగా కవి తెలుపుతూ అట్లు గ్రహించేవారిని ఆక్షేపించడానికీపద్యాన్ని ఉద్దేశించినట్లు కనబడుతుంది.

కొన్ని ప్రదేశాల్లో యీ కవి దిక్పాలకంగా వర్ణనములను ప్రవేశపెట్టాడు.

"ఆరయ నింక నేమడిగ

దల్ల వెయ్యతడు శంబరం ద్రిలో

కారిని ద్రుంచునప్పటి ప్ర

హారకిణంబు బురంబునందు నా

హా! రతికంకణాంకములు

నల్లవిగో మెడయందు; వీరశృం

గారకళాధ్యుని ట్లతని

గట్టిగ నెవ్వ రెఱింగి వ్రాసిరో!"

"శౌర్యయుతుం డతండు భుజ

సత్త్వనిధానము కాంతిరాశి గాం

భీర్యపుట్రోక సత్కృశల

పెన్నని రూపము దాల్చినట్టి యా

దార్యము పెక్కు లేటికి ను

దాత్తగుణోదయ మాయపూర్వసాం

దర్శిత కెంత యెంత యుచి

తంబగు నంతయు గల్గి శోభిలకె."

అనేవి ఉదాహరణలు. అసమాన సాందర్యానికి యేయేలక్షణాలు లండాలలో అయాలక్షణాలు గల ఒకవ్యక్తిని పాతకుని మనోవీధిలో నిలిపాడు. కృత్రిమ వస్తువులతో పోల్చి శరీరశోభకు కళంకం అపాదించడానికి బదులు ఒకానొక సాందర్యరాశిని హింసించేయడం ఉచితంగా లేదా? మరికొన్ని —

"తిర్యగ్గనితను నన్ను స

మర్యాదానందమగ్నుమతి జేసె మహా

శృర్యముగ దద్యధూసాం

దర్శం బపు డేమి చెప్ప నలినాక్షసుతా!"

"శృంగగ్రాహిక జెప్ప వేఱు తెరువులో

సిద్ధింపమింజేసి చి

త్రాంగశ్రీనిధి నవ్యధూమణిని న్నూ

లారుంధతీన్వాయమా

ర్ధాంగికారమునకొ వచించితిని."

"తెఱవా! సందిట సందెడు

నెఱివెండ్రుక లాయతములు నీలము లీవియే

తెఱగున ముడిచిన నీకుక

గొఱతగలదె? యివియ జట్టిగొను నీవిభునిన్."

అనే వర్ణనములు ఎంత స్వాభావికంగా ఉన్నాయో! సుందరప్రియసీప్రియులను ఉహాపథంలో నిలపడమే యీ కవి చేసిన పని. పాతకుడు వారి సాందర్యాన్ని మనసా భావించి ఆనందిస్తాడు — అప్పుడు వర్ణనము సార్థకమౌతుంది.

ప్రబంధవర్ణనములందు నిరసనభావాన్ని తెలపడానికి మారన్న తన "శుచిముఖి"కి "ఉపమాతి శయోక్తికామధేనువు" అనే విరుదమును ప్రసాదించజేసి ఉంటాడు అనే భావం పాతకులకు కలగకపోదు. అటు ప్రబంధసంప్రదాయాన్ని విసర్జించకుండా చేయదలచిన వర్ణనములను హృదయంగమంగా చేస్తూ, వానిని కావ్యవస్తువుకు అంగములుగా నిర్వహించడమే యీ కవిలోని విశేషం.

మరియొక విషయం: విప్రలంభశృంగారవర్ణనమునకు ఒక లలితమైన పద్ధతి ననుసరించా డీయన. అదే "గోత్రస్థానిత్యం" అనేది. ప్రణయకలహంవల్ల నాయికానాయకులకు తాత్కాలికవియోగాన్ని కల్పించడానికి ఒక సుకుమారప్రయోగ మిది. "వనితలకు సవతినామము మారణమంత్రము" అనే సూత్రమే దీనికి మూలం. యీ విషయం సర్వవిధితం — అనుభవజ్ఞులు గూడా అనేకమంది ఉంటారు. స్వాభావికమైన యీ

భారతి - పార్థివ చైత్రము

“గోత్రస్థానీత్యా”న్ని పురస్కరించుకొని, నాయకా నాయకులకు తాత్కాలికవిరహాన్ని కల్పించి, విప్ర లంభవర్ణనకు తరణాన్ని సంపాదించాడు.

“ప్రద్యుమ్నండు ప్రభావతీ రతివిహారప్రాధిపారస్య సంపద్యుక్తిగ్ గడు జొక్కి దక్కితి రతీ మత్ప్రేమా నీకు.”

అని అనగానే “గోత్రస్థానీత్యము” ఓర్వలేని ప్రభావతి “శయ్యాంతరము”ను ఆశ్రయించింది. కవికి విప్రలంభవర్ణనమునకు అవకాశం దొరికింది. శృంగారమునకు పరిపుష్టి కలగగానే—

“రమణీ! యిందాకను దెలియము నీయల్కు నిమిత్త మదియే భవదుత్తమరతి నే గరగుచు మెచ్చుమరగ నట్లంటి దాని; నది తప్పగునే?”

అను నాయకునిచే ఊరడింపజేసి ఇరువురినీ ఏకముఖం చేశాడు. ఇంతకూ “రతి” శబ్దమే విరహానికి,

పునస్సంయోగానికి కారణ మయింది. ఇలాంటి గురుమార్గప్రయోగాన్ని ఊహించి తన కావ్యంలో కనబడిన సూరస అభినందుర్వడు. కళాపూర్ణోదయంలోని—

“కళలంటి కఱచి తన చెయ్యల జొక్కెడు తపసిమది చివుక్కురు మనగా నలకూబర! విడువిడురా అలసితి నని పల్కె మన్మథాతివివశతకా”

అనేది పురుషపర్యాయం గా ఉన్నా “గోత్రస్థానీత్యం” అనే శీర్షిక క్రిందికే వస్తుంది.

పై విషయాలను బట్టి చూస్తే ప్రబంధనిర్మాణంలో సూరస కొన్ని నూత్నమార్గముల నాడేళించాడనడానికి సందేహం లేదు. స్వభావానికి సాధ్యమైనంత సమీపంలో తన కావ్యాన్ని నడిపించడం యితనికి యిష్టం. అమానుషవర్ణనములు, సన్నివేశములు—వీని మూలంగా పాఠకునికి విశ్వాసాన్ని గలిగించడం దుర్లభ మని గ్రహించాడు. కావుననే సూరసకావ్యాల పాఠకుల నాకర్షింపగలిగాయి.

అష్టదిగ్గజములు

= శ్రీ మధునాపతుల సత్సనారాయణకావ్యి =

‘అష్టదిగ్గజములు’ అనునది కృష్ణదేవరాయల యాస్థానమునం దుండిన యెనమండ్రు కవుల యెడల రూఢమైన పదము. దిగ్గజములవంటి కవులనియు, ఆ కవుల వ్యసంఖ్యాకులగుట అష్టదిగ్గజములనియు దీని కర్థము చేసికొనఁగూడును. మునిత్రయము, కవిత్రయము అని ప్రాచీనకాలమునను, చిలుకూరిచతుష్టయము, అప్పలపంచకము, బొమ్మగంటిపట్టమనని నేఁటికాలమునను వాడుక కలదు. అష్టదిగ్గజములన్న మాటమాత్ర మట్టిది కాదు. మునిత్రయకవిత్రయములనుటకుమాటు త్రిగుణములని, త్రిమూర్తులని, చిలుకూరిచతుష్టయమునకు బదులు చతుస్సాగరము లని, అప్పలపంచకమునకుఁ బ్రాణపంచకమని, బొమ్మగంటిపట్టమనకు పద్రవము లని వ్యవహరించుట యెట్టిదో యెనమండ్రు కవులనుగుఱించి అష్టదిగ్గజములనుటయు నట్టిదే. ప్రకృతార్థ మిందు పరిగృహీతము కాదు. “మాణవకుఁడు సింహము” అనుటకు మాటు ‘సింహము’ అని విడిచిపెట్టుటవంటిదే యిది.

ఈ తీరున వాడుట కిదియే క్రొత్తగాదు. విక్రమార్కుని సంస్థానమున “నవరత్నములు” ఊండువారట. వారు నిజమునకు రత్నములు కారు. రత్నములవంటి కవులకు; లేక పండితులు.

“ధన్వంతరిః తుపణ్ణోఽమరసింహశంకూ
వేతాలభట్ట ఘటఖర్వర కాళిదాసః
ఖ్యాతో వరాహమిహిరో నృపతే స్సభాయాం
రత్నాని చై వరరుచి ర్నవ విక్రమస్య.”

ఈ శ్లోకము దీని కుపన్యసంభకము. నవరత్నముల నొక్క విక్రమార్కుఁడు భరించెను. అష్టదిగ్గజముల

నొక్క కృష్ణరాయలు పోషించెను. అందులకే యా మహారాజుల చరిత్రములు సంస్కృతాంధ్రసారస్వత చరిత్రమున స్వర్ణాక్షరముల లిఖింపఁబడియున్నవి.

ఆధునికసాహిత్యమున అష్టదిగ్గజముల నన్నేషించితిని. చూడఁ జూడ ‘అష్ట’యే కాదు, ద్వ్యష్ట త్ర్యష్ట సంఖ్యలలోనికీ జేరువా రగపడుచున్నారు. కారణము? నేఁడు రాయలు ఒక్కఁడా? నలుగురయిదుగురు చెలసిరి. కాశీనాథుని నాగేశ్వరరాయలు, విక్రమదేవవర్మరాయలు, రావు వేంకటమహీపతి సూర్యారాయలు-ఇట్లే మఱొక రాయలు, మఱొక రాయలు-రాయల సంఖ్య పెరిగి యష్టదిగ్గజముల సంఖ్య నధికము చేసినది.

ఇప్పటి నా తీరికనుబట్టి నేఁటికాలమునాఁటి యొక ‘యష్టదిగ్గజములను’ గూర్చి యుద్గడింతును. మహా కవుల నుద్గడించుకొనుట మనకు, మన భావకుల స్థగదా! దిగ్గజముల పని భూభరణము. కవిదిగ్గజముల కార్యము భాషాభరణము. మన మిత్రుడు ముచ్చటించు కొనువారిలో కవులున్నారు. వ్యాఖ్యాత లున్నారు. విమర్శకు లున్నారు. చరిత్రకారు లున్నారు.

౧. కందుకూరి వీరేశలింగము ... ౧౮౪౮
౨. వేదము వేంకటరాయకావ్యి... ౧౮౫౩
౩. జయంతి రామయ్యపంతులు ... ౧౮౬౦
౪. గిడుగు వేంకటరామమూర్తి ... ౧౮౬౩
౫. పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహరావు ౧౮౬౪
౬. చైతన్యవల్ల వేంకటకావ్యి ... ౧౮౭౦
౭. చిలుకూరి వీరభద్రరావు ... ౧౮౭౨
౮. కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావు ౧౮౭౭

భారతి - పార్థివ ఛైత్రము

ఈ యెనముందును నాథునికాంధ్రసారస్వత మహాభవనమున కేనిమిది దిగ్గజములు. సంజేహము లేదు. చరిత్రమునకు నే నని యొకఁడును, వ్యాఖ్యానములకు నే నని మఱియొకఁడును, గ్రాంథికము నావలన నిలిచె నని వేటొకఁడును, వ్యావహారికమున కే నాధారమని మఱియొకఁడును, గద్వరచనమునకుఁ దండెని నే నని యొకఁడును, పద్యమునకుఁ బ్రహ్లాదు నేనే యని మఱియొకఁడును, ఆంధ్రుల చరిత్రమున కాస్కారము గల్పించితి నని యొకఁడొకఁడును, ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వము నా యరచేత నున్న దని వేటొకఁడును గర్వహూర్తితో సవాలుచేసి చెప్పికొనఁగల దిగ్గజము లీయెనమందుగురు పండితులును. అసంశయముగ నంద్ర సాహితీవిశ్వంధరకు పీఠస్థదిగ్గజములే. అందు కందు కూరికవి తొలిదిగ్గజము. ఆది నతని నభివర్ణించు కొందము.

శ్రీ పీఠేశలింగము

పీఠేశలింగము యుగస్థాపకుఁడు. ఇదివఱకుఁ బెలుంగులో లేని నవల యతఁడు రచించిమాపినాఁడు. దానినిబట్టి చిలకమర్తి మున్నగువారెందఱో యతని దాఁటి యద్భుతమైన నవలలు సృష్టించినారు. పీఠేశలింగము ఆదినాటకర్త. అంతకుముందు తెలుఁగున నాటకములు లేనప్పుడు అతఁడు వ్రాసి చూపినాఁడు. అక్కడినుండి యనేకులు శాకుంతలాదు లనువదించుటయ కాక, స్వతంత్రనాటకములు వాటముగ వ్రాసి రూపకలోకమును దేదీప్యమాన మొనరించిరి. పీఠేశలింగము మొదటి చరిత్రకారుఁడు. తనకుఁ బూర్వము సన్నియైన కవిచరిత్రములు లే వని ఆంధ్రకవుల చరిత్ర మతఁడు సంధానించి చూపెను. అది మొదలు మూల మూలఁ గల విస్తృతకవిచరిత్రములు విరివిగా వెలసి చరిత్రములు పెరిగినవి. చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి 'ఆంధ్రుల చరిత్ర' యంత యందముగ నిద్దమగుటకు, కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారి యాంధ్రవిజ్ఞానసేవకు, చివరకు గిడుగువారి వ్యవహారవాదమునకు మాత్ర సాతము పీఠేశలింగముగారిదే యందును. కందుకూరి

కవివలె నాంధ్రి కాధారమైనవాఁడు మఱియొకఁడు లేఁడు. అతని వాఙ్మయపరిశీలనములోఁ బూర్వపాటులు పాటిల్లె ననుమాట సత్యము. కాని యవి పరిగణనీయములు కావు. అతఁడు మాతనవాఙ్మయారతారమూర్తి. శ్రీకృష్ణునిలో గోపికాంగ నావిమయకదోష ముండు ననుకొనుటవంటిది పీఠేశలింగముచరిత్ర రచనలోఁ బ్రమాదము లున్నవనుట. ఏదో యనుకొందుము గాని, పీఠేశలింగము వెలయకున్న మన సారస్వతవృక్షమున కింతలో నింత వివిధశాఖావిస్తృతి తటస్థింప దనుట నిజము !

ప్రహసనములకుఁ బ్రారంభము చేసినాఁడు. కాస్త్రగ్రంథములు తెలుఁగునఁ దొలుత వెలువరించి నాఁడు. తర్వాతకాస్త్రము వ్రాసినాఁడు. వాచకములు వ్రాసినాఁడు. భౌతికకాస్త్రము ప్రచురించినాఁడు. సంఘసంగ్రహితి సరేసరి. పీఠేశలింగము శ్రీకారము చుట్టని సారస్వతశాఖ లేదు. అన్నింట మిన్న యని పించుకొన్నాఁడు. మార్గదర్శి యని కొనియాడఁబడి నాఁడు. మదరాసునఁ గూరుచుండి పుస్తకాల గాలించివైచి యహోరాత్రము లదేపనిచేసి యాగోగ్యము చెడఁజేసికొని ఆంధ్రకవుల చరిత్రములు నేకరించి వెలువరించిన దీక్షదక్షుఁడు పీఠేశలింగకవి. దరిలేని నేవ చేసి భారతని పరిపాలించిన యీ మహా శయుఁడు ఆంధ్రసారస్వతభవనమునకుఁ దొట్టతొలి గజము !

శ్రీ వేంకటరాయశాస్త్రి

ఆముక్తమాల్యద, శృంగారనైషధము తెలుఁగులో హేమా హేమిగ్రంథములు. వీనికి వ్యాఖ్యలు వ్రాయవలయు నన్న మల్లి నాథుఁడు కావలయును. లేనిచో, ఒక పండితసంఘము కావలయును. అయి నను సాధ్యముకాని కార్య మది. మన వేదముపండితుఁడు ఉద్దండపండితుఁడు. భట్టాకపుఁబట్టు పట్టి యీ రెండు గ్రంథములకు సర్వంకపముగ వ్యాఖ్యలు వ్రాసివైచెను. అపరమల్లి నాథుఁ డనిపించుకొనెను. అతని సమన్వయములలో, పాఠములలో, అర్థనిర్ణయ

ములలోఁ బ్రమాదము లున్నవని పండితులు కొందఱు విమర్శములు సాగించుచున్నారు. అది మన మనుకొనరాదు. వేదముపండితుఁడు వీనికి కాదు, సారంగధరకు, విజయవిలాసమునకు, కావ్యాలంకారచూడామణికి టీకలు వాసి ప్రచురించెను. సంస్కృత కావ్యము లెన్నో టీకలతోఁ బ్రకటించెను. మేఘదూతము, అమరకావ్యము, రఘువంశము, కుమారసంభవము ఇత్యాదులు. క్షిప్రగ్రంథవ్యాఖ్యామాలమున వేంకటరాయశాస్త్రి రాంధ్రమునకుఁ జేసిన సేవ మఱవరానిది, దరిలేనిది. వేంకటరాయశాస్త్రిగారి యవతారము లేనిచో ఆముక్తమాల్యదాపై నధాని వ్యాఖ్యలు ప్రచురితములు కాకపోవుగాని, యింతలోఁ బ్రచురించినవి మూలములు.

యంతయు వ్రాసెనట. ౨౪-౬-౧౯౨౦ నాఁడు ప్రారంభించి ౨౪-౧౦-౧౯౨౦ నాఁటికి పూర్తిచేసె ననిచరిత్ర చెప్పుచున్నది. ఆయనపట్టుదల యట్టిది. ఈవాల్మీకి వ్రాయుచు, నీ పెంటుగ్రంథము లిట్లు బ్రద్దలు గొట్టుకొనుచు శాస్త్రిగారు రసపుతములైన ప్రతాపరుద్రయము, బొబ్బిలి, ఉష నాటకములు సంకరించి మహాకవి తాపదముకూడ నధిష్ఠింపఁగలిగిరి. నాటకము లాడించిరి. స్వయముగా నాడిరి. ఆంధ్రకి బహువిధములుగ నీయన చెట్టినది యక్షయభిక్ష.

“అంకకుఁ దార్చె నేరసికు
నంగలభారతి ప్రాధనీతి, నా
కింకిరి నాంధ్రి ద్రావిడియుఁ
గేరుచు దైవియుఁ గూడి రెవ్వనిన్
జంతు కళంకు లేని కవి
చంద్రుఁడు తోషితకోవిదేంద్రుఁ డా

వెంగలిమూఁక కెఱుంగ శక్యమే!”

సర్వతంత్రస్వతంత్రుఁడు, మహాపాధ్యాయుఁడు, కళాప్రపూర్ణుఁడు వేంకటరాయశాస్త్రి నేటి సాహితీధర్మికి రెండవ గజము!

శ్రీ రామయ్య పంతులు

“ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు” ఆత్మధి కక్షిర్తి స్థించి కొనిన మహాసంస్థ. పత్తుపాతములు విడిచి యాలోచించిన నీ పరిషత్తు వాజయన్యపరిషత్తు చేయలే దని ఘంటాపథముగఁ జెప్పవచ్చును. అన్యవాదవాదులు దీనిని గ్రాంథికపరిషత్తుని పరిహసించుట నేను వింటిని. వాదముల విషయ మటు లుంచుఁడు! ఆంధ్రములో నుత్తమములగు గ్రంథముల నేఁబదివఱకు నీ పరిషత్తు ప్రకటించినది. ఈ పరిషత్తు తుమున వెలువడుచున్న పత్రిక సంపుటములు సారస్వతసర్వస్వ సంపుటములు! శ్రీ నూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు పరిషత్తు తుముననే బయటబడుచున్నది. దానిలో నవి చేరలేదు, ఇవి చేరలేదు అని దూయఁబట్టుచున్నారు. ఆ యపథ్య యే మహాగ్రంథమునకుఁ దప్పనిదే. ఈ నిఘంటువును మించినది తెలుఁగున నీకముందు వెలయనేర దనుట నాయభిప్రాయము.

ఈ సాహిత్యపరిషత్తునకు, ఈ బృహన్నిఘంటువునకు బీజములు వేసి మొలపించిన సాహిత్యకృషికుఁడు జయంతి రామయ్యపంతులు. ఆయన నాటి నబీజము లన్నియు మొక్కపోనివి. ఆయన నీర్దశంక ల్బుఁడు. ఆయనబీజితమంతయు రాజకీయోద్యోగములలోఁ దగుల్కొనినది; ఆయనమనస్సంతయు సారస్వతోద్యోగములోఁ జిక్కకొనినది. ఆయన సంస్థాపించిన ప్రతిసంస్థకు దిట్టమైన పు నాదులు వేసెను. ఎని, గాలివానలు పట్టినను ఆయనసంఘము లూఁగవు. సాహిత్యపరిషత్తు, నిఘంటువు నిందులకు మంచి తారకాణలు. నేను కేవల గ్రాంథికైకవీరపక్ష పాతినిగాను. నన్యసాహిత్యపరిషత్తుపై నా కభిమాన మున్నది. గౌరవ మున్నది. కాని, యది ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తువలె నాంధ్రిని నేవించలేకపోవుచున్నది. గ్రాంథికవ్యాసహరికవివాదము లీపాటికి ముగింపవలయును. ముదిరిపోయినది. ఉత్తమజాతి గ్రంథములను వివిధవిషయములను గుఱించినవానిని సృష్టింపఁజేయవలయును. పరిషత్తుల విధి యిది. వివాదములకు నేరగాదు. ప్రతిభాసము గల కవులచే

భారతి - సాధివ చైత్రము

నుత్తమకవిత వ్రాయించి ప్రకటించు బాధ్యత పరివత్తు లది.

రామయ్యపంతులా! నీవు ధన్యుడవు. నీవు సారస్వతమునకు గొప్పసేవ చేపగలది చేసితివి. నీపరి వత్తు, నీనిఘంటువు నిన్ను శాశ్వతుని చేసినది, చేయు చున్నవి. తెలుగుభాష పుడమికి నీవు మూడవ యోగుగవు !

౪ రామమూర్తి పంతులు

దైవసృష్టి బహువిత్ర మైనది. ఒక మహా కార్యము నిర్వహించుట కొక మహావ్యక్తిని దైవము సృష్టిచేయుచుండును. మన సారస్వతము వివిధముఖ ముల విస్తరించుటకై వీరేశలింగ మను మహావ్యక్తిని సృజించిన దేవుడు, ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వసముద్ధరణము నకు లక్ష్యణరావును పుట్టించిన దేవుడు, ఆంధ్రుల చరిత్ర యభివృద్ధిక్రమగుటకు వీరభద్రరావును వెలయుపఁ జేసిన భగవానుడు, తెలుగుకవిత నాలుగుదెసల నలముకొనుటకుఁ జెల్లసిల్లకవిని పొడమించిన భగవానుడు, ఆంధ్రభాష యభిలజనసామాన్యమున కందు, పాటులోనికీఁదెచ్చుటకు గిడుగుపండితుని సృజించెను. రామమూర్తిపంతులు జీవిత మద్భుతమైనది. అతని యవతార మంద్రసారస్వతమునకు గొప్ప మార్పు తెచ్చినది. వీరగ్రాంథికవాదుల బుట్టుల నొక్కమాటు త్రిప్పివైచినది.

పంతులుగారివలె గట్టి పట్టుదల గల పండితులు తెలుగునఁ దక్కువ. ఆంధ్రప్రబంధములలో, చరిత్రపరిశీలనములలో, వ్యవహారవాదనిర్ణాయములలో నీయన బ్రహ్మాండముంత పనిచేసెను. ప్రతివాదుల వాదముల నీయన చెవి కెక్కించుకొనక యొక్క రీతి కృత్తిచేసెను. శివరభావకు లిపివ్యాకరణములు కల్పించెను. రామమూర్తిపంతులు గారిది వజ్ర సంకల్పము. ఈయన నూతనవాదమునకు లొంగని ప్రాచ్యపండితులు, ఆంగ్లపండితులు, పత్రికారచయి తలు, గ్రంథకర్తలు చాలఁ దక్కువగ నున్నారు. నన్నయ నెఱుంగని తెలుగువాఁ డుండుసేమో కాని,

గిడుగువారి నెఱుంగని రచయిత యుండఁడు. ఎనుబది యేండ్ల ముదిమిలో నుండినాడ నిరుపదియేండ్ల యువ కునివలె రామమూర్తిపంతులు నడుము బిగించి భాషను సేవించెను. ఆయన లేనిచో వ్యావహారికవాదము లేదు. నవకవులకు ధైర్యములేదు. పత్రికలకుఁ బ్రచారము లేదు. పర్లాకిమిడి ఒరిస్సారాష్ట్రములలో నన్యాయ ముగఁ గలిపి వేయుటను సహింశలేక రాజాగ్రహము దిగదుడిచి రాజమహేంద్రవరము వచ్చి కూరుచుండిన యేకైకవీరుఁడు గిడుగు రామమూర్తిపంతులు! ఈయన సేవ యాంధ్రికి నక్షయమై, యనున్మూతమై యుండును. అధునాతనభాషావసుంధరకు గిడుగుపండితుఁడు నాలు గవ దిక్కిరి.

శ్రీ పానుగంటి

కందుకూరికి వచనము వ్రాసెను. చిలకమర్తి నవలలు రచించెను. ఇంకను వెక్కురు గద్యము సంత రించిరి. మఱి, పానుగంటికవివచనరచన మది యొక విలక్షణ మైనది. ఆయన 'సాక్షి'కి వచ్చినంత ప్రతిష్ఠ యితర వచనగ్రంథమునకు రాలేదు. 'సాక్షి'లో నెత్తి పొడవని విషయము వసుంధరలో లేదు. ఒకమాటు మెత్తని యెత్తిపొడుపు; మఱొకమాటు బల్లెపుఁబోలు; ఇంకొకమాటు అంపపుఁగోత; వేటొకసారి గొడ్డలి ప్రజేటు! ఇది యాయనరచనలోని గుణము! తనను బరిపాలించుచున్న మహారాజుదగ్గర నేదైన నెన్నునచో దాని నాయన సాక్షిద్వారా ఉట్టంకించితిరెను. తన జాతిలో, తన శాఖలో, తనవారిలో, చివరకుఁ దనలోఁ దప్పన్న దని తోచిన విడిచిపెట్టలేదు. ఆయ నకు మొగమోటమి లేదు. ఆయనవద్ద ముఖ్యులుతులు లేవు. ఉన్నది యెన్ని చూపెను. ఆ చూపుటలో నొక పృథు మురురుఁబొకమునఁ జూపెను; ఒకపృథు మృదుపాకమునఁ జూపెను, ఆయన యందట తప్పు లను గొప్పలుచేసి చీవాట్లుపెట్టెను. మరల నాయన వ్రాతలమీద నీఁగ వ్రాలినచో సాఁగఁదీసి నలిపి చంపెను. "విమర్శాదర్శ విమర్శాదర్శము" చూచి తిరా! యెంతవ్రాసెనో! ఆయన యెంత వ్రాయ

నిండు, ఏ విషయము వ్రాయనిండు, సుజ్ఞప్తుడకవలెఁ జక్కని శయ్యతో, శబ్దాలంకారములతో, భావ గాంభీర్యముతో నతిమనోహరముగ వ్రానినాఁడు. ఆ నాఁడు వారి సాక్షివ్యాసములు ఆంధ్రప్రతికలోఁ జదువుకొని, మట్టిద్రోణాచార్యులను బెట్టికొని యేక లవ్యునివలెఁ దెలుఁగువచనరచన నలవాటు చేసికొన్న వారిని నేను జాఱుమంది నెఱుఁగుదును. గద్యరచనములో హృద్యమైన త్రోవదీసినవారిలో పానుగంటి ఆద్యుఁడు. వచనముమాట సరే. ఆయననాటకముల కెంత ప్రఖ్యాతి వచ్చినది! పానుగంటి “రాధాకన్య” రంగ స్థలముమీఁద నెన్నిసార్లు చూచినఁ దృప్తితీరును! ఆయనకంఠాభరణము, ఆయనసారంగధర, ఆయన కోకిల యెంత రమ్యములైన నాటకములు! హాస్యరస మున కాయన యవతారపురుషుఁడు. వచనరచనాదివ్య ప్రవంతి కాయన భగీరథుఁడు. ఆంధ్రీయముమతికి పాను గంటికవి యేనుఁగునంటివాఁడు.

శ్రీ చెళ్లపిళ్లకవి

వేంకటశాస్త్రిగారు కవితత్వపుఁగరడు. ఆయన నిలుచెల్లఁ గవిత్వము. కవిత యాయనకతననే పుట్టిన దని కొందఱ విశ్వాసము. దానికిఁ దగినటులు, తెలుఁగునేల యీనినట్లు వేంకటశాస్త్రిగారికి వేల కొలది శిష్యులు. శిష్యులు పేరునకు శిష్యులుగాని గురువునకుఁ బాఠములు చెప్ప సమర్థులు. కవితలో నాయనను మించి వ్రాయఁగల మన్నవారు, పాండిత్య ములో నాయనను దాఁటుదు మన్నవారు వెనుక వెనుక వేంకటశాస్త్రిగారిని మించెద మని చెప్పదురుగాని, ఆయన యెదుటఁ బడినచో సింహస్వప్నము! వేంకట శాస్త్రిగారి ముఖములో నున్న సారస్వతశక్తి యప్రతి హత మైనది. ఆయన కొన్నిలక్షల పద్యములు సృష్టించెను. తిరుపతి వేంకట కవులుగా నున్నప్పుడు చేసిన గ్రంథరచన, తత్పాఠ్యము ప్రస్తుతించుట పిష్ట పేషణము. శాస్త్రిగారి కిప్పుడు డెబ్బదివాలగు వైఁబడినయీడు. ఈ వయస్సులో నాయనకలము నుండి రోజునకు రెండుమూఁడుమందల పద్యములు వెలు

వడుచుండును. న్యాసమహర్షివలె వ్రాసినది మరలఁ జెఱుచు నలవా టాయనలో లేదు.

ఆయనజాతకచర్యచైత్ర్య మనేమో కాని, యిప్పటికి గజాలోహణోత్సవములు జరుగుచునే యున్నవి. దేవదర్శనమునకుఁ బోవునట్లు గడియ గడియకు నెవరో యొకరు కుక్కిముడతమంచముమీఁద సగముసగము జాఱుచున్న కాపీసముతోఁ బరంజిన యావృద్ధుమార్చిని దర్శించిపోవుచున్నారు. మనసు కుదిరినచో నొకసారి మాటాడును. లేదా, వచ్చిన వానిని పలుకరించుట కూడ నుండును. వచ్చినవాఁడు వచ్చి యాయనపాదము లొకమాటు ముట్టి చక్కఁ జోవును. అదే యలఁడు పదివే లనుకొనును. మఱి ఆ వేంకటశాస్త్రిగారి మహత్త్వ మేమో- యిటులు సాఁగుచున్నది జీవయాత్ర!

వేంకట శాస్త్రిగారి పేరు నెఱుఁగనివాఁ డొక్కఁడు తెలుఁగులో లేఁడు. “శతావధానము” అనఁగా వెనుకనే వేంకటశాస్త్రిగారి పేరు చెప్పి కొందురు. అక్షరములు రానివాఁడుకూడ శ్రవణానంద ములోనిదనియో, నానారాజసందర్శనములోనిదనియో యొకపద్యము చదువును. ఒక యధ్వానపు టడవి యూరిలావీకి వెళ్లినపుడు ఒక కుష్టువానిని నేనడిగితిని: “చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగా రని చెప్పు కొనుట వింటివా!” అని. “మీసము రెండుబాసలకు మేమే కపింద్రుల” మని యతఁడు చదువ మొదలిడినాఁడు. నే నబ్బురపడినాఁడను. “వానలోఁ దడియనివారు మద్దురువధానమృదుక్తిమరందధారలోఁ గడుగనివారు లే”రని విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారన్నట్లు వేంకట శాస్త్రిగారి పద్యము రానివాఁడు లేఁడు. ఆయన గ్రంథములు పారాయణము చేసికొని, ఆయనమాటల తీరు నేరివికొని, ఆయననే ఆరాధించుకొనుచు, తిక్కనభారతమైనను దిరుగవేయకుండు పండితులని సన్మానములు చేయించుకొన్నవారు పెక్కురు. వేంకటశాస్త్రిగారి వెనుకఁ దిరుగుటయే గొప్పచదువు. అపురూపముగ నక్కడక్కడ విరళముగా నున్న ఆంధ్రకవితను బజారునఁ బెట్టి పరివ్యాప్తిలోనికిఁ

దెచ్చిన శ్రవణానందముహూకవి శ్రీ
మునకు నాటవ సజీవదిక్ష్వాగము.

శ్రీ వీరభద్రరావుపంతులు

“ఆంధ్రుల చరిత్రము” మనపూర్వులు సంపాదించిపెట్టిన స్థిరమైన యాస్తి. ఆ యాస్తిని సాగుబడిలోనికి దెచ్చి మన కింత భిక్షపెట్టిన వీరభద్రరావు గారి వ్యవసాయము స్తోత్రపాత్రము! ఏ సారస్వతమైనను ఆ సారస్వతపుల జరిత్రనుబట్టి ఘనతగాంచును. ఆ చరిత్రయే మణుగుపడిన మనకు భావి యుండదు. హా ముండదు. హనుమంతుని “ఇంతవాడవంతవాడ” వని జాంబవంతుడు ఉబ్బు జేసినఁగాని యతఁడు కార్యము నిర్వహింపలేకపోయెను. “నీపూర్వు లిట్టివారు. వారి పేరు నిలఁబెట్టు” అని చెప్పినఁగాని వీని కుతాహా ముండదు. అట్టి పని చరిత్రలు చేయును. అందులో, మన యాంధ్రులచరిత్ర మతిపవిత్రమైనది; అతిపవిత్ర మైనది. దానిని నేకరించి చక్కని శైలిలో రచించి చిలుకూరివారు మన కందఁజేసిరి. ఆయనసిద్ధాంతములలోఁ గొన్నిదోషములున్న వని యెన్నుటకంటె ‘ఆంధ్రుల చరిత్ర’ సమగ్రముగాఁ బండితులు సంస్కరించి పునఃప్రచురణము నేయుట లెన్ను.

వీరభద్రరావుగారు చరిత్రరచనమునకు ఆరోగ్యమును, ఆస్తిని, ఆనువులను విడిచిపెట్టిన మహాశయ్యుడు. ఆయన యదేపని చేసెను. చరిత్రమునకుఁ బుట్టెను; చరిత్రమునకు గిట్టెను. సంస్థానపథువులు కన్ను లెఱ్ఱజేసినను సత్యప్రకటనమునకు జంకలే దాయన. సరియైన రచయిత యొకరికి మొగమోటపడి గాని, ఒకరికొఱకని గాని స్వీయసిద్ధాంతములు మార్పుకొని పరప్రత్యయనేయమతి కానేరఁడు. ఈ సద్గుణము వీరభద్రరావు గారిలో సంపూర్ణముగ నున్నది. అందులకే యీయన యార్థకముగఁ గొన్నిచిక్కులు పడెను. అగుఁగాక! వీరభద్ర చరిత్రచతురాననఁడు వాఙ్మయక్షోణికి ఏడవదికావచ్చి.

శ్రీ లక్ష్మణరావుపంతులు

లక్ష్మణరావుగారు తెనుఁగునాట విజ్ఞానచంద్రిక గాయించినారు. ఆయన యారంభించిన ‘ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వము’ ఆంధ్రుల పెన్నిధి. అది పూర్తికావలయును. కొమఱ్ఱాజుపండితుఁడు తెలుఁగు సారస్వతమునకు జీవకణ్ణి. ఆయన యతివేలమైన కళాభిమానము కలవాఁడైనను, కాస్త్రీయగ్రంథప్రకటనమునకే శ్రద్ధహాపెను. శాస్త్రుకృతు లున్నఁగాని భాష కాస్త్రీయ ముండదని తలచి విజ్ఞానచంద్రిక విస్తరిల్లఁజేసిన మహాశయ్యుఁ డాయన. వీరేశలింగముతరువాత నాయనబాధ్యత యంతయు వేంకటలక్ష్మణరావు పంతులుమీఁదఁ బడినది. ఈయనయక్షరములు శిలాక్షరములు. ఏవ్రాత్ర వ్రాసినను సప్రమాణ మైనది. ఊరకే యవి చూచి, యివి చూచి యింతగ్రంథము పెంచవలయు నని పంతులుగా రెంచలేదు. వ్రాసినది వేదముగ వ్రాసెను. రచనకూడ నక్షత్రక మైనది. పత్రికలలోఁ బేరుపడుట, ఉపన్యాసవేదికలమీఁద గర్జించుట యీయనకు బొత్తిగా నిష్ప్రములేనవని. కూరుచుండి నిర్మలముగాఁ దన పని తాను జేసికొనువాఁడు.

ఆయన పెద్దకుటుంబమునఁ బుట్టెను. ౧౮౬౬ గారు శ్రీ మునగాలరాజుగారి ముత్యవల్లిగారియొద్ద దివానుగాఁ బనిచేసిన ప్రసిద్ధులు. తండ్రివలెనే పంతులు గారును మునగాలసంస్థానమున ఆంతరంగికకార్యదర్శిగాను, దివానుగాను నుండి రాజకీయముగ మంచి ప్రఖ్యాతి సంపాదించెను. లక్ష్మణరావుగారు స్వతంత్రాయులు. ఛత్రపతిశివాజీకి జన్మదేశముగ మహారాష్ట్రమున ముగడ సాఁగించిరి. ఆభాష మాతృభాషవోలె నభ్యసించిరి. అందు ప్రతికాసంపాదకులై, గ్రంథరచనము నడపిరి. మధ్యపరగణాలలో బి. ఏ. పట్టము గట్టికొని, వంగళాపరిషత్తులో ఎమ్. ఏ. అయి, సంస్కృతమున మంచి వ్యుత్పత్తి నాణ్ణించి, మహారాష్ట్రములో మంచి పండితుఁడై తెలుఁగును సముజ్జ్వలముగా నేవించిన మహాశయ్యుఁడు లక్ష్మణరావు

అష్టదిగ్గజములు

పంతులుగారు. ఆయన నాటి సారస్వతబీజములు నేటికి శాఖోపశాఖలతోడి మహావృక్షములై యత్తయముగ నిలిచినవి.

కొమఱ్ఱాజుపండితుఁ డాంధ్రభాషాసర్వంసహా భరణమున నష్టమదిగ్గజము !

ఆధునికత్రివింగసారస్వతమున కిప్పుడు మన ముగ్ధుడించికొనిన యెనమండ్రును ఎనిమిది యేనుఁగులనుటకు సంశయము లేదు. ఒక్క గజములేకాక, యనేకమహాభూధరములు భరించుచున్నవి భూమిని. అటులే, మనభాష వందలకొలది పర్యతములవంటి

పండితులపై నిలబడినది. ప్రసక్తానుప్రసక్తముగఁ గొందఱు బేరుకొంటిని. అందఱు మహాంధ్రరచయితల కీ నా నమోవాకము ఉపలక్షకము !

ఈపేర్కొన్నవారిలో చెల్లెప్పిల్లకవిమాత్రము సజీవదిగ్గజము. శేషించినవారు కీర్తిమాత్రావశేషాలు. అయినను, అక్షరరూపముగ నిలిచియున్న వారివారి యఖండభాషాసేవాస్వరూపములే ఆధునికసారస్వత ప్రపంచనిర్వహణమున కష్టదిగ్గజములవంటి వని “తాత్పర్య త్రాచ్చబ్ధి” న్యాయమున ననుకొని, “వ్యక్తులనే యిటు ముచ్చటించుట యైనదని పాతకులకు నా దినతిషేక.

పండుగ దినములలో

తల్లికెట్టి రామారావు

ఉద్బోధము

= శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వర్లు =

[అష్టావక్రమహర్షి బాల్యముననే జనకచక్రవర్తియ్యాస్థానమున వరుణపుత్రుడగు వంది నోడించి జలమజ్జితులైన బ్రాహ్మణోత్తములను, నిజజనకుండగు శేకపాదుని విడిపించి విజయధ్వజము ప్రతిష్ఠించినాడు. జనకచక్రవర్తి వెంటనే యాతని పాదములకు మ్రొక్కితన కాత్యజ్ఞానోద్బోధ మొనరింపు మని శోరఁగాఁగరుణించి శ్రీ యష్టావక్రఁ డొనర్చిన యుద్బోధవాక్యములతో నీక్రిందివి కొన్ని—]

ఏప్రబోధోదయంబున నెల్ల భ్రమలు
స్వప్నమాత్రంబు లైపోవు ఊణములోన
నెది నుఖైకరూపంబు నెయ్యది ప్రశాంత
సత్యతేజంబు దాని కంజలి ఘటించు.

సర్వసంపత్సమృద్ధియు సర్వభోగ
వితతి నందియు మనుజుఁ డేవేళనైన
సర్వసంగపరిత్యాగశక్తి లేక
సౌఖ్యలవమైనఁ గనఁడు నిశ్చయముగాఁగ.

తలఁపఁ గర్తవ్యదుఃఖ మార్తాండతీవ్ర
కరవిదగ్ధాంతరాత్ముఁడు పరమసుఖముఁ
బ్రశమపీయూషధారాప్రవాహమున నె
కాక కాంచునె యన్యమార్గంబువలన?

పలువిధాధ్యాత్మికాభ్యాసపరత నున్నఁ
దగ నెఱుంగరు శుద్ధబుద్ధప్రపూర్ణ
నిష్ప్రపంచనిరామయనిలయమైన
యాత్మరూపంబు జనుల నేమందు పత్న!

నిజమనోద్భూతసమ్మోహనియతస్వప్న
జాడ్యసంపర్జితుం డయి జ్ఞాని గాంచు
గలితమానసదివ్యసంకలనఁ దనరి
యద్వితీయదశావాప్తి సహరహంబు.

కష్టసుఖములు దైవసంఘటనవలనఁ
గాలమున వచ్చిపోవు సంగతి యెఱింగి
నిత్యత్పత్తియు నిర్దియనియమశక్తి
గలుగ వాంఛయు శోకంబు గలుగ పెపుడు.

చింతయే దుఃఖము నొసంగు నెంతయేని
నితరములు గావటంచు గ్రహించి నీవు
దానిఁ ద్యజింపిని సుఖము శాంతంబు గాంచి
యెల్లయెడల నిష్కామివై యెనఁగు మోయి!

నిర్వికల్పనిరాయాసనిర్వికార
ఘననిరంజన మా నాత్మ యనుపదంబు
దూర మెన్నఁడు గాదు; విదూరము నగుఁ
బరమసంకోచమానసభరముకతన.

సర్వసంకల్పతీరభాస్వత్ప్రదేశ
విశ్రమస్థాననిరతుఁ డౌ విజ్ఞుఁ డఖిల
మోహదూరగుండై నిత్యముదము గాంచు
వీతశోకుండు నై దివ్యవిభవ మంధు.

భయదనంసారరహితసంపత్ప్రభుండు
నెపుడు హర్షవిషాదంబు లెఱుంగకుండు
నమలశాంతాత్మకం బగు సంతరంగ
మమర సతము విజేహసౌఖ్యమున మనును.

"హెచ్.ఎం.వి."

శ్రీ పద్మవేదన నంగీకృతము • త్రిపుష్పమైన రికార్డింగ్

కీర్తన రికార్డులు

విద్వాన్ మర్ల సూర్యనారాయణ

N. 18761 { ఎటువంటి మోహమో
                  { మగువ తన

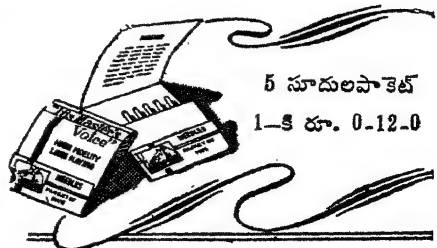
మాస్టర్ వి. జే. వర్మ

N. 18762 { తేదా ధర్మము
                  { చనియే సుమా

"హెచ్. ఎం. వి." హైఫిడెలిటీ సూదులు

ది గ్రామోఫోన్ కంపెనీ
లిమిటెడ్, మద్రాసు.

"హెచ్. ఎం. వి." గ్రామోఫోన్
వ్యాపారులందరివద్ద దొరకును.

వేటూరి.

సుందరకాస్తిగారి

సుందరరసము

సర్వసవామేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యక్షము.

అనుభవసిద్ధము. ఇక జెక్షన్లు అవసరం లేదు. ఎటువంటి నవామేహాలనైనా

కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

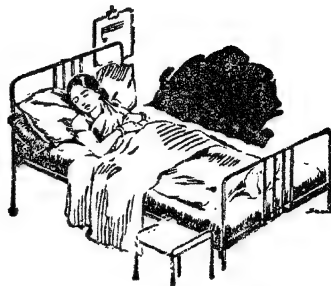
అర్ధరసాయనశాల, ముక్త్యాల.

డొంగ్రేగారి

బాలామృతము

బలహీనమైన బిడ్డలకు
పుష్టియున్ను, బలమున్ను
ఆరోగ్యము నిచ్చును

ఆపరేషన్

అపాయము, ఇతర జబ్బుల, తర్వాత మీ కేశములు తప్పక రాలిపోవును. తలలున సంభవించిన అదురుభయము, నీరసంపజ్జేయు దీర్ఘవ్యాధులు ప్రసవముకూడ తమవంతు కేశపదమును కలిగించియే తీరును. ఒక్కొక్కప్పుడు కేశముల పొడవు తగ్గిపోవుట పట్టి పడుటకూడ తలగించును.

ఇప్పుడు మీరు కేశవర్ధినితో కేశములు రాలట ఆపుకొనగల్గినప్పుడు మీ తల చర్మమును కేశహీనమై విరూపముగా ఎందుకుచెందరు? జుట్టు రాలిపోవుట హానికరమైనది. మీ జబ్బురోజులలో కురులను కాపాడుకొనుటకు కేశవర్ధిని యుండగా మీరు పోగొట్టుకొననవసరములేదు. అమితముగా వెంట్రుకలు రాలినచోట గూడ కేశవర్ధిని నప్టమును తగ్గించును.

కేశవర్ధిని

కురులను అందముగావెంచి బలపర్చును.

నేడేమీకురులకు కేశవర్ధిని వాడుడు

కేశవర్ధిని అబాలు 0-12-0

కేశవర్ధిని పాంపూ ,, 0-12-0

కేశవర్ధిని క్రిం ,, 1-0-0

ప్యాకింగు పొస్తేజి అధికము.

నర్తకులందరివద్దను దొరుకును లేక

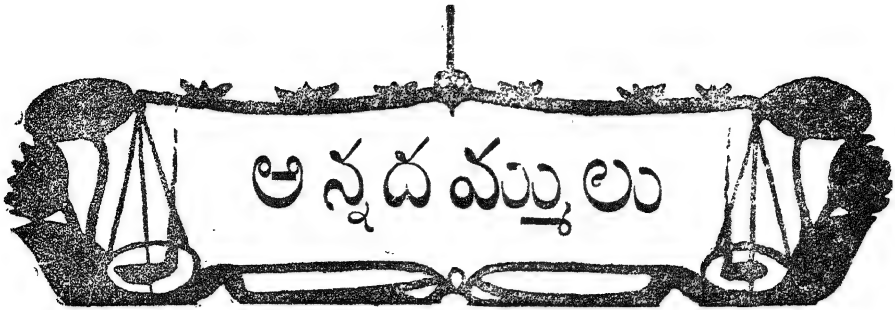
సౌత్ యిండియా కెమికల్సు,

158, తిరువెంకటస్వామి రోడ్డు,

ఆర్. యస్. పురము - కోయంబత్తూరు.

గమనిక :— దీనినిపోలిన యితర యిమి "పేపర్" నూనెలనుకొని మోసపోవద్దు. మీరు కొనుటకుముందు, దానిమీద, "కేశవర్ధిని" మరియు "సౌత్ యిండియా కెమికల్సు" అను పేర్లనుచూచి తీసికొనుడు.

[కథానిక]

౩ 'జమదగ్ని' =

'ఏమిటిరా! ఈ తగూలు. నే చెప్పినట్టూ వినక, మీ అంతట మీరూ చూచుకోకపోతే ఎట్లా ఈ వ్యవహారం తెలులడం? రాముడూ! నవ్వన్నా ఒక దారికి రా' అన్నాడు గ్రామంలో కులపెద్ద ముసలి పుల్లారెడ్డి.

'ఇట్లు అలా పంచితే నే నెందు కొప్పవంటూను తాతా! గాలి, మెల్లూ వచ్చే దక్షిణపుభాగం వాడు తీసుకుంటే ఈ చీకటికోణంలో నే ఉండాలి! వాణ్ణే ఉత్తరపుభాగం తీసుకోమను' అన్నాడు చిన్నవాడు గోపాలం.

'సరే! ఇంటి విషయంలో వాడు చెప్పినట్టే కానియ్యి తాతా! పొలంమాట గూడా పరిష్కారం చెయ్యి!' అన్నాడు రాముడు.

'పొలానికి పెద్ద పంచేదేవున్నదిరా! ఉన్నది రెండేకరాలాయి. రెండూ నాలుగుమళ్ళుగా ఉండనే ఉన్నాయి. ఇద్దరూ చెట్లో రెండుమళ్ళూ తీసుకోండి.'

'మళ్ళీ అదేమిటి! ఏమీమళ్ళు ఎవ రెవరు తీసుకోవాలోగూడా ఖరఖండిగా తేల్చేసెయ్యి!'

'అయితే నువ్వు ఎవన రెండుమళ్ళూ తీసుకో! దిగువరెండుమళ్ళూ రాముడు తీసుకుంటాడు.'

'బాగానే! ఉంది. నీరు సమంగా పట్టి' ఎక్కవ పంట పండే పల్లపుమళ్ళు రెండూ వాడికిచ్చి ఎందుకూ

పనికిరాని ఎగువమళ్ళు రెండూ నన్ను తీసుకోమంటే నే నేమన్నా బాగుపడాలా!'

'తాతా! ఈ పంపకంతో నాప్రాణం విసిగెత్తి పోతోంది. వా డిప్టుమొచ్చినట్లు కానీ ప్రతిదీనీ'.

'అదేమిటండీ! అంతకాడికి పంపకాలు పెట్టుకోకపోతే ఏం? అంతా ఆయనగారే తీసుకోమని ఊరుకోకపోయారూ' అని గదికిటికిలోనుంచి తొంగి చూస్తున్న అన్నపూర్ణ భర్త నుడేలించి అన్నది.

రాముడు భార్యమాట వినివినట్టుగా ఊరుకున్నాడు. పుల్లారెడ్డి ఆ మాటల్తో కొంచెం కదిలి న్యాయ మాటోచించి 'గోపాలం! ను వ్యన్నమాట బాగానే ఉంది. ఎగువమళ్ళు రెండూ ఎందుకూ పనికిరావని నువ్వే! అంటున్నావు కదా! అవి వాడుమాత్రం ఎట్లా తీసుకుంటాడు చెప్ప' అని మెల్లగా అన్నాడు.

దీంతో గోపాలం మండిపడి 'వ్యవహారాల్లో అడవాళ్ళుకూడా దిగిలే ఇక చెప్పేదేముంది? ఇంట్లో కూర్చుని ఏడవక వీటిల్లో వాళ్ళ కెందుకుంటు' అంటూ ఎదురుగుండా ఉన్న కేదెక్కుకొయ్యవంక చూస్తూ అన్నాడు.

రాముడు ఈమాట భరించలేకపోయాడు. అతని కాపాడుతూ షకమా శరీరం కోపంతో గజగజలాడింది.

'తమ్ముడి వని ఊరుకున్నానురా చెప్పవా! ఏదో చిన్న వాడివి- నీ కయ్యవంగా ఎందుకు జరగాలని నేను

భారతి - పార్థివ చైత్రము

సద్గురుంటూ ఉంటే నోటికి వచ్చినట్లుల్లా పేల్తావేం. బాగ్రత్త! అని అన్నాడు.

‘సువ్రు సెధవా గిధవా అంటే ఇక్కడ పడేవాల్లేవరూ లేరు. ఈ ముండచూపి బెదిరింపులకు నేనేం భయపడతా ననుకున్నావు కాబోలు. ఒళ్లు దగ్గర ఉంచుకు మాట్లాడు’ అంటూ గోపాలం చూక్కాచేతు లెగడిస్తూ అరుగుమీదినుంచి లేచాడు.

‘కొద్దావా ఏమిట్రా! కొట్టుచూద్దాం ఏమాత్రం కొద్దావా’ అంటూ రాముడు ముందుకు వచ్చాడు.

‘కొద్దానా కొట్టిచూపిస్తానా! నాతో మర్యాదగా ఉండకపోతే చివరికి అంతే అవుతుంది. ఏమనుకుంటున్నావో’ అని గోపాలం మట్టి మీదికి వచ్చాడు.

పుల్లారెడ్డి చూస్తూ ఊరుకోలేక ఇద్దటి మధ్యకూ వచ్చి గోపాలంవంక చూచి ‘ఇంతకాడికి నన్నెందుకురా సువ్రు పిల్చుకువచ్చావు? చేతులు చాలా! నా దుడ్డుకట్టుకాడా తీసుకుంటావా? భూమిూడ నూకలు తక్కువై ఏడవబోకు’ అంటూ కళ్లు పెద్దవిచేశాడు.

గోపాలానికి రెడ్డి అంటే కొంచెం గౌరవం ఉంది. కాని అతనికి ఊరంతా అన్నపక్షమే అవలం బిస్తారని అనుమానం. ఈ అనుమానంతోనే రెడ్డి చెప్పిన దానికి దేనికి సరాసరి ఒప్పుకోక ఏదో సవరణ తెస్తూ ఉంటాడు. ఈ సమయంలో రెడ్డిముఖం చూచేసరికి అతనికి కొంచెం భయంవేసింది. వెంటనే వెనక్కి తగ్గాడు. ఇది ఆసరాగా తీసుకుని ‘అయితే నేనొక విధంగా తేలుస్తాను ఇద్దటూ వింట్రా!’ అన్నాడు రెడ్డి.

‘నీ ఇష్టం వచ్చినట్లు చెయ్యి తాతయ్యా! నా కేమీ అభ్యంతరం లేదు’ అన్నాడు రాముడు.

గోపాలం మాట్లాడలేదు.

‘ఏరా! గోపాలం! నువ్వేమీ అవుననవు. మట్టి నే నేం చెప్పినా ఎదురుచెప్తావాయ్. ఎట్లా?’

‘సువ్రు చెప్ప—ఏం చెప్తావో. నేనూ మాట్లాడనులే’ అని అంటూ అరుగుమీద మళ్ళీ కూర్చున్నాడు గోపాలం.

‘అయితే ఉత్తరపువైపు ఎగువమడ్డి, దిగువమడ్డి ఒకరు తీసుకోండి. దక్షిణపువైపు రెండుమళ్ళూ ఇంకోరు తీసుకోండి. మట్టి నీ కేవైపుది కావాలో చెప్ప’

‘నేను ఉత్తరపుమళ్ళీ తీసుకుంటాను’ అన్నాడు గోపాలం.

రాముడు మాట్లాడలేదు. ఉత్తరపు మడిలోకి నీటికొలవ ఉంది. దక్షిణపు మళ్ళల్లోకి నీరు రావాలంటే ఆ మళ్ళల్లోంచే రావాలి. ఆ సంగతి అన్న పూర్వకు తెలుసు. రాముడు ఏమీ మాట్లాడకుండా తల వంచుకు కూర్చున్నాడు. అందుకని ఆవిడ మళ్ళీ నోరుచేసుకోవలసివచ్చింది. ‘అయితే నీళ్లు ఆ మళ్ళల్లో నించి రావలసిందేనా బిటికి’ అని ఊరుకున్నది.

రెడ్డి వెంటనే అందుకుని ‘చానికేం? ఉత్తరపు మళ్ళ తీసుకున్నవాడు దక్షిణపుమడిలోకి కొలవ తీయించియిస్తాడు. ఏరా గోపాలం!’ అన్నాడు.

గోపాలం కాదనడానికి నీళ్లేకపోయింది. ‘సరే అట్లాగే కానియ్యి’ అని ఊరుకున్నాడు.

రాముడు ఒప్పుకున్నట్టుగానే గ్రహించి పుల్లారెడ్డి ‘ఇక మిగిలినదల్లా వాములదొడ్డి, ఎకరం బీదూనూ. నా మతం ఏమిటంటే, ఇద్దటూ చెట్టి ఒకటి తీసుకోవడం మంచిదని. రాముడా! ఈ సారి సువ్రు చెప్ప నీ కేం కావాలో’ అని అంటూ గోపాలంవంక చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

రాముడు ‘నే నేమీ మాట్లాడను తాతయ్యా. ఎందుకొచ్చిన అశ్రుత్తి! ఏదో ఒక విధంగా తేల్చి చెయ్యి’ అన్నాడు.

దాంతో గోపాలానికి కొంచెం కోపం వచ్చింది. అయినా కార్యం సానుకూలం అయిందాకా మాట్లాడ గూడదని కొంచెం తమయించుకుని ఊరుకున్నాడు. గోపాలంముఖం చూచి అతని మనోవిచయం గ్రహించాలని ప్రయత్నిస్తున్న పుల్లారెడ్డి ‘అయితే గోపాలం! సువ్రు వాములదొడ్డి తీసుకో. వాడి కానీడు ఇయ్యి. కాని దానికి కోఱడి గీబడి లేదాయ్. అందుకని ఈయేటికి మంగళగిరికంప పెట్టించి కంచె వేయించి

౧. శాశ్వతములు.

అన్నదస్తులు

ఇయ్యి; ముందునాటి కదే ఆబాజపుతుంది. ఏమంటావ్? అన్నాడు.

‘నాకుమాత్రం వీడు అక్కడలేదా ఏమిటి!’

అంటూ మూతిముడిచాడు గోపాలం.

వెంటనే రెడ్డి ‘అది ఎకరమే ఇది ఎకర మేనాయి. దీనికి చుట్టూ కోటగోడలాంటి కోణిడి ఉండే. దొడ్డినిండా వామలే పెద్దావా? వామిమేర విడిచి మిగిలింది రెండుచాళ్లు దున్ని విడిచిపెడితే మొలలోతు వీడు సిద్ధపూతుంది!’ అన్నాడు.

‘అదిమాత్రం నమ్మకమేమిటి? అది ఎప్పుడో తాతలనాటినుండి దిక్కు దిబానూ లేక నామలతో ఉడికెత్తిన భూమి గడ్డిపట్టుతుందా ఏడుస్తుందా! అల్లా ఇందులోనూ రెండుభాగాలు చెయ్యి; అందులోనూ రెండుభాగాలు చెయ్యి’ అన్నాడు గోపాలం.

‘అక్కడోకాస్తా అక్కడోకాస్తా ఉంటే ఆబాజచేసుకోవడం కష్టం కాదుట్రా!’

‘కష్టం అయితే అయిందిలే. అల్లా చేస్తేనే సేసు ఒప్పుకుంటాను.’

‘ఎందుకు తాతయ్యా! ఇంత రాధాంతం. నాడిఇట్టం వచ్చినట్లు నిశ్చయం చెయ్యి. నేనేమీ ఎదురు చెప్పనన్నాగా’ అన్నాడు రాముడు.

‘సరే! అట్లాగే కానివ్వండి. ఇక అయిపోయి నట్టేనా!’ అన్నాడు రెడ్డి.

‘మతి పాత్రసామగ్రి-గొడ్డూ గోదా అసలు ముఖ్యమైన విషయాలు విడిచిపెట్టితే ఎట్లాగా? అవి పంచనక్కలలేదా ఏమిటి’ అంటూ గోపాలం మళ్లీ లేచి నుంచున్నాడు.

దీంతో రాముడికి చిరాకు ఎక్కువైంది. పంపక మన్నాక అన్నీ ఒకసారే తేలిపోతే మంచిదిగదా అని సమాధానపలుకుకొని పాలేళ్లను కేకవేసి ఉన్న సామగ్రి అంతా దింపమన్నాడు. ఒక్క అరగంటలో చెంబూ తప్పాలా దగ్గల్గుంచీ బొట్టుపెట్టెలూభోషా జాలవళకూ అన్నీ వైటపడవేశారు.

‘తాతయ్యా! ఉన్న సామాన్ని. నీఇట్టం వచ్చినట్లు పంచు’ అని దూరంగా కూర్చున్నాడు రాముడు.

‘ఇప్పుడు ఇంట్లో వాడకంలా ఉన్న సామాస్తు తనే తీసుకుంటాడా?’ అని రెడ్డివంక చూచి అన్నాడు గోపాలం.

తల వంచుకుని అరుగుమీద నెత్తిన చేతులు పెట్టుకు కూర్చున్న రాముడు ఉలిక్కిపడి ‘ఏమేవ్! ఆ అంటగిన్నెలతోపాటు ఇంట్లో ఉన్న వస్తువులన్నీ వైటపడేయ్యి’ అని భార్య నుద్దేశించి కేకవేశాడు. అన్నపూర్ణ ఒక్కొక్కటే వైటపడేరవెయ్యడం మొదలు పెట్టింది. ఒక పాలేరు వాటి నందుకుని సామాను లిన్నింటిలో చేరుస్తున్నాడు.

ఇంతలో గొడ్డపాకలో పాడిఆవు అరిచింది. దానిముందు మేత అయిపోవడం చూచి మఱొక పాలేరు మేత తేపడానికి వెళ్లాడు. పుల్లారెడ్డి సామాస్తు ఇంకా అన్నీ రాకపోవడం చూచి ముందు పశువుల సంగతి నిర్ణయించేదా మనుకున్నాడు. వాళ్లు కు రెండా వులూ, రెండు గేడెలూ, ఒక ఎడ్లజతా మాత్రం ఉన్నాయి. ఆ ఎడ్లజత వాళ్లు ఇంట పుట్టిపెరిగిందే. ఆ రెండావులూ ఏడాదివిడిచి ఏడాది కోడెమాడల్ని పెద్దాయి. అయితే అవి వీళ్ల ఇంటికి ఏడాది మోచు తగ్గగా వచ్చాయి. అందుకుని తొలిచూలు కోడెల్ని పెంచి పెద్దవిచేసి వ్యవసాయం చేస్తున్నారు. తర్వాత వాటి నన్నింటి ఒకటి రెండు ఏళ్లు పెంచి చిన్న సోసారం అయిన కారణంచేత అమ్మేసుకునేవారు. ఆవుల్ని, గేడెల్ని పంచడం విషయంలో రెడ్డి కేమీ ఇబ్బందిరాలేదు. ఇద్దలూ చెటొక ఆవునీ, చెటొక గేడెనీ తీసుకునేటట్లు నిశ్చయించేశాడు. కాని వాటి చిన్నతనంనుండి తాను ఎలిగి ఉండడంవల్ల ఆ ఎడ్లజత పంచడం విషయంలోమాత్రం ఆతని మనస్సు చివుక్కు మన్నది. భూమిమీద పడ్డదిలాగాయతు సుఖం వచ్చినా దుఃఖం వచ్చినా అవి రెండూ రానులక్ష్యంబులలాగా కలిసి ఉన్నాయేగాని విడివడి ఉండలేదు. వీళ్ల తండ్రి అంకమ్మ బ్రతికి ఉన్నప్పుడు తానుగూడా ఆ ఎడ్లు

భారతి - పార్థివ చైత్రము

కట్టిన బండి ఎక్కి చాలాసార్లు తిరిగాడు. వాటి చుటుకూ, నెమ్మదీ, అన్యోన్యం అన్నీ తనకు బాగా తెలుసు. అటువంటి జతను విడదీయ్యడం మేమీ బాగుండ దనిపించి 'ఒరే! గోపాలం! ఈ ఎడ్లజతను మాత్రం విడదీయ్యబోకండి. ఎవరో ఒకరు దాన్ని తీసుకుని దానికి బదులు ముదరాఇన్నే రెండోవార్లు మతోజిత కొనుక్కోవచ్చు' అన్నాడు రెడ్డి.

'ముదరా ఇవ్వడంమంటే సామాన్యమా ఏమిటి? ఇప్పుడు వాటి ఖరీదు ఎంత హింసపడుతున్నాయో ఎనిమిది వందలకు తక్కువ కావు. ఎక్కడినుంచి ఎత్తుకువస్తాడేమిటి ఎవడుముటుకు' అని విసుక్కున్నాడు గోపాలం.

ఈ మాటలు గోపాలం గట్టిగా అనేటప్పటికి ఎడ్లను పంచడం తప్పదన్న విషయం రాముడి మనస్సులో ముల్లుగుచ్చుకున్నట్టు గుచ్చుకుంది.

రాముడి కీపంపకం బొత్తుగా ఇవ్వాలేదు. తండ్రి చనిపోయి ఇంకా నెలరోజులు కాలేదు. పరిస్థితు లిట్లా విషమించడం అతన్ని ఎంతో బాధపెట్టుతోంది. గోపాలం ఇట్లా ప్రవర్తిస్తాడని అతను అనుకోకపోలేదు. కాని ఇంత తొందరలో ఈ ఆవసరం వస్తుందని అతను ఎన్నడూ అనుకోలేదు. ఈ పంపకం జరుగుతున్నంత సేపూ అతడు మనస్సులో యమయాతన పడుతున్నాడు. తన తండ్రిమర్యాద, తన కుటుంబం ప్రతిష్ఠ అన్నీ గంగలో కలుస్తున్నట్టు అతని కళ్ల ఎదుట భీకరంగా కనపడుతున్నాయి. భావిజీవితంలో తమ గౌరవహీనమైన బ్రతుకులు అతనికి సాక్షాత్కరిస్తున్నాయి. తన కొక కొడుకున్నాడు. తన భార్య ఈ పంపకానికే పట్టుపడుతోంది. ఈ నెలరోజుల్లోనూ గోపాలం తన్నూ, తన భార్యనూ అన్న మాటలు ఇన్నీ అన్నీ కావు. ఒకప్పుడు సమస్తమూ గోపాలానికి విడిచిపెట్టేసి తాను ఏదో కూచిచేసుకొని బతుకుదామనిగూడా అనుకున్నాడు. కాని భార్య నిలవనేసింది. కొడుకును చూపించింది. ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో భార్యను సంతుష్టిపఱచి కొడుకును బాగు చేసుకోవడం తన విధి అని తోచింది. అందుచేత

ఈ పంపకానికి ఒప్పుకోక తప్పనిసరి అయింది. అయినా ప్రతిదానికి పేచీలు పడటం అతని స్వభావం కాదు. అందుకనే మొదటి నుంచీ ముఖావంగా ఉన్నాడు. కాని ఎడ్లజత విషయంలో అట్లా ఉండలేకపోయాడు. వాటిని చిన్నప్పటినుంచీ తన చేతుల్లో విడ్డలవలె పెంచడమే దానికి కారణం. వాటిని తానే తీసుకోవాలన్న సంకల్పం అతని మనస్సులో గాఢంగా ఉంది. అందుకని రెడ్డి ఇచ్చిన ఈ సలహా అందుకుని 'నేను ముదరా ఇస్తాను. నాకు ఇచ్చే నెయ్యి' అన్నాడు రాముడు.

'నీ కేమయ్యో! ఏదో తెగనమ్మి ఇస్తావే అనుకో. నీడమ్మ ఎవడికి కావాలి? అటువంటి ఎడ్లు నాకు దొరకద్దా. ఏదో ఒకటన్నా ఉంటే రెండోది ఎక్కడన్నా సంపాదించుకుని తంటాలు పడవచ్చు' అన్నాడు గోపాలం.

రాముడు ఈ భావానికి తట్టుకోలేకపోయాడు. గొంతు నలిమితే రెక్కలు టపటపా కొట్టుకున్న పిట్టలా గిలిగిలాడింది అతని మనస్సు. కాని ఏం చెయ్యగలడు? ఉపాయ మేమీ తోచక చేతుల్లో తల పట్టుకు కూర్చున్నాడు.

ఈ విషయంలో పుల్లారెడ్డి మనస్సుగూడా బాగా నొచ్చుకుంది. ఏమిటిరా గతి! వీటిని విడదీయ్యవలసివచ్చేటట్లే ఉందే అని కానేచు అలోచించాడు. అంతలో అతని కో ఉపాయం తోచింది. 'ఒరే అబ్బాయిలూ! నే నేదో పెద్దవాణ్ని. మీ ఇద్దరూ మధ్యా పరిమార్లం చెయ్యడానికి వచ్చాను. ఇందులో నేను బావుకునేది ఏమీ లేదు గదా!' అని ఆగాడు.

ఈ మాటలు విన్నేటప్పటికి ఈ దుష్టపరిస్థితి తొలిగే ఉపాయం ఏమన్నా రెడ్డి చెప్పడాడేమీ అన్న ఆశ రాముడికి కలిగింది. అందుచేత కొంచెం తల ఎత్తి రెడ్డివంక తిరిగి 'అదేమిటి తాతయ్యో అట్లా అంటావు! ఇందులో నీ కేమున్నది పొద్దుటిపండి మామూలాన పడుతున్న బాధతప్ప' అన్నాడు.

'సరే దాని కేంటే. పెద్దవాళ్లమంటూ ఉన్నాక ఆమాత్రం అంటింనుకోకపోతే ఎట్లా? అది కాదు

అన్నదమ్ములు

గాని మీకు ఇద్దరూ ఏమీ అనుకోకుండు ఉంటే నా కోకమాట చెప్పాలని ఉంది' అని మళ్ళీ ఆగాడు రెడ్డి.

‘ఏమిటో చెప్పవయ్యా ననక్క’ అన్నాడు గోపాలం వినుసుతో.

‘నువ్వు అలా వినుకున్నాని కసిరితే నీకు ఎందుకు వచ్చిందీ బెడద. నాదారిని నే పోతాను. మీ ఇద్దరూ వచ్చినట్లు అఫోరించండి!’ అంటూ లేచాడు పుల్లారెడ్డి.

‘ఇంతదాకా వచ్చి నువ్వు కోపగించుకుని నెళ్ళడం ఏమీ బాగా లేదు తాతయ్యా!’ అన్నాడు రాముడు మెల్లగా.

ఈమాట విని రెడ్డి ఆగాడు. ‘నకే! ఏమయితే అది అవుతుంది. నేను చెప్పారిన మాట ఏమిటో చెప్పి మతీ వెళ్తాను. ఒక గోపాలం! నువ్వుకూడా బాగా ఆలోచించు. వాటిని విడదీయడం నేనే కాదు ఊళ్లో ఎవళ్లూకూడా అంగీకరించనివిషయం. అలా విడదీసి ఎవ్వరూ లాభం పొందలేరునగనా దానివల్ల అనర్థాలుగూడా వస్తాయి. అందుకని నామాట విను. నువ్వు వాటిని తీసుకుని వాడికి ముదరా అన్నా ఇయ్యి. వాటిని వాడి కిచ్చి నువ్వన్నా డబ్బుతీసుకో. ఇది కాదంటావూ, నీ ఇష్టం వచ్చిన ధర చెప్పు. ఆపైకం నే నివాళి ఇస్తాను. ఇద్దరూ చెటినగం తీసుకుని దానికి కొస్తా కొస్తా కలుపుకుని చెటోజతా చిన్న జతలు కొనుక్కుని కాల తేపం చెయ్యండి.’ అని సమాధానంకోసం గోపాలం వంక చూచాడు రెడ్డి.

గోపాలం ఇట్లుమని లేచి ‘చాలుచాలేవయ్యా! నిన్నేమో పెద్దమనిషివని తీసుకున్న మాదృగ మంచి జత కాజేయాలని చూస్తావు! ను వెంటత ఇస్తావేమిటి? మహా ఇన్నే పదివందలు ఇస్తావేమో! పంచుకుంటే ఐదువందలు వచ్చు. తోక ఉంటే గొడ్డు తొంభై పలుకుతున్న ఈజోజుల్లో అయిదువందలీ అడ్డడు గింజలు లాగే ఎద్దు రాదు’ అంటూ ఎడ్ల దగ్గరకు పోయి చిన్న ఎద్దు మెడతాడు పట్టుకుని ఈనతలకు లాక్కువచ్చి గుంజకు కట్టివేస్తూ ‘ఇలా

జరగవలసిందేకాని మరొకరకంగా అయితే నే నసలు ఒప్పుకోను’ అని ఎద్దుమీద వెయ్యి వేసి విజయగర్వంతో నిలబడ్డాడు.

‘వంటనే పుల్లారెడ్డి ‘నే నేం చేస్తాను. మీకర్థం’ అంటూ లేచిపోయాడు.

‘సామాన్లు వంటయింది’ అన్న అన్న పూర్ణమాటలు ఎవరూ వినిపించుకోలేదు.

కుడిచేత్తో తొమ్మి అడుముకొని ఎడంచేత్తో వాలిన తల నొక్కుకుంటూ లోపలికి వెళ్లాడు రాముడు.

౨

రెడ్డి చెల్లిపోవడం, రాముడు ఇంట్లోకి పోవడం, సామాన్లన్నీ తైల పడిఉండడం చూచి గోపాలం మొదట్లో నిర్ధాంతపోయాడు. కానీపు ఉండేటప్పటికి అతనికి తన్ను ఎవ్వరూ ఏమీ చెయ్యలేరన్న భైర్యం వచ్చింది. టంటే గోపాలం సామాన్ల దగ్గటికి పోయి తనకు నచ్చిన వన్నీ విడిగా తియ్యడం మొదలు పెట్టాడు. ఈ అలికిడి విని అన్నపూర్ణ భర్తను తైటికి పోయి చూడమన్నది. కాని రాముడు కదలేదు. తానే పీశెనుమ్మలోకి పోయి నుంచున్నది. ఇంతలో సులకమంచంలో నిద్రపోతున్న పిల్లవాడు లేచి ‘అమ్మా’ అంటూ ఏడుపు మొదలుపెట్టాడు.

‘వా డబ్బా ఏడుస్తుంటే నువ్వు అక్కడ నుంచోవడమేమిటి!’ అంటూ కేక వేశాడు రాముడు.

‘అంతా ఆయన ఇష్టం వచ్చినట్లు అక్కడ తీసుకుంటున్నాడు. మీరిక్కడ మాట్లాడకుండా కూర్చున్నా’ అని వినుక్కుంటూ లోపలికి వచ్చింది అన్నపూర్ణ.

‘నాకు చేతకాదు. నీకు చేతయితే వ్యవహారం చేసుకోపో!’ అన్నాడు రాముడు కోపంతో.

‘ఇంతవఱకూ పంపకం నన్ను ఉద్ధరించడానికే జరిగిందన్నమాట’ అని గొణుక్కుంటూ పిల్లవాణ్ణి ఎత్తుకుంది అన్నపూర్ణ.

రాముడు మాట్లాడకుండా కూర్చున్నాడు.

భారతి - పార్థివ చైత్రము

గోపాలం తనకు కావలసిన సామన్ల నీ ఖిడిగా తీసి పాల్వేళ్లచేత పాకలో ఒకమూల పెట్టించాడు. గొడ్డపాకలో అటకమీద ఉన్న నాగళ్ళూ, మేడికోళ్ళూ, పలకట్టులూ, మైలారంజల్లలూ అన్నీ దింపించి తనకీ కావలసినవి తాను తీసుకున్నాడు. ఆ పూటనుంచే వేటింటి కాపరానికి ప్రయత్నాలు మాజోరుగా సాగించాడు. పాల్వేళ్లచేత గొడ్డపాకకు మధ్య కట్టలు కట్టించాడు. తన ఆవునీ, తన గేదెనీ, తన ఎద్దునీ తన భాగంలో కట్టేశాడు. ఇట్లు రెండుభాగాలయ్యేటట్టుగా మధ్య ప్రస్తుతానికి తడికలు పెట్టించాడు. పాల్వేళ్లను వెంబడిపెట్టుకుపోయి వాములదొడ్లో గడ్డి వామి రెండుభాగాలు చేసి తన వాటా వేతన వామిగా వేసుకున్నాడు. చొప్పునూడు పగలగొట్టింది తన భాగం వేతనగా కుప్పవేయించాడు. ఆనాయంత్రమే బయలుదేలి భార్యను తీసుకురావడానికి అత్తవారింటికి వెళ్లాడు.

రాముడు వీటన్నింటిలో జోకొం కలిగించుకోలేదు. తమ్ముడి బౌద్ధత్యం చూచి వాడి ఇష్టంవచ్చినట్లే జరగనిమట్టినీ ఉరుకున్నాడు! 'తండ్రి చనిపోయినెలకాలేదు. అప్పుడే సంసారం ఇంత బట్టబయలయింది. ఇకముందు ఎంత యాతన పడాలా! అనే ఆ రాత్రెల్లా ఆలోచించాడు. రాముడు కొంచెం పూర్యకాలపు మనిషి. పెద్దమనిషితరహాగా ఉంటాడు. తండ్రి బతికిఉన్నాన్నాళ్ళూ ఆయనఅడుగుజాడల్లో నడిచాడు. ఇప్పటికీ ఆయనలా బతకాలని అతని అభిలాష. తన తండ్రి ఎంత మంచివాడు! ప్రేమతో గ్రామం అంతా తనవశం చేసుకున్నాడు. తాను పెద్ద ఆస్తివరుడు కాకపోయినా 'దేహి' అని అడిగిన ప్రతి వాడికీ కాస్తో కూస్తో ఇచ్చి సంతృప్తిపడేవాడు. వ్రాతా కోతా సాధించకపోయినా ఐహికానికి, అమృష్టికానికి కావలసిన విజ్ఞానం పూర్తిగా సంపాదించాడు. గుళ్ళో పురాణాల దగ్గజనుంచీ గూడెంలో తోలుబొమ్మలాటలవలనూ అంకమ్మ లేదే అయ్యేవి కావు. అంత బ్రతుకు బ్రతికిన తండ్రి కడుపున పుట్టి

తా మిద్దటూ ఇట్లా అయిపోవడ మేమిటా అని అతని మనస్సు నిమిషనిమిషానికి భాధపడింది.

కాని గోపాలం చిన్నప్పటినుంచీ ఎడ్డెం అంటే తెడ్డెం అనేరకం. అతడు ఒకడితో కలిసి ఎప్పుడూ ఉండలేదు. ఈసహజ ప్రవృత్తి తోడు జీవితరంగంలో అతడు పెరిగిన పరిస్థితులకూడా అట్లాగే సమకూడాయి. అతడు తల్లిదండ్రుల అరుపాజ్ఞలలో పెరిగి పెద్దవాడు కాలేదు. పుట్టిన రెండేళ్లకే తల్లి చనిపోవడం వల్ల మేనమామల ఇంటనే పెరిగాడు. తన భార్యకు ఇష్టం లేకపోయినా వాళ్ల మేనమామ తనకు చేతనైనంతలో గోపాలాన్ని శ్రద్ధగానే పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేశాడు. చిట్టచివటికి తన కూతుర్నిచ్చి చెల్లెలివారిది అభిమానంతో గోపాలానికి పెళ్లికూడా చేశాడు. ఎంత చేస్తే ఏం. గోపాలం తన తండ్రిగౌరవమర్యాదల్లో పాలుపంచుకుని పెరగలేదు.

తెల్లవారింది. పలుదోమపుల్ల నములుకుంటూ పుల్లారెడ్డి రాముడిదగ్గజకు వచ్చాడు. రెండువందల రూపాయలు లెక్కపెట్టి రాముడికిచ్చాడు. తండ్రి చనిపోయినప్పుడు దినవారాల ఖర్చుకు చేతిలో వైకం లేక తమకున్న ఒక్క బండినీ పుల్లారెడ్డికిచ్చివేసి అవసరానికి ఒక వందరూపాయలు తెచ్చాడు రాముడు. అది పోగా బండిఖరీదులో మిగిలిన సొమ్మిది. రెడ్డినీ, ఆసొమ్మనూ చూచేటప్పటికీ రాముడికి వెనకటి దుఃఖం అంతా నెమరుకువచ్చింది. రెడ్డిని కాగలించుకుని 'తాతా! మా అయ్యగౌరవం ఇట్లా నిలబెట్టుకున్నాం' అని వెక్కిరించి ఏడ్చాడు.

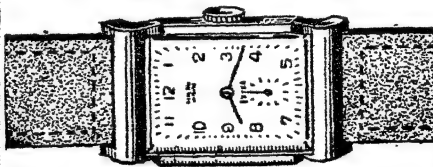
రాముడి తల తన చేత్తో నిమిరుతూ 'ఓరి! చెట్టివాడా! దీనికి నువ్వేం చేస్తావు? అయినా ఇట్లా ఏడ్చి ప్రయోజన మేమిటి? నీ మానాన నువ్వు బతుకు. ఎవరి గౌరవం వారికే ఉంటుంది' అని ఓదారుస్తూ వైర్యం చెప్పాడు.

రాముడు కొంచెం తేలుకొని చేతులతో నోట్ల వంక చూచి కర్తవ్యం జ్ఞాపకం చేసుకుని 'తాతా! నీతో ఒకమాట చెప్పాలి. ఇట్లా కూర్చో' అని అరుగుమీద కూర్చోపెట్టాడు.

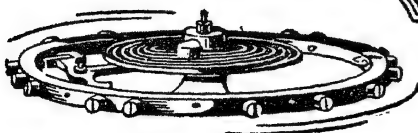
BALANCE AND THE BALANCE WHEEL

బ్యాలెన్సు బరువు, హాయిర్ స్ప్రింగుబలము, 'టైము' సరిగాచూపుటకు సరియైన 'చేషియోలో' వుండవలెను. 'వెస్టెండ్' గడియారములలో, బరువులను పరీక్షలను యెంతో శ్రద్ధవహించవలసిన, యముఖ్య భాగములు, ప్రపంచములో నిపుణులైన గడియారపు పనివారిచే తయారుచేయబడియున్నవి. 'వెస్టెండ్' గడియారాలు మొదటి నుండి చివరవరకు మిక్కిలి ఆధునికమైన పద్ధతులలో నిర్మింపబడును. వాడబడు పరీకరములు శ్రేష్ఠమైనవి. గొప్ప పనితనమునకు గ్యారంటీ యివ్వబడును. అందువల్లనే 'వెస్టెండ్' గడియారము నమ్మకముగా చిరకాలము పనిచేయు గడియారము.

ఇటీవలి సేవకు కంప్రైలు ఆర్డరు వల్ల, క్యాటలాగు పంప వీలులేదని తెలుపుటకు నింతిల్లుచున్నాము.

రవాణాలు సరిగా లేనందున, ప్రకటించివరకాలన్ని సప్లయి చేయలేకపోవచ్చును. మాస్టాకులో సరుకువున్నంతవరకు ఆర్డర్లు నిర్వహింపబడును.

WEST END WATCH CO
BOMBAY CALCUTTA

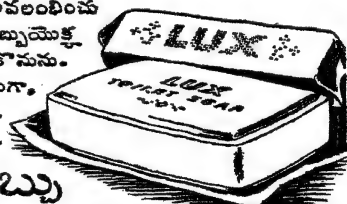
నటీమణులవలె మోశతరసౌందర్యమును కాపాడుకొనుడు!

శౌభన సమర్థ

కోశన ప్రతి దినము తన అందమును కాపాడు ఒక వ్యక్తి అవలంబించు తుంది. ప్రౌఢున సాయంత్రము ఆమె లక్ష్మీ టాయిలెట్ సబ్బుయొక్క చురుకైన మరుగుతో దుద్దకాని నిర్మలమైన స్వీకృతదుగుకొనును. "ఎల్లప్పుడుచేసే ఈ స్వల్పమైనపని నా చర్మాన్ని అందంగా, మృదువుగా, నిర్మలంగా వుంచుతుందని" చెప్పతుంది. చాలమంది మన నటీమణులీ విధంగానే అంటున్నారు.

లక్ష్మీ టాయిలెట్ సబ్బు

L.T.S. 127-111-40 T.L.

LEVER BROTHERS (INDIA) LIMITED

‘తాతా! నువ్వు అప్పటిచ్చిన వందలోనూ ఎన్నై దాదాపు చిన్నదినానికి పెద్దదినానికి ఖర్చయి నాయి అయితే ఆ ఖర్చులో వంతులు పెట్టడం నా కిష్టంలేదు. అందుకని మిగిలిన ఈ పైకం అంతా వాడికే ఇచ్చినెయ్యి. నేనిస్తే నాలో ఏదో జగడమాడి అవీ ఇవీ కలుకుతాడు. అది అంతా నేను సహించ లేను. నువ్వే వాడి చేతి కి పైకం ఇస్తే మఱేమీ మాట్లాడదు. ఈ క్షాస్తపనీ నా కోసం ‘చేసిపెట్టాలి’ అని రెడ్డిచేతులు పట్టుకున్నాడు రాముడు.

‘సరే! నీ ఇష్టం అట్లా ఉంటే అట్లాగే చేస్తాను’ అని రెడ్డి లేచి, బయలుదేరాడు.

అప్పటికింకా జాముప్రాగ్గు ఎక్కలేదు. రెడ్డి అలా వీధిలో అడుగుపెట్టేటప్పటికి గూడుబండ్లి ఒకటి వాకిట్లో నిలబడింది. గోపాలమే అయి ఉంటాడు, మనము ఎందుకు పలకరించాలి తనదారిని తాను వెళ్లిపోయాడు రెడ్డి. గోపాలం భార్యను లోపలికి పంపించి, పాలేరుచేత పెట్టే బేదా దింపిస్తూ, వెళ్లుతూ ఉన్న రెడ్డివంక చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

పరిచయం చిన్నబావతో ఎక్కువ ఉన్నా సీతమ్మకు పెద్దబావమీద అభిమానం ఎక్కువ. తన్ను చిన్నప్పుడు చిన్నబావ ఎప్పుడూ మొట్టికాయలు మొట్టుడమేకాని ఎత్తుకున్న పాపాన పోలేదు. పెద్ద బావ అట్లా కాదు. చిన్నతనంలో తన్ను ఎత్తుకొని ఏది కావాలంటే అది తెచ్చిపెట్టేవాడు. తాను గుమ్మంలో అడుగుపెట్టుతూనే, కుజ్జవాణ్ని బుజాన వేసుకుని జోకొట్టుతూ అటూ ఇటూ పచార్లు చేస్తున్న రాముణ్ని చూచింది సీతమ్మ.

‘బావా! రంగయ్య కులాసాగా ఉన్నాడా? అని అంటూ చేతులు చాచింది.

అంతలో గోపాలం లోపలికి వచ్చి సీతమ్మను చూచి ‘నీకు వాళ్లతో ఏం సంబంధం! ఆటు పో. లోపలికి పో’ అని కేక వేశాడు.

సీతమ్మ చాచిన చేతు లట్లాగే ఉంచి నివ్వెఱ పోయింది.

రాముడు తొలిబొమ్మలా నిలబడిపోయాడు.

‘ఇంకా కదలవేం? నీకు కూడా చెప్పేది!’

అని గట్టిగా అరుస్తూ కళ్లు ఎఱ్రజేశాడు గోపాలం.

సీతమ్మ మెల్లగా, తడబడుతున్న శరీరంతో తమ భాగంలోకి వెళ్లింది.

— కుజ్జవాడు గొల్లన ఏడుపు మొదలెట్టాడు, రాముడు తల వంచుకుని లోపలికి వెళ్లాడు.

గోపాలం కొత్తకాపురం ఈ విధంగా మొదలు పెట్టాడు. అతని వెనకనే వచ్చిన పాలేరు పెట్టే మూటా అరుగుమీద పెట్టి, అమ్మగారు కనపడక పోవడంచేత, అయ్యగారితో చెప్పడానికి భయం వేసి ఎవరితోనూ చెప్పకుండా బండితోలుకు వెళ్లి పోయాడు.

మఱునాటికట్లా తామరపువ్వుల్లో కలకలలాడే నిండుచెఱువుపంటి అంకమ్మ ఇల్లు తిమితిమింగిలాలతో తరంగసంక్షుభితమయ్యే మహాసముద్రంలాగా మాటో పోయింది. ‘కూడలికాపురం కుతకుతలా, నేటింటి కాపురం వెతవెతలా’ అన్నట్లయింది వారి పరిస్థితి. పాలేల్లిదల్తూ పని మానేస్తామని రాముడితో చెప్పడానికి వచ్చారు. తండ్రి బతికిఉండగా స్వంతానికి తోడు కవులుపాలం వ్యవసాయంకూడా ఉండేది కాబట్టి వాళ్ల ఆవసరం ఉన్నది. తనకు ఇప్పుడు అన్నీ పెట్టుకునే మనస్వాస్థ్యం లేకపోబట్టి ‘సరే వెళ్లిండి’ అన్నాడు. దాంతో ఎవరిపని వాళ్లు స్వయంగా చేసుకోవలసివచ్చింది. తానూ, తనభార్య కాపురానికి కొత్త కాబట్టి కొన్నాళ్ల పాటు గోపాలం పాలేర్ని పెట్టుకుండా మనుకున్నాడుగాని తనదగ్గఱ పనిచెయ్యడానికి ఎవడూ ఒప్పుకోలేదు. అందుచేత గోపాలం మగవనీ అడవనీ తనే చేసుకోవలసివచ్చింది.

పంపకాలయ సరిగా రెండురోజులే అయింది. రాముడు వీధిలోకి రావడం మానివేశాడు. ఎప్పుడూ ఇంటిపట్టునే ఉండేవాడు. తోచకపోతే అటూఇటూ పిచ్చి ఎత్తినవాడిలా తిరుగుతూఉండేవాడు. గంటల తరబడి గడ్డపాకలో కూర్చునేవాడు. లేచి ఇంట్లోకి రాబోతూ అప్పడప్పడు గోపాలంభాగంలోకి పొర

భారతి - పార్థివ చైత్రము

పాటున అడుగుపెట్టేవాడు. ఆసమయంలో గోపాలం ఇంట్లో లేకపోతే రా! బానా! లోపలికి రా! అని కేక వేసేది సీతమ్మ. ఈ కేక విని పొరపాటు తెలిసి కొని చటుక్కున వెనక్కి తిరిగి తన భాగంలోకి వచ్చేవాడు. గోపాలం ఇంట్లో ఉంటే ఆ పొరపాటూ జరిగేది కాదు. ఒకవేళ జరిగిందో, ఎదురుమాట రాముడు ఎన్నడూ చెప్పకపోయినా, విధినిబోయే ప్రతివారూ ఆగేటటు గోపాలం గట్టిగా కేకలు వేసేవాడు.

ఎంత తంటాలుపడ్డా రాముడు గృహాన్ని పాక్షికంగా చూడలేకపోయాడు. ఒక్క గృహ మేమిటి? తన్ను తన పూర్వపుతోటి, తన వంశంతోటి ఏకం చేసుకుని పెరిగిన అతని మనస్సు తన్ను తానుగా చూచుకోలేకపోయేది. చెయ్యి కరిరాన్ని ధిక్కరించి తెగిపోవచ్చు. ఆ తెగిపోవడంవల్ల కరిరానికి చెయ్యి లేదన్న అప్రతిష్టే వస్తుందిగాని తాను స్వతంత్రంగా బతకలేదు. ఈ విధంగా అతని మనస్సు ఊహించి ఊహించి విడివడడంవల్ల తమకు వచ్చే ప్రళయం ప్రత్యక్షమవుతోనూ సాక్షాత్కరింపజేసేది. ఒక్కొక్కప్పుడు తాను విడిపోలే దన్నట్లుగానే అతడు అనుకునేవాడు. అటువంటి సందర్భాల్లో బాహిరమైన ప్రతిబంధకాలు పంపకంవిషయం జ్ఞాపకం చేసేవి.

ఒక్కొక్కప్పుడు బాధ భరించలేక దైవప్రార్థన చేసేవాడు. ఆ ప్రార్థనా సమయంలో అప్రయత్నంగా తన తండ్రి యావజ్జీవమూ ప్రతినిత్యమూ నమస్కరించిన దేవుడున్న గూడు దగ్గరకు వెళ్ళబోయేవాడు. కాని దారిలో తడిక అడ్డుతగిలేది. చటుక్కున చతికిల బడి తన ఊపిరితిత్తులలో ఒకదాన్ని కోసివేసిన బాధతో కుంగిపోయేవాడు. మఱికొన్ని సమయాల్లో అతని సర్వస్వాన్నీ తండ్రి ఆవేశించేవాడు. అటువంటి సమయాల్లో తన తండ్రి కూర్చున్న చోటూ, అతడు వాడిన చెంబూ, అతడు పట్టుకున్న కణ్ణా ఇట్లాంటి వాటికోసం తపాతపాలాడేవాడు. కాని అవి ఏమీ అతని భాగంలో లేవు. అతనికి దక్కింది తండ్రి హృదయం మాత్రమే. భౌతికమైన తండ్రి ఆకాగాన్ని

జ్ఞాపకంచేసి ఏతద్వియోగబాధ సవనయించే బాహ్య వస్తు వొక్కటి అతని భాగంలో రాలేదు.

గోపాలాని కీ విచారం ఏమీ లేదు. కాని ఒక్కొక్కరోజు గడిచినకొద్దీ అతనికి సంసారం బరువు ఎక్కువకావడం మొదలుపెట్టింది. పాలేరు లేకపోయినా తనకు కావలసిన పనులన్నీ తనే చేసుకుంటున్నాడు. ఎంత చేసుకున్నా తన్ను అనుకూలించే వాళ్ళ ఊళ్లో ఎవళ్ళూ లేకపోవడం అతనికి కష్టం అయింది. రెడ్డి ఇచ్చిన మైకం చేతిలో ఉన్నది. ఉన్నా దాన్ని ఖర్చుపెట్టుకోవడానికి వీలులేని పరిస్థితులు వచ్చాయి. తన కౌపురం కొత్తది. తానా ఊళ్లో నిలదొక్కుకోవాలి. ఇప్పుడే మైకం ఖర్చుపెట్టితే ముందే అవసరం వస్తుందో అని దాన్ని దాచిపెట్టాడు. దీనికి తోడు తన భార్య ఎంతసేపూ అన్నపక్షన వాదించడం కూడా అతనికి ఇష్టమయ్యేది కాదు.

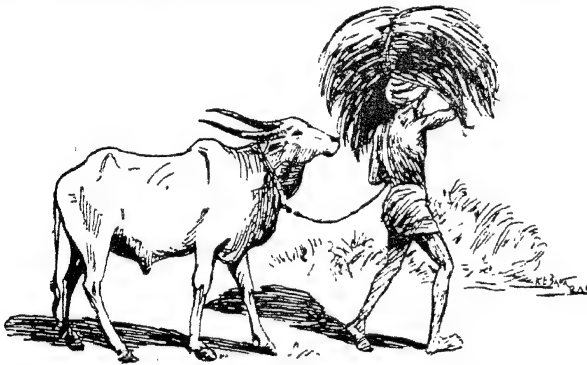
ఉన్నవి ఉండగా పంపక మైన మూడోనాటి నుంచి అతనికి ఒక కొత్త బెడద వచ్చిపడింది. ఎడ్లలో అతని ఎద్దు చిన్నది కావడంతో అది బెంగపెట్టుకుంది. జతగా మెయ్యడం అలవాటయిన గొడ్డు కొబట్టి ఈ మూడవరోజులనుండి ఒంటరిగా కట్టివేస్తూ ఉండడంవల్ల మేతమెయ్యడం మునివేసింది. కొత్త వదిలితే అదే మేస్తుందని ఒకటిరెండురోజులు ఉపేక్షచేశాడు కాని తర్వాత గూడా అది అట్లాగే ఉండిపోయింది. దిష్టితాడు వేయించి, నడుంతాడు కట్టించి తంటాలు పడ్డాడు గాని లాభం లేకపోయింది. తన ఎద్దు ఇలా తీసిపోతూ ఉంటే రాముడి ఎద్దు బాగానే ఉంది. దీన్ని అతడు సహించలేకపోయాడు. తాను దుక్కలాగా ఉంటే తన అన్న రోజురోజుకూ కుప్పిగ్గున్నాడే అన్న విషయం అతనికి తోచలేదు. అది తెలిస్తే ఈ ఎడ్ల పరిస్థితి కూడా అర్థమయ్యేది. రాముడి ఎద్దు అప్పుడప్పుడు జత విడిచి పొరుగువారి పనిచేసి వచ్చేది. అందుకని గోపాలంఎద్దుకు పట్టినంతగా దీనికి జతవిడవడందుఃఖం పట్టలేదు. మొదట్లో రెండుమూడుపూటలు తోడి ఎద్దుకు సాను

అన్నదమ్ములు

భూతి చూపిస్తూ రాముడి ఎద్దు మేత మనివేసినా తర్వాత మామూలుగా మేత మేస్తోంది. అందుచేత రాముడికి తన ఎద్దువిషయమైన ఆందోళన ఏమీ అవసరం లేకపోయింది. కాని గోపాలంఎద్దు పదిరోజులు గడిచేటప్పటికి సగానికి సగం తీసింది. అది ఎప్పుడూ రాముడి ఎద్దువంకే చూస్తూ నిలబడేది. అప్పుడో పరకా అప్పుడో పరకా నమిలినా మనఃపూర్తిగా తినని తిండి ఏం వంటబట్టుతుంది?

రాముడికి దుఃఖం కొంచెం పెనకపట్టింది. ఇప్పుడు ఇదివరకు మాదిరి ఎప్పుడూ ఇంట్లో కూర్చోవడైతే వచ్చి ఆపని ఈపని చూచుకుంటున్నాడు. ఊళ్లో పరపతి గల మనిషి కాబట్టి వాములవొడ్డినుంచి మేత తీవడం, పచ్చగడ్డి మోటబావులకింద ఎక్కడైనా

మహింత మేత పడవేసేవాడు. దీని జతన ఉన్నంత సేపూ గోపాలంఎద్దుకూడా మేత మేసేది. ఇటువంటి సమయంలో ఒకరోజున గోపాలం చూచాడు. అతనికి ఒళ్లు మండే కోపం వచ్చింది. చేతికట్టితో రాముడి ఎద్దును కొట్టుతూ ‘గొడ్డుమేతకోసం అప్పుద్దం తినక పోలే ఏం? దిగ్గతి ఉండి మేపుతున్నాడు పెద్దమనిషి’ అని అంటూ ‘పెద్ద గండరగోళం చేశాడు. రాముడు నోరుమానుకొని కళ్లనీళ్లు గుక్కుకుంటూ దగ్గటికి వచ్చిన ఎద్దుపీపుమీద చెత్తో నిమిరి దానిమీద పడి భోరున ఏడ్చాడు. మతొకమాటు గోపాలంఎద్దు తాడుతెంపుకుని రాముడి ఎద్దుతో కలిసి మేత మేస్తోంది. రాముడు దాన్ని చూచి మహింత మేత వాటిముందు పడవేసి రెండు చేతుల్లో రెంటికీ అట్టు

“రాముడిఎద్దు అప్పుడప్పుడు జతపడిచి పొరుగు పోయి పని చేసి వచ్చేది.”

(పుట 326)

ఉంటే తెచ్చుకోవడం మొదలైన పనులన్నీ తాను చేసుకోకుండానే ఇతరులచేత చేయించుకుంటున్నాడు. పనిచేసుకోవడంలో అతని కేమీ కష్టం లేకపోయినా అతని దుఃఖాన్ని తిరగబెట్టే పరిస్థితులు అనుక్షణమూ తలపిస్తూనే ఉన్నాయి.

గోపాలంఎద్దు ఇలా శుష్కిస్తూ ఉండడం అతన్ని ఎంతో కష్టపెట్టింది. అది రోజుల్లా పోత బొమ్మలా. నిలబడి కళ్లవెంబడి నీరుకారుస్తూ ఉంటే చూడలేకపోయేవాడు. దాని ఎదురుగుండా తన పాకలో కూర్చుని తానుగూడా ఏడ్చేవాడు. గోపాలం ఏకారణంచేతనైనా ఇంట్లో లేకపోతే తన ఎద్దును కట్టు ఊడదీసి గోపాలంభాగంలోకి తోలి అక్కడే

గోకుతూ కూర్చున్నాడు. ఇదీ గోపాలంకంట పడింది. ‘బుద్ధి గడ్డి తినే వెధవలకు ఎన్నిసార్లు చెప్పితే ఏం లాభం! నా ఎద్దుని తీసుకువెళ్లి తన పాకలో ఎవడు మచ్చికచేసుకోమన్నాడు’ అంటూ తన ఎద్దును లాక్కుపోయి పెద్ద అల్లరి చేశాడు.

ఇటువంటి సంఘటనలు ప్రతినీత్యమూ రాముణ్ణి కుంగదీస్తూనే ఉన్నాయి. గోపాలంఎద్దు ఏమాత్రమూ కోలుకోక అట్లాగే ఉండిపోతోంది. రాముడు దాని దీనస్థితి చూచి భరించలేకపోయాడు. దాన్ని బాగు చేద్దామని తాను ఏమి చేసినా గోపాలం దానికి దురర్థం కల్పిస్తున్నాడు. తన ఎద్దును గోపాలానికి ఇచ్చేస్తే ఆ ఎద్దు తప్పుకుండా బాగుపడుతుంది. కాని తాను

భారతి - పార్థివ చైత్రము

ఈ పని చెయ్యడం తన భార్యకు ఇవ్వలేదు. ఒకసారి తాను ఈ అభిప్రాయం వైబివేడితో 'ఇచ్చుకోండి. ఇద్దరూ కాడి బుజాన వేసుకుని పొలం దున్నుదామ' అన్నది. అవిడఅభిప్రాయం ఎట్లా ఉన్నా తాను ఇవ్వడానికి సిద్ధపడ్డాడు. కాని ఈ ముక్క తానంటే గోపాలం ఏమంటాడో! దీనికి ఏమి అర్థం కల్పిస్తాడో! మొత్తానికి అతనికి భయంగానే ఉంది. అయినా ఒకరోజున దైర్యంచేసి చెప్పడామని నిశ్చయం చేసుకున్నాడు. అప్పుడు గోపాలం గొడ్డపాకలో అతని ఎద్దదగ్గట నుంచు ఉన్నాడు. ఆ ఎద్ద మేత మెయ్యకుండా రాముడి ఎద్దవంక చూస్తోంది. అటు వంటి సమయంలో రాముడు తన ఎద్దదగ్గట పోయి దాని తలతాడు ఊడదీసి నడుమిద వేసి వైటికి తోలుతూ 'గోపాలం! నీ ఎద్ద బొత్తిగా పాడై పోతోంది. దీని జతన ఉంటే అది బాగుపడుతుంది. నేను ముతొక జత కొనుక్కంటాను. దీన్ని గూడా నువ్వు తీసుకో' అన్నాడు. వెంటనే మబ్బులేకుండానే ఉటుములు మెటుములు ఫెళ్ ఫెళ్ళార్చుటలు చేశాయి. 'నీమూలాన, నీ ఎద్దమూలాన అన్యాయంగా నా ఎద్ద పాడైంది. పెద్ద ఔదార్యం చూపించవచ్చావు. పుచ్చుకున్న మటునాటినుంచీ ఉపంతా రెండు ఎడ్లూ కాజే కాపని నన్ను అనేండుకా! నాకు నీ ఎడ్డేమీ అక్కర్లేదు. నేనే మతో ఎద్ద కొనుక్కంటాను' అని చూకుడుగా వెల్లిపోయాడు. రాముడు ఏం చెయ్యగలడు? తన ఎద్దను మళ్లీ గుంజు కట్టుకున్నాడు.

గోపాలం ప్రవర్తన ఇంతటితో ఆగలేదు. అతడు చేసే ప్రతిపని, అనే ప్రతిమాటా రాముడి దుఃఖాన్ని మఱితర గాఢతరం చేస్తూనే వచ్చాయి. తన భార్యని అన్నగారి భాగంలోకి వెళ్లవద్దని కట్టుదిట్టం చేశాడు. భర్తకు భయపడి వెళ్లడం అతని ప్రత్యేకంలో మానినా మేనత్తకొడుకున్న చను వుండడం చేత పెద్దబావపక్షం ఎప్పుడూ వాడిస్తూనే ఉండేది. ఆ వాదనలు అప్పుడప్పుడు చాలా తీవ్రంగా నడిచేవి. ఆ తీవ్రతలో తరతమభావాన్ని బట్టి గోపాలం ప్రవర్తనకూడా ఉండేది. ఒకమాదిరిది అయితే అన్నను తిట్టిపొయ్యడం,

కొంచెం ఎక్కువయితే భార్యనీ అన్ననీ కలిపి తిట్టి తిండి తినకుండా లేచిపోవడం, అంతకన్నా ఎక్కువయితే భార్యమీద చెయ్యచేసుకోవడం- ఇదీ వరస. ఈ వరస రోజు కొకమాటన్నా అన్ని దశల్లోనూ జరుగుతూ ఉంటుంది. ఒక రోజున పార్డుగంకేవేళ గోపాలం ఇంటికి వచ్చాడు. అప్పుడు సీతమ్మ రాముడి భాగంలోనుంచి వైటికి వస్తోంది. అప్పటికి రెండు రోజులనుంచీ చంటివాడికి జ్వరం తగ్గుతోంది. సీతమ్మ కవకాశం దొరకక వాణ్ని చూడనన్నా చూడలేదు. ఆ పూట పనిమీద గోపాలం పొరుగుూరు వెళ్లాడుకదా అన్న దైర్యంతో పెద్దబావభాగంలోకి వెల్లింది. సాయంత్రానికి తిరిగివస్తూ, జాగ్రత్ అని గోపాలం పుచ్చెవెళ్లాడు. ఎప్పుడు వస్తాడో అని సీతమ్మ భయపడుతూనే ఉంది. తా నిలా వైబి అడుగుపెట్టిందో లేదో గోపాలం చక్క వచ్చాడు. సీతమ్మను చూడడంతోనే గోపాలానికి ఉప్పెనలా కోపం వచ్చింది. అట్లా నిలబడి కళ్లు పెద్దవిచేసి ముఖంకండలు ఉల్పించి సీతమ్మవంక చూచాడు. తల వంచుకుని మెల్లగా తమ భాగంలోకి వెల్లింది సీతమ్మ. దీంతో గోపాలంకోపం మఱీ ఎక్కువైంది. సరాసరి లోపలికి వెల్లి కంచంలా అన్నం పెట్టడానికి వంగిఉన్న సీతమ్మజుట్టు పట్టుకుని వైకి ఎత్తి ఛదామకదా రెండుచెంపలూ వాయిచాడు. చెంపమీద చెయ్యి అంటిపోయి వాతలు కనబడ్డాయి. ఆ ముఖం చూడకుండానే గోపాలం గిట్టున వెనక్కి తిరిగి వైటికి పోయాడు. ఏదో అస్సాయిత్వం జరగబోతుండని రాముడు అనుకుని కుట్టవాణ్ని బోకొట్టుతూ ఇవతలకు వడ్డామని ప్రయత్నం చేస్తూనే ఉన్నాడు. ఇంతలో దెబ్బ తగ్గడం, సీతమ్మ ఏడవడం, గోపాలం వెల్లిపోవడం అన్నీ జరిగాయి. ఏడుస్తున్న కుట్టవాణ్ని మంచమీద అల్లాగే ఉంచి రాముడు చూడాబడిగా సీతమ్మదగ్గటకు వెళ్లాడు. రాముణ్ని దూచి 'బావా! రాబోకు-వెల్లిపో! వెల్లిపో! నిన్నుగూడా కొట్టుతారు. నేను చూడలేను, వెల్లిపో' అని బిగ్గటగా అంటుంది. రాముడు మఱబలతల నిమరుతూ కొంచెంనేపు ఓదార్చాడు. 'సీతా! వాడు ఎప్పుడూ ఇలాగే

అన్నదమ్ములు

ఉండడు. వాడి అంతట వాడే మాటలాడు. పహించాలిగాని నువ్వే ఇట్లా అయితే ఇక నేనేం కావాలి? నేను ఎంత బాధపడుతున్నానో నీకు తెలియదూ' అని అంటూ ఉండగానే ఏడుస్తున్న కుష్టువాణ్ణి సమదాయించడానికి వచ్చిన అన్నపూర్ణ సాధించుకుంటుంది వినపడ్డాయి. 'ఈ లెక్కన కుష్టువాడు గోలపెట్టుతూ ఉంటే వాడిదగ్గల కాస్త కూర్చో కూడదూ? అటు వంటూ, ఇటు వీడి సంగతుణ్ణి అన్నీ నేనే చూచుకోవాలిసి ఉండే. అయినా ఎన్నిటికని నేనేడుస్తాను! అయినా వాళ్ళ కాపేక్షలుండాలిగాని ఇటు చేసుకున్న పెళ్లామా లెక్కలేకపోయే-కన్న కడుపు అని ఆపేక్ష లేకపోయే. ఇంతకూ మన అదృష్టం ఇట్లా తగలబడింది. ఏడవకురా వెగవా' అని విసుక్కుంటూ కుష్టువాడి పిట్టమీద రెండు అంటించి, వాడు కెప్పుడునగా ఎత్తుకుని దూకుడుగా లోపలికి వెళ్లింది అన్నపూర్ణ. ఈ మాటలు రాముడి హృదయంలో కూలాల్లా గుచ్చుకున్నాయి. మాటు మాట్లాడలేక స్తబ్ధుడై నిలబడిపోయాడు. కరపాత శిలా తలాలనడుమ పడి నలుగుతున్న శిరీషపుష్పమువలె నై ఆతని హృదయం వైశస్యం కోల్పోయింది. ఇంతలో గోపాలం వస్తూ ఉండడం చూచి ఏదో తప్పుచేసినా డిల అప్పడే తెలివినచ్చిన రాముడు తన భాగంలోకి తూలుతూ తడుముకుంటూ వచ్చేశాడు.

ఈ విధంగా ఒకవంక తమ్ముడూ, మఱొకవంక భార్య తన్ను అనే మాటల్లో జీవితంమీద అసహ్యం పుట్టి దుఃఖభారంతో ఎందుకు వచ్చిందిరా భగవంతుడా అన్నట్లు జీవయాత్ర సాగిస్తున్నాడు రాముడు. పట్టుదలగల గోపాలం ఎన్ని విషమపరిస్థితులు వచ్చినా అట్లాగే నెట్టుకురావాలని ప్రయత్నిస్తున్నాడు. ఎన్ని విషయాల్లో సద్దుకోగలిగినా ఎద్దువిషయంలో మాత్రం గోపాల మేమీ చెయ్యలేకపోయాడు. అది నానాటికి తీసిపోతోంది. ఇంకా కొన్నాళ్ళ ఉపేక్షచేస్తే చచ్చి పోతుందేమో అనికూడా అనిపిస్తోంది. చిట్టచివటికి గోపాలానికి ఎట్లాగైనా దాని సంగతి తెల్పుకోవాలన్న నిశ్చయం కలిగింది. దాని జతకు మఱొక ఎద్దును

కొనడం తప్ప మఱొక ఉపాయమూ తోచలేదు. ఎద్దును కొనడం అంటే సామాన్యమైన విషయంకాదు. అయిదువందలన్నా ఉండాలి. బండిబాపతు చెడ్డై యిచ్చిన రెండువందలు తప్ప తన దగ్గల దమ్మిడి లేదు. ఏమిటి చెయ్యడం. భార్యనగ లమ్మడానికి తగిన స్వాతంత్ర్యం తన మేనమామదగ్గల తనకు లేదు. అందుకని వాటి జోలికి పోకూడదు. ఎదురుగుండా ఆపూ, గేదే కనబడుతున్నాయి. వాటి నమ్మితే కావలసిన వైకం వస్తుంది. కాని మజ్జగ చుక్కకు కరువు వస్తుంది. పల్లెటూళ్ళల్లో చల్లచేసి కుడితిత్తోట్లలో అన్నా పోస్తారుగాని ఊరికే అసలు పొయ్యరు. అయినా సరే ఇబ్బంది పడకతప్పదు. అమ్మితేరాలి. అమ్మిపోకతే ఉన్న ఎద్దే పోతుందేమో అన్న భయముండే. అదిగూడా పోతే తాను ఎద్దు కొనలేదు; వ్యవసాయం చెయ్యనూలేదు.

ఈ రోజుల్లో పాడిగొడ్డునీ, పంటపొలాన్నీ అమ్మజాపితే కొనం దెవరు? నిమిషాల్లో నూలు దగ్గలనుంచీ నూటలినడైదాకా పెరిగింది ఆవుఖరీదు. పుల్లారెడ్డి తాను రాకుండా పాలేరును పంపించి 'రెండు వందలు ఇస్తాను ఇవ్వవలసిందని కబురుపంపించాడు. గోపాలం ఇంకా వస్తుందేమో అని ఒకరోజు చూచి, ఇంకా ఆశపడడం భావ్యం కాదని వాళ్ళ పాలేర్నీ కేకేసి తోలుకువెళ్ళమన్నాడు. గేదె నమ్మితే నూటలినడైకంటే ఎక్కువరాలేదు. వచ్చిన సాముకు ఉన్న సాము కలిపి తన ఎద్దుకు సమానమైన ఎద్దు కొనాలని భగీరథప్రయత్నం చేశాడు. కాని సఫలం కాలేదు. చిట్టచివటికు తన ఎద్దుకంటే ఒక గుప్పెడు ఎత్తు తక్కువన్న దాన్ని - నాలుగుకార్ల ఎద్దును కొనుక్కొని వచ్చి పాకలో తన ఎద్దుపక్క కట్టేశాడు.

ఇంత చేసినా పాప. మా యెద్దు బెంగ వదలలేదు. తాను చిక్కినా అది కొత్తఎద్దువంక గౌరవంతోనూ చూచేదికాదు, ప్రేమతోనూ చూచేదికాదు. ఏదో అప్పడప్పుడు మఱొక అంతగా కడుపులో ఎలికలు దూరితే ఒకపరక ఎంగిలిపడడమేగాని ఆప్యాయంగా తినడమే లేదు. మఱొక అదేం కోలుకుంటుంది! యథా

ప్రకారంగా ఆ ఎద్దు తీసిపోవడంతప్ప అభివృద్ధి నూచన లేమీ కనపడడంలేదు.

3

ఇంతలో శ్రేష్ఠమనసు వెల్లింది. ఆ నెలలో అప్పడొకవానా అప్పడొకవానా పడి నేల అంతా చక్కగా పచ్చికపట్టింది. అందుకని ఎడ్లమగూడా పొలం తోలుతున్నారు. పొలంతోలడం మొదలుపెట్టిన దగ్గఱనుంచీ గోపాలంఎద్దుగూడా కొంచెం బాగు పడింది. ఈ మార్పుకు కారణం పొలంతోలడ మేమాత్రమూకాదు. కాని అందువల్ల దానికి రాముడి ఎద్దుతో పగలంతా కలిసిఉండే ఆవకాశం వచ్చింది. ఒక్క ఇరవైదినల్లు జైలులో ఒంటిరిగా చీకటికొట్టులో జీవితం గడపిన వ్యక్తి జైటికి వచ్చినప్పుడు ఎంత ఆనందం అనుభవిస్తాడో అంత సుఖం అనుభవించింది పాప మా ఎద్దు. చిన్నప్పటినుంచీ తనతో ఎదిగిన ఎద్దు తన పక్కన లేకపోవడంవల్ల ఇన్నాళ్లబట్టి ఎంత మథనపడిందోకాని పాపం తలతాడు ఊడదీసి పొలం తోలడానికి పాకలోనుంచి జైటికి పంపిన దగ్గఱనుంచీ తిరిగి ఇంటికి వచ్చేవఱకూ ఒక్కత్రుణం రాముడి ఎద్దును విడిచి ఉండడంలేదు. ఎంతసేపూ దాని ప్రక్కనే నడుస్తుంది. తన శరీరం దాని శరీరాని కొరు సుకునేట్లు నడుస్తుంది. నెమరువేసేటప్పుడు దాని కెదురుగుండా పడుకుని కళ్లల్లో కళ్లుపెట్టి చూస్తూ ఉంటుంది. ఇటువంటి పరిచయం వచ్చి నాలుగు రోజులు కాకపోయినా అది పోయిన బలం అంతా సంపాదించుకుంది. 'ఉత్సాహం సగం బలం' అన్న మాటలో ఎంత నిజమంది! ఆ జతను చూచిన వాళ్లం దఱూ ఎటువంటి జతరా అని ఆశ్చర్యపడకుండా ఉండరు.

తన ఎద్దులో కలిగిన ఈ మార్పుకు గోపాలం సంతోషించకపోలేదు. వ్యవసాయపు దుక్కులు సాగించడానికి ఇంకా పదిరోజులు వ్యతి ఉన్నది కదా, ఇంతలో ఇది హాయిగా బాగుపడుతుంది అని ఆశపెట్టుకున్నాడు. దాన్ని త్వరగా బాగుచెయ్యా

లన్న ఉద్దేశంతో తెలగపిండి, మడ్డికూడా పెట్టించా లనికూడా అనుకున్నాడు. కాని, తీరా తెప్పించి దాని ముందు పెట్టేటప్పటికి అది వాసనైనా చూడలేదు. పాప మాయెద్దుమనస్థితి ఏమిటోకాని ఇంటికి వచ్చాక ఏవిధమైన మేతా మెయ్యరు. పొలంలో ఆఎద్దుతో కలిసి ఏంమేస్తుందో అంతే. ఈవిషయం గోపాలానికి కొంత నిరుత్సాహం కలిగించింది. కాని ఏం చెయ్య గలడు? అట్లాగే సమాధానపరు మకుని ఊరుకున్నాడు. కొత్త ఎద్దు రావడంవల్లనే తన ఎద్దు బాగుపడిందని అతని అభిప్రాయం. ఇంటిదగ్గల మేతమెయ్యక పోవడంబట్టి అది సరియైన అభిప్రాయం కాదని తెలుసుకోవలసిఉన్నా తనకు వ్యతిరేకమైన ఊహా రానిచ్చేవాడు కాదు. మొత్తంమీద ఎద్దులో కలిగిన మార్పుకు సంతోషిస్తూనే వచ్చాడు.

అది చెబుతున్నప్పుడు పల్లం ఊరు అవడంవల్ల పల్లపుదుక్కులు తొలకరిలోనే ఆరంభించినా చెబుతు నిండేవఱకూ వ్యవసాయపుపనులు ఉమ్మరంగా సాగవు. తొలకరించడంతోనే రాముడు పుల్లారెడ్డిదగ్గఱకు పోయి అతని పొలంలో ఒకరోజు పని చేసి అతని అరక అడిగితెచ్చుకుని తన పొలం దున్నుకున్నాడు. తన ఎకరంపొలానికి కావలసిన నారుగూడా రెడ్డి పొలంలోనే పోసుకున్నాడు. సాధారణంగా పశువుల విషయమూ, ముఖ్యంగా తన ఎద్దువిషయమూ తెలిసిన వాడు కాబట్టి రాముడు తన ఎద్దుకు మఱోఎద్దుతో జతకలపడానికిగాని, దానిచేత పనిచేయించడానికిగాని పూనుకోలేదు.

గోపాలానికి ఊళ్లో తనకు అట్లాంటి సహాయం లభ్యమౌతుందన్న ఆశ లేదు. అందుచేత గత్యంతరం లేక తన ఎద్దు రెంటినీ జతకలిపి దున్నుకోవలసిన అవసరం వచ్చింది. పూర్తిగా నాగలికట్టి దున్నడం మొదలుపెట్టకముందు రెంటినీ కాడిగట్టి అలవాటు చెయ్యాలని కఱ్ఱులేని నాగలితో ఒకరోజున ప్రయత్నం చేశాడు. కొత్త ఎద్దుజత గిట్టక గోపాలం ఎద్దు మారాం చెయ్యడం మొదలుపెట్టింది. కోపంవచ్చి నాలుగుదెబ్బలు వేసే రెండడుగులు వేసినా ఏమిటుపాటున ఎటో అటు

లాగి వేసేది. నానాయతనా పడి స్వాధీనంలోకి తెచ్చుకుని ఎంత అరిచినా, ఎంత కొట్టినా, ముల్లుకట్ట పెట్టి ఎంత పొడిచినా అడుగుతీసి అడుగు పెట్టేది కాదు. వట్టికాడి బుజాన వేసి జతను తోలుకువస్తే అలవాటు అవుతుందని ఇంటివైపుకు మళ్ల వేస్తే కొత్త ఎద్దును తనతోపాటు పరిగెత్తించి మేఘాలమీద ఎగిరి పోయి, ఏ చెట్టుకో కాడి తగిల్చి, మెడతాడు తేంపుకుని భూప్రదక్షిణం చేసి అర్ధరాత్రి ఏజేకో యింటికి వచ్చేది. దాంతో పౌరుషం వచ్చి ఎద్దు ఇంటికి రావడంతోటే గోపాలం దాన్ని కోపంతో కొట్టే వాడు. కనీ తీర్చుకున్నా ననుకుని రేపు దుక్కిలో దింపితే సరి లాగ కేంజేస్తుందని ధైర్యం వహించేవాడు.

ఆరాత్రి బ్రహ్మాండంగా వర్షం కురిసింది. గట్టు తెగేటంతగా చెఱువులు నిండాయి. ఆబాల గోపాలం పల్లెటూర్లో అందఱూ తమతమ అభిష్పితాలు నెఱవేరినట్లు సంతోషిస్తున్నారు. సంస్కారవంతుడైన మానవుడు పరోపకార విషయంగా అద్భుతమనస్కుడైనట్లు భూమి సమస్తమూ బీజనిక్షేపానికి అనువైనది. నేల యీనినట్లు కర్షకజనం యావన్నెందీ పంట పొలాల్లో పనిచేసుకోవడానికి బయలుదేరారు.

తెల్ల చారకుండానే మధ్యాహ్నంలోపల తన ఎకరం పొలం ఊడ్చేయ్యాలని రాముడు రెడ్డిఅరక తోలుకుని పొలానికి వచ్చాడు. గోపాలంకూడా తన

జతను వెంటబెట్టుకుని రెండుచార్లన్నా ఇవాళ దున్ను దామని బయలుదేరి వచ్చాడు. ఉన్న రెండేకరాల భూమికి రెండుజతల ఎడ్లతో వ్యవసాయం చేస్తున్న వీళ్లని చూచి ప్రకృతే నవ్వుతోందా అన్నట్లుగా భిక్షున తెల్లవారింది.

గోపాలం తన జతతో దుక్కి సాగించడానికి తీవ్రప్రయత్నం చేస్తున్నాడు. కాని ఎంత చేసినా లాభంలేకపోతోంది. గోపాలంఎద్దు కొత్తఎద్దుతో ఏమాత్రమూ సయోధ్య కుదుర్చుకోలేదు. వట్టి నేల వైతే తన యిద్దుం వచ్చినట్లు గంతులుచెయ్యడానికి అవకాశం ఉండేది. పరిపాలంమడిలో దుక్కిఅయిన కారణంచేత బురదనేల అవడంబట్టి అటూ ఇటూ పారిపోవడానికి వీలు చిక్కడం లేదు. గోపాలంఎద్దు ఒక కొత్తవిద్య నేర్చుకున్నది. కొత్తఎద్దుతో జతకల వక అది కాస్త ముందుకు లాగిందంటే ఇది చటుక్కున పడుకునేది. తోక మెలిపెట్టి, ముట్లకట్టతో పొడిచి, ఇంకా లేవకపోతే ఆకట్టతోనే వీపుమీద నాలుగు వేసీ, వీటన్నింటికీ ఊతగా రామున్నీ ఉండే శించిన తిట్లు కలిపి ఎంతో హైరాణపడగా ఒకసారి లేచేది. చొచ్చో అని రెండడుగులు వేయించేటప్పటికి మళ్లీ పడుకునేది. తానిలా తన దుక్కితో నానా తిప్పలూ పడుతూఉంటే తన పక్కనే రాముడు ఏ కష్టమూ లేకుండా పొలందుక్కి పూర్తిచేసుకో

“గోపాలంకూడా తనజతను వెంటబెట్టుకొని రెండుచార్లన్నా ఇవాళ దున్ను దామని బయలుదేరి వచ్చాడు.”

భారతి - పార్థిన ఛత్రము

వడం చూచి సహించలేక కోపం మఱి ఎక్కువై బట్ట తేలియకుండా బాదవడం సాగించాడు గోపాలం.

గోపాలంమనసులో ఒక పుట్టిపుట్టని ఊహ. తాను పడే కష్టమంతా చూస్తూ తనకంటే వ్యవసాయంలో ఎక్కువ ఆసక్తివస్తున్న రాముడు తాను అడగకపోతేమాత్రం ఎందుకు సహాయం చెయ్యకూడదు! కాని యీ యూహ రూపుకట్టనివ్వకుండా అతని వ్యక్తిత్వం అడ్డునిలిచేది. వెంటనే వాడేమిటి, నాకు సహాయం చేసేదేమిటి అనే ధోరణి ప్రబలి, అంతా తనే చేసుకోవాలన్న పట్టుదల తోచి, నిర్వహించుకోవడానికి ఉపాయం తట్టక అసమర్థతా పారవశ్యదూషితమైన ఈ ప్రవర్తనలూ పడిపోయాడు గోపాలం. గోపాలాన్ని చూస్తే రాముడికి జాలి కలుగుతోంది, కోపమూ వస్తోంది. తమ్ముడికి సాయం చెయ్యాలన్న భావం అతని మనసులో ఎప్పుడూ గాఢంగా ఉంటుంది. కాని చెయ్యబోతే అతడు దానికి ఏ అర్థం చెప్పి తన్ను దూషిస్తాడో అన్న భయమాత్రం వెంటడిస్తుంది. అందుచేత జంకుతాడే కాని అసలు చెయ్యకపోవడం అతని స్వభావంలో లేదు. ఇప్పుడు గోపాలం ఎద్దువల్ల పడుతున్న యాతన చూచినదానికంటే గోపాలం ఎద్దును పెట్టుకున్న యాతన చూచి అబలమాత్రం సహించలేకపోయాడు రాముడు. ఈసారి గోపాలం ఉగ్రం చూస్తే ఎద్దునెత్తురు కళ్లచూస్తాడా అనిపించింది. రాముడి గుండె దడదడలాడింది. చటుక్కున కట్టు లోతుగా గ్రుచ్చి, దుక్కి ఆపివేసి వెనక్కు తిరిగాడు. గోపాలం ఇంకా కొట్టుతూనేఉన్నాడు. ముల్లకట్ట చేత్తో పుచ్చుకుని చకాచకా నాలుగడుగులు వేసి ఎద్దుదగ్గఱకు పోయాడు రాముడు. గోపాలం ఎత్తిన కట్ట ఎత్తినట్లే ఆగిపోయాడు. రాముడిలా వస్తాడని అత సెన్నాడూ అనుకోలేదు. రాముడు సరాసరి ఎద్దుదగ్గఱకు పోయి దాని పిపుమీద రాస్తూ, ముఖంలో ముఖం పెట్టి చూచి కళ్లనీళ్లు పెట్టుకున్నాడు. ఒళ్లంతా వాతలు తేలిఉంది. వానిమీద చెయ్యి వేసి, దాని కళ్లలో చూస్తే తన కరీరంలో

ప్రతిసరమూ ఉలికి వాతలు తేలి కలుక్కుమన్నట్టుంది. ఆ బాధ భరించలేకపోయాడు. ఒక్కమాటు దాని ముఖంమీద ముఖం పెట్టి ఏడ్చాడు. దాని మెడమీద పెట్టిన తన చేతికి కాడికట్టు తగిలింది. అప్పుడు తేలివచ్చి మెడతాడు వదిలించి కాడి ఊడదీసి గట్టున పెట్టాడు. గోపాలం ఏం చెయ్యడానికి తోచక ఎత్తిన కట్ట దించి కాసేపు సంచున్నాడు. రాముడు ఎద్దును సుంఠోపెట్టాలని తోకమీద నిమిరి జబ్బు చురుస్తున్నాడు. అది లేవడం లేదుగాని కలత నిద్రలో మనిషి ఉలిక్కిపడ్డట్టు కదులుతోంది. రాముడికూడా ఏం చెయ్యడానికి తోచలేదు. చెలువు కట్ట అంచున మొలిచిన పచ్చిగడ్డిపరకలు కోసితెచ్చి అరచేతుల్లో పెట్టుకుని దాని కెదురుగా కూర్చున్నాడు. గోపాలం ఒకచోట నిలబడలేకపోయాడు. రాముడు దుండగా ఎద్దుదగ్గఱకు పోలేకపోయాడు. చిరాకెత్తి బట్టతేలియనివానిలాగా పాలంగట్ల వెంటచేకచకా వడవడం మొదలుపెట్టాడు.

అప్పటికి యూమపా ద్వైకింది. ఎట్టుగడ్డకట్టిన కూడుదురుత నెత్తిన పెట్టుకుని పాలంకాపునకు అన్నం తెచ్చిపెట్టే కాపుపడుచువరే సూర్యుడు చెలువుకట్టవైకి వచ్చాడు. బాలసూర్యకిరణచిత్రవర్ణ సమాక్రాంతములైన శాద్యలభూములు సత్యకాలంలో కృషీవలడు స్వయంకృషిచేత సుపాదించిన మంచి బంగారపు మేలిమికాంతుల భ్రాంతిమాత్రమే కల్పిస్తున్నాయి. కాని యిది సత్యమునం దసత్యభ్రాంతి యేమో అని అనిపిస్తోంది. ఆ కాంతులవెంటడి రాత్రి చల్లదనము సర్వస్వమూ తొలికోడికూతలో కోలోయిన ఎద్దుమెడలోని కంచుగంట సున్నపుక్రావ్య నివాదములు వినవచ్చినవి. చెలువుతట్టులోకట్టిన మేత మెయ్యడానికి ఊట్లో గొడ్డల్ని అప్పుడప్పుడే వస్తున్నాయి. రాముడి ఆవూ, గేదెకూడా వచ్చాయి. ఆవు చెలువుకట్ట ఎక్కి మడిలో పడుకున్న ఎద్దునూ, ఎద్దుదగ్గఱ కూర్చున్న రాముణ్ణి చూచి అరిచింది. ఆ అరుపుకు గోపాలంఎద్దు ప్రతిస్పంది చేసింది. అటూ ఇటూ తిరుగుతున్న గోపాలం ఒకసారి ఆవువంకా,

అ న ద మ్మ లు

ఒకసారి తన ఎద్దువంకా చూచి ఆగాడు. అంతలో మళ్ళీ పచార్లు మొదలుపెట్టాడు. ఆవు చెరువుకట్ట దిగి మడిలోకి రావోతోంది. గోపాలానికి చిర్రావ ఎక్కువైంది. దూకుడుతో అటూ ఇటూ నడవడంలో రాముడి మడిలో మెడమిడి కాడితో బురదనేలలో దిక్కులు చూస్తూ దవడలు ఆడిస్తున్న రెడ్డిగారి ఎడ్ల జత గోపాలంకంటే బడింది. అతడు సరాసరి దాని దగ్గఱకు పోయాడు. అనాలోచితంగా మెడకట్టు వదిలించి కాడి ఊడదీసి గట్టున పెట్టాడు. ఎడ్లు రెండూ రెండడుగులు వేసి మడివాటి రోడ్డుమీదికి వచ్చాయి. గోపాలం వాటివెంబడి వెళ్లాడు. ఎదురుగుండా రాముడి ఎద్దు వస్తూ వీటిని చూచి అరిచింది. అది దూకుడుగా చెటువుకట్టమీదికి వెళ్ళింది. గోపాలం ఎడ్లను తోలుకుని ఊళ్ళోకి వెళ్లిపోతున్నాడు.

చెటువుకట్ట ఎక్కి రాముడి ఎద్దు మడిలో గోపాలంఎద్దును చూచి గట్టిగా అంభా అని అరిచింది. గోపాలంఎద్దుకూడా దీనివంక చూచి అంభా అని మళ్ళీ అరిచింది. రాముడి ఎద్దు ఒక్క అంగలో మడిలోకి ఉరికింది. గోపాలం ఎద్దు ఒక క్రుటిలో లేచి నిలుచుంది. శ్రవుతున్న భావిలో జల పొడిచినట్లు రాముడి మనస్సులో ఉత్సాహం పరవళ్ళద్రోక్కింది. రెండెడ్లూ ఒకదాని మూతి మఱొకదానికి ఆస్తుకుని దీర్ఘ కాలవియోగదుఃఖి మలినకథాప్రసంగములతో ఓదార్చుపొందాయి. ఒకదాన్ని ఒకటి వెంబడించి గట్లనున్న గడ్డిపరకలు కొరికాయి. ఒక్కొక్క క్షణం ఆగి ఒడళ్ళు ఒరుసుకోగా గాఢపరివ్వంగసౌఖ్యం అనుభవించాయి. రాముడు వాటివంకనే అనిమిలిత దృక్పథాలు ప్రసరిస్తూ ఆనందతనృత్యమై నిలబడ్డాడు.

అరగంట గడిచింది. ఎడ్లు మేత మాని మువ్వలు లేని బొణగుపట్టెడ మ్రోగగా దవడలు ఆడిస్తూ నిలబడ్డాయి. రాముడు కాడి తీసి వాటి బుజాన వేశాడు. అప్పటికింకా ప్రార్థన సడినెత్తికి రాలేదు. ఇంకా గజంసీడ పడుతూనే ఉంది. వేసవికాలం కాబట్టి ఇళ్లకు పోవలసిన సమయం. ఎండవేడి ఎక్కువగానే ఉంది. కాని కాడి బుజాన వేసుకుని ఎడ్లు ఊరికే

నుంచోక నడక సాగిస్తూ ఉండడం చూచి రాముడు అనాలోచితంగానే మేడికోలు కాడికి విగించి నాగలి కొమ్ము చేతబుచ్చుకున్నాడు. దుక్కి సాగిపోతోంది. అరఘడియలో చాలుదుక్కి పూర్తిఅయింది. ఎడ్లు మహదా వేళతో ముందు నడుస్తున్నాయి. రాముడు ఉత్సాహంతో దుక్కి పగ్గం పట్టుకు నడిపిస్తున్నాడు. దుక్కి రెండుచాళ్ళూ కలపడం అయిపోయింది. ఎడ్లు వాటి అంతట అనే ఆగిపోయాయి. రాముడు తలయెత్తి చూచాడు. ప్రార్థన సడినెత్తికి వచ్చింది.

కాని కాలం వేళమించిపోయింది. ఇక ఉండడానికి వీలేదు. రాముడు వెంటనే కాడి ఊడదీసి ఎడ్లను విడిచిపెట్టాడు. ఎడ్లు జంటవిడవకుండా ముందునడవడం మొదలుపెట్టాయి. రాముడు తన మడిలో ఎడ్లకోసం చూచాడు. ఎడ్లను ఊడదీసి గోపాలం తోలుకువెళ్ళడం రాముడు గమనించలేదు. ఇప్పుడక్కడ ఎడ్లు కనబడకపోవడంతో అతడు ఒక్కక్షణం నిర్భాంతపోయాడు. తన తమ్ముడి ప్రవర్తన ఇంతలో ఇట్లా మారుతుందని అతడు అనుకోలేదు. రాముని స్వభావంలో మానీష్యం లేకపోయినా తమ్ముని ప్రవర్తన అతని మనస్సులో తెచ్చిపెట్టిన కష్టంవల్ల గోపాలం ఈవని చెయ్యడం ఇంకెందుకైనా యేమో అన్న అనుమానం రాకపోలేదు. కాని అతని సహజ సుస్వభావం తలయెత్తి ఈ ఊహను నిలవనియ్యలేదు. ఎడ్లు ఉల్లాసంతో జతగూడి నడుస్తున్నందుకు సంతోషమూ, గోపాలం ప్రవర్తన అర్థంకాక అభావమూ పునఃపునః పర్యాప్తమై అతని మనస్సుమీద రాజ్యం చేస్తున్నాయి. మండు పెండలో పండువెన్నెలలోవలె ఎడ్లవెంబడి రాముడు ఊళ్ళోకి నడక సాగించాడు.

గోపాలం రెడ్డిగారి ఎడ్లను ఆయన కప్పజెప్పి ఇంటికి చిర్రావతో వచ్చాడు. భర్తచిర్రావూ, వినుగూ చూచి సీతమ్మకు నోట మాటరాలేదు. ఏమనడానికి శోచక చల్లని నీళ్ళుమాత్రం తెచ్చి ఎదురుగుండా బెట్టి లోపలికి వెళ్లిపోయింది. అన్నపూర్ణ ఉదయంనుండి వంట ఇంట్లో పనులు ఒకదానివెంబడి ఒకటి తలపెట్టు

భారతి - పార్థివ చైత్రము

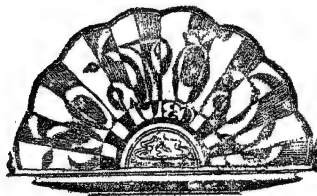
కోవడంవల్ల తీరక యాతనపడుతోంది. కుట్టవాడు రంగయ్య ఆలస్యంగా పడుకోడంవల్ల చాలానేపే నిద్రపోయాడు. కాని పదిగంటయేటప్పటికి నిద్రలేచి అప్పుడప్పుడు గుక్కపెట్టి ఏడవడం మొదలుపెట్టాడు. సీతమ్మ పిలుచుచుకుని అన్నపూర్ణకు తెలియకుండానే పిల్లవాణ్ణి తీసుకుందామని ప్రయత్నం చేస్తోండేకాని ఆమెకు కూడా తీరలేదు. ఇంతలో గోపాలం రానే వచ్చాడు. గోపాలాన్ని చూడ్డంతోనే సీతమ్మకు ఈ ఊహ కారుగదా ఏఊహ తోచలేదు. కాని అంతలో పిల్లవాడు గోలపెట్టడం మఱీ ఎక్కువైంది. ఆ ఏడ్పు వినబడడంతోనే ఎన్నడూ కదలని గోపాలం కూడా మనసులో ఒక కదలిక పొందాడు. అనూం తంగా లేచినుంచున్న భర్తను చూచి సీతమ్మ చూడిలి పోయింది. కాని గోపాలం చరాచరా అటూఇటూ ఒకసారి నడిచి 'ఆలెక్కన ఏడుస్తుంటే వినపడటం లేదా? కదలజేం' అని అంటూ సీతమ్మను చూచి కళ్ళు పెద్దవి చేశాడు. సీతమ్మకు ఈ విధమైన భర్తప్రవర్తన ఏమీ అర్థంకాలేదు. ఆమాటల్లో ఎంత నిజమో, ఎంత అబద్ధమో తోచలేదు. వెళ్ళడానికి, ఉండడానికి కూడా

భయం వేసింది. 'నీకు కాదూ చెప్పేదీ' అని అంటూ గోపాలం మధ్యనున్న తడికను ఒక తన్ను తన్నాడు. తన్నుతా తెలియని పాఠశాలలో క్రిందబడ్డ తడికను తొక్కుకుంటూ సీతమ్మ పరుగెత్తుకునిపోయి పిల్లవాణ్ణి తీసుకుంది. అన్నపూర్ణ తడికపడ్డ చప్పుడు విని బైటికి వచ్చి ఆశ్చర్యపడి నిలబడింది.

తల లాడిస్తూ, బాణుగుల చప్పుడు ఒయ్యారంగా చేసుకుంటూ కలిసిమెలిసి పెరిగిన అన్నదమ్ముల నలె ఎడ్లజత లోపల అడుగుపెట్టింది. గోపాలం ఆ రెండెడ్లనూ తలపగ్గాలు లాగి ఒకచోట కట్టి మేత వేశాడు.

బుజంమీది కాడితో రాముడు వచ్చి ఎడ్లను కట్టుతున్న తమ్ముణ్ణి చూచి విస్తుపోయి నిలబడ్డాడు. ఎడ్లను కట్టిన గోపాలం వెనక్కితిరిగి అన్నను చూచి 'రెండు ఝాము లయేదాకా పొలంలో ఏం చేస్తున్నట్టన్నయ్యా! ఎండ మండిపోవడం లేదా?' అని అన్నాడు.

తండ్రి పోయిన ఇన్నాళ్లకు రాముడి ముఖంలో సాభ్రాత్య సౌఖ్యనూచక మందస్మితము వికసించింది.

చోర - మీమాంస

= శ్రీ రామకృష్ణ శాస్త్రి =

ప్రల్లికడుపు చలువను మానవుడు భూమి మీద పడి పదికాలాలూ బ్రదికి బట్ట కట్టేందుకు దేవతలు దీవించి మనసారా యిచ్చిన మొదటివరం దొంగతనం.

లోకమంతా తనది - స్వప్టిలో రక రకాల సింగారాలూ, విలాసాలూ, విజృంభణాలు తనకూ, తన జాతికి అంతటికీని అనుకుంటూ మననేర్చిన మానవుడికి...తనకు ఎక్కువగా మక్కువ నిలిచిన ఏవస్తువుమీద నైనా చూపు సూటిగా నిలిచి, అది తన ఒక్కడి సొత్తే అయితే బాగుండునని ఏనాడైతే అనుకున్నాడో, ఆక్షణంలో దొంగ తనానికి అంకురార్పణ జరిగింది. తనది అనుకున్నదానిమీద పరాయివాడికి కూడా ఎప్పుడైతే మమత మిక్కుటమైందో - పీలు కొద్దీ, దొంగతనం జరిగింది.

‘దొంగా మనిషివంటివాడే!’ - దొంగ తనమనేది తాత్కాలిక మానసిక అవస్థనూ, నిర్వహణాన్ని సూచించేదేకాని - శాశ్వతమైన వైకల్యాన్ని నిరూపించ దన్నమాటే కదా: దొంగతనం చేయకపూర్వం దొంగ మామూలు మనిషే; ఔనా?

* చోరశంహితా భూమిక.

దొంగతనం, సూతకంలాగా, పెల్లడి అయిన ఊణాన అమలులోకి వచ్చేదే కాని, దానికి ప్రత్యేక సత్తా లేదు: ‘దొంగతనం చేసినందుకు కాదు తమరు నాకు ఈశిక్ష విధించుతూన్నది: దొంగతనం చేసి నిభాయించుకోలేక, పట్టుపడినందుకు!’ అని వెనుకటికి ఒక చోరాచార్యుడు న్యాయాధికారికి తత్వం ఉపదేశించ లేదూ?

పండితుడివలె, వనితవలె, లతవలె - ఆశ్రయం లేనిదే, దొంగతనానికి - రాణింపు సంగతి దేవుడెరుగును కాని - అనలు ఉనికి లేదు: దొంగతనం చేశాడని రుజువుచేసి, ఒక మనిషిని ఎటూ మెసిలేందుకు పీలులే కుండా తీసుకువెళ్లి ఒకచోట ఎంతో కొంత కాలము నిర్బంధించి ఉంచితే - వాని కనీసపు పౌర - హక్కు అయిన చౌర్యధర్మానికి స్వాతంత్ర్యం అరికట్టినట్లు అవుతుంది - దొంగ తన్ను తానే దొంగిలించుకో లేడు గనుక:

దొంగతనం స్వరూప నిర్ణయం యుగ ధర్మాన్ని అనుసరించి మారుతూ ఉంటుంది. అందువల్లనే ఒక్కొక్క తరుణంలో, పండిత సదస్సు, సంప్రదాయమూ దొంగతనమని నిర్ధారించినదానిని, కర్త అలా అంగీకరించని సందర్భంలో ధర్మగ్లుని సంభవించే ప్రమాదం

ఉత్పన్నమాతుంది. కనుక దొంగతనం నిర్వచనము సర్వకాలములకు రూఢికాదు. ఎవడి చేతనైనట్లు వాడు దొంగతనం చేయడానికి అధికారం లేదు. కారణం - దొంగమొగం, దొంగ చూపులు అనే సమాసాలు వ్యాకరణదుష్టములు కాకపోయినా పూర్వపదాలకి అర్థం సాధించడం అసాధ్యం. ఎవడూ 'దొంగ' లాగా ఉండడు. దొంగతనంచేసి పొరబాటున పట్టబడ్డ ఏ ఎల్లయ్యలాగానో, పుల్లయ్యలాగానో కనుముక్కుతీరు ఒకవేళ ఉంటే ఉండునుగాక.

దొంగలకు పాః, అనవసరం: మాన ప్రాణధనములు మూడుకూడా విహితానికి చెందినవేకాని ఆముష్మికం దాకా మెట్లు కట్టేవి ఎంత మాత్రమున్నూ కావు: ప్రాకృతులలో కొందరికి మానమే ధనము: కొందరికి ధనమే ప్రాణము: ఈ త్రికంలో ధనమే కడగొట్టుది. అయితే మానం పోయినా, ప్రాణం పోయినా ధనం పోదు: కాని, ధనం పోతే ప్రాణం పోవడం బహుశ మని కనబడుతున్నది: మానానికీ, ప్రాణానికీ కన్న ప్రాణానికీ, ధనానికీ యెక్కువ లంకె. ధనం దొంగిలించినందువల్ల యాదృచ్ఛికంగా పోవడమంటూ జరిగినా, దొంగకు ఆ పాపం అంటదు.

దొంగఅంతటి లోకకల్యాణ - చింతనుడు మరిఒకడు సృష్టిలో ఉండబోడు. లోకులందరూ మోయలేనంత ధన భారం తో అలసి - సొలసి, ఆదమరచి, ప్రమత్తులుగా ఉండాలని ప్రార్థించుతూ ఉంటాడు.

దొంగతనానికీ, సంధ్యావందనానికీ చాలా సంబంధం ఉంది: 'అవారహ సంధ్యా ముపాసీత' అనేదే దొంగలకూ బ్రహ్మోపదేశం. సంధ్యావందనం మల్లనే మూసేస్తే ప్రత్యవాయదోషం ప్రాప్తించటం కద్దు: అది కేవలమున్నూ గాలిలోనే నిలిచి పోకుండా, తక్షణం వంటపట్టి వ్యాధిరూపేణ పీడించడమున్నూ కద్దు: తల్లి బంగారము కదా అని దొంగిలించకుండా ఊరుకున్న అగసాలెబత్తుణ్ణి ఆ దోషం కడుపునొప్పై పట్టి పల్లార్చిందని లోకవిదితము. కనుక, భక్తి ఏమాత్రము తప్పినా, ఫలం తప్పడం ఒకటేకాకుండా, లేనిపోని పీడ మెడకు చుట్టుకుంటుంది.

దొంగతనం శాస్త్రమూ, కళా? అనే విచిత్ర క్రీస్తుపుట్టక పూర్వంనుంచీ ప్రవర్తిల్లుతూన్నది: పూర్వాచార్యులు కొందరు దీనికి శాస్త్రగౌరవాన్ని మాత్రమే ఇచ్చారు. దీనికి ప్రవర్తకుడైన కుమారస్వామి ఎన్నడూ ఈకళను వినియోగించినట్లు నిదర్శనం లేదు గనుక. అంతమాత్రాన యిదే సిద్ధాంతం అనడానికి వీలేదు. కేవలం శాస్త్రంగానే, గ్రంథాల్లోనూ కొందరు మహానుభావుల హృదయాలలోనూ నిలిచిపోయి ఉంటే లోకానికి ఉపయోగకారి కాలేకపోయేది. మనోవికాసానికి....ఆత్మవికాసానికి తోడ్పడే బ్రహ్మవిద్యల ఛాయాలో జేరి కాలక్రమేణ చిదంబరరహస్యంగా తయారయేది.

కనుక దొంగతనం కేవలం శాస్త్రమే కాదు: అది ఒక కళ - అనేవాదం బయలుదేరడం సమంజసమేకదా: అయితే, పరిగణ

నీయములైన అరవై నాల్గింటిలోనూ దీనిని పూజ్యపాదులు ఎందుకు శేర్పలేదూ అని పూర్వపక్షంవారు అనవచ్చును. ఆ జాబితాలో చేరలేదు గనుక దీన్ని కళ అనేందుకు వీలులేదని వారు వాదించ వచ్చును. దీనికి ఆచార్యులు చెప్పిన సమాధానం ఏమంటే - ఆ అరవైనాలుగున్నూ కేవలం లలిత-కళలు: దొంగతన మనేది అంత సీరసమైనది కాదు: యిది ప్రచండమైన కళ: దీనికి స్థాయి శృంగారంకాదు - అదే కారణం అని. ఈ సమాధానం సబబాను: దొంగతనం ఉత్కృష్టమైన కళ: అధికారి సామర్థ్యమును బట్టి - నిర్వహణము ననుసరించి ఎప్పటికప్పుడు క్రొత్త పూతలు విరిసే కల్పశాఖ.

దొంగతనం లోక కల్యాణంకోసం వెలసిన కళ: - లోకాన్నంతా ఏకాపోశనం పట్టి ఎవరికీ అందులో భేజా చేజిక్కుకుండా దానుకోమని, మానవుణ్ణి, స్వార్థం ఎప్పుడూ ప్రేరేపించుతూ ఉంటుంది: దానికి ఘాటైన విరుగుడు దొంగతనం :

రామరాజ్యం - అలా దొంగలా తోడుబోతులూ లేకుండా కలకాలం వర్ధిల్లినా ఊరూ పేరూ లేకుండా కాలగర్భాన కలసిపోతుందని, రావణుడు, రాముడిమీద దయతలచి అసలుకే ఎవరు వెజితేగాని వెప్టపుట్టదని రాముడి పెల్లాన్నే దొంగిలించాడు:

దేవతలందరూ జేమంగా ఉండాలని విష్ణువు పెక్కుచేసి అమృతాన్ని దొంగిలించాడు: వీళ్లందరూ లోకంయొగజేమం కోసం చేసిన పనులేకా ఇవి:

వెనుకటికి యూలీసిస్ తాతగారు అంత గజ-దొంగకాకుండా ఉండి, ఆమహానుభావుడు మనుమడిని ఒళ్లో కూర్చో పెట్టుకుని ముద్దూ మురిపెంగా, ఒడుపుగా చేద్దెబ్బకొట్టడం నేర్వకపోయినట్లయితే ప్రతిపక్షులు యెన్ని సంవత్సరాలు తలక్రిందులుగా తపస్సు చేసినా, బ్రోజన్ వీరుల సిగపూ వాడేదా? ట్రాయ్గరం నేలపాలయేదా?

దొంగతనం కళ అని సినలుగా నిర్ధారించాము కనుక - దొంగలను గురించి మీమాంస చేద్దాము ఇక:

ఉత్తమ - మధ్యమ - అధమ అధికారిభేదముచేత దొంగలు మూడు దర్జాలుగా ఏర్పడుతున్నారు.

దొంగలకు ఆర్యేయ పౌరుషేయములు ఉన్నవి: వర్ణ ఆశ్రమధర్మములు ఉన్నవి. ఇంటిదొంగకు ఈశ్వరుని కన్ను మొరగే చాకచక్రము ఉన్నా, కన్నానపోయి కన్నాన రానేర్చిన గజదొంగకన్న కులంలో తక్కువవా డౌతాడు.

దొంగలకు కక్కుర్తి అనేది ఉండకూడదు. ' ఏమయ్యా పట్టవగలే, దొంగ తనము చేస్తున్నావు ' అంటే ' నాకక్కూర్తి నీకేం తెలుస్తుంది ' అని జవాబు చెప్పే ఘటి కుణ్ణి ధీరుడుగా పరిగణించేందుకు వలను పడదు - మర్యాదాతిక్రమణం చేస్తూన్నాడు కనుక:

దొంగ మామూలు మనిషికన్న.... గృహస్థుకన్న...ఎన్నో రెట్లు ఎక్కువవాడు- ఛాయాలో, తాహతులో: అందుకనే ప్రతి

దొంగ మనిషి కావడానికి ఏలున్నది కాని, ప్రతిమనిషి దొంగ అయేందుకు ఆస్కారము ఎంతమాత్రమున్నూ లేదు అని అభియుక్తులంటాడు: ఈ వెలుగులో ' దొంగ మనిషి వంటి వాడే ' అనే లోకోక్తిని సమన్వయించుకోవాలి.

పట్టపవలు దొంగతనం చేసేవాడికి కులంలో పెలి: గుహ్యమ్ - గుహ్యతమమ్ అయిన చోరతంత్రము అజ్ఞలబారి పడి పాటవము చెడిపోకుండా ఉండాలని, తన చేతులు ఏకలాపములో ఉన్నదీ, తన కన్నులకే కానరాని కటికచీకటిలో ఉత్తమచోరుడు తంత్రాంగము నెరపవలెనని దేవి ఆదికాలమునాడు అనుశాసించింది.

దొంగలందరూ శైవులు: దుర్గ వారికి ఇలవేల్పు: కుమారస్వామి కులపు - పెద్ద: కొలిచినవారికి కొంగు బంగారమయే ఆతల్లి వాళ్లకు, గాలిబరపిడికైనా సడీ చప్పహు అలికిడికానియని అడుగులూ, చీకటిలో పట్టపవల్లలే చూసే చూపులూ, అణిమా - గరిమాశక్తి ప్రసాదించిన వరములు: దొంగలంటే దేవికి కన్నబిడ్డలంత మక్కువ: కార్యరంగానికి బయలుదేరేటప్పుడు మొక్కులందుకుని దీనైవలిచ్చి పంపుతుంది: దిగ్విజయం చేసినవచ్చి, వాళ్లు కొల్లలాడి తెచ్చిన దానిలో దేవికి ముడుపు చెల్లించి మరీ పోతారు: కనుక అమృతాని సామ్యంతా.... నిరాశ్చేషంగా దొంగసాత్తు: కుమారయ్య తల్లిచాటు బిడ్డడు; ఆమెఆస్తికి ఉత్తరత్రవారనుడు కనుక ఆతనికి వేరేవాటా అంటూ పెట్టే ఆచారం లేదు:

దొంగల నిజాయితీ జగత్ప్రసిద్ధం. పాలు - పంపిణీలు తెగక తర్జనభర్జనపడటం కాని, అత్యాశకు పోవడంకాని, తన వాటాకు వచ్చేదానికన్న ఒక్కవైసా ఎక్కువ కోరడంకాని సద్వంశసంజాతులైన దొంగల విషయంలో ఉండదు: అలా జరిగినట్లు చరిత్రలో దృష్టాంతములున్నూ లేవు: సినలైన దొంగ ఎప్పుడూ ఒక్కటే మాటకు కట్టుబడి ఉంటాడు.

అయితే, యీపట్టున కొందరికి యీ అనుమానం తోచవచ్చును: దొంగఎన్నడూ అబద్ధాలు ఆడడా? అని: దీనికి నిష్కర్షగా జవాబు - ఆవేడు.

ఈసిద్ధాంతాన్ని రెండు రకాలుగా సాధించవచ్చును. ఆ రెండు మతములున్నూ విపులంగా క్రింద ఉదాహృతములు అవుతున్నవి.

' దొంగాబద్ధాలు ' అనే ప్రయోగం లోకంలో కనబడుతున్నది

దొంగ (యొక్క) అబద్ధాలు.

దొంగ (వైన) అబద్ధాలు.

మనకు - అంటే ప్రాకృతులకు సంబంధించినంతవరకూ, దొంగ - యొక్క - అబద్ధం=నిజం. దొంగ - వైన - అబద్ధాలు = నిజాలు: కనుక, మనకు సత్యసాక్షాత్కారం చేసేందుకు ఆతని వాక్కు వినియోగపడుతున్నది.

" దొంగ, ' అబద్ధీకుడు ' " అని కూడా లోకంలో వాడుకలో ఉన్నదే కదా!

దొంగ= ' అబద్ధీకుడు ' అని కొందరు అంటారు.

దొంగ (యు), అబద్ధీకుడు (న్నా) అని మరకొందరు అంటారు.

దొంగ అబద్ధాలకోరు అని యాధి అయిపోయినట్లయితే, పునరుక్తి ఎందుకు? - అలా కాదు, దొంగమాత్రమే కాకుండా అబద్ధీకుడున్నా అని అంటారా, ఈ రెంటికీ సాపత్యం ఏమిటి, ఈయిద్దరినీ ఒకే గణంలో ఎందుకు పారవేశాడు? - అనే రాధాంతం వస్తుంది: పశువును, వేళ్ళను మనువు జత గూర్చలేదా, ఆపద్ధతే యిక్కడా వర్తిస్తుంది అంటారా, పరస్పరాశ్రితమైన సమానధర్మం అంటూ ఒకటి ఉండి తీరాలి: లేదు గనుక అలా అన్వయించుకోవడం ఇక్కడపొసగదు.

కొంచెం దొంగతిరుగుడుగా ఉన్నా రెండుమతాలూ చివరకు ఒకటేసిద్ధాంతానికి వస్తూన్నవి: ఏతావతా తేలిందేమంటే, యీ ద్రావిడ ప్రాణాయామంలో, దొంగ అంటే అబద్ధీకుడు అని సర్వకాల సర్వావస్థల యందున్నా యాధిగా అర్థంచేసుకునేందుకు శాస్త్రం అనుమతించదు అని:

దొంగశబ్దము ఆంధ్ర గీర్వాణరూపా లలో కొన్ని తరుణాల్లో ప్రకరణాన్నిబట్టి, లక్షణార్థంగా, శ్రేష్ఠవాచకము. 'అమృ దొంగ!', చోర-సురతము ఇత్యాదులు ఉదా హరణములు—అంటున్నారు వాగనుశాస నులు కొందరు: అయితే, ఇక్కడ కొంత తికమకఉంది: 'దొంగకు కన్నెర్ర' అనే భయంలో, ప్రాణపదంగా కాపాడుకుంటున్నవాటిని తన చాతుర్యం మెరయించి కాజేయగలిగినవాడే దొంగ అన్వయార్థి ధానుడు బేతున్నాడు కాని, 'వచ్చి, మహా

రాజులాగా ముచ్చించుకుపో'మృని పరులు ఆదరంతో బాట్టూ కాటుకా పెట్టి పలిచి నప్పుడు-వాటిని కట్టబెట్టుకుపోవడం దొంగ తనం ఎలా అవుతుంది?—చేజక్కినవాటిని చిక్కించుకునే నేర్వే దొంగతనం: తదితర ములు కావు—ఇంకా పూర్వపక్షాలు చాలా ఉన్నవికాని, అవన్నీ అప్రస్తుతములు:

దొంగ, దొర వ్యతిరేకార్థకములని మన సంప్రదాయము: అది ఎంతవరకూ నిజ మని, ఉద్యోగమునుంచి విరమించి ప్రస్తుతం ఉపకారవేతనంతో కాలక్షేపం చేస్తూన్న ఒక చోరవృద్ధుణ్ణి ఆ నడుమ ఎవరో ఒక పత్రికావిలేఖరి ప్రశ్నించగా ఆ అనుభవజ్ఞుడు యిచ్చిన సమాధానం ఇది—

'దొంగ కానివాడు దొర అని లోకం అంటూన్నది కేవలమూ పొరబాటు: యథార్థ స్థితి అందుకు పూర్తిగా వ్యతిరేకము: దొంగ కానివాడు దొర కావడం అసంభవము: ఎందుచేతనంటే, దొంగ ముదిరితేనేకాని దొర కాలేదు.'— ఇందులో తత్వం మనకు అర్థంకావడం కష్టం, కాని సత్యాన్ని కాదనలేముకదా!'

దొంగను పట్టుకునేందుకు దొంగనే నియోగించమని రాజనీతి: అయితే యీ సూత్రం అక్కరమాలిన దని సంప్రదాయజ్ఞుల అభిప్రాయము. ఎందువల్లనంటే, యిందులో అనన్యాయదోషం ఉన్నది,—ఇద్దరు దొంగలనూ నిర్ణయించుతూన్నది లోకమే కాబట్టి; సినలైన దొంగకు అ-దొంగలంటే తగని నిరసన: అందుచేత, పనికట్టుకుని వచ్చి, 'నేను నికరమైన దొంగనయ్యా'

అని తన కులగోత్రాలు ఎన్నటికీ తెలుపు కోవడం అంటూ సంభవించదు. కనుక, ఒక దొంగచేత మరోదొంగను పట్టించే అవకాశం లోకానికి ఎన్నటికీ బనగూడదు.

అయితే 'ఏమయ్యా, దొంగలు ఉన్నారని నిర్ధారించగలిగిన లోకం వాళ్లను పసిపట్టలేదా?' అని ఎవరన్నా ఆక్షేపించ వచ్చును. నిజమే: ఇక్కడ ప్రత్యక్ష ప్రమాణానికి వీలుంటే అలా అనడం చెల్లుతుంది. కాని, అనుమానమే ప్రమాణమాయెను! స్వర్ణనుబట్టి వాయువుఉనికి ఎలా అనుమానిస్తున్నామో, సృష్టివికాసాన్ని చూస్తూ పరమేశ్వరుని స్థితిని ఎలా అనుమానిస్తున్నామో అలానే, దొంగతనాన్నిబట్టి దాని కారకుడి స్థితిని అనుమానిస్తున్నామేకాని, స్వరూపాన్నిబట్టి దొంగ ఇలా ఉంటాడు అనేందుకు దొంగ-రూపం ఫలాలా అని లేక పోవడం సృష్టిలో లోపం: తస్మాత్, దొంగ ఎవరు, ఎట్టివాడు అనే ఆకాంక్షయందు సిద్ధించేదేమంటే - దొంగ ఎవరైనా కావచ్చును, తానుగాక: కనుక దొంగశబ్దానికి ఉత్తమపురుషుడు చెల్లదు.

దొంగను పట్టుకోవాలంటే దొంగకే చెల్లుతుంది - అనే న్యాయం సర్వసమ్మతం కాకపోవడానికి, బలవత్తరమైన మరో హేతువు ఉన్నది. ఒకవేళ, కర్మం చాలక, ఎవరన్నా ఓ ఆసామి, దొంగను పట్టుకోవడమంటూ సంభవించినా, 'నేను దొంగను గనుకనే వాడిని పట్టుకోగలిగాను' అని రొమ్ముమీద చెయ్యివేసి చెప్పకోగలడా? - ఉహ... అదీగాకుండా తాత్వికంగా చూస్తే గట్టిచిక్కు ఒకటి ప్రాపించుతున్నది: తాను

దొంగ ఔనో కాదో, కాగల యోగ్యత ఏకోశానైనా ఉన్నదో లేదో, గ్రహించగల యోగ్యత యీ కలికాలంలో బాత్రిగా మృగ్యమైపోయింది. అందుచేత 'దొంగ' శబ్దప్రయోగానికి వ్యావహారికంలో పరువు ఘప్పగా క్షీణించిపోయింది: ఎగతాళికో ఎకపక్క-ముగానో, కసితోనో, మానవుడు సాటిమానవుణ్ణి ఈపదంతో సంబోధించి తన అక్కను తీర్చుకుంటున్నాడేకాని, ఆశబ్దం విలువను గుర్తించడం లేదు: కొన్నాళ్లు పోతే 'దొంగ' అర్థప్రయోగాల్లో చేరి పోతుండేమానని భయంగా ఉంది.

దొంగలందరూ సాక్షాత్ మహేశ్వర స్వరూపులు.

'రుద్రుడు లీలావిలాసానికి చోరాది రూపములను తాల్చుతున్నాడు. లేదా, రుద్రుడు జగత్తునంతటినీ వ్యాపించి ఉన్న కారణంచేత, చోరులుకూడా రుద్రునివలెనే పూజింపతగినవారు...' ఈమాదిరిగా రుద్రాధ్యాయం వివరణలో మహీధరుడు అంటున్నాడు. రకరకాల చాకచక్యములూ, ప్రత్యేకతలూ ఉన్న దొంగలకు శివునిపేరిట పరి-పరి విధాల మ్రొక్కడం నమకం పఠించే సమయాన, ఎంత మడిగట్టుకుని కూర్చున్న వారికైనా తప్పనిసరి.

ప్రతియుగంలోనూ, ప్రతిదేశంలోనూ దొంగలు అడపాదడపా ఉద్భవిల్లుతూనే వచ్చారు. దొంగ లేని యుగం అంధ యుగము. దొంగలను కనసేరని జాతికి చరిత్రగాని, తదితర సభ్యజాతుల్లో స్థానం కాని లేదు.

జన్మకాల శోధనపద్ధతుల విలువ

= శ్రీ రాళ్లవల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు =

జన్మకాలమును శుద్ధముగావిను విషయమున జాతక తంత్రవేత్తలు గోష్ఠముగా నుంచుకొని వాడుచున్న పద్ధతులు కొన్ని కలవు. వానిలో 'కుక్రనాడి' అను ప్రాచీన గ్రంథమునఁ జెప్పఁబడిన దనియు, మిక్కిలి విలువగల గణితమార్గ మనియు ప్రతీతి గల పద్ధతి యొకటి యున్నది. దీని ప్రయోగవిధాన మిది :

సూర్యోదయాదిగా జన్మకాల ఘటివిభుజికలను మొత్తపు విభుజియలుగా మార్చి, ఆ సంఖ్యను 4 తో గుణించి 27 తో భాగించఁగా, వచ్చిన శేషమును అశ్వినాదిగా లెక్కించినచో, ఒక నక్షత్రము వచ్చును. మరల ఆమొత్తపు విభుజియల సంఖ్యనే 3 తో గుణించి 7 తో భాగించఁగా, వచ్చిన శేషమును భానువారాదిగా లెక్కించినచో, ఒక వారము వచ్చును. ఈ విధముగా సాధించిన నక్షత్రవారములు జన్మదినమునాటి నక్షత్ర వారములే కావలెను. అట్లు సరిపోనియెడల, జన్మకాల మశుద్ధమని నిర్ధరించి, వలసినంత చెనుకతో, ముందునకో జన్మకాలమును జరిపి సరిపుచ్చవలయును. అట్లు సరిపోయినదే శుద్ధకాలము అని.

ఈ పద్ధతికి నిదాన మేమో, ఏ రత్నముపై నిది యాధారపడినదో తెలియదు. నాడీగ్రంథముల పరిచయము సామాన్యముగా లభించునట్టిది కాదు. వానిని ముద్రించు భాగ్యమునకు ముద్రాయంత్రము లింకను నోచుకొనలేదు. ఆ గ్రంథముల కావనత్రప్రతులను దాచిన నిధులవలె తండ్రులు కుమారులకు చూపిపోవుటయు, వానిలోని భాగములను కుమారులు పితృస్వయంతోపాటు దాయభాగరూపమున పంచుకొనుటయు అందందు కలదట! నాడీగ్రంథములనఁగా, దివ్యదృష్టి కల ప్రాచీనమహర్షిపుంగవులు లోక కల్యాణమునకై మనుముందుగా నానాభాషలలో వ్రానియుంచిన వ్యక్తిజాతకముల సంపుటము లనియు, అగ్రంథములను దాచి సంరక్షించుచున్న మహానియుల నాశ్రయించి, అంతో యంతో ముడుపు చెల్లించి, వారి యనుగ్రహమున నా గ్రంథ

భాగములను చదివించుకొని విని, గతజీవితమందలి తమతమ యనుభవములకు సరిపడు వ్యక్తిజాతకము లందు లభించె నేని, వాని ప్రతిని వ్రాయించుకొని వచ్చు వాడుక యున్న దనియు వినుచున్నాము. అంతే కాని, జాతకములను గణించు మార్గములు, వానికి సంబంధించు గణితసూత్రములు, గ్రహ దృష్టి స్వభావాదుల మూలకర్తవ్యములను గూర్చిన విధులు ఇత్యాదులు వానిలో నున్నట్లు వినము. ఒక వేళ, ఇవన్నియు సమగ్రముగా నుండి ప్రకాశమునకు రాకుండా దాచఁబడి యున్నవేమో? ద్రవ్యార్జనమునకు సాధనముగా నిట్టి గ్రంథముల నుపయోగించుచుండువారికి తత్సూత్రములను ప్రకటించు సుదారహృదయ ముండదు. ఈ నాడీగ్రంథముల నుండి దన మాట్టించుట వృత్తిగా కలవారిలో ననేకులకు జ్యోతిషశాస్త్రమున సామాన్యజ్ఞానము నయితము లేదందురు. అగుటచే, ఏ పరమప్రయోజనము నుద్దేశించి మహర్షు లీ గ్రంథరాజములను రచించిరో, అది జనసామాన్యమున కందరాని పంథగుటలో నాశ్చర్యము లేదు.

“వ్యయతో వృద్ధి మాయాంతి

క్షయ మాయాంతి సంచయాత్.”

అను న్యాయమును మరచి, విద్యాధనము నిట్లు గుర్రము కావించి త్రుప్పుపట్టింప నలవాటు వచ్చుటం జేసి మన దేశమున కెంతో విజ్ఞానదారిద్ర్య మీ పరకే వాటిల్లినది. ఇంకను వాటిల్ల నున్నది. మహారాజులో, జమీందారులో, ఎవరైన నిట్టి గుర్రదన మున్న భాగ్యశాలరను కనిపెట్టి, ఆ గ్రంథమును సంపాదించి ప్రభావితమునకై దానిని ప్రకటించవలసిన బాధ్యత కలదు. అట్టి భాగ్య మెన్నటికైన రాగలదా? చాకి రేవులకో, స్నానమందిరములకో, ఖండాంతరములలో లక్షలకొలదిగ ద్రవ్యమును భాగాగముగా వెచ్చ బెట్టు మహోదారులు మనదేశమున లేకపోలేదు. కాని, వారి కృపాకటాక్ష మీశాస్త్రములవైపు ప్రసరించకుండుట మన—లేక, మన ప్రాచీననాడీగ్రంథప్రణేతల—అభాగ్యపు ఫలము!

భారతి - పార్థివ చైత్రము

మహద్భాత్రయము లేని విద్యలు నశించక మఱి యేమగును
అది యుట్టుండె.

సామాన్యదృష్టితో విమర్శించినచో, ప్రళంసతో నున్న పద్ధతి క్రింది ఫలితము కానరాగలదు. జన్మదిన మేదైన నేమి, జన్మస్థల మేదయిన నేమి, శేషవిభుటికలకు అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రములను, భానువారాదిగా వారములను లెక్కించవలె నను నియమ ముండుటచే, ఇట్టి నక్షత్రవార సంయోగము నియమితకాలమందే ప్రతిదినమందును సంభవించక తప్పదు. ఒక్కొక్కనక్షత్రముతో ఒక్కొక్క వారముచొప్పున 27 నక్షత్రములతో ప్రత్యేకముగ 7 వారములు జతపడుటకు కనీసము (27×7) 189 విభుడియల కాలము కావలసియుండును. అగుటంబట్టి, సూర్యోదయాదిగా నేదో యొక విభుడియలో ఇష్ట నక్షత్రవార సంయోగము కలిగెనేని, ఆ విభుడియకు తరువాత ప్రతి 189-వ విభుడియ సయితము అట్టి నక్షత్రవారసంయోగమును చూపుచునే యుండగలదు. కావున సూర్యోదయాదిగా నొక దినమందలి మొత్తపు విభుడియలు (60×60) 3600 టీలో ఇష్ట నక్షత్రవారసంయోగమును పై పద్ధతితో చూపగల విశిష్ట విభుటికలు 19 ఉండుననుట; అగుటచే, ఈ సూత్రమునకు వాస్తవముగా విలువ యుండు నేని, ఏదినమందయినా శిఖజన్మములు పరస్పరము 189 విభుడియల్లో (3 మడియలు 9 విభుడియల) అంతరము గల 19 కాలములలో మాత్రమే సంభవించు నని తేలగలదు.

ఉదాహరణార్థమై పూర్వపల్లినీ నక్షత్రమున బుధ వారమునాడు కలిగిన జనన మొకటి కల దనుకొందము. అశ్విన్యాదిగా పూర్వపల్లని 11-వ నక్షత్రము. భానువారాదిగా బుధవారము 4-వ వారము. ప్రళంసలోనున్న సూత్రము ననుసరించి యీ రెండును చేరగల విభుడియ సూర్యోదయాదిగా 104-వ దగుచున్నది. దాని తరువాత వచ్చు ప్రతి 189-వ విభుడియ సయితము పై సూత్రముతో పమన్వయపడగలదు. అగుటచే, మొత్తముమీద ఈక్రింద కనుపరచిన 19 ద్రువకాలములందు మాత్రమే ఆ దినమున

అనగా పూర్వపల్లినీయుక బుధవారమున శిఖజన్మములు కలుగు నని నిశ్చించును:

	గ.	విభు.		గ.	విభు.
(1)	1	44	(3)	2	
(2)	4	53	(4)	11	11

(5)	14	20	(13)	39	12
(6)	17	29	(14)	42	41
(7)	20	38	(15)	45	50
(8)	23	47	(16)	48	59
(9)	26	56	(17)	52	8
(10)	30	5	(18)	55	17
(11)	33	14	(19)	58	26
(12)	36	23			

పై దినమున ఉదయాదిగా 35 గడియలతో జననమని యొక జాతక ముండె ననుకొందము. ఈ సూత్ర ప్రక్రియ ననుసరించి జన్మకాలమును 38-14 గడియలతో, లేక 38-23 గడియలతో సవరించవలసియుండును. ఈ పద్ధతితో గరిష్టనక్షమము 1 గడియ 34½ విగడియలు ఇష్ట కాలమును వెనుకకో ముందునకో త్రోయవలసి వచ్చుట సంభవించును. తత్ఫలితముగా లగ్నము, పదిగడియల దాకా భాగవంతున రహమరి 9, 10 భాగల దూరము (అనగా, మూడు నవాళల వట్టు) జరుగవలసి వచ్చుచున్నది. అండాజకాలపు జాతకముల మాట యుట్టుండ, జన్మక్షణమును గమనించి గ్రంథస్థము కావించిన సందర్భములలో నయితము, ఇంత దూరము కాలము సవరించుటకు మన కధికార మున్నదా యనుట నా దృష్టిలో సందేహస్పదమగు సమస్య.

లగ్నభుద్ధితై యిట్లు సవరించుటచే గలుగు నష్టమేమి అనువా రుందురేమో? ద్రువకాలములు 19 టీలో తప్ప ఇతర సమయములలో మానవజన్మములు కలుగవని ప్రప్రథమను మనము నమ్మవలసి యుండును. అనుభవముతో నీ సూత్ర మొంతమాత్రము సమన్వయపడునో, హోరా శాస్త్రజ్ఞులే కాక, ప్రసూతితంత్రవేత్తలు సయితము నిర్ధారించలసిన మాట! కాకతాళియముగా, ఏనో కొన్ని జాతకములు—ద్రువకాలములకు సన్నిహితముగా జన్మకాల ముండునని—కానరావచ్చును. కాని, అట్టి దృష్టాంతము లీ సూత్రమునందలి యాధార్థ్యమును స్థాపించ నేరవు. నా యనుభవముతో నేమో, ఈ సూత్రమునకు మంచి విలువ కానరాలేదని విధిలేక విన్నవించవలసియున్నది. రేడియో కాలమునకు సవరించుకొని స్పష్టపరచుకొన్న నికరమైన గడియారము నరచిత నుంచుకొని, మంత్రసానుల మాటపై నాధారపడకుండుటకై, సూతికాగృహధ్వారాప్రాంత మం దే

జన్మ కాల శోధనపద్ధతుల విలువ

జాగరూకతతో కాలనిరీక్షణము చేయుచుండి, శిశువోదన క్షణమును గురుతుపేనుకొన్న సుఖప్రసవదృష్టాంతములలో నయితము నా కీ సూత్రము ఫలించలేదు. ఇట్టి సందర్భము లలో కూడ జన్మకాలము గడియకు పైగా నవరించవలె నన్నచో ఈ సూత్రముపై విశ్వాసము వచ్చు తెట్లు :

మఱి యొక్క మాట : ఈ పద్ధతి ననుసరించి నవ రించిన లగ్నబిందువు వాస్తవముగా విశ్వసనీయ మగునేని, లగ్నవలన మార్ధముగా గల దశలలో జీవితమందలి పరిణామములయొక్క కుభాగభములను సూచించవలయును గదా : దినవర్ణపద్ధతితో కాని, ఏకాంశవర్ణపద్ధతితోకాని చలించుజేసిన లగ్నదశమకేంద్రములు గ్రహదృష్టియోగ ముల వశమున జీవితమందలి ముందెడగులను తెలుపఁ జాలనిచో, ఈ సూత్రమువలన సాధించిన లగ్నము (అనఁగా, జన్మకాలము) అశుద్ధ మనియే తీర్మానించవలసి యుండును. ఇంతే కాదు ; అట్లు నవరించిన కాలము నువకరణముగా గొని నక్షత్రకాలాంతరద్రువమును సాధించి, తన్మూలముగా జీవితమందలి ప్రధానపరిణామములు నభవించిన దినములకు దైనికజాతకములను గుణించినచో, ఫలములతో సరిపడు గ్రహసంయోగములను దైనిక కేంద్ర ములు చూపవలసి యుండును. ఈ రెండుమార్గములతో సాక్ష్యము తృప్తికరముగా వచ్చినఁగాని, పై సూత్రమును

* ఇష్ట నక్షత్రవార సంయోగము వచ్చు విగడియ నిక్రింది మార్గమున కనుఁగొనవచ్చును :

అశ్వినాదిగా జన్మనక్షత్రపు సంఖ్య 4 తో నిశ్శేష ముగా భాగము పోదేని, దానికి 27, లేక 54, లేక 81 కాని చేర్చి, నిశ్శేషమగునట్లుగా భాగించవలెను. అట్లు భాగించఁగా వచ్చిన లబ్ధసంఖ్యను 3 తో గుణించి 7 తో భాగించఁగా వచ్చు శేషమును భానువారాదిగా లెక్కించినయెడల నొక వారము వచ్చును. ఆ వారమే జన్మవార మగునని, ఆ లబ్ధ సంఖ్యయే ఇష్ట విఘటిక యగును. ఆ వారము జన్మవారము కాదేని ఆ వారము మొదలుకొని జన్మవారమువరకు లెక్కించఁగా వచ్చు సంఖ్య 2 అయినచో 54; 3 అయినచో 108; 4 అయినచో 162; 5 అయినచో 27; 6 అయినచో 81; 7 అయినచో 135. ఈ ప్రకారముగా పై లబ్ధసంఖ్యకు చేర్చవలెను. వచ్చిన మొత్తమే ఇష్ట విఘటిక యగును. దానికి తరువాత ప్రతి 189-వ విగడియ నయితము ఇష్ట నక్షత్రవారసంయోగమును తెలుపఁగలదు.

విశ్వసించుట కష్టము. జీవితముతో సరిపడని కాలము విచ్చు సూత్రము శుక్రవాడిలోని దైననేమి, శివవాడిలోనిదైన నేమి :

ఒక జాతకము నుదాహరణముగాగొని పైసూత్రము నన్వయించి జీవితదశ లెట్లు సాక్ష్య మిచ్చునో విమర్శింకము. ఆ జాతకపు సామగ్రి యిది :

జన్మదినము (లేదీ) 5-4-1885
జన్మస్థానపు అక్షంశలు ఛా 12 కల 16
జన్మస్థానపు రేఖాంశాలము గ 5 ని 6 నెక 40
స్థానిక మధ్యమ సూర్యోదయకాలము (L.M.T.) 5 57 28 A. M.
ఇష్టకాలము (ఉదయాదిగా 4 మడియలు) 36 0
జన్మకాలము (L.M.T.) 33 28 A. M.

జన్మకాలము 4 గడియ లనుటచే పాదచ్ఛాయల మూలముగా గణించఁబడిన అండాక్ష కాల మిది యని మన మాహించవలసియున్నది. అగుటచే శుద్ధకాలము కనుఁ గొనుట యత్నవనరము.

జ్యేష్ఠానక్షత్రముతో కూడిన బుధవారము జననము. ఈ రెండింటి సంయోగము చూపఁగల సన్నిహితకాలము ఉదయాదిగా 153-వ విఘడియయో, 342-వ విఘడియయో అగుచున్నది. * అగుటచే, ఈ శుక్రవాడీసూత్రానుసారము 2-33 గడియలకు జన్మకాలము నవరించవలసి యుండును. లేదా, 5-42 గడియలవరకు దానిని పెంచవలసియుండును.

ఇది యిట్లుండ, 'అధానకాలపద్ధతి' ననుసరించి పాశ్చాత్యమతానుసారముగా శుద్ధము గావించిన కాలము వేరొకటి కలదు. అది ఉదయాదిగా 5 గడియలు 20 విగడియ లగును. పాత క మహా శ యు ల సౌకర్యార్థము పై మూఁడు వేళలకు సరియగు స్థానిక మధ్యమకాలమును (L. M. T.) ఈక్రింద చూపుచున్నాను :

ఉదయాదిగా—	గ.	ని.	నెక.
1. 2-33 గడియలు	6	58	40
2. 5-42 గడియలు	8	14	16
3. 5-20 గడియలు	8	5	21

పై మూఁడు కాలములలో తడవటిదానికి సాధించిన సాయన గ్రహభావకుండలి యీ క్రిందనున్నది. తక్కిన రెండువేళలకు ప్రత్యేకముగా కుండలుల నియలేదు. కాల వ్యత్యాసము స్వల్ప మగుటచే గ్రహాస్థితులలో విశేషభేద

భారతి - పార్థివ చైత్రము

ముందడు కాన గ్రంథవిస్తరణితచే మానితివి. లగ్నాది కేంద్రములలో వ్యత్యాస మధికముగా వచ్చుటచేసి, అవి యీ మూడుకాలములకును ప్రత్యేకముగా నివట చూపఁ బడినవి :

	లగ్నము	దశమము
1. మొదటికాలము	వృషభరాశి ౩½ భాగ	మకరము 26¼ భాగ
2. రెండవ కాలము	వృషభము 28¾ భాగ	మకరము 14¾ భాగ
3. మూడవ కాలము	వృషభము 21¼ భాగ	కుంభము 12½ భాగ

ఆ సాయనకుండలి యిది:—

	కే4-15 కు4-19 శు7-47 ర15-49	బు4-18 I 21-15 ఇ 21-40	శ19-17
X 12-28	(అయనాంశలు 22 భాగలు 14 కలలు)		గు26-16 (వ)
చ18-15		వ0-16(వ) రా4-15	

ఉపజ్ఞాసూచక మగు వృషభరాశి 21-వ భాగ లగ్న మగుట, అసాధారణకేంద్రముల మగు ఇంద్రగ్రహ మవట ఉదయించుట, సౌహృద్యప్రియుఁ డగు శుక్రుఁడు లగ్నాది పత్తియై స్థానాధిపతియగు కుజుని చేరి,

“కుసుమ స్తంభక స్వేప
ద్వయీ వృత్తి ర్మనస్వినః,
మూర్ధ్ని వా సర్వలోకస్య,
వన ఏవ వా,”

అను పొగడ్తకుఁ దగిన సుమనస్కృతను సూచించు మేషరాశి 8-వ భాగయం దుండుట, మనఃకారకుఁడు విక్రమాధిపతియగు నగు చంద్రుఁడు, ద్రవ్యకర్మాధిపత్యముచే రాజయోగకారకుఁ డగు శని- వీ రిరువురు పరస్పరపూర్ణ

దృష్టితో దమర్శికునములలో కార్యభారత్యము దెలుపు 18, 19 భాగలలో నుండుట, పితృకారకుఁడగు రవి పరమో వ్యాసన్నప్రాంతముందు విప్లవసూచక మగు మేషరాశి 15-16 భాగలలో ప్రకాశించుట, బృహస్పతి సింహరాశిలో ఉత్తమ స్లోకతను, హోరాశాత్మనైపుణ్యమును, సూచించు 28-వ భాగలో నుండి పుష్పవంతులపై నత్యంత కుభకోణదృష్టిని ప్రసరింపఁ జేయుట, ఉపజ్ఞాయుత మగు సంకల్పకత్తిని ఉత్సాహయుక్త మగు స్వాంత్ర్యప్రీతిని సూచించు వరుణ గ్రహము సప్తమాదిపతి యగు కుజునితో సమసప్తకమున రాహువుతో నుండుట—ఇవి యీ జాతకముందలి ప్రధానవిశేషములు. హోరాంత్రవికారకుఁడు జాతకుఁడు. అతని జాతకయోగములకు ఫలముల నిలట చెప్పఁబానితి నేని, పరిహాసభాజన మగుదును. ఉపదిష్టకాలమును మార్చినందులై మన్నన నర్జించును, ప్రశంసావిషయమున ఉదాహరణముగామాత్ర మీ జాతకము నివట ఉపయోగించుచున్నాను.

జాతకునికి 12 సంవత్సరముల ప్రాయమున (1897) వివాహము, 35 వయస్సున (1920) పితృకర్మ, 47-వ ఏట కళత్రవియోగము, 58 యాడున (1943) మాతృక్షేకమును సంభవించినవి. దినవర్షదశావధంతలో చలించిన లగ్న దశమకేంద్రము లాయా పరిణామములకు తగిన గ్రహ దృష్ట్యాది యోగము లెట్లు సూచించునో పరిశీలనము. ప్రశంసతోనున్న కాలత్రయమునకు ప్రత్యేకముగ లగ్న దశమకేంద్రముల చలితస్థానములు పథకమున చూపఁబడినవి. (అనుబంధము 1 చూడుడు.)

1. ప్రథమ కాలము:—

1897-వ సంవత్సరమునకు దశమకేంద్రము జన్మ కుత్రుని అర్ధకోణదృష్టి నార్జించినది. పరిణామసులభమగు వయస్సు నిది సూచించుట సత్యమే. కాని, ఇది కాకకాలీయ న్యాయమువంటిది. ఏలన, పితృకర్మను సంపాదించి యచ్చిన 1920-వ సంవత్సరమునకు తగిన దశ నీ కాలము చూప లేదు. కళత్రవియోగము కల్గిన 1932-వ సంవత్సరమునైనా పరిపథ దశాకాల మిందు కానరాదు. 1943-వ సంవత్సరపు మాతృకర్మకుమాత్ర మెట్లో దశమకేంద్రమునకు చలితశనినుండి కేంద్రవేద వచ్చినది. ఇది మాతృక్షేకమును సూచింపఁజాలినదే యనవచ్చును. నాల్గవ ప్రధానఘట్టములలో రెండింటిని మూత్రము చూపఁగలిగిన యీ కాలము జాతకుని దగునా?

జనకాల శోధనపద్ధతుల విలువ

2. ద్వితీయ కాలము:—

వివాహము జరిగిన వయస్సునకు లగ్గుము జన్మ శుక్రుని అర్థకోణదృష్టికి వచ్చుటంజేసి, అనుభవముతో దళ సమన్వయపడిన దశవచ్చును, అయినచేమి, 1920 లో పితృమారకము కాని, 1932 లో కళత్రవియోగవివక్షను కాని సూచించు దళ యేదియు ఇచట నయితము కానరాదు. మాతృదీక్ష నొసంగిన 1943-వ సంవత్సరమునకు దళమము జన్మరవిసంయోగము నందినది. మాతృకర్మకంటె పితృ కర్మకర్మ మేఖ్యముగా తగిన దీదళ. అనుభవముతో దళకు అతుకు కుదిరినదా యను విషయమున నహృదయులే ప్రమాణము.

3. తృతీయ కాలము:—

జన్మకుజుడు సప్తమ (కళత్ర) స్థానాదిపతి. అతని నుండి అర్ధకోణ శుభదృష్టిని 1897 లో లగ్గు ముఖిలించు చున్నది. అనగా, కళత్రస్థానమునకు కళత్రాధిపతినుండి పూర్వత్రికోణ శుభ దృష్టి యనుట: ఇంతకంటె చక్కని యోగము బాల్యమున జరుగు వైవాహికమంగళమునకు లభించునా?

“లగ్నా త్పుత్రకళత్రథే కథ పతి

ప్రాప్తే తవా లోకీతే

చంద్రా ద్వా యది సంప దస్తీ హి తయోర్

జ్ఞేయో న్యథా సంభవః” (బృహజ్ఞాతకము)

అను వరాహమిహిరాచార్యుని సూత్రమును స్మరిం పుడు. ఇది కాక పరిత రాహుకేతువుల శుభదృష్టి లగ్గు సప్తమముల కిపుడే వచ్చినది. ఇక, దళమకేంద్రము పితృసూచకము కదా? 1920-వ సంవత్సరములో వీకేంద్రము జన్మచంద్రుని కేంద్రవేర పాలయినదనుట చదువరులు గమనించి యుందురు. ఆ చంద్రుడు దుందునది అష్టమస్థాన మనుట గమనించితమేని దళ యెట్లు పరిణమించినదో వ్యక్త మగును. ఈ జాతకమున పితృకారకుఁ డగు రవి తన పరమోచ్చాసన్నస్థానముందు, మేషరాశిలోని సింహ నవాంశలో చాల ప్రబలుడుగ నున్నాడు.

“శాస్త్రార్థ కృతి కలాభిః

భ్యాతో యద్భద్రీయః ప్రపంచకృషి,

ఉద్యుక్తో భ్రమణదచిః

దృఢాస్థిబంధః క్రియే శ్రేష్ఠః.”

అను ‘సారావళి’ వర్ణనమునకు జాతకుని పితృస్థానము రమ్యమగు నుదాహరణము. చతుశ్చాత్ర పారంగతుడై,

నానరాజ్యాస్థాన హుజితుడై, ఘంటాశరకాది గ్రంథరచనా దక్షుడై, బాలసరస్వతిత్వా ద్యనేకవిధాంకితుడైన మహా మహాః డీ జాతకుని జనకుడు, ఇట్టి వ్యక్తిని సూచించు రవి చలనవళమున వ్యవభరా 1932 భాగకు 1920-వ సంవ త్సరముందే వచ్చుచే, వ్యయాధిపతి యగు కుజునినుండి అర్ధకేంద్రకళత్రదృష్టిపాలు కావలసి వచ్చినది. పితృకార కుడును, పితృ (దళమ) స్థానమును పాపదృష్టివేదచే చెడిన సంవత్సరముందే పితృకర్మ నిర్దింపుట యుక్తము కదా?

జాతకునకు దుస్సహకళత్రవియోగము నొసంగిన 1932-వ సంవత్సరము నాటి చళంఁ జాతము: లగ్గుము నకు ఇంద్రుని అర్ధకేంద్రదృష్టి: అనగా, కళత్రస్థానము చలించి ఇంద్రునితో సార్ధకేంద్రకళత్రదృష్టివేదను పొందిన దనుట: దళమమునకు చలితకేతుసంయోగము: నత్కళత్ర వియోగశోకముచే జారకుడు మనశ్శాంతిని గోలుపోయి ముగ్ధుఁ డైనాడు. లగ్గున ప్రమాదిపతులగు శుక్రకుజుల సంయోగము మేషరాశిలోఁ గల జాతకున కివియోగభర మెంత దుర్భరమో మన మాహింబుకోఁ గలము. దళమ కేతుసంయోగము నమయమునకు సరిగా వచ్చి చక్కని విరక్తి నిచ్చినది. ఈ కేతువునకు సప్తమాధిపతినంబంధ మున్నది కదా? మేషరాశి 4-వ భాగ రసనౌద్రియధర్మ మగు ‘రుచిః’ సంబంధించిన దలు. అదీ రాశిలోని 2-వ భాగ ‘విరక్తి’ని సూచించునది. మఱియు, అహారవిషయ మున సామాన్యాధికారము మేషరాశి 15-వ భాగ కున్నదని పాశ్చాత్యుల మతము. ఆ భాగతో నున్న రవి అహారవిష యమున రాజసమర్థాదను తెలుపఁజాలువాడు. అట్టి రవి కళత్రవియోగపు వయస్సునకు చలనవళమున మిథున రాశిలో 2-వ భాగకు వచ్చుటయు, చలితకేతువు మేషరాశిలో 2-వ భాగకు పోవుటయు సంభవించుటంజేసి, ఆ రెండు గ్రహములకు పరస్పరానుకూల్యము వచ్చినది. ఆ కారణ మున, జీవితపద్ధతులనే మార్పుకొని, విరక్తుడై, అహార విషయముం దత్యంతనిగ్రహబుద్ధితో నియమముల నలవరచు కొని, జాతకుడు సరివారిలో నాదర్శప్రాయుఁ డైనాడు. దశావశేషము జీవితపరిణామముల నెంత రమ్యముగాఁ దెలుపు చున్నదో, నహృదయు లగు పాఠకమహాశయులే ఊహిం చుకోగలరు.

1942-వ సంవత్సరపు టంత్యభాగమున చలితలగ్గుము కర్కాటకరాశిలో 15వ భాగలో చరించుచు జన్మరవినుండి పూర్వకేంద్రప్రాతికూల్యదృష్టి ననుభవించి వచ్చినది. భాగ్య

భారతి - పార్థివ చైత్రము

ర 20-12 బు 1-21	శు 4-86	చ 7-85 ఇ 17-84 కు 24-54
రా 18-81	వివాహము (సాయనము)	
కౌ-46	వ 29-1	స 31-21

భావమునకు నిండు కేంద్రముండున్న జన్మరవి, భాగ్యభావ బిందున కెదురుగా వచ్చి నిలిచియున్న చరితలగ్నముపై సయితము కేంద్రప్రాతికూల్యదృష్టిని ప్రసరింపజేసిన విషమవయస్సిది :

“అహో : ఏదో విపర్యస్తే న విపర్యసీహి కిం?”

అను రీతిగా, ఇది చాల క్లిష్టదశ యనుటకు సందియముండదు. వెనువెంటనే, దశమమునకు చరితగురువు (సింహరాశి 28½ భాగ) నుండి స్ఫూర్తకేంద్రవేధ (అనగా, చతుర్థకేంద్రమునకు అర్థకేంద్రవేధ) దావరించినది. వృషభలగ్న జాతకమునకు గురువు మృత్యుస్థానాధిపతి యగుటచే పాపి గదా : ఆ గ్రహమునుండి చతుర్థస్థానమునకు వచ్చిన క్రూరదృష్టి వలని ఫలము మాతృశ్లేశమును సూచించుటలో వింత లేదు.

ప్రశంసలో నున్న కాలత్రయములో, జాతకుని జీవిత పరిణామములలో బాగుగా సమన్వయపడు దశల విచ్చునది ఏ కాలమో పాతకమహాశయాలకు వేరుగా విన్నవించుట యనవసర మనుకొందును.

దశావస్థతినుండి వచ్చిన సాక్ష్యసామగ్రిని పరిశీలింపితిమి. విషయనిర్ణయమున కింతే చాలును. కాని, దైవిక జాతకము లేమనుచున్నచో ఇందుక పరిశీలితము. ప్రశంసలో నున్న విశేషదినములు నాల్గింటికివి దైవిక కేంద్రములు వేరుపథకమున చూపఁబడినవి. (అనుబంధము 2 చూడుఁడు)

జాతకునకు వివాహమహోత్సవము జరిగిన 10-3-1897 నాటికి దైవికకుండలి యిది :

ప్రథమకాలము ననుసరించి సాధించిన దశమ కేంద్రము పెండ్లినాడు చరితకేతుసంయోగమునం దున్నది : కాషాయవస్త్రకమండలు ధారణమున కీ యోగము తగినది కావచ్చు నేమో కాని, కన్యాపాణిగ్రహణమునకు యోగ్యమైనదని చెప్పట పాహసకార్య మనుకొందును. కద కర్డున సన్యాసమున కై నా, 12 సంవత్సరముల పెండ్లికుమారుడు తగియుండఁ గలఁడా ? రెండవకాలము కేంద్రములకు గ్రహసంబంధ మేమియుఁ జూపక బెదాసీన్యము వహించినది. మఱి, మూఁడవకాలపు దైవికలగ్న మే మనుచున్నచో తిలకింపుఁడు. 1897-వ సంవత్సరమునకు చరితశుక్రఁడు మేషరాశి 28-వ భాగయం దుండఁగా, ఆ నాఁ డీ కేంద్రము నెమ్మదిగా చరితశుక్రునిపై నున్నది. కళత్రకారకుఁడు మాత్రము కాక, ఈ శుక్రఁడు జాతకునికి లగ్నాధిపతికాఁడ : ఇంతకన్న వివాహమంగళము సూచించుటకు మంచియోగ మేమి రాఁగలదు ? ఆ సంవత్సరమున, ఆ దినమున తప్ప వేరుదినములలో నిట్టి యోగము లభించ దనుట గమనించితిమేని. ఈ యోగము నా దినమున సంపాదించఁగల జన్మ కాలము విశ్వసనీయ మనుటలో నాశ్చర్య ముండదు.

1920-వ సంవత్సరమున మార్చి నెల 3 వ తేదీన మహనీయుడు జాతకుని జనకుఁ డిహలోకయాత్ర చాలించెను. ఈ క్రిందిచే నాటి దైవికకుండలి :—

ర 12-87 వ 2-18	బు 0-45	కే 19-4
శు 11-26	పితృనిర్వాణము (సాయనము)	
	శు 9-19 రా 19-4	కే 7-56(వ)

మొదటి రెండు కాలములకు సంబంధించిన దైవిక కేంద్రము లానాడు మౌనముద్రలో నుండుట పాతకమహా

ప్రతి ఒక్కని అభిరుచికి తగిన

భావి శ్రాంధ్

గోద్రెజ్

టాయిలెట్ సబ్బులు

గోద్రెజ్ టాయిలెట్ సబ్బులలో వివిధ రకాల ఉండటంవలన అవి సర్వత్రా ప్రజాదరణ పొందగలిగినవి. సౌందర్యపోషణకు సహజసాధనాలైనటువంటి స్వచ్ఛమైన మేలురకపు వృక్షతైలాలూ, మూలికలూ వాడి ఆదర్శప్రాయంగా తయారుచేసిన ఈ సబ్బులు మనదేశంలో అనాదిగా ఖ్యాతిగన్న శరీర సౌందర్యాన్ని, పరిశుభ్రతనూ దాదాపుగా ఇరవైయైదు సంవత్సరాలనుంచీ నిలబెట్టుచున్నవి. కేవలము వృక్షతైలములతోనే సబ్బులు తయారుచేయుటయందు మేమే ప్రవధములము. పుత్రమజాతి సబ్బులు మృగముల కొవ్వుతోగాక ప్రత్యేక వృక్షతైలములతో తయారు

కావలెనని మొట్టమొదట సుర్తించినది మేమే. భారతీయ యాజమాన్యంక్రింద, భారతీయుల పెట్టుబడితో, భారతీయులచే తయారుచేయబడిన గోద్రెజ్ టాయిలెట్ సబ్బులు మనదేశంలోనే కాక విదేశాలలో కూడ ప్రశంసలనందుకొనటమే కాక ఈ స్వదేశీ సబ్బుల నాణ్యములోనూ, విలువలోనూ పైదేశాల సబ్బులకంటె ఘనమైనవి అనేది గర్వించదగిన విషయము. అత్యుత్తమమైన ఈ సబ్బులలో మీ ఇష్టమైనది ఏదీ, వాడి మీ శరీరమును నిజమైన భారతీయులవలె శుభ్రముగానూ, సుగంధయుతముగానూ, మృదువుగానూ వుంచుకొనండి.

నెం. 1. నెం. 2

'వర్షి'

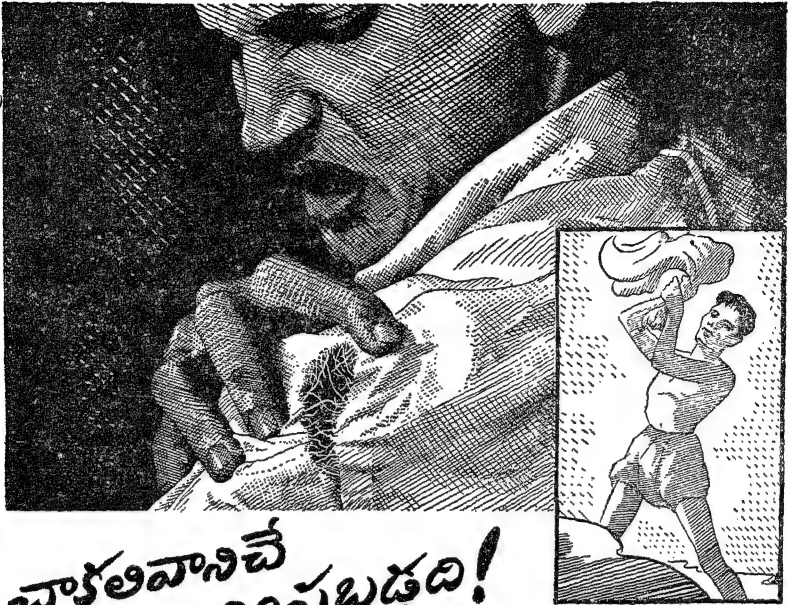
గ్లెసిరైన్ సాప్. ఫ్యామిలీ

శాంధర్. రోజ్. మింట్.

షేవింగ్ 'సాండ్' షేవింగ్ క్రిమ్.

చాలావానిచే బాగా చింపబడ్డది!

సన్-లైటు - ధర్మము ఇంత ప్రయంగావున్నది

ఇట్టి ధర్మము మండిపోతున్న ఈ రోజుల్లో చాలావారు బట్టలను బండకేసి వారి ఈ చిదంగా చింపుకు రావటం మీరు భరించలేరు. బట్టలు చాలకాలము మున్నునట్లు చేసుకొనుటకు, తొందరగా చిరగకుండావుండే పద్ధతిని తప్పక చూడాలి. ఇంటివద్ద సన్-లైటు “సబ్బు-రక్షణ” పద్ధతిని వెంటనే మొదలుపెట్టుట మంచిది. ఒక్క-దానిని పోగొని చెడకుండా బట్టలను తేలికగా బాగా తెల్లగా చేయగలుగుటచే. ఈ సున్నితమైన మార్గం చాలావారు మోటపద్ధతికంటె చాలమంచిది. సన్-లైటుయొక్క స్వతస్సిద్ధమైన సుదుగు, బండకేసి బాదనకర్త లేకుండా, బట్టలనుండి మురికిని తొలగించి శుభ్రపరచి చాలకాలము మున్నునట్లు చేయును. సన్-లైటు “సబ్బు-రక్షణ” విధానాన్ని ఈ రోజునుంచే మీ పని మనిషికి బోధించండి.

మీ పనివాడికి సన్-లైటు “సబ్బు-రక్షణ” విధము వేర్పండి

1. గుడ్డలనుబాగా తడవండి. 2. తరువాత సబ్బు బట్టకువట్టించండి. మరీమురికిగా వున్నచోట సన్-లైటు బాగా పట్టించవలెను. 3. సబ్బు బట్టలకు బాగా అంటనివ్వండి. రాతికేసిగాని కట్టతోగాని బాదవద్దు. సన్-లైటుయొక్క స్వతస్సిద్ధమైన సుదుగు మురికిసంతటిని వస్త్రమునుండి వదల్చును.

4. మురికి అంతయు పోయేటట్లు బట్టలను బాగా వుసవండి. బాగా మురికిగావున్న బట్టకు ఇంకొకసారి సబ్బు పట్టించుట అవసరము.

సన్-లైటు సబ్బు బట్టలను కాపాడును

జనకాల శోధనపద్ధతుల విలువ

శయలు గమనించియుండురు. జాతకుని జన్మకాలము రివి అయినచో, అతని జీవితములో నరిమిమిప్పుడైన ఘట్టమున కేంద్రముల కి హాస మేల? ఇత, మూడవకాలము సాధించియున్న దైనికలగ్నముం జూడుదు; అది యా నాడు జన్మరవి (పితృకారకుని) సంయోగములోనే యున్నది. దశలో వ్యయాధివతితో చలితరవి వేధితుఁ డయిన నంవత్సర మది. అట్టి పరిస్థితులలో నీ దైనికలగ్నరవినం యోగము పితృశ్లేశమును దెలుపుట వింత కాదు. మతియొక విశేషము: ఈ కాలమువలన సాధించిన పితృసహమ బిందువు కర్కాటకరాశిలో 25 భాగలు, 3 కలలతో నున్నది. ఏకాశవర్షవద్దతితో ఈ వయస్సున కా బిందువు చలించి కన్యారాశ్యారంభభాగలో నుండినది. అగుటంబట్టి జన్మరవి స్థానమునుండి ఈ చలితసహమస్థానము సార్వకేంద్ర విషమ దృష్టికి లోనయి యుండినది. కాననే, జన్మరవివ్యాప్తి దైనిక కేంద్రమునకు వచ్చిననాడు జాతకునికి పితృనిర్యాణశ్లేశము సంభవించుట; ఇతరకాలముల కిట్టి నమస్వయశక్తి రానేరదు.

జాతకునకు కళత్రవియోగ దుఃఖము సంభవించినది 19.4.1982-వ తేదీనాడు. నాటి దైనికచక్ర మిట్లుండును:-

రా 24-29	కు 12-38 బు 14-36 వ 19-55 ర 29-18	శు 14-49
శ 14-15	కళత్రవియోగము (సాయనము)	గు 12-47
	చ 9-22	ఇ 5-23(వ) కే 24-49

చూడుడు: జాతకునకు సంభవించిన యీ దుర్వర శ్లేశమును సూచించు విషయమున ప్రశంసలోనున్న మొదటి రెండు కాలములు కం కి మృతక ఎ ట్లూరకున్నవో?

కేంద్రము లొక్కటి అయినా క్రూరగ్రహసంయోగముచే చెదిన పాపమునఁ దోలేదు. కాని, మూడవ కాలము సాధించియున్న చశమకేంద్రము నొక్కసారి కలాక్షిం పుడు: చలితగురువు సింహరాశి 27½ భాగకు వచ్చుటచే దైనికదశమకేంద్రమునకు నిండు నమన ప్రకమున నున్నాఁడు. అనఁగా, దైనికచదుర్ద కేంద్రములో నున్నాఁ డనుట; అష్టమాధిపత్యపాది ఈ బృహస్పతి యని యెఱుఁగుదుము. ఇట్టి గ్రహము గృహస్థానమును (చతుర్థమును) వేధించిన నాఁడే దైనికలగ్నమునకు చలితశుక్రసంయోగము వచ్చినది. ఈ వివర్తాలమున లగ్నమునకు శుక్రఁ డేల వచ్చినాఁ డని వివరైన సంచేహింతురేమో? ఇం దొక విశేష మున్నది. చలితశుక్రఁ డీ వయస్సునకు మిథునరాశి 6-వ భాగయం దుండుటచే ఇంద్రుని కేంద్రవేదకు, వరుణుని అర్ధకేంద్ర వేదకు పితృకాలమునందే గురిఅయి చెడినాడు. ఆ దిన మున తాత్కాలిక శుక్రఁడు నయకము తాత్కాలికరవి కర్ధ కేంద్రమందే నియట చూడనగును. వివాహసహమ బిందువు మకరరాశిలో 4 భాగలు, 43 కలలతో నుండునది ఏకాశవర్షవద్దతితో చలనవశమున నిపుడు జన్మకాలమందలి ఇంద్రునిలో పూర్వకేంద్ర ప్రాతికూల్యదృష్టి నాడించినది. ప్రశంసలో నున్న కాలపు జన్మలగ్నమునకు 'దారూఢా' మును సాధించినచో, అది సింహరాశిలో 17 భాగలు, 23 కలలకు వచ్చును. ఏకాశవర్షసంప్రదాయమున 47 సంవత్సరముల వయస్సున కి వదము చలించి కులారాశిలో 4½ భాగకు వచ్చును. అనఁగా, సప్తమవ్యయాధిపతి యగు కుజుని నమన ప్రకవేదకు లోనయిన దనుట; ఇన్ని విధ

		వ 0-52 శ 5-47
కే 26-22 శు 17-40 బు 6-45(వ) ర 1-85	మా తృకార్య (సాయనము)	గు 18-42 చ 18-0 రా 26-22
కు 26-54	ఇ 1-58	

భారతి - పార్థివ ధైర్యము

ములుగా, కళత్రభావము, కళత్రకారకుడు, కళత్రాధిపతి, కళత్రపదము ప్రణలదోషమును సూచించు కాలమున శుక్రకుడు దైనికలగ్నముం దుండుట కళత్రవియోగక్షేపము జాతకుని కలదివైచిన దని తెలుపుటలో విశేషము లేదు.

1942-వ సంవత్సరమున జనవరి 22-వ తేదీనాడు జాతకుని మాతృనిర్యాణము. నాటి దైనికకుండలినీ ముందు

ఇచ్చట సయతము మొదటి రెండు కాలములు కాటస్యభావము వహించినవని చదువరులు గమనించియే యుండురు. మూడవ కాలమునుండి గణించిన కేంద్రములు మాత్రము పృష్ఠముగా ఫలమును చూపుచునే యున్నవి. లగ్నమునకు చలితగురువు (అష్టమార్దవతి) నుండి నమ సప్తకవేదః దశమకేంద్రమున కెదురుగా, అనగా దైనిక చతుర్థమందే (మాతృస్థానమున) శనిమహాశయని సాక్షి త్కారముః మాతృనిర్యాణము నివి సూచింపఁజాలవా? మతియొక విశేషము. మాతృసహనుబిండువు కుంభరాశి 1 వ భాగ, 43 కలలలో నున్నది. ఏకాంశవర్షవర్షంతో నిది చరించి మాతృదీక్షకాలమునకు వరుణుని నమసప్తకవేదచే నాకర్షింపఁబడినది. ఇది సయతము మూడవ కాలము నుండియే సార్థము.

సాక్ష్య మిచ్చుటకు సిద్ధముగానున్న మతికొన్ని దశా విశేషములు, దైనికజాతకములును గలవు. గ్రంథవిస్తర ఫీతిచే నవి ఇచట సునాహరింపఁబడలేదు.

శుక్రనాడీప్రోక్ష మని వాడుకలో నున్న లగ్నశోధన పద్ధతిని గూర్చి నా యాహలను మనవిచేసితిని. కాని, ఈ పద్ధతి నిర్మాలమని, నిరుపయోగమని నా ఆశయము కాదు.

అ మాత్రము ననుసరించి వాతనక్షత్రయోగమునకు సరిపడు గడియలలో జనించినవారి జాతకములు మాత్రమే నాడీ గ్రంథములో వ్రాయఁబడియుండు ననుకొన్నచో, బాధక ముండ దనుకొందును. ఇదమిత్థ మని సిద్ధాంతీకరించుట విమర్శకులగు వండితోత్తముల పని. పరిస్థితు లిట్లుండఁగా, ఈ సూత్రము ననుసరించి,

“గతానుగతికో లోకో, న లోకః పారమార్థికః.”

అను న్యాయమున అన్ని జాతకముల కాలములను సవరించుట ప్రమాదకారి యని నా విన్నపము. శుక్రనాడీ పద్ధతితో జీవితపరిణామములకు దినపర్వాదిదశాకాలమును నమన్వయపరచుట సార్థ్య మని కానవచ్చెనేని, వెంటనే నా యభిప్రాయమును ప్రప్రశ్నయముగా మార్చుకొనుటకు వెనుదీయువాఁడను గాను.

ఈ వ్యాసమున ఉదాహరణముగా సువయోగించిన జాతకము నా మిత్రునిది. ఇతని జీవితమున ప్రసిద్ధములయిన విశేషదినములు తెలిసియుండుటయు, జాతకుడు సహృద యుఁ డగు సుప్రసిద్ధవండికుఁడు, రసికుఁడు, విమర్శకుఁడు మాత్రమే కాక, జ్యోతిషశాస్త్రపారంగతుఁ డగుటయు, అన్నింటికి పైఁగా నాపై నవ్యాజాభిమానము కలవాఁడగు టయు నే నతని జాతక మువయోగించుటకు కారణములు. నా యాహాలు నయుక్తికము లయ్యెనేని అతఁడు శాస్త్ర దృష్టితో నాదరించు ననియు, నిస్సారములయ్యెనేని స్నేహ దృష్టితో మన్నించు ననియు నమ్మిక.

“ఆపరితోపా ద్విదుషాం

న సాదు మన్యే ప్రయోగవిజ్ఞానం,

బలవ దపి శిక్షితానా

మాతృ న్యప్రత్యయం చేతః.”

అనుబంధము - 1

చలితకేంద్రస్థానములు

జన్మకాలము	విశేషపరిణామములు	లగ్నము		దశమము		గ్రహదృష్టియోగములు
		రాశి	భాగ	రాశి	భాగ	
I 2-38 గడియలకాలమునకు	(1) వివాహము (1897) (2) పితృకర్మ (1920) (3) కళాప్రవియోగము (1932) (4) మాతృకర్మ (1948)	వృషభ మిథున మిథున కలక	18½ 9½ 20½ ½	కుంభ మీన మీన మీన	7½ ½ 13 25	దశమమునకు జన్మ కుక్రని అర్థకోణదృష్టి. .... దశమమునకు చలిత శని కేంద్రదృష్టి.
	(1) వివాహము (1897) (2) పితృకర్మ (1920) (3) కళాప్రవియోగము (1932) (4) మాతృకర్మ (1948)	మిథున మిథున కలక కలక	5½ 27 8 18	కుంభ మీన మేష మేష	26½ 20½ 9½ 15½	లగ్నమునకు జన్మ కుక్రనితో అర్థకోణదృష్టి. .... దశమమునకు జన్మ రవి సంయోగము.
II 5-42 గడియలకాలమునకు	(1) వివాహము (1897) (2) పితృకర్మ (1920) (3) కళాప్రవియోగము (1932) (4) మాతృకర్మ (1948)	మిథున మిథున కలక కలక	9½ 25 6½ 16	కుంభ మీన మేష మేష	24½ 19½ 2 18½	లగ్నమునకు జన్మ కుక్రని అర్థకోణదృష్టి. చలిత రాహు కేటవుల కుభదృష్టి. దశమమునకు జన్మ చంద్రుని కేంద్ర వేధ. లగ్నమునకు ఇంద్రుని అర్థకేంద్రవేధ; దశమమునకు చలిత శేతు సంయోగము. దశమమునకు చలిత గురువునుండి సార్వకేంద్ర వేధ.
	(1) వివాహము (1897) (2) పితృకర్మ (1920) (3) కళాప్రవియోగము (1932) (4) మాతృకర్మ (1948)	మిథున మిథున కలక కలక	9½ 25 6½ 16	కుంభ మీన మేష మేష	24½ 19½ 2 18½	లగ్నమునకు జన్మ కుక్రని అర్థకోణదృష్టి. చలిత రాహు కేటవుల కుభదృష్టి. దశమమునకు జన్మ చంద్రుని కేంద్ర వేధ. లగ్నమునకు ఇంద్రుని అర్థకేంద్రవేధ; దశమమునకు చలిత శేతు సంయోగము. దశమమునకు చలిత గురువునుండి సార్వకేంద్ర వేధ.
III 5-20 గడియలకాలమునకు	(1) వివాహము (1897) (2) పితృకర్మ (1920) (3) కళాప్రవియోగము (1932) (4) మాతృకర్మ (1948)	మిథున మిథున కలక కలక	9½ 25 6½ 16	కుంభ మీన మేష మేష	24½ 19½ 2 18½	లగ్నమునకు జన్మ కుక్రని అర్థకోణదృష్టి. చలిత రాహు కేటవుల కుభదృష్టి. దశమమునకు జన్మ చంద్రుని కేంద్ర వేధ. లగ్నమునకు ఇంద్రుని అర్థకేంద్రవేధ; దశమమునకు చలిత శేతు సంయోగము. దశమమునకు చలిత గురువునుండి సార్వకేంద్ర వేధ.
	(1) వివాహము (1897) (2) పితృకర్మ (1920) (3) కళాప్రవియోగము (1932) (4) మాతృకర్మ (1948)	మిథున మిథున కలక కలక	9½ 25 6½ 16	కుంభ మీన మేష మేష	24½ 19½ 2 18½	లగ్నమునకు జన్మ కుక్రని అర్థకోణదృష్టి. చలిత రాహు కేటవుల కుభదృష్టి. దశమమునకు జన్మ చంద్రుని కేంద్ర వేధ. లగ్నమునకు ఇంద్రుని అర్థకేంద్రవేధ; దశమమునకు చలిత శేతు సంయోగము. దశమమునకు చలిత గురువునుండి సార్వకేంద్ర వేధ.

న బ ం ధ ము - 2

దై ని క కే ం ద ము లు

	జన్మకాలము	విశేషఫలము	తేదీ	దైనికలగ్నము		దైనికదశమము		గ్రహదృష్టి యోగములు
				రాశి	భాగ	రాశి	భాగ	
I	2-33 గడియలకాలమునుండి	వివాహము పితృకర్మ కళత్రవియోగము మాతృకర్మ	10-3-97 8-3-20 19-4-32 22-1-43	మకర మీన వృషభ కుంభ	21 25 20 8	మేష ధనుస్సు కుంభ వృశ్చిక	31 26 10 18	దశమమునకు చలిత శేతుసంయోగము ....
II	5-42 గడియలకాలమునుండి	వివాహము పితృకర్మ కళత్రవియోగము మాతృకర్మ	10-3-97 8-3-20 19-4-32 22-1-43	మేష మేష మిథున మీన	26 18 10 30	మకర మకర కుంభ ధనుస్సు	20 14 29 7	....
III	5-20 గడియలకాలమునుండి	వివాహము పితృకర్మ కళత్రవియోగము మాతృకర్మ	10-3-97 8-3-20 19-4-32 22-1-43	మేష మేష మిథున కుంభ	23 15 6 28	మకర మకర కుంభ ధనుస్సు	20 12 27 5	లగ్నమునకు చలిత శుక్రసంయోగము. లగ్నమునకు జన్మ రవి సంయోగము. లగ్నమునకు చలిత శుక్ర సంయోగము; దశమమునకు చలిత గురుసమనస్తకవేద. లగ్నమునకు చలిత గురుసమనస్తకవేద; దశమమునకు శని సమనస్తకవేద.

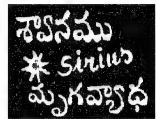
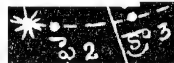
పు న ర్వసు

శ్రీ గొబ్బూరు
వెంకటానందరాఘవరావు

ఆకాశరంగమున బుణుకుమిణుకు మని మెలియు
చుక్కల గుంపులలో పునర్వసు మిక్కిలి రమ
ణీయమైనది. బహుప్రాచీనకాలమునుండి ఈ గుంపు
ల దృష్టి నాకర్షించి యున్నది.
యంత్రసాయము లేని కనులకు మామూలుగా చూచి
నపుడు ఈ చుక్కలగుంపు ఇక్కడి పటములో చూపి
నట్లు కనబడును. ఇందు తేజోవిషయమున సగ్ర
గణ్యము లని నిర్ణయింపబడిన (First Magnitude
Stars) ఇరువదింటిలో మూడు చూడవగును. వీటిని
ఈ పటములో వక్షసగా ౧-౨-౩ అంకెలు వేసి చూపి
తిమి. ౧-౩ గుర్తులు గల చుక్కలమధ్య, మిది వక్ర
రేఖలో మరి నాలుగు చిన్న చుక్కలు చూడవచ్చును.

చంద్రుడు, అంగారకుడు,
గురుడు, శని మొదలగు గ్రహ
ములు ఆకాశమున ఒక స్పష్టమైన
మార్గముమీదుగా పోవును కాని
ఇవ్వుమువచ్చినట్లు సంచరింపవు.
ఈ గ్రహములు ఏ మార్గము ననుస
రించి పోవునో ఆ మార్గమునకే

క్రాంతి మని పేరు. పునర్వసు
చుక్కలు ఈ క్రాంతి వృత్తము
నకు రెండు ప్రక్కలను ఉన్నవి.
అశ్విని, భరణి మొదలైన ఇరువది
యేడు చుక్కల గుంపులు ఈ
క్రాంతి వృత్తములో ప్లేముల
వలెను, మెలుకాళ్లవలెను ఉన్నవి. పునర్వసు ఈ
యిరువదియేడిలో ఒకటి. ౧-వ పటములో క్రా ౧
క్రా ౨ క్రా ౩ క్రా ౪ అను అక్షర సంజ్ఞలతో
చూపిన రేఖ ఈ క్రాంతివృత్తమే. ఈ రేఖవలన
క్రాంతివృత్తమునకును, పునర్వసు చుక్కలకును గల
సంబంధము స్పష్టమగుచున్నది.

దివ్యమైన తేజస్సు, చుక్కని సామీప్యము గల
ఇందలి ౧-౨ గుర్తు గల చుక్కలను చూచి అనాది
కాలమునుండి అన్ని దేశములవారును విక్కితి సంతో
షము పొందుచుండిరి. ఈ జంట చుక్కలను కొందరు
అన్నదమ్మలుగాను, కొందరు భార్యభర్తలుగాను
భావించుకొనిరి.

జనకునింట నున్న శివధనుర్వంగమునకు ముందు
రామలక్ష్మణులు మిథిలానగర ప్రవేశము చేయు ఘట్టము
వర్ణించుచు కాలిదాస మహాకవి రఘువంశము XI
3౬ లో ఇట్లు వ్రాసియున్నాడు:

“తా విదేహ నగరీ నివాసి నాం
గాంగతా వివ దివో పునర్వసు

మన్యతేస్మ పిబతాం విలోచనైః
పక్ష్యపాతమపి వంచనాంమనః”

ఈ శ్లోకములో ‘గాంగతా’ అనగా ‘భువం
గతా’. భూమిమీదకు దిగిన పునర్వసు చుక్కలజంట
వలె రామలక్ష్మణ సోదరులు మెలియట చూచి రెప్ప
వేయక ఆ పట్టణములో పౌరులు వారిని చూచు
చుండిరట !

భారతి - పార్థివ చైత్రము

వేదములో అశ్వినీ దేవతలు “త్రిషదభ్యులు”, అనగా మూడు స్థానములు గలవారని వర్ణన లున్నవి. ఈ పునర్వసు జంటచుక్కలు ఒకప్పుడు అశ్వినుల మూడు స్థానములలో ఒకటి యైనట్లు కనబడుచున్నది. పునర్వసు తరువాత నున్న పుష్యమి పొట్టపూపువంటి చుక్కనుబ్బు. అది యొక వెండికంచ మనియు, అందులో గాడిదలు తిండి తినవనియు పడమటి దేశ ములవారి గాథలున్నవి. అశ్వినులు గర్భహవాహనులని వేదవాఙ్మయములో పెక్కుచోట్ల గలదు. దిగువ పుష్యమిప్రక్క గర్భదములును, ఎగువ పునర్వసుజంట చుక్కల రూపమున అశ్విన లిద్దరును ఉండుట గమనింప తగును. అశ్విను లను సోదరు లిద్దరికిని పునర్వసు చుక్కల జంటతో సంబంధ మగుపడుచున్నది.

పాశ్చాత్య రోమనగాథలలో ఈ చుక్కలు Castor and Pollux అను సోదరులు.

పునర్వసు మిథునరాశిలోనిది. ఇంగ్లీషులో ఈ రాశిని Gemini అందురు. ప్రాచీనకాలములలో మెసాపొటేమియా దేశప్రాంతములలో నుండిన అకేడియా, అసిరియా జాతులవారు ఈ రాశికి “శివమ్” అని పేరుపెట్టి, ఇటుకలపైని ఆ అక్షరములే వ్రాసిరి. ఇటీవల ఆ యిటుకలను భూగర్భమునుండి త్రవ్వియెత్తి ఆ లిపి చదువగలుగుటచేత మన కీసంగతులు తెలిసినవి.

బహుకాలమునుండి మన శాస్త్రప్రకారము పునర్వసుచుక్కలు మిథునరాశిలోనివే. మిథున మనగా పార్వతీ పరమేశ్వర మిథునము-వృషభ(రాశి) మీది మిథునము. మన శివాలయములలో నందు లీ ఖగోళ వృషభరాశిచిహ్నములు. ఆ వృషభముపై నధిరోహించు పార్వతీపరమేశ్వరులే మిథునరాశి.

ఋగ్వేదములో రెండు కుక్కలు వర్ణింపబడినవి: ౧. శ్వానము, ౨. పూర్వశ్వానము. శ్వానము పాశ్చాత్య జ్యోతిశ్శాస్త్రములో “పెద్దకుక్క” (Canis Major) అని చెప్పబడినది. రెండవది చిన్న కుక్క (Canis Minor). చిన్నకుక్క ముందును, పెద్దకుక్క వెనుకను కనబడును. కొబట్టి చిన్నకుక్క ‘పూర్వశ్వాన’ మని వ్యవహరింపబడినది. పాశ్చాత్య లీ చిన్నకుక్కను ప్రోక్యోన్ (Procyon) అని చెప్పు

చున్నారు. ప్రోక్యోన్ శబ్దము స్పష్టముగా పూర్వశ్వాన శబ్దవికృతి.

Canis Major లో ముఖ్యమైన చుక్కకు సిరియస్ (Sirius) అని పేరున్నది. ఈ చుక్కనే మన వారు మృగవాగధరుడ్రు డనిరి.

ఏ చుక్కలు పునర్వసు?

పునర్వసు చుక్కలను అనేకు లనేకవిధములుగా వర్ణించివారు.

“పునర్వసు ధనురాకారం పంచ” — విల్లవంటి ఆకారము గల అయిదు చుక్కలు అని వరరుచి.

“నాకాకారం పంచ” — పడవవలె ఐదుచుక్కలని మరొకరు.

“పునర్వసు మహామిసమ్” — పునర్వసు పెద్ద చేపవలె ఉన్నదని వాల్మీకి.

“ఈ చుక్కలన్నీ Double-Convex lens లాగ ఉన్నవి” అన్నారు ఈ నాడు వైస్సు చదువు కొనుచున్న విద్యార్థు లనేకులు.

పై పటములో చుక్కల రూపమునకు వైవర్ణ్యము ఒక మోస్తరుగా సరిపోవచ్చును. కాని ఈ ఉపమానములు చచ్చిడిగా ఉన్నవి. చుక్కలకు స్వతస్సిద్ధమైన తళుకు వీనిలో కనబడదు. ఈ యుపమానము లాచుక్కల తేటు లేక నిర్ణీతముగా ఉన్నవి. శ్రీనాథకవి సార్వభౌముని పునర్వసువర్ణనలో ఈ చుక్కల లావణ్యము సహజముగా స్ఫురించుచున్నది

“ఒకచో పునర్వసు ఊగ వృక్షము కొమ్మ నుడివడ్డముత్యాల సాబగువోలే.”

మేరుపర్వతముమీద ఈర్వ్యచేత వింధ్యపర్వతము పెరిగి నక్షత్రమండలము నంటి నిలిచినపుడు ఎక్కడి చుక్కలు అక్కడినే నిలిచిపోయినవి. మన పునర్వసు చుక్కలు ఒక చెట్టుకు తగులుకొని చిక్కబడిన ముత్యాల హారములాగున ఊగిన వని శ్రీనాథుని వర్ణన.

అంత సహజమైన దీవర్ణన! పునర్వసు నక్షత్రముల తళుకు మణుకులను ముత్యాల హారములో మిల

భారతి - పాఠీవ చైత్రము

మిలలాడు ముత్యముల లావణ్యముతో సరిపోల్చి వర్ణించినాడు. రసవంతము, సజీవము, ఉజ్వలము అయిన వర్ణన ఇది. పునర్వసు అను నీ ముత్యాల హారమునకు 3 సంఖ్యగల సత్కృతము నాయకమణియై మెలియుచున్నది.

ఓ శ్రీ సాధకవి సార్వభౌమా! ఉద్భట వివాద ప్రాధిలో గొడవడిమిభట్టుకంచుధక్కు పగుల గొట్టించినావు! కనకాభిషేకము గావించుకొనినావు! కవిసార్వభౌముడవై నావు! ఆదెంత నీకు? దేవతలందరకును తల్లి అదితి, అదితిదేవి అధిదేవతగా గల పునర్వసు! శ్రీరామచంద్రుని జన్మనక్షత్రమైన పునర్వసు! అటువంటి చక్కని చుక్కల పునర్వసు వర్ణనను గూర్చిన యీ పోటీపరీక్షలో ఆదికవి నాల్గొకని చిత్తుచేసి గెలుపునని నీ కవిసార్వభౌమత్వమును కుసీరము చేసికొనినావు.

ధన్యుడవు! ముహూర్తటికి ధన్యుడవు! కడుపారనిన్ను కొడుకుగా కన్న తెనుగు తల్లి బహు ధన్యురాలు.

పునర్వసు నక్షత్ర సమాహమలో ముఖ్యమైన చుక్కలు నాలుగని కొండరు, అయిదని కొండరు జ్యోతిశ్శాస్త్ర వేత్తలు వ్రాసినారు. అయిదు చుక్కలని చెప్పవారిలో కూడ అభిప్రాయభేదము లున్నవి. ఓర్థ సిద్ధాంతాలు మృగవ్యాధు రుద్రుడని మనవారును, సిరియస్ (Sirius) అని పాశ్చాత్యులును వ్యవహరించు పెద్దచుక్క ఈ పునర్వసులోనిదే నని చెప్పవచ్చుట్లు నా మిత్రులు శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారు తెలియజేయుచున్నారు. వై పటములో ౧-౨-౩-చుక్కలకు మృగవ్యాధనక్షత్రమును చేర్చి చూచినను ధనురాకారము చెడదు సరేకదా ఆకాశరంగమున నది మిక్కిలి పెద్దధనురాకారముతో ప్రకాశించు నని అప్పలస్వామిగారి అభిప్రాయము. పెద్ద వింటిరూపము కనబడుట నిజమే కాని క్రాంతివృత్తమునకు మిక్కిలి దూరములో నున్న మృగవ్యాధు డీవింటిలో చేరునా అని నా సందేహము.

వై పటములో అ-లాం-బీ-వై అను అక్షరములను, ౧౫ అంకెను వేసి చుక్కలను చూపియున్నాను. వీని యధము వివరింపవలసియున్నది. పునర్వసు చుక్కలు పాశ్చాత్యుల జెమిని (Gemini) అను

మిథునరాశిలోనివి. ఒక గుంపులో మిక్కిలి తేజోవంతమైన నక్షత్రమును గ్రీకు అక్షరమాలలో మొదటి దగు ఆల్ఫాగుర్తుచేతను, తరువాత తేజోవంతమైన నక్షత్రమును బీటా అని ఇలాగున తెలుపుట పాశ్చాత్య పద్ధతి. వై పటములో అ-అనునది అయోటా అను గ్రీకు అక్షరసంజ్ఞ గల చుక్క. లాం-అనునది లాంబ్డా అక్షరసంజ్ఞ కలది. వై-అనునది ఆ అక్షరసంజ్ఞ గల చుక్క. అక్షరములు కాగా మిగిలిన చుక్కలకు అంకెలు వేయుదురు. ౧౫ అనునది అక్షరము తరువాత అంకెలలో ౧౫ గుర్తు గల చుక్క. (౧-౨-అని నేను వైపటములో చూపినవి ఆల్ఫాబీటా చుక్కలు. సదుపాయము నిమిత్తము, వెంటనే తెలియుటకు ౧-౨ అంకెలు వేసిచూపితిని.)

మరొక్కవిషయము వ్రాసి ఈ వ్యాసము ముగింతును. ఇదివరకు నేను భారతిలో ఒకప్పుడు పునర్వసును గూర్చి వ్రాసినపుడు “ఒకచో పునర్వసు పూగవృక్షము...” అని శ్రీనాధుని వర్ణనముక్రింద వ్రాసియుంటిని. పోక చెట్టుకొమ్మకు తగిలిన ముత్యాలవోరమని అర్థము వ్రాసితిని. మిత్రులు శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారు పూగవృక్ష మనుటలో యతిభంగమున్నదనియు, “ఊగ” అనినచో ఆ దోషము ఉండదనియు నాకు దయతో తెలిపిరి. నక్షత్రవిషయమే ప్రధానముగా పనిచేయుచున్న నాకు యతిభంగవిషయము స్ఫురించలేదు. అప్పలస్వామిగారు దోషము చూపి సవరించినారు. నా ఆశ్చర్యచేత శ్రీసాధకవి సార్వభౌముని పద్యమునకు వాటిల్లిన యతిభంగదోషము సరిచేసినందుకు వారికి మిక్కిలి కృతజ్ఞుడను.

* * *

కృష్ణయజుర్వేదములో అదితి పునర్వసు నక్షత్రమునకు అధిదేవత యని చెప్పబడినది. ఆనాటి యజ్ఞయాగాది కర్మలు అదితిదేవిపూజతో ఆరంభమై, అదితి పూజతో సమాప్తీయగుచుండెడివి. అదితి రెండుముఖములుగల దేవతగా భావింపబడుచుండెను. కాలక్రమమున నీ ప్రథమపూజా గౌరవము పార్వతీపరమేశ్వర పుత్రుడైన గజముఖునకు లభించినది. ఇట్లుగుటకు గల కారణములు జ్యోతిశ్శాస్త్రరీత్యా వేరొక సందర్భములో చర్చించుకొందము

తోటలోదాబా

[కథానిక]

= శ్రీ ఆజ్ఞరపు వెంకటరమణరావు =

ఎడనిమిది యేళ్ల క్రితం. ఆరోగ్యం బాగుపడా లని నే నావూరు వెళ్లాను. ఆ వూరికి మధ్య పొలాలలో ధనవంతు లండరికి యిల్లు వున్నాయి. చాలామంది కలవులకి అక్కడికి వస్తుండేవారు. నేను వున్న యిల్లు చాలా పెద్దది. ఎంతో విశాలంగా వుండేది. ఒక పెద్ద సావడి. దానిలో నాలుగుపక్కల స్తంభాలు. మధ్య వెలుతురు వచ్చేలాగ ఒక మండువా. నే నేమీ తోచక అలాగే అక్కడ తివాసీమీద పడుకొని ఆలోచిస్తోండే వాణ్ణి. లేకపోతే ఆ పెద్దపెద్ద కిటికీలలోంచి చుట్టూ వున్న పొలాలనీ, తోటలనీ, దూరంలో క్రిందకు వంగుతోన్న ఆకాశాన్నీ అలా చూస్తూ కూర్చునే వాణ్ణి. ఆ యింటి యజమానికొడుకు సుందరంకూడా నాతో పాటే అక్కడ వుండేవాడు. అతను పొద్దున్నే లేచేవాడు. స్నానం చేసేవాడు. పట్నంలో వున్న పుటిలాగే నూటు తగిలించి పూరంతా తిరిగి వచ్చే వాడు. ఇంట్లో కాఫీ తాగేవాడు. అస్తమానూ ఏదో చిరుతిండి తింటూవుండేవాడు. ఇవన్నీ గాక తన కేమీ తోచడం లేదని నన్ను బాధిస్తోండేవాడు. అతనితో, అతని భావాలతో ఏకీభవించి, ఆఖరికి అభిమానం చూపించి మాట్లాడే మనిషి అయినా అక్కడ లేదే అని అతనికి విచారం. నేనుమటుకు—నాకు పనేమి వుంది? ఆ సావిటిలో అలాగే పడుకొనివుండేవా. పెద్దగా వర్షం వస్తే యిల్లంతా కూలిపోతూన్నట్లు చుప్పడయ్యేది. గాలిహోరుకి కిటికీల తలుపులు అదే పనిగా అటూ యిటూ కొట్టుకొని చుప్పడు చేసేవి.

ఒక్కొక్కసారి ఆ ఉరుములవెనుక అన్ని కిటికీలలో నుంచీ మెరుపులు ఆ చీకటిలోనుంచి తళుక్కున మెరిస్తే, నా గుండెలు ఝల్లుమనేవి. నా కెంతో భయంగా వుండేది.

ఒకనాడు సాయంత్రం నేను యింటికి తిరిగి వస్తుంటే ఒక పెద్ద ప్రహరీగోడ, లోపల ఏదో పెద్ద యిల్లు వున్నట్లు కనిపించాయి. నూర్యు డప్పుడే అస్తమిస్తున్నాడు. పొడుగాటి నీడలు పండిన వరిపొలాల మీద పాకుతున్నాయి. గేటుదగ్గరనుంచి లోపలికి ఏపుగా పెరిగిన మొక్కలు బారులుతీసి నాటబడి వున్నాయి. నేను ఒక పక్కనుంచి చెల్లిచూద్దామని వాటి వెనకాలనుంచి నడుస్తుంటే, కాళ్ళల్లా ముళ్లు గుచ్చుకుంటున్నాయి. చీకటివడతోంది. చెట్ల ఆకులలో అల్లుకొన్న సాలిగూడులు వర్షపు జల్లులలో నుంచి కనిపించే నూర్యరశ్మిలోని ఇంద్రధనుస్సు రంగుల్లా మెరుపుల్లా అక్కడక్కడ తళుక్కున మెరుస్తున్నాయి; బంగారపు నగిషీతో అల్లిన చిన్న చిన్న అలంకారాలలాగ. కొబ్బరిచెట్లలోనుంచి నీరుకారుతోంది. ఏదో విసుగ్గా, ఘాటుగా వాసన తేస్తోంది. నేను కుడిచైపు నిమ్మచెట్లకేసి మళ్లాను. నా కాళ్ళక్రింద ఎండి రాలిపోయిన ఆకులు నలిగి సళించిపోయాయి. ఎడమచైపు ఏదో చెట్టుకొమ్మలలోనుంచి ఒక పక్షి ఓకికలేని కంఠంతో, నీరసంగా ఏదో పాడుతోంది. అది బాగా ముసలిపక్షికాబోలు అని అనుకున్నాను. ఇంతట్లోకే ఆ నిమ్మచెట్లవరస ఆఖరు అయిపోయింది. ఏవో పూలతీగలు మీదికి పాకుతోన్న తెల్లని పెద్ద

* Anthony chekov కు కుమార్తెదళతో.

భారతి - పార్థివ ఛైత్రము

డాబాముందర భాగానికి నేను వచ్చాను. ముందర నీటిని జల్లుతోన్న యంత్రంతో చక్కని బొమ్మ వుంది. దాని చుట్టూ పెద్ద తిన్నె. దాంట్లోనుంచి పొడుగాటి స్తంభం. దానికి తెల్లటిరంగు. అస్తమించిన నూర్యుడి కిరణాలలోని పసిమనీడలు ఆ డాబామీద పాకే తీగలమీదా, ఆ ముందటి స్తంభంమీదా పడు తున్నాయి. పవలు పోతూ, రాత్రి రాబోతూన్న ఆ సంద్యాసందిగ్ధంలో యీ సన్నని నూర్యుకిరణాల బంగారుపసిమిరేఖలు ఎంతో అందంగా లోకంమీద పాకుతున్నాయి. నా కాప్రదేశేం అంటే ఎన్నిదినాల నుంచో ఎంతో బాగా పరిచయంవున్నట్టు అనిపించింది. అక్కడ అలా నిలుచుని వుండిపోతే ఎంత బావుంటుంది అనుకున్నాను.

ఇంతట్లోకే సింహాలు చెక్కిన ఆ తెల్లని రాతి స్తంభపుగోటుడగ్గర ఇద్దరు అమ్మాయిలు కనిపించారు. పెద్దపిల్ల సన్నగా, ఎర్రగా, పొడుగ్గా వుంది. ఆమె చక్కదనంలో ఒక ఆకర్షణ, దాని వెనకాలే గర్వం కలిసివున్నట్టు కనిపిస్తోంది. ఆమె నన్ను చూచి చూడ నట్లునటించింది. రెండవపిల్ల అంతకంటే చిన్నది. ఆమె కూడా సన్నగా, పచ్చగా, పొడుగుగానే వుంది. ఆమె పెద్దకళ్లు ఎంతో అందంగా వున్నాయి. ఆమె ఎర్రని మెత్తని పెదవులు ఎంతో చక్కగా కనిపిస్తున్నాయి. ఆమెకు బహుశా పదునేడు, లేక పదునెనిమిది ఏండ్లు వుంటాయి. ఆమె అమాయకంగా, కుర్రతనం గా కనిపించింది. నాకేసి, నేను బాగా కనిపెట్టేటంత బాగా పరకాయించి చూచింది. నాకళ్లు ఆమెకళ్లతో కలిపేసరికి కొంచెం కంగారుపడింది. నన్ను గురించి అప్పగారితో ఏదో చెప్పింది. ఘట్టి నాకేసి చూసింది. నాకు వాళ్లని చాలాకాలంనుంచి ఎరిగనన్నట్లే అనిపించింది. ఏదో చాలా సరదాగా వున్న కలలోనుంచి చటుక్కున మెలకువ వచ్చినట్లు తోచింది.

ఒకసారి నేనూ, సుందరం మాయింటిముందు పచారుచేస్తుంటే గుర్రపుబగ్గి ఒకటి మాగోటులోనుంచి లోపలికి రావడం జరిగింది. అందులోనుంచి నేనీది వరకు చూచిన యిద్దరిలోనూ పెద్దపిల్ల దిగివచ్చింది.

ఆ క్రితందినం పల్లెగూడెంలో అంటుకున్న యిళ్ల సహానికి పరిహారంగా చందా వసూలుచేయడానికి ఆమె వచ్చింది. ఎన్నియిళ్లు పోయినాయో, ఎంతమంది మగవాళ్లు, ఆడవాళ్లు, పిల్లలూ బాధపడుతున్నారో, వాళ్లందరికీ తాను పనిచేస్తున్న కమిటీ ఏమేమి ఏర్పాటులుచేసిందో, యివన్నీ మామొహంకేసి అయినా చూడమండా గబగబా చెప్పేసింది. మా చేతికి చందా పుస్తకం యిచ్చింది. మా పేర్లు రాయగానే, అది తీసి కొని మళ్లి బండిలో పెట్టేసింది. నెల్లీ పోతూ, “నువ్వు మమల్ని పూర్తిగామరిచిపోయావు సుందరం! ఎప్పుడయినా పిలయినప్పుడు మాయింటికి ఒకసారి రా! నీతోపాటు మీ స్నేహితులు కూడా రాగలిగితే చాలాసంతోషం. వారి చిత్రాలు చూచి అభినందించే మలాంటి మిత్రుల ఆహ్వానాన్ని అంగీకరించడానికి వారికి అభ్యంతరం లేకపోవేను.” అంది

నేను నమస్కారం చేశాను. ఆమె వెళ్లిపోయింది. “నీకు యీ అమ్మాయి ఎవరో తెలుసా” అన్నాడు సుందరం. “ఉహూ” అన్నాను.

“ఈ పిల్ల పేరు శాంత. పిళ్లది ఆసలు యీవూరే. పిళ్ల తండ్రి శేషగిరిరావుగారు హైకోర్టులో ప్రాక్టీస్ చేస్తుండేవారు. ఆయన పోయినప్పటినుంచి యీ అమ్మాయి, తల్లి, నెల్లీలూ అంతా యిక్కడే కొన్నాళ్లనుంచి వుంటున్నారు. పిళ్ల తోటయిల్లు ‘ఉదయప్రభాస’. అది మనం సాయంత్రం పికారు పోయే దారికేసి వుంది. ఈ అమ్మాయి బి. ఏ. పాసయింది. ఈ వూళ్లోనే స్కూలులో పనిచేస్తోంది. పాతికరాపాయలు జీతం. ఆమెకోసం అయ్యో ఖరీదైన ఆమెగంపాదనలోనే యిమిడి వుండా లని ఆమె ఆశయం. సభునేవ చేయడం అంటే ఆమెకు అభిమానం. వాళ్లది మంచి సరదా అయిన కుటుంబం. నువ్వు కూడా వస్తే వాళ్లు చాలా సంతోషిస్తారు. మనం యిద్దరం ఎప్పుడయినా వెడదాం” అన్నాడు.

ఒక ఆదివారం మధ్యాహ్నం నేనూ, సుందరం ‘ఉదయప్రభాస’కి వెళ్లం. వాళ్లు అంతా యింట్లోనే

వున్నారు. వాళ్ళ తల్లి రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు యివరకు చాలా అందమయిన మనిషిగా వుండినట్లు కనిపిస్తుంది. ఇప్పుడు తన వయసుకుమించిన దేహం పెరిగిపోయింది. మనిషి లావుగా, బద్ధకంగా, మందమతిగా కనిపిస్తోంది. నే గీసిన బొమ్మలనిగురించి మాట్లాడడం మొదలుపెట్టింది. శాంత నే వస్తానని చెప్పగానే, ఆవిడ పట్నంలోనూ అక్కడా ఎగ్జిబిషన్సులో చూచిన చిత్రాలని జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని, చాటివీడ నా అభిప్రాయాలు ఏమిటో ప్రశ్నించాలని ప్రారంభించింది. శాంత నా కేసి చూచీ చూడనట్లు కూర్చుంది. సుందరం తోటే మాట్లాడుతోంది. వాళ్ళ కమిటీ సంఘసౌకర్యానికి చేస్తూవున్న పనులు, దాంట్లో తనయొక్క భాగం చెబుతూ “నువ్వు ఒక్కసారి అయినా మా మీటింగులకి ఎందుకు రాతేదు” అని అడుగుతోంది. “ఇది నీకు న్యాయంకాదు సుందరం! చాలా అన్యాయం. నువ్వు సిగ్గుపడవలసిన విషయం” అంటోంది అతన్ని తీవ్రంగా చూస్తూ.

“నిజమే శాంతా! నిజమే” అంది రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు. “ఇప్పుడు యీ వూరికి అధికారం అంతా వేంకటరెడ్డి చేతుల్లో వుంది. మన స్కూలులో, పంచాయితీలో, యితర గొడవల్లో యింకెవరికీ జోక్యం లేకుండా, తన అల్లుళ్ళనీ, బావమరుదులనీ దూరుస్తాడు. ఇది మనం అంతా తీవ్రంగా ప్రతిఘటించవలసిన విషయం. దీనికి యువకులు అంతా సిద్ధపడాలి. ముందుకు ఉరకాలి! కార్యరంగంలోకి దుమికి అహో రాత్రాలూ పనిచేయాలి” అంటోంది. “నీలాటి యువకులు యిళ్ళల్లోనుంచి కడలకపోవడం ఎంత అవమానకరమయిన విషయం? ఆలోచించు ఒక్కసారి సుందరం!” అంది మళ్ళాను.

ఈ సంఘసేవదీక్షనిగురించి జరిగే వార్తారణికి అడ్డురాకుండా లీల అలాగే కూర్చుంది. ఆమెకు యింత పెద్ద పెద్దవిషయాలనిగురించి ఆలోచించే వయస్సు లేదని అభిప్రాయం ఆ యింట్లో. అలాంటివి ఆమెకు అనవసరం అని వాళ్ళ వుద్దేశ్యం. ఆమెను పనిపాపలా చూస్తారు వాళ్ళు. చిన్నప్పుడు ఆమెను ‘వేదీ’ అని

వీలించే అలవాటు యిప్పటికీ అలాగే నిలిచిపోయింది. ఆమె నాకేసి చిత్రంగా చూస్తోంది. నాతో, మాట్లాడడానికి తుకూహలంగా వున్నట్లు కనిపించింది. ఆమె ఒడిలో ఒక ఫోటో ఆల్బమ్ పెట్టుకొని కూర్చోనివుంది. నేను ఆ ఆల్బమ్ కేసి చూసేసరికి నా దగ్గరగా జరిగింది. అది తీసి తన వేళ్ళతో “ఇది మానాన్న ఫోటో; ఇది మా బామ్మది; ఇది మా అక్కయ్య” అని చెబుతూంటే ఆమెనున్నని, గుండ్రటి, మెత్తటి భుజాలు నా ఒంటికి సుఖంగా తాకుతున్న మృదుస్వరంలో నేను పులకించాను. ఆమెఅమాయకత నా కెంతో సుఖంగా, స్వప్న విధిలా వుంది. నేను ఆమె తెల్లని, చక్కని చేతులు, ఆమె సన్నని పవిటలో, లేత గులాబీజ్వాలో పెరుగుతూ, దాగుడుమూతలాడే పొంగుతోన్న వయసుపొంగులు, లేతకంతం, సన్నని నడుము- ఒకటొకటే పరిశీలిస్తూ నన్ను నేనే మరచిపోతూన్నాను.

ఆమె రివ్రస లేచి కారమబోర్డు పట్టుకొచ్చింది. మే విద్యరం కాసేపు ఆడుకొన్నాం. మమ్మల్ని టీఫిషకు హాలులోనికి రమ్మన్నారని నాకరి కుర్రాడు వచ్చి చెప్పాడు. మేము వెళ్ళాం. అక్కడ శాంత, రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు, సుందరం కూర్చున్నారు. మే మంతా కలిసి టీఫిష తీసికొంటున్నాం. శాంత ఆవూరి వేంకటరెడ్డినిగురించి, పల్లెవాళ్ళ సౌఖ్యాన్ని గురించి, సదుపాయాలనుగురించి, ఊళ్ళో పెట్టవలసిన తైల్రసీనిగురించీ మాట్లాడుతోంది సుందరంతో. ఆమె గట్టిగా మాట్లాడినా, బాగానే మాట్లాడుతుంది. ఆమెకు ఆ విషయా లంటే అవరిమితమయిన యిష్టం వుంది. ఇక సుందరానికి, వీ విషయం అయినా తెగూ తెంపూ లేకుండా రోజులొస్తోంది అలాగే మాట్లాడడం అలవాటు. అది కాలేజీలో చదువుకుంటున్న రోజుల నుంచీ వుం దదనీకి. ఈ వేళ్ళ పోతుందా! ఆ కంగా రులో తెల్లని టేబిలుగడ్డమీద ప్లేటులో వేసిన చట్నీ సుందరం వలకబోశాడు. దానిపైకి తన ప్లేటు లాగి తినడం ప్రారంభించాడు. శాంత చూచీ చూడనట్లు ఉరుగుకొంది.

మేము యింటికేసి బయలుదేరాం. అప్పటి కప్పజే చీకటిపడుతోంది. “పెద్దకుటుంబాలు, చదువు కున్న పిల్లలు అంతే అలా వుంటుంది. తను అంతనేపు నాకంటే బాగా మాట్లాడినా, ఏ క్షేట్రా వలకబోసి గుడ్డ పొడుచెయ్యకపోవడమే కాకుండా, నే నలా చేసినా తను ఎరుగనట్లు వూరుకొంది. నాకు అలాంటి వాళ్లు అంటే ఎంతో యిష్టం! వాళ్ల కుటుంబం చాలా గౌరవమయింది. నాకు ఎప్పుడూ అలాంటి కంపెనీలో వుండాలని వుంటుంది. కాని నాకు ఎన్ని యితర వ్యవహారాలు! తీరిక ఎక్కడ?” అంటూ వస్తున్నాడు సుందర్.

‘ఏడు కుద్దచవట దద్దమ్మ’ అని నేను లోనల అనుకున్నాను. ఓడికి టైములేదా? పనిలో మునిగి తేలి ఉన్నాడా! జేబులో వున్న పుత్రురాలు చూడువారలయినా పోస్టు బాక్సులో పడేయడే!

“నాకు తీరుబడి ఎక్కడ! అయినా నేచేసే పనికి గౌరవం వుంది. అభినందించే ప్రజ వున్నారు. పాపం, నీ మాట ఆలోచించు. నువ్వలా చిత్రాలు గీస్తూనేవుంటావు. ఎవరు చూచి ఆనందించను! నిన్ను అభినందించేవాళ్లు ఎవరున్నారు?” అంటూ నా పక్కనే నడుస్తూవచ్చాడు. ఎవరు అడిగారని యీ అభిప్రాయం!

౨

నే నప్పటినుంచి ‘ఉదయప్రభాస’కి తరుచు పెడుతుండేవాణ్ణి. వెళ్లినపుడల్లా వరండాపీడీలమీద కూర్చునేవాణ్ణి. నాకేదో అసంతృప్తి. ఏదో ఆవేదన. నాజీవితం అంతా వ్యర్థంగా గడిచిపోతున్నట్లు భయం. నాలోనుంచి నాగుండెలని పీటకొని పైకి పారవేయాలన్నంత కోపం. పైన డాబామీద మన ఘ్యల మాటలు, మీరల గరగర, నేజీలు తిప్పిన చప్పుడు! నాకు శాంతితో పికారులు, జబ్బుచేసిన వాళ్లకి పరిచర్య, యియ్యవలసిన పుస్తకాల సంగతి చెబుతుంటే వినడం అలవాటయింది. ఒక్కొక్కసారి వరం వస్తే, ఆమెగడుగులోనే వాళ్ల యింటికి తీసి

కొనివెళ్లేది. ఆమెకు అంత దగ్గరగా నడుస్తుంటే ఆమె ఎర్రని పెదవులు, నాకు తగిలే మెత్తటి భుజాలు, ఆమె అందమయిన మొహం నన్ను కంగారుపెట్టి బాధించేవి. ఆమె ఏదో విషయాన్ని గురించి చెప్ప బోతూ, “ఇది మీకు యిష్టంవుండదు. తమిళంండి” అని ఆగిపోయేది. నేను ఆమెఆశయాలకి అంతగా అభి మానం చూపించడం లేదని ఆమెకి లోపల నామీద కోపం. అదీగాక నేను చిత్రకారుణ్ణి. కేవలం నడులను, ఆకాశాన్ని, సూర్యాస్తమయాలను, సూర్యోదయా లనూ గురించి నే గీసే బొమ్మలు ఆ అమ్మాయికి ఎలా నచ్చుతాయి? వాటిలో ఆకలితో కృశించి నశించి పోయే మనుష్యులు వుండరు. జబ్బుచేసి మందుకోసం డబ్బులేక ఏడ్చే రోగులు కనిపించరు. పుస్తకాలకోసం వేపుట్టాడే వృత్తులు అందులో వుండరు. ఇవి అన్నీ ఆమెకు యిష్టం. ఇవి నాబొమ్మల్లో ఎక్కడా వుండవు. అందుచేతనే ఆమెఆశయాలంటే నాకు గౌరవం లేదని ఆమె నమ్మకం.

దేఖికి యిలాంటి బాధ లేవీ లేవు. నాలాగే ఆమె సుఖంగా కాలం గడపగలదు. పొద్దున్నే లేవ గానే ఏదో పుస్తకం పట్టుకొంటుంది. ఆ పుస్తకం పుచ్చుకొని డాబామీదికి వెళ్లి అక్కడ కుర్చీలో కాళ్లు కిందకి ఆనకుండా కూర్చొని చదవడం మొదలు పెడుతుంది. లేకపోతే ఆ పుస్తకంతో నిమగ్నచెట్లకేసి పోయి కూర్చొంటుంది. ‘లేకపోతే గేటుదగ్గరనించి లోపలి దాకా చదువుతూ తిరుగుతూ వుంటుంది. చాలా ఓషికతో పొద్దున్ననుంచి సాయంత్రందాకా అలా చదువుతూనే వుంటుంది. నన్ను చూడగానే కొంచెం సిగ్గుపడుతుంది. ఆ పుస్తకం ఎక్కడో పెట్టేసి నాదగ్గరగా వచ్చి తన పెద్దకళ్లతో నాకేసి ఆశ్చర్యంగా చూస్తూ కూర్చొంటుంది. కొంతనేపు అయినాక, యీ వేళ మా నాకరు చెట్టుఆకులు కొస్తూ కౌలుజారి క్రిందపడినాడనో, లేక బీబీలో నిన్న పల్లెవాళ్లకి చాలా పెద్దచేపలా దొరికాయనో చెబు తుంటుంది. ఆమె, నేనూ లేచి జామచెట్లకేసి పోయే నాళ్లం. ఆమె చక్కని చేతులని పైకి ఎత్తి బారిపోయే

పనిటకోసం కంగారుపడుతూ పట్టుకోస్తుంటే, నేను ఆమెను చూస్తూ అలా నిలబడేవాణ్ణి. ఆమె పళ్లన్నీ పోగుచేసి నాదగ్గరికి తెచ్చేసరికి, నేను ఆమె స్కెచ్ గీస్తుంటే ఆమె పూపిరి పీల్చుకుండా, నిశ్శబ్దంగా నావెనకాల నుంచుని అలా చూస్తూండేది. నేను వెనక్కి తిరిగేసరికి పకాలన నవ్వేది. ఆ బొమ్మలు ఆమె కిచ్చేవాణ్ణి.

నాకు పని పాటా ఏముంది? ఒకసారి పొద్దున్నే వాళ్ల యింటికి వెళ్లాను. నాకరు “అమ్మగారూ, అమ్మాయిలూ అంతా డాబామీద వున్నారు. కాఫీ తాగేదాకా అక్కడే వుంటా”రని చెప్పాడు. నేనూ పెకె వెడదామని అనుకుంటున్నాను. నాకలాంటి సమయాలలో సరదాగా గడపడం అంటే ఎంతో యిష్టం. చుట్టూ అందంగా పూలతోట. మంచు బిందువులు ఆకులమీదనుంచి సూర్యకిరణాలకు కరగి కిందకి రాలి చిరుచప్పుడు చేస్తున్నాయి. లేతఎండ లోని వేడిమి శరీరానికి నలుచెచ్చగా తాకుతోంది, డాబామీద తీగలలోనుంచి కమ్మని జాడీవాసన మత్తుగా వీస్తోంది. వైన మాటలు వినిపిస్తున్నాయి. వాళ్లు రోజు అంతా అలాగే కబుర్లు చెబుతూ, వీమీ పనిలేకుండా కాలక్షేపం చేసేయగలరు. వాళ్లకి యింకేమీ పనిలేదు. నాకూ లేదు. అలాంటప్పుడు అలాంటివాళ్లతో కలిసి సుఖంగా కాలంగడుపుతూ బతుకున్నాన్నట్లు అలా వుండిపోతే బాగుంటుందని అనిపించదూ! నేను తోటలో అటూ యిటూ పచారు చేస్తున్నాను. ఒక పూలసజ్జ పట్టుకొని లీల పరుగెత్తి కొనివచ్చింది. నన్ను చూసింది. నవ్వింది. నేను దగ్గరగా వెళ్లాను. “పువ్వులు కోసుకొందాం వస్తారా మరి” అంది. మే మిద్దరం కావలసినన్ని పూవులు కోశాం. సజ్జ పట్టలేదు. “లీలా, నీ కొంగు పట్టు. నే కోసి అందులో వేస్తా”నన్నాను. ఆమె నాకతిదగ్గరగా తిరుగుతోంది. తుణచుతూ ఆమె లేతబుజాల మెత్తదనం నా వంటికి వీదో అపూర్వమయిన సుఖం కలిగిస్తోంది. ఆమె నన్ను వీదో ప్రశ్నలు వేస్తోంది. నేను మాట్లాడుతోంటే నా ముందర నిలచుని, నాకేని తన నిగనిగలాడే కళ్లతో వింతగా చూసేది.

“నిన్ను మా పూల్లో ఒక లేమాసా జరిగింది. ఎన్నాళ్లనుంచో జబ్బుతగ్గని ముసలమ్మకి ఎవరో ఒకడు మంత్రం వేస్తే చటుక్కున తగ్గిపోయిందట. ఎంత విచిత్రంగా వుందో చూశారా!” అంది.

“దాంట్లో బ్రహ్మాండం ఏముంది! నువ్వు విచిత్రమయిన విషయాలు చూడడానికి రోగిష్టి వాళ్లదగ్గరకి ఎందుకు వెడతావు? మనం అంతా ఆరోగ్యంగా వుండడం ఒక విచిత్రం కాదూ! మన జీవితం ఎంత విచిత్రమయింది! విచిత్రం అంటే మనకు అర్థంకాని విషయం అని ఎందుకు అనుకోవడం?”

“అయితే మరి మన కర్మంకాని విషయాలని గురించి మీరు భయపడరా?”

“ఉహూ! నేను నా కర్మంకాని విషయాలని ఎదుర్కొని చూడాలని అనుకుంటాను. నేను వాటి కంటే గొప్పవాడిని. మనిషి సింహాలకంటే, పులులకంటే, నక్షత్రాలకంటే గొప్పవాడు. సృష్టిలో ప్రతి యితరవిషయానికీ ఆతడు అతీతుడు. నువ్వు అనుకునే విచిత్రమయిన విషయాలకంటే అతనే గొప్పవాడు. లేకపోతే చుంచులో చప్పుడయితే భయపడే ప్రతివాడూ మనిషి ఎలా ఆనగలడు?”

లీల నేను చిత్రకారుణ్ణి ఆవడమేకాకుండా యింకా యితరసంగతులు ఎన్నో తెలిసినవాణ్ణి అని అనుకొంది. నాకు సృష్టిలోని సౌందర్యం, ఆనందం, సత్యం, అమరత్వం అన్నీ తెలుసుననీ, తనకీ ఎలా గయనా అర్థం అయ్యేలాగ చేయమనీనన్ను అడిగేది. నే నొక్కణ్ణే యిటువంటి సంగతులనిగురించి మాట్లాడగలిగినవాణ్ణిని ఆమెకు నమ్మకం. నేను ‘అది నిజమే’ అన్నట్లుగా “మానవులకి అమరత్వం సహజక్షణం. మనం ఎన్నడూ నశించని ఒక దివ్యజ్యోతిలోని అణువులం” అని చెబుతూండేవాణ్ణి. ఆమె నే చెప్పిన వన్నీ వేదవాక్యాలగా నమ్మేది. అవి నిజమేనా అన్న సందేహం ఎప్పుడూ ఆమెకు రాదు. మీరు చెప్పే విషయాలకి తార్కాణాలు వున్నాయా అని ఏ నాడయినా అడుగుతుండేమో అన్న భయం నాకూ లేదు.

భారతి - పార్థివ చైత్రము

మేము యింటి గుమ్మరాకా వచ్చాం. లీల చటుక్కున ఆగి “మా శాంత చాలా అద్భుతమయిన మనిషి. అది అంటే నాకు చాలా గౌరవం. దాని కోసం నా జీవితాన్నయినా అర్పించేస్తాను. కాని...” ఇంకా నా దగ్గరగా వచ్చి, నా వద్దకన్న సద్దుతూ “నాతో చెప్పరూ! మా శాంత, మీరూ ఎప్పుడూ అలా వాదించుకొంటూవుంటారే? అది మాట్లాడు తూంటే మీరు చాలా చిరాకుపడుతున్నట్లు కని పిస్తారు, అవునా!” అని అడిగింది.

“అవును. ఆమె మాట్లాడేదాంట్లో నా కేమీ అర్థం కనిపించదు మరి” అన్నాను నేను.

లీలకళ్ళల్లో నీళ్ళు గిరున తిరిగాయి ‘ఇది నా కేమీ అర్థంకావడం లేదు’ అనుకుంది.

ఇంతట్లోకే శాంత తొందరతొందరగా అటు వచ్చింది. తోటకేసి వెళ్ళింది. పాలికాపుని పిలిచింది. ఏవో పనులు చేయాలని చెప్పింది. లోపలికి వెళ్ళింది. ద్రాడయర్లు అన్నీ తెరిచింది. ఎందుకో గబగబా సద్దింది. మల్లా తీసింది. దేనికోసమో కొంతసేపు వెదికింది. మల్లా వేసేసింది. చాలా పనితొందరలో వున్నట్లు హడావిడిగా తిరుగుతోంది. మే మంతా లోపల టిఫిన్ తీసికొంటున్నాం. కాఫీ తీసికొనే టైముదాకా తను రానేలేదు. ముఖ్యంగా గమనించ దగ్గ సంగతు లేవీ జరగకపోయినా, యిలాంటివన్నీ పరిశీలించడం నాకో అలవాటు. లీల మల్లా యింకో పుస్తకం చదువుతూంది. నేను చీడీలమీద మైన విశాల మైన నీలి ఆకాశంలో పరుగులెత్తే మబ్బులని చూస్తూ కూర్చున్నాను.

రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు విసురుకుంటూ, ఒక విసకర్రతో మే మిద్దరం కూర్చున్నచోటికి వచ్చి ఆవులిస్తూ, బద్దకంగా, నిద్రమొహంతో నిలబడింది

“అమ్మా! పగలు నిద్రపోకూడదు. పడుకోకో!” అంది లీల.

లీలకు, తల్లికి పరస్పరం ఎక్కువ అనురాగం. లీల తోటలో తిరుగుతూవుండడం చూస్తూనే, “బేబీ,

ఎక్కడున్నావ్” అని ఆవిడ కేకలేస్తోంటుంది. తల్లిని డాబామీద ఎదురుగుండా చూస్తూనే “అమ్మా, ఎక్కడా!” అంటూ కేకలు వేస్తోంటుంది లీలకూడా.

లీలలాగే ఆమెకూ నేనంటే అపరిమితమయిన గౌరవం. నేను నాలుగురోజులు వాళ్ళయింటికి వెళ్ళక పోలే, నాకోసం కబురంపించేది. “ఎందుచేత రాలేదు? వంట్లో బాగుంటోందికదా” అని అడుగుతూండేది. “మీరు బొమ్మలని ఎంతబాగా గీస్తారండీ” అంటూ మెచ్చుకుంటూండేది.

ఆవిడకీ శాంత అంటే చాలా గౌరవం. మాటి మాటికీ “మా శాంత చాలా అద్భుతమయిన మనిషి” అంటూవుంటుంది. “ఈ పుస్తకాలు, మీటింగులు, సంఘసేవ అన్నీ బాగానేవున్నాయి. కాని, పెళ్లి యీడుపిల్ల యిక పెళ్లి చేసికొని స్థిరపడాలి మరి” అనేది ఆవిడ నవ్వుతూ.

“ఇప్పుడు ఎందుకూ ఆ గొడవ పోనిద్దా” అని లీల మల్లా తన పుస్తకం చదువుతూ కూర్చునేది.

నే నింటికి వెళ్లాను. ఇంటిదగ్గర గుండరం మొహం! ఆకాశం అంతా విరిగి మీదపడినట్లు కూర్చున్నాడు. ఏదో మాట్లాడతాడు. ప్రపంచకానికి ఏమీ విమర్శ లేదన్న భోరణి. కొన్ని వేల మైళ్ళకొలదీ నిర్మానుష్యమయిన సహారా ఎడారి అయినా గుండరం మొహంకంటే ఎక్కువ విసుగూ, నిరాశా కన్పించ లేదనే నా వుద్దేశ్యం. తను ఏదో చెబుతాడు. ఏమంటావు అని అడుగుతాడు. అతని సిద్ధాంతాలమీద ఒక అభిప్రాయంకూడా ఏమిటి నాతలకాయ అని అనుకున్నాను.

“నూటికి తొందైతొమ్మిదిమంది బుద్ధిలేని చచ్చుపీనుగులు అని అనుకుంటాను నేను” అన్నాను అతివిసుగుగా.

ఇది నేను అతన్ని గురించే అన్నట్లుగా అను కొని చాలా చిన్నబుచ్చుకొన్నాడు.

నేను ఒకసారి రాజ్యలక్ష్మ్యుత్తమగారితో మాట్లాడుతూ కూర్చున్నప్పుడు కొంత గబగబా అక్కడికి వచ్చింది. “ఈ వేళ పిచ్చుకలమీందారు యిక్కడికి వచ్చారు. ఈ పూల్లో హాస్పిటలుసంగతి ఆయనతో మాట్లాడాను. ఆయనకూడా ఆలోచిస్తా నన్నారు. కాని ఆయనమీద నాకు అంతగా ఆశ లేదు” అని చెబుతూ నాకేసి చూచి “శ్రమించండి. మీ కిలాంటి విషయాలలో ఆదరంలేదన్న సంగతి నేను మరచిపోతూంటాను” అంది.

నాకు కొంచెం చిరాగుగానే వుంది యీ పరిస్థితి. “ఎందుచేత? నే నెలా అనుకుంటేమాత్రం మీకు మునిగిపోయింది ఏముంది? నే నేమని అనుకున్నా, మీరు లెక్కచేయరుగా” అన్నాను.

ఆమె నాకేసి ప్రశ్నార్థకంగా చూసింది. “ఈ పూల్లో ఆసుపత్రికి ఏమీ అవసరంలేదనే నావుద్దేశ్యం” అన్నాను నేను.

ఆమెకు ఒళ్లు మండిపోయింది. నాకేసి యీసడించిచూస్తూ “మరేం కావాలి? బొమ్మలు గీసిన పటాలు కావాలా?” అంది.

“అవీ అక్కర్లేదు. ఏమీ అక్కర్లేదు.”

ఇంక ఆమె నాతో ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది కోపంతో. అక్కడ వున్న పేపరుతీసి చదవడం మొదలుపెట్టింది. ఒక నిమిషం ఆగి, “పాపం, పెంటి నీళ్లాడలేక బాధపడి చచ్చిపోయిందట. ఇక్కడ ఒక హాస్పిటలునా వుంటే బతికేదేమో! అయినా చిత్రకారులు యిలాంటి వుపద్రవపు విషయాలనుగురించి అయినా అవసర మయినవిగానే అనుకోవచ్చు.” అంటోంది.

“నేను నా వుద్దేశ్యం చెబుతాను వినండి. నాకు యీ హాస్పిటల్లోవల్ల, ట్రైబరీలవల్ల, స్కూల్లోవల్ల ఏమీ వుపయోగం వున్నట్లు కనిపించదు. ఇ వన్నీ మన పరిస్థితులని యింకా అధమంగా చేయడమేగాని బాగు చేసాయని నేను అనుకోను,”

ఆమె నాకేసి చూచి చెగటుగా నవ్వింది. నేను లెబ్బించేయకుం నే యిలా మొదలుపెట్టాను: “ఒక నెంకమోర్త, పెంటమోర్త వుంటున్న నెచ్చలుపడలేక యిబ్బందిపడి చనిపోయిందంటే విచారించవలసిన పని లేదు. ఇలాంటివాళ్లు కోట్లకొలది ప్రజ నూకోవడం నుంచి నూర్యాస్తమయం చాకా పనిచేసి చేసి, ఆయా సంతో అలసిపోయి, విక్రాంతి లేక, తినడానికి తగిన తిండిలేక, మలమలమాడే పిల్లల దుస్థితి చూడలేక, యీ ఆవేదనలతో, అదుద్దాలతో యావసంలలో సుఖాన్ని ఎరుగక, పడుచుతనంలోనే వృద్ధాప్యంలోని వ్యసనంతో క్రంగిక్రంగి నశించే దరిద్రపరిస్థితులు ఎంత ఘోరంగా వున్నాయి. కోట్లకొలది ప్రజల జీవితాలు వశువులజీవితాలకంటె ఎన్నో ట్టు అధమంగా వున్నాయే! ఒక్కపూటయినా పూర్తిగా తాగడానికి గంజమెతుకులు లేక ఆకలితో అలమటించి పోయి హరించిపోతున్నారు. దరిద్రం, భయం, కూలికి బత్తెం చాలని నెట్టిచాకిరి-పీటితో ఎంతమంది ప్రజల్ని మన సంఘంలో మృత్యుదేవత కడుపునెట్టుకుంటోందో ఆలోచించారా? ఈ పరిస్థితులలో మానవత్వాన్ని గురించీ, దైవత్వాన్ని గురించీ ఆలోచించే సావకాశం నాళ్లకి వుంటుందని మనం అనుకోగలమా? నాళ్లకీ, పశువులకీ తేడా ఏమిటి? నాళ్లకి మందర తినడానికి తిండిలేక ఛస్తోంటే నీవు స్కూల్లో, హాస్పిటల్లో పెట్టి డబ్బు తెచ్చుకోమంటే వాళ్లు ఎక్కడనుంచి తెచ్చుకుంటారు? దానికోసం వాళ్లు పడుతోన్న బాధలు కాక, యింకా ఎక్కువబాధ పడాలనా మీ వుద్దేశ్యం?”

“నేను మీతో వాదించదలచుకోలేదు. కాని ఒక విషయం చెప్పదలచుకొన్నాను. (పేపరు కింద పెట్టి) మనం చేతులుకట్టుకొని కూర్చొనిమాత్రం ప్రయోజనం ఏమిటి? చదువుతున్నందుకు స్థాధికంగా సంఘానికి వినియోగించే పని ఏదయినా చేయాలి. అందులో మన తోడిమానవులకి తోడ్పడడంకంటె మహోత్సాహమయిన కార్యం యింకోటి వుందని నే ననుకోను. దానికోసం మనకు ఎంతవరకు ఓకీ వుంటే

భారతి - పార్థివ చైత్రము

అంతవరకూ చేయవలసిందనే నా అభిప్రాయం. అది మీ కిష్టంవుండదు అని నాకు తెలుసు. కాని ప్రతి వాళ్ళకీ నచ్చేలా పనిచేయడం అసాధ్యం.”

“నిజమే శాంతా! నిజమే” అంది రాజ్య లక్ష్మమ్మగారు.

శాంతముందర ఆవిడకు ఒక విధమయిన భయం. తనేమన్నా మాట్లాడితే అదేమయినా తెలివితక్కువ గానో, అవకతవకగానో కనిపిస్తుందేమోనని ఏమీ తెలకుండా “నిజమే శాంతా! నిజమే” అన్నమాట ఒకటే అంటుంటుంది ఆవిడ.

“ఈ వూళ్ళో వున్న రైతులనందరినీ పిలిచి వాళ్ళకి యీ అచ్చుకాగితాలు పంచిపెట్టినంతమాత్రంలానూ, ఒక డాక్టరుని యీ వూరికి పిలిచినంతమాత్రంలానూ జాళ్ళ సమస్యలన్నీ తేలిపోవు. నీ గదిలో లైటు పైనున్న తోటలోకంతా కనిపించనట్టే. నీవు చెనేది పువకారం కాదు సరిగదా వాళ్ళని యింకా ఎక్కువ పనిచేయించే పరిస్థితులు ఏర్పరచడం” అన్నాను.

“అబ్బ! భగవంతుడా! ఇదేమిటి! కాని ఏదో ఒకటి చేయాలనే నే ననుకుంటానండి” అంది గట్టిగా. దానితో నేనంటే ఆమెకు పరమఅసహ్యంగా, విసుగ్గా వున్నట్లు వూర్తిగా ధ్వనించింది.

“మొదట వాళ్లు ఎడతెరిపిలేకుండా రాత్రిం బవళ్ళూ చచ్చే యీ పనిలో నుంచి కొంత విరామం కలిగించే పరిస్థితులు ఏర్పరచాలి. ఆ విశ్రాంతిలో వాళ్లు వాళ్ళసంగతిని గురించి ఆ లో చించుకొనే పరిస్థితులు ఏర్పడతాయి. అప్పుడే వాళ్ళకి దేవుడూ, దయ్యం అని ఆలోచనలు పుడతాయి. లేకుండా ఎందుకొచ్చిన యీ అచ్చుకాగితాలు, ఎందుకొచ్చిన యీ గందరగోళం యిదంతానూ!” అంటున్నాను.

“ఉహూ! వాళ్ళకి పని ఏమీ లేకుండా చేయాలి! ఇది సాధ్యం అయ్యే పనేనా?” అంది శాంత.

“ఎందుకు కాదు? నువ్వుకూడా వాళ్ళతోపాటు కలిసి పనిచేయడానికి సిద్ధపడినాడు, అంతా కలిసి

పనిచేసేనాడు, రోజుకి ఎవరూ రెండు మూడు గంటల కంటే ఎక్కువ పనిచేయవలసిన అవసరం వుండదు. అప్పుడు ఎవరికీ బడలిక వుండదు. అందరి ఆరోగ్యాలూ సవ్యంగానే వుంటాయి. అందరికీ తిండి వుంటుంది. ఎవరికీ ఆకలి వుండదు. అవ్వదు హాస్పిటలు అవసరం లేదు. అంతా సావకాశంగా ఎవళ్ళమాట వాళ్లు ఆలోచించుకోవచ్చు.

నే నిలా మాట్లాడుతోంటే లీల అక్కడికి వచ్చి కూర్చోని వింటోంది. శాంత వెంటనే “లీలా! నువ్వు లోపలికి పోయి చదువుకో” అంది చంటి పిల్లలని కనిపిస్తట్లు. లోపల లీల యీవిషయాలన్నీ విని ఏమీ పాడయిపోతుందో అన్న భయంతో.

శాంతకి నాతో మాట్లాడడం వూర్తిగా విసుగైంది. రాజ్యలక్ష్మమ్మగారితో జమిందారు సంగతి, హాస్పిటలు వ్యవహారాలూ మాట్లాడడం ప్రారంభించింది. నేను శలవువుచ్చుకొని యింటికేసి బయలుదేరాను.

అప్పుడే రాత్రి చాలా పొద్దుపోయింది. వాతావరణం అంతా ప్రశాంతంగా వుంది. తోట, తోట మాలీలు అంతా నిదురపోతున్నారు. నేను గేటుదగ్గరకి వచ్చేసరికి నన్ను సాగంపడానికి లీల అప్పుడే అక్కడికి వచ్చి నిలబడివుంది.

“ఊరంతా అప్పుడే మాటుమణిగిపోయింది చూశావా!” అన్నాను నేను ఆమెముఖంలోకి చూడాలని. ఆమె నిగనిగలాడే తన చక్కని పెద్దకళ్ళతో నాకేసి వూర్తిగా చూస్తోంది. “అంతా సుఖంగా నిదురపోతుంటే, చీకా చింతా లేకుండా, మనకు అనవసరమయిన విషయాలనిగురించి మనం చెబ్బలాడుకుంటోంటాం” అన్నాను. లీల వూరకొంది.

ఆ రాత్రి చలిగా విసుగ్గా వుంది. వెన్నెల బాగా రాలేదు. ఎక్కడో మబ్బులవెనకాల చంద్రుడు దాగుడుమాతలాడుతున్నాడు. మబ్బునందులలోనుంచి తప్పించుకువచ్చిన వెలుతురు కిరణాలు అక్కడక్కడ రోడ్డుమీద మెరుస్తున్నాయి. దూరంలో ఆకాశం

నుంచి నక్షత్రాలు కిందకి రాలుతున్నాయి, లీల నాతో నడిచివస్తోంది నా ప్రక్కనే.

“మీరు చాలా బాగా మాట్లాడతారు. మీరు చెప్పే విషయాలు నాకు బాగా నచ్చతాయి నిజంగా” అంది చలితో వణకుతూ.

“మరి ఏమిటి అనుకున్నావు! మనం అంతా ఆసలు నిజంగా మానవత్వంయొక్క అర్థాన్ని అవగాహనచేసికోడానికి ప్రయత్నించడంలోనే సాధనకి అర్థం వుంది. అది ప్రతిభాశాలికి సహజలక్షణం” అన్నాను.

మేము అప్పడే చాలాదూరం వచ్చేశాము. లీల వెనక్కి తిరిగి చూచింది. “క్షమించండి. చాలా దూరం వచ్చేశాము. యింక పోతాను మరి” అంది. ఆ చలిలో ఆమె గజగజ వణకిపోతోంది. ఆమె చక్కని దంతపుభుజాలమీద వల్లిపారలాంటి బార్బిట్ కండువా, వొంటిమీద ఉండివుండనట్లున్న లేతనీలి జ్ఞాజూ ముతినీయినట్లు చూస్తూ నిలుచున్నాను ఆమె దగ్గర. “రేపు తప్పకుండా వస్తారుకదా!” అంది. ఆమె కళ్ళలో ఏవో వెలుగులు మెరిశాయి.

ఆమె వెళ్లిపోతే నే నెలాగ? నన్నేదో హఠాత్తుగా పెద్ద బ్రహ్మాండమయిన ఓంటరియోనో ఆవరించి నట్లు అనిపించింది. “కొంచెంసేపు ఆగవూ!” అన్నాను. ఆమెకు నేనంటే ఎంతో ప్రేమ, గౌరవం వున్నాయని నా వుద్దేశం. ఆమె ఎంత చక్కనిసిల్లి! అతి నాజూకయిన ఆమె ముఖము, ఆ అందమయినకళ్ళు, నున్నని భుజాలు..... ఆమె తెలివి! చురుకుశీలం! ఆమెకు చక్కని పరిజ్ఞానం వుందని నాకు గౌరవం. ఆమె నా రాణి! నా చిత్రరపు లిన్నీ ఆమెకే అంకితాలు. ఆమె లేని ప్రపంచకం నాకు అంధకారం, అమావాస్య. ఆమె వెళ్లిపోతే నే నెక్కడే ఎలాగ?

“నువ్వు చాలా మంచి అమ్మాయివి! ఇంక కొంచెంసేపు ఆగతావుకాదు నా కోసం” అన్నాను నవ్వుతూ.

ఆమె నాకేసి చూచి విచిత్రంగా నవ్వుతుంది. ఆమెకళ్ళలో వెలుగులు మిలమిల మెరిశాయి. “ఇంకా

ఎంతసేపు చెప్పండి. చాలా చలిగావుండే!” అంది. ఆమెవెదపులు చలికి తడబడుతున్నాయి. వణకుతూ వున్న ఆమె లేతభుజాలకి నా కోటు విప్పి కప్పాను. లీల పకపక నవ్వింది. అది తీసివేయబోతోంది. వెంటనే చటుక్కున ఆమెను నాదగ్గరగా లాక్కొన్నాను. ఆమె భుజాలని, ముఖాన్ని, చేతులని, ఆమె లేతవెదపులనే ఎన్నిసార్లు ముద్దుపెట్టుకున్నాను. ఆమె నాచేతుల్లో నలిగిపోతోందేమో నని భయం. కాని ఆమెను వదలలేకపోతున్నాను.

“ఇంక ఇక రేపటిదాకా.....” అంది ఆమె అతి నెమ్మదిగా నన్ను విడిపించుకుంటూ. నేను యింకా దగ్గరగా తీసికొన్నాను. నా కంఠం గట్టిగా కొనిలించుకొంది. ఆమెచేతులు తీగల్లా నా నడుముకి, మెడకి పెనవేసికొన్నాయి. “మనలో మనకి రహస్యా లేమిటి? అమ్మతో చెబితే అమ్మ చాలా సంతోషిస్తుంది. కాని కాంత...కాంత కోప్పడుతుంది” అంది.

నేను యింకొకసారి చురుకుగా ముద్దుపెట్టుకొన్నాను. నన్ను గిల్లి విడిపించుకొని పారిపోయింది. కొంతదూరం పరుగుత్తి వెనక్కి తిరిగిచూచింది. “రేపు తప్పకుండా రండి” అని మల్లా చేతితో సంజ్ఞచేసింది. మళ్ళీ రేడిసిల్లిలా పరుగుత్తుకొనిపోయింది. నా వెళ్లాలని అనిపించలేదు. వెళ్లి మాత్రం ఏం చెయ్యను? ఎవరికోసం వెళ్లను? నాకొద్దు నన్ను నెమ్మదిగా డాబాకేసి లాగుకొనిపోయాయి. డాబామీదకి పోతే జాజితీగల్లో సన్నజాజులు నన్ను చూచి నవ్వి నట్లుగా ఘుమఘుమలాడేయి. నేను తిన్నగా గేటులోనుంచి లోపలికి నడిచిపోయాను. పక్కనున్న టెన్నిసుకోర్టు దగ్గర వున్న బల్బుమీద పోయి కూర్చున్నాను. లీల గదిలో యింకా లైటు వెలుగుతూనేవుంది. గోడల మీద నీడలు కదులుతున్నాయి. లైటుపేడు తిప్పిన చప్పుడు. పేజీలు తిప్పుతోన్నట్లు ధ్వని. లీల ఎందుకయినా వరండామీదికి వస్తుందేమోనని అలాగే కూర్చున్నాను. ఒక గంటసేపు అయింది. దీపం ఆరి పోయింది. ఇక నీడలు కనిపించడంలేదు. చంద్రుడిసారి వైకి బాగా వచ్చాడు. తోట అంతా వెన్నెల

భారతి - పార్థివ చైత్రము

పండువుగా వుంది. అరవిరుస్తోన్న గులాబులు కమ్మగా
శాసన వేస్తున్నాయి. చలి ఎక్కడ అవుతోంది.
నాకోటు తోడుగుకొని యింటికి బయలుదేరాను.

మరునాడు మధ్యాహ్నం యథాప్రకారం
'ఉదయప్రశాస'కి వెళ్లాను. తలుపులన్నీ తీసేవున్నా
యి. మామూలు అలవాటు ప్రకారం చీడలమీద
కూర్చున్నాను. ఏ చెట్లచాటునుంచునా, ఏ తీగెల
జనకాలనుంచునా పుస్తకం పట్టుకొని లీల వస్తుం
దేమోనని చూస్తున్నాను. ఎంతసేపటికీ ఎక్కడా
చుట్టి చప్పుడూ లేదు. లోపలికి వెళ్లాను. ప్రతిగడీ
చూస్తున్నాను.

“కుక్క నీటిలో తన నీడను...నీడను...
చూచెను...కుక్క... నీటిలో...తన...” అని శాంత
పాకం చెబుతోంది ఎవరికో. నా అడుగులచప్పుడు విన
గానే ఆగి “ఎవరు వారు?” అంది.

“నేను” అన్నాను.

“అలాగా! తమించండి! నే నిప్పుడు వెంటనే
కాలేను. కొంచెం తొందరపనిలో వున్నాను” అంది.

“సరేలేండి. మీ అమ్మగారు ఎక్కడున్నారు?”
అన్నాను.

“లేరు. మా అమ్మ, మా లీల మా పినతల్లిగా
రింటికి వెళ్లారు. అక్కడనుంచి వాళ్లు చెన్నపట్నం
వెడతారు. ఇప్పుడప్పుడే తిరిగిరారు.....కుక్క
నీటిలో.....తననీడను.....” అని మళ్లా
చెప్పడం ప్రారంభించింది.

నేను సావడిలోకి పోయి నిలుచున్నాను.
నాకు శ్రవణం అంతా కాళీఅయిపోయినట్లు అనిపిం
చింది. ఆ తోటా, ఆ డాబా, ఆ వూరూ అన్నీ
చిరాకుగా కనిపిస్తున్నాయి. నాకు పుక్కిపోతున్న
ట్టుంది.

“కుక్క నీటిలో.....నీటిలో... తన నీడను
.....” ఇంకా వినిపిస్తూనే వుంది.

నేను యింటిముగం పెట్టి బయలుదేరాను.
నేను మళ్లే సరికి ఒక వర్రాడు పరుగెత్తుకొని వచ్చి
నా కొక చీటీ యిచ్చి పారిపోయాడు.

“నేను శాంతతో రాత్రి జరిగిందంతా చెప్పాను.
దానికి చాలా కోపం వచ్చింది. వెంటనే తక్షణం
నేను మీకు కనిపించకుండా వెల్లిపోతేనేగాని వీలు
లేదని పట్టుపట్టింది. నేను విధిలేక మా అమ్మతో
పోవలసివచ్చింది. నేను ఎంత ఏడ్చానో మీ కోసం
మీకు తెలుస్తే! నే నెప్పుడూ మీసుఖాన్నే కోరుతూ
వుంటాను. నన్ను మరిచిపోకండి!”

మళ్లీ అదేవారి మా యింటికి. అంతా కాళీ.
లోకం అంతా కాళీ. నేను అంత తెలివితక్కువగా
అక్కడ మాట్లాడడంవల్ల వచ్చింది యీ ముప్పు అని
పశ్చాత్తాపపడ్డాను. ఇప్పుడే ఏమి అనుకుంటే ఏం
లాభం. యింటికి వెళ్లాను. మూటా ముట్టా కట్టాను.
సాయంత్రం మా వూరికి ప్రయాణం.

కొన్నాళ్లకి ఆ తోట, డాబా అన్నీ మరిచిపో
తున్నాను. కాని ఆప్పుడప్పుడు చదువుకుంటుంటే
ఏమీ కారణం లేకుండానే ఆ కిటికీ, గదిలోలైటు,
గోడమీద నీడలు, నే నతిసమృద్ధిగా లీలగదికేసి నడి
చిన నా అడుగులచప్పుడు అంతకుముందటి సంఘట
నలో నా లీలా, ఆమె నిగనిగలాడే కళ్లల్లోని వెలు
గులు, ఆ అమాయక పునవ్వు, లేతభుజాలూ, మెత్తటి
తీయని చెదవులూ, అన్నీ ఒకటొకటే జ్ఞాపకం వస్తుం
టాయి. బహుశా నేనూ యిలాగే జ్ఞాపకంవుంటున్నా
నేమో! నా కోసం లీలకూడా యిలాగే బాధపడుతోం
దేమో!

“లీలా! ఎక్కడున్నావ్!”

ఇది ఒక చిత్రకళా ఖండమని
ప్రజలు పొగడుచున్నారు!

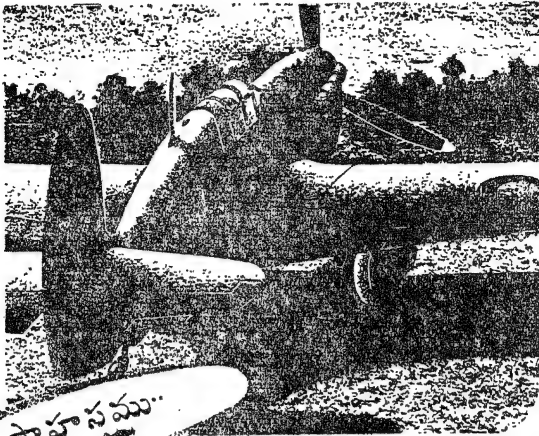

ఆంధ్ర దేశ పృథాన కేంద్రములలో ప్రేక్షకుల నాకర్షించుచున్నది !
“ చ మ్రి యా రి లీ జ్ ”

DISTRIBUTORS FOR ANDHRA, CEDED & NIZAM :
CHAMRIA TALKIE DISTRIBUTORS,
MADRAS — BEZWADA — SECUNDERABAD — GUNTAKAL.

For Mysore & Tamilnad:—NARSU PICTURES CIRCUIT. MADRAS.

సాహసము

భారత విమాన దళపు శక్తి. ఈ అద్భుత శక్తియే భారత విమాన దళము ఇప్పుడు పున్నంత ఉత్తమముగా నుండుటకు కారణము. ప్రపంచములోని రాజ్యములకు కొత్త ఎల్లలు వచ్చుచున్న ఈ చరిత్రప్రసిద్ధిగల రోజులందు విమాన బలముబట్టి గెల్పువారికి; ఓడిపోవువారికి తేడాయుండును. భారత విమానబలము మిత్రరాజ్య విమాన దళములతో కలిసి జపానువారికి తన సాహసమును చూపుచున్నది. తనకు యివ్వబడు ఉత్తమ శిక్షణలన్నీ ఆకాశమున అధిక శక్తి సంపాదించ గల్గినదని జపానువారికి చూపుచున్నది.

యుద్ధానంతరము ఉద్యోగమును గురించికూడ ఆలోచించుటకు ఇదే సమయము!

* భారత విమాన దళములో యివ్వబడు శిక్షణ, అందులో కలుగు అనుభవము, యుద్ధానంతరము పౌరశీవిత్యములో మంచి ఉద్యోగమును సంపాదించుకొనుటకు అర్హులనిచ్చును.
* తమ కంట్రీబులో యున్న అనేక శాఖలలో యుద్యోగ ముండు భారీ వచ్చినచో, యుద్ధము ముగియవరకు వాటిని ఆటలునే యుంచుటకు ప్రస్తుతము గ్యారంటీ ఇచ్చినది. పైస్థలములలో పని చేసిన చచ్చినవారు వీటియందు వియమించబడుదురు.

* ప్రభుత్వపు భనముతో కొన్ని వృత్తులలో, ఉద్యోగములలో కొందరు పనిముటకు శిక్షణ ఇచ్చునిమిత్తము ప్రజాస్థానము తయారు చేయబడుచున్నది.
* యూనివర్సిటీ విద్యార్థులయినచో, యుద్ధానంతరము తమ విద్యను పూర్తిచేసి నుటకు పౌరర్యములు యేర్పాటు చేయబడెను. ఫలితము వివరములను మీ యూనివర్సిటీ అధికారుల వద్దనుంచి తెలుసుకొనవచ్చును.

ఈ మాసమును చింపుము. జానీని మీకు నమీశమున యున్న జి. డి. (వైమానికము) రిక్రూటింగ్ ఆఫీసరుకు పోస్టులో పంపుము. ఆయన మీకు దరఖాస్తు కాగితమును పంపును. అందు పరతులను, భారత విమాన దళములో చేరూని కుటుంబ సభ్యులను చేయుటకు నిబంధనలును యుండును.
మీరు.
అక్షరము.

భారత విమాన దళమునకు కావలసినవారు. మంచి ఆరోగ్యము కలిగి, వృద్ధిహీనము, చెవులు లేకుండ, 17½-28 మధ్య వయస్సుగలవారు కావలెను. వారు విమానములో వెళ్ళుగల శ్రేణుకు అగగిరి యుండవలెను. ఇంగ్లీషును వ్రాయుట, చదువుట తెలిసియుండి, మొత్తము మీద ముదిరి విద్య యుండవలెను.

మీ మాసము
దగ్గరలోని జి. డి. ఆర్. ఓ. కు పంపుడు.
వి. ఎ. యచ్. జి. డి. (వైలట్టు) రిక్రూటింగ్ ఆఫీసర్.
పుదుచ్చేరి లైన్సు, మౌంట్రోడ్డుబోస్టు, మద్రాసు.

మధుర నేలిన తెలుగునాయకరాజులు

= శ్రీ దిగవల్లి వేంకటేశ్వరాయ =

(గత సంచిక తరువాయి)

విశ్వనాథనాయకుని తరువాత ఆయనకుమారుడైన కుమారకృష్ణప్ప, లేక కృష్ణమ్మ ౧౫౬౪ లో మధురకు ప్రభువై ౧౫౭౨ వరకూ పరిపాలించాడు. ఈయనను పెద్దక్రిష్ణప్ప అని, పెద్దక్రిష్ణమ్మ అనికూడా అనేవారు. ఆయన విశ్వనాథుడి జీవితకాలములో కూడా రాజ్యవ్యవహారాలలో పాల్గొనేవాడు. ఈయన రాజ్యానికివచ్చిన కొద్దికాలానికే ౭౨ పాశ్చాత్యులలో బలవంతుడైన తుంబిచ్చి నాయకుడు తిరుగుబాటు చేయగా కృష్ణప్పనాయకుని సేనాధిపతియైన పెద కేశవప్పనాయకుణ్ణి తుంబిచ్చి నాయకుడిమీదికి పంపాడు. అతడు చనిపోగా ఆయనకుమారుడినే సేనాధిపతిగా చేయగా ౧౩ గురు సహాయ సేనాధిపతుల సహాయముతో తుంబిచ్చి నాయకుణ్ణి ఓడించి తలకొట్టి పంపినాడు. తరువాత కృష్ణప్పనాయనివారికి సింహళ రాజుతో యుద్ధము తలపించినది. తుంబిచ్చి నాయకుడి తలకొట్టినట్లు తెలియగా అతని స్నేహితుడైన ఖండి (సింహళ) రాజుకి కోపంవచ్చి మధుర నాయకుణ్ణి దూషించాడట. అంతట కృష్ణప్పనాయనివారాగ్రహించి పెద్ద సైన్యంపోవచేసి ౫౨ పాశ్చాత్యులలో తరలిపోయి నవపాషాణం దగ్గర సముద్రండాటి వెళ్లగా సింహళ రాజున్నూ కం వేల కౌల్బలమును నలుగురు మంత్రులు, ౮ మంది దేశనాథుల కింద పంపించాడు. కృష్ణప్పనాయకుడు మధుర సేనాధిపతిని ౨౦ వేల కౌల్బలముతో ముందుకు పంపగా అప్పుడు జరిగిన యుద్ధములో మధురకే జయము కలిగింది. ఇద్దరు మంత్రులు ౫ దిశానాథులు పట్టుబడ్డారు. వారిని కృష్ణప్పనాయకుడు అవమానించక దయగా చూచి

ఆదరించాడు. వారు తమ రాజును రాజీ పడవలసినదని ప్రోత్సహించారు. కాని లాభం లేకపోయింది. మళ్ళీ జరిగిన యుద్ధములో సింహళరాజు వీరస్వర్ణ మలం కరించాడు. అంతట కుమార కృష్ణప్పనాయకుడు సింహళరాజధానియైన ఖండినగరాన్ని పట్టుకుని రాజుకు ఉత్తరక్రియలు చేయించి తన భావమురదియైన విజయ గోపాలనాయకుణ్ణి పరిపాలకుడుగా నియమించాడు. ఈ వృత్తాంతము యావత్తూ చక్కని తెలుగులో సింహళ ద్వీప కైఫీయత్తనే ఒక పురాతనమైన తెలుగు వచన కావ్యములో వివరింపబడినది. అది ఇప్పటికీ మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారములో నున్నది. (The Madura Country-Nelson. Part III, P P. 101-104.)

విశ్వనాథుని సంతతివారు

కుమారకృష్ణప్పనాయకునితరువాత ఆయన కుమారుడు పెద్దవీరప్పనాయకుడు ౧౫౭౨ మొదలు ౧౫౯౫ వరకూ మధురదేశాన్ని పరిపాలించాడు. అతనితోపాటు అతని తమ్ముడైన రెండవ విశ్వనాథుడు కూడా పరిపాలనచేశాడు. ఇంతవరకూ దశవాయిగా నుండిన అర్యనాథమొదలియారు చాలా బలవంతుడుగా నుండేవాడు. అతడు ౧౬౦౦ సం.లో చనిపోయినాడు.

వీరప్పనాయకుడికి లింగయ్య అనే కుమార కృష్ణప్ప, విశ్వప్ప, కస్తూరింగప్ప అనే ముగ్గురుకుమార్తెలు. వీరిలో పెద్దవాడైన వీరకుమారక్రిష్ణప్పనాయకుడు రాకై ౧౬౦౧ వరకూ పరిపాలించాడు. ఇతనిని రెండవ క్రిష్ణప్పనాయకు డని చరిత్రకారు లంటారు.

భారతి - పార్థివ చైత్రము

అతడు జీవించియుండగానే తమ్ముడు విశ్వప్ప చని పోయినాడు. క్రిష్ణప్ప పోగానే కన్యూరింగప్ప వారం రోజులు రాజ్యాక్రమణచేసి పాలించాడుగాని తరువాత విశ్వప్పకుమారుడైన ముద్దుక్రిష్ణప్ప రాజై ౧౬౦౯ వరకూ పరిపాలించాడు. తరువాత అతని కుమారుడైన ముద్దువీరప్ప నాయకుడు ౧౬౨౩ వరకూ పరిపాలించాడు. క్రిష్ణప్పవీరప్పలకాలంలో జైములు క్రైస్తవ మిషనరీలు ప్రచారంచేయడం సాగించారు. రాబర్టు డి నోబ్లిటీ "జగద్గురు తత్వబోధకస్వామి" అనేపేషంలో తిరుగుతూ దేశభాషయైన అరవమున్నూ, రాజభాషయైన తెలుగున్నూ బాగా నేర్చుకుని తత్వబోధచేయడం ప్రారంభించాడు.

౧౬౨౩ లో ముద్దువీరప్పనాయకుని తమ్ముడైన తిరుమలకొరి నాయన అయ్యలుగారు రాజై ౧౬౪౯ వరకూ పరిపాలించినాడు. ఈయనకాలంలో మైసూరు తోనూ, తిరువాంకూరురాజుతోనూ మచ్చిన యుద్ధములలో దళవాయిరామప్పయ్య అఖండవిజయమును పొంది ప్రఖ్యాతిచెందినాడు. ఇతడు తెలుగునియోగి బ్రాహ్మణుడు; రాజ్యతంత్రనిపుణుడు; మహాశూరుడు. తిరుమలకొరి తరువాత ఆయనకుమారుడు ముద్దు అలగాద్రీ అనే రెండవ ముద్దువీరప్పనాయకుడు రాజై ౧౬౪౯ లో నాలుగుసములు పరిపాలనచేసి మరణించినాడు. అంతట అతని కుమారుడైన చొక్కనాధుడు రాజై ౧౬౪౯ మొదలు ౧౬౮౨ వరకూ రాజ్యం చేశాడు. రాజధానిని మధురనుంచి తిరుచనాపల్లికి మార్చినాడు. చొక్కనాధుని కాలంలో కొన్ని విశేషాలు జరిగినవి.

ఇతడు రాజయ్యేటప్పటికి ౧౬ సంవత్సరముల నాడు. అందువల్ల దళవాయి, ప్రధాని, రాయసము ఏకమై ఆక్రమణచేయడం ప్రారంభించారు. చొక్కనాధుడు బ్రాహ్మణుడైన దళవాయి కట్టసికించి, రాయసమును వధించి నిరంకుశపరిపాలన ప్రారంభించినాడు. చొక్కనాధుడు ౧౬౭౩ లో తంజావూరును జయించి తన సవతితమ్ముడైన ముద్దుఅళగిరిని పరిపాలకుడుగా నియమించినాడు. అళగిరి గర్వాంధకారంవల్ల అన్న

గారినికూడా తృణీకరించినాడు. పూర్వము తంజావూరు రాజాద్యగ్రసందిన రాయసం వెంకన్నయనే నియోగిని దగ్గరకు తియ్యగా అతడు మహారాష్ట్ర ప్రభువైన ఏకోజీతో కుట్రచేసి ౧౬౭౬ లో అళగిరిని పదభ్రష్టణ్ణిచేసి పూర్వపురాజుకొమారుడైన చంగమలదాసును తంజావూరుకు రాజుగా చేసినాడు.

చొక్కనాధుడికాలంలో మైసూరుదళవాయి కుమారుయ్య దండయాత్రచేయగా చొక్కనాధుని జింజిపరిపాలకుడైన ఏకోజీసహాయంతో ఉపద్రవం తప్పించుకొన్నాడు. చొక్కనాధుని తరువాత ఆయన కుమారుడైన రంగ క్రిష్ణ ముద్దువీరప్పనాయకుడు ౧౬౮౨ లో రాజై ౧౬౮౯ వరకూ పరిపాలించి మహాచివల్ల మరణించినాడు. ఆయన భార్య ముత్తమ్మ గర్వనతిగా నుండినది. ఆమెకుపుట్టిన కుర్రవాడే విజయరంగ చొక్కనాధుడు. అతని చిన్నతనంలో ముద్దువీరప్పతల్లి మంగమ్మగారు ౧౬౮౯ మొదలు ౧౭౦౬ వరకూ పరిపాలించింది.

రాణీమంగమ్మగారు

మంగమ్మగారు చాలా సమర్థురాలు. అవిద్యదళవాయి నరసప్పయ్యగారు అఖండమేధాశాలి. అతడు ప్రధానామాత్యుడుగా కూడా వుండి దేశపరిపాలనను నతిసమర్థతతో జరిపినాడు. ఇతడు తెలుగు నియోగి బ్రాహ్మణుడు. ఈ నరసప్పయ్యగారు గొప్పశూరుడు. అనేక యుద్ధాలుచేసి జయించాడు. దేశారిష్టాలు కలిగినప్పుడు బాటికి ప్రతిక్రియలుచేసి ప్రజలను కాపాడినాడు. ఇతనికి పాశ్చాత్యులన్నూ, క్రైస్తవులన్నూ గిట్టదు. ఈయననుగూర్చిన కథలు చాలావున్నవి. మంగమ్మగారు చాలా దానధర్మాలు చేసింది. ప్రజోపయు క్షములైన కార్యాలను చేసింది.

విజయరంగ చొక్కనాధుడు

మంగమ్మగారి తరువాత ౧౭౦౬ మొదలు ౧౭౩౨ వరకూ విజయరంగ చొక్కనాధుడు రాజ్యం చేశాడు. అతనికి మొదటినుంచీ తీర్థయాత్రలమీద, పండిత గోష్ఠిమీద ప్రీతి, అందువల్ల ఆయనకాలంలో

మధురనేలిన తెలుగునాయకరాజులు

దళవాయిలుగా నుండిన కస్తూరి రంగయ్య మొదలైన ప్రధ్యక్షులు అక్రమముచేసి ప్రజలను బాధించసాగినారు. ౧౭౧౦ లో ఒక గుడియొక్క ఈనామగ్రామ భూములమీద పన్నులు వేసినందుకు గుడియొక్క నేవకుడు కుపితుడై గోపురంమీదనుంచి కిందపడి ఆత్మహత్యచేసుకొన్నాడు. ౧౭౧౨ లో ఒక కాసనంలో కస్తూరి రంగయ్య దళవాయి అనిన్ని, వెంకటకృష్ణయ్య ప్రధాని అనిన్ని పేర్కొనబడి యున్నారు. వీరి దుష్పరిపాలనవల్ల ప్రజలు చాలాబాధలుపడ్డారు. తరువాత నరసయ్య వెంకట రాఘవాచార్యులనే మంత్రులు బలపంతులైనారు.

విజయరంగ చొక్కనాథుని తరువాత ఆయన భార్య మీనాక్షి ౧౭౩౨ మొదలు ౧౭౩౬ వరకూ రాజ్యంచేసినది. ఆవిడ ఒక పిల్లవాడిని పెంచుకున్నదిగాని అప్పట్లో ఆర్కాటునవాబు చందాసాహేబు నమ్మించి స్వామిద్రోహం చేసినందువల్ల మీనాక్షి ఆత్మహత్య చేసుకోగా మధురరాజవంశం పరిపాలన అంతరించినది.

మధురనాయక రాజవంశమువారు అనేకదానధర్మాలుచేశారు. వారికాలములో సంగీతసాహిత్యాలు, శిల్పము అభివృద్ధిగాంచినవి. ఈనాయకరాజులు, వీరి ఆశ్రీతులు తెలుగువచనములో అనేకగ్రంథాలు వ్రాసినారు. అనేకకవులను, గాయకులను పోషించినారు. ఆ సరిత్ర వ్రాయాలంటే చాలాపెద్ద గ్రంథమవుతుంది.

నాయక రాజులనాటి కొన్ని తెలుగుశాసనాలు

దక్షిణహిందూదేశములో విజయనగర సామ్రాజ్యమునకు లోబడి మధురను రాజధానిగా చేసుకొని పాండ్యరాజ్యము నేలిన తెలుగు నాయకరాజవంశము వారి శిలాశాసనాలు, తామ్రశాసనాలు వాకేరే దేశం ద్రవిడదేశముగుటవల్ల ఎక్కువగా అరవములో నున్నవి.

* Nayaks of Madura By R. Satya-

anadha Iyer. Appendix D. pp. 888-872.)

కొన్నిమాత్రం సంస్కృతములోను, తెలుగులోను ఉన్నవి. ఈ తెలుగు శాసనాలనల్ల ఆ రాజవంశీయుల సరియైనపేర్లు, వాటి యుచ్చారణము మొదలైన సంగతులు తెలుస్తున్నవి. ఈ శాసనాలలో కనబడే విశ్వనాథ నాయకుడనే పేరు ఈ నాయకరాజవంశానికి మూలపురుషుడున్నాడు. ౧౫౨౯ మొదలు ౧౫౬౪ వరకూ మధురనేలిన విశ్వనాథనాయకునిదే.*

(౭౫) క్రీ. శ. ౧౫౨౨ (శా. శ. ౧౫౦౫ కు సరియైన స్వభాను నామసంవత్సరము) మాఘమాసములో దక్షిణ ఆర్కాటుజిల్లా చిదంబరం తాలూకాలోని శ్రీ ముష్ణం శాసనము విజయనగర చక్రవర్తియైన వీరప్రతాప శ్రీరంగదేవరాయ మహారాయలు పెనుగొండలో రాజ్యంచేస్తూ వుండగా కాశ్యపగోత్రుడైన కృష్ణప్పనాయనింగారి కొమారుడు కొండమనాయనిగారు భోవగిరిపట్నంసీమలోని గుడి తాలూకు ౩౦ గ్రామముల మీది జోదీయున్నాడు, విరాదయున్నాడు తీసివేసినట్లు చెపుతున్నది. (౨౬౬-౧౯౧౬)

(౭౭) క్రీ. శ. ౧౫౮౪ (శా. శ. ౧౫౦౫ స్వభాను) మధురలో విశ్వనాథనాయకకృష్ణప్ప నాయకుని కుమారుడైన వీరప్పనాయకుడు రాజ్యంచేస్తూవుండగా సుందరేశ్వర దేవాలయంలోని కంబంతాడి మండపమును పుర్రాణాగారము చిత్రములు గల ప్రసభాలతో నిర్మించినట్లు చెపుతున్నది. (౩౫-౧౯౦౮ Sewell Vol. I. P. 298.)

(౧౧౭) క్రీ. శ. ౧౬౧౩ వీరవెంకటపతిరాయలవారు విజయనగరంలో రాజ్యము నేలుతూవుండగా మధురలో విశ్వనాథ వీరప్ప నాయకుడు పరిపాలిస్తూవుండగా విశ్వనాథకృష్ణప్పనాయని దగ్గర వెంకటాద్రి భట్టరు భూదానము పొంది వీరభూపాల సముద్రములో కృష్ణుని విగ్రహమును, కామేశ్వరి విగ్రహమును ప్రతిష్ఠించినట్లు చెపుతున్నది. (౪౫౨-౧౯౧౬).

(౧౬౮) క్రీ. శ. ౧౬౬౭ (శా. శ. ౧౫౮౯ స్థ సంగనామ సం.) కోయంబత్తూరు జిల్లా ఉడమలపేట తాలూకా కుమారలింగంలో విశ్వనాథ తిరుమల

భారతి - పార్థివ చైత్రము

వీరప్ప చొక్కనాథ నాయకుడు ఒక బ్రాహ్మణుని కిచ్చిన దానము. (S. C. P. No. 188.)

(౧౮౩) క్రీ. శ. ౧౬౭౮ (శా. శ. ౧౬౦౦ కాళయుక్తి నామ సం.) మధురలో విశ్వనాథ నాయని తిరుమలనాయకుడు మనమడున్నా, ముద్దు వీరప్పనాయడు కుమారుడున్నా అయిన ముద్దు అళగిరి నాయడు శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీరంగరాయ మహాదేవ రాజుగారు (విజయనగరంలో) రాజ్యం ఏలుతూవుండగా కృష్ణాపురం గ్రామాన్ని ఒక బ్రాహ్మణుడికి దాన మిచ్చినట్లు చెబుతున్నది. (S. C. P. No. 120)

(౧౮౪) క్రీ. శ. ౧౬౭౯ (శా. శ. ౧౬౦౧ శ్రీధర్థినామ సం.) విశ్వనాథ నాయకుని కుమారుడైన ముద్దు అళగిరి దక్షిణదేశములో తామ్రపర్ణి నదీతీరమున 'ఆరంబన్న' మనే గ్రామమువూడ వచ్చే ౬౦౦ మల్లుకులున్నా, శ్రీరంగక్షేత్రం దక్షిణగోపురమునకు పడమర నున్న రాతిమతమునున్నా శ్రీ యోగింద్రతీర్థ శ్రీపాద ఒడయరుగారి రఘుపతి ధనాగారానికి దానమిచ్చినట్లు చెబుతున్నది. (Mysore Archeological Report 1917. p. 57)

(౧౮౫) క్రీ. శ. ౧౬౮౧ (ప్రజోత్పత్తి నామ సం.) చొక్కనాథ నాయని భార్య మంగమ్మగారు ఒక బ్రాహ్మణుని కిచ్చిన దానమును గురించి తెలుపు తున్నది. (S. C. No. 747.)

(౧౮౬) క్రీ. శ. ౧౬౯౨ (శా. శ. ౧౬౧౮ ఆంగీరస నామ సం.) తిరునల్వేలిలో విజయరంగ చొక్కనాథుడు. విశ్వనాథనాయకుని వంశియుడున్నా, ముద్దువీరప్ప మనమడున్నా, చొక్కనాథుని కుమారుడున్నా అయిన రంగకృష్ణ ముద్దువీరప్పగారి కుమారుడైన విజయరంగ చొక్కనాథుడు "మధుర సంస్థానముందు వుండి" ఒక మశీడును నడవగలందుల కొక ముసల్మాను కిచ్చిన దానమును వివరిస్తున్నది. (S. C. No. 53.)

(౨౦౧) ౧౬౯౮ (శా. శ. ౧౬౧౯) ఈశ్వరమాఘ శుక్రవారము. విశ్వనాథనాయక చొక్కనాథనాయకు

ని రాజీయైన మంగమ్మగారు తమతిరుచునాపల్లి రాష్ట్రం లో చేరిన శ్రీవిల్లిపుత్తూరు సీమలోని ఆయర్థర్మం గ్రామంవూడకున్నా, ఒకమతమున్నా, మండపమున్నా, గుడిన్నా, శ్రీవిల్లిపుత్తూరులోని పూర్ణమట్లమున్నా, తీంద్ర తీర్థ శ్రీపాద ఒడయరువారి రఘుపతి ధనాగారానికి చెల్లించినట్లు చెప్పే తెలుగుశాసనము. (Mysore Archeological Report 1917. పుట 57.)

(౨౦౬) ౧౭౦౦ (శా. ౧౬౨౦ సం.) రంగ కృష్ణ ముద్దువీరప్పనాయకుడు తిరునల్వేలిలో శివాలయానికిచ్చిన దానము. (S. C. P. No. 168.)

(౨౦౭) ౧౭౦౦ (౧౬౨౨ వృష.) మధురలో బాలకృష్ణ మహాదానపుర గ్రామమును బ్రాహ్మణుల కిచ్చిన దానము. విశ్వనాథనాయని తిరుమలనాయకుడు మనమడున్నా, ముద్దువీరప్పనాయడు కొమారుడున్నా అయిన చొక్కనాథ నాయకు భార్య మంగమ్మగారిచ్చిన దానము. (S. C. P. No. 19.)

(౨౦౯) ౧౭౦౧ మంగమ్మగారి దానము (భూమి. M. E. R. 1911 pp 89-90.)

(౨౧౦) ౧౭౦౧ డిబ్బో. తిరుచునాపల్లి దగ్గర కొన్ని గ్రామాలు బాపనత్తు దరగాకు దానముగా నిచ్చినట్లున్నది.

(౨౧౧) శా. శ. ౧౬౨౬ తారణ మయత్తువ కుట్టి. (పాపనాశం తంజావూరు) ఉయ్యక్కిండను కాలవదగ్గర నెలకొల్పుబడిన ఒక శిలాశాసనము. ఒక బ్రాహ్మణుడు కట్టిన "కళింగలు" (Sluice) విషయం లో మంగమ్మగారు చేసిన శాసనము (3౯౮-౧౯౦౭).

(౨౧౨) ౧౭౦౬ లో మంగమ్మగారి దాన శాసనము.

(౨౧౩) ౧౭౦౮. శోసాలె వ్యాసరాయ మతం వారి రాగి శాసనములో పాండ్య సింహాసనాధ్యక్షుడున్నా, కాశ్యప గోత్రుడున్నా, విశ్వనాథ నాయక చొక్కనాథ నాయని పౌత్రుడున్నా, రంగకృష్ణ ముద్దువీరప్పనాయకుని పుత్రుడున్నా అయిన విజయ

మధురనేలిన తెలుగునాయకరాజులు

రంగ చొక్కనాథనాయకుడు వ్యాసరాయ మతానికి కొన్ని వరుమానములు దానము చేసినట్లు తెలిపే కాస నము. మధుర రాజ్యములో చొక్కనాథపురములోని దేవాలయాని కేయేరుసుములు చెల్లుతున్నవో అనన్నీ ఈమతానికికూడా చెల్లేటట్లు కాసింపబడినది. (Mysore Archeological Report 1912 p. 55.)

(200) ౧౭౨౧ (శా. శ. ౧౬౮౩ కుభకృతు ౧౭౨౨) తిరుచనాపల్లి చొక్కనాథ నాయకుని పాత్రుడున్నూ, రంగకృష్ణ ముద్దువీరపు నాయకుని పుత్రుడున్నూ అయిన విజయరంగ చొక్కనాథ నాయకుని రాజ్యకాలంలో ధన్వంతరి పూజకోసం నరసన్న పంతులు అనే ఆయనకు ఒక ఈనామను దానముగా నిచ్చిన దానకాసనము (1 of Appendix of 1911 M. E. R. 1911 p 90.)

* (౨౩౬) ౧౭౩౩ విజయరంగ చొక్కనాథుని భార్య వితంతువు మీనాక్షి తిరుచనాపల్లి కోట గుమ్మందగ్గర దానధర్మాలు కోసం యిచ్చిన దానము. (S. E. P. 49.)

నాయకులనాటి తెలుగు సాహిత్యం

మధుర రాజ్యాన్నికూడా తంజావూరు రాజ్యం లాగనే ౧౬-వ శతాబ్దంనుంచీ విజయనగర చక్రవర్తుల సామంతులైన తెలుగు నాయకులే పరిపాలిస్తూవున్నా సామ్రాజ్య రాజధానియైన విద్యానగరానికి మధుర కొంచెము దూరముగానున్నందునల్లనూ, మధుర నాయకులకు మైసూరు రాజులతోనూ, చక్రవర్తులతోనూ తరుచుగా తగవులు వచ్చి యుద్ధములు తలపెట్టూపున్నందువల్లనూ దేశంలో శాంతిలేక సంగీత సాహిత్యాలు తంజావూరు రాజ్యంలోలాగ వెంటనే అభివృద్ధిగాంచలేదు.

౧౬౨౩ మొదలు ౧౬౫౦ వరకూ మధురను పరిపాలించిన తిరుమలనాయకుడనే తిరుమల శౌరి

నాయని అయ్యలుగారి కాలంలో మధుర బలవంతమై, సుభిక్షమై విజయనగర చక్రవర్తుల అధికారాన్ని కూడా ధిక్కరించి వర్ధిల్లి నది. అప్పటినుంచి అక్కడ కూడా సంగీత సాహిత్యాలు, కళలు అభివృద్ధి గాంచినవి.

తిరుమల నాయకుడు చాలా సామ్య ఖర్చుపెట్టి చిత్ర శిల్పములతో నాక గొప్ప రాజనగరము నిర్మించాడు. మీనాక్షిసుందరేశ్వర దేవాలయాలను పునర్నిర్మాణము చేయించాడు. తంజావూరు రాజులాగనే తన రాజసభలో సంస్కృతాంధ్ర తమిళ కవులను, విద్వాంసులను చేర్చి ఆదరించాడు. రుక్మిణీపరిణయము, సత్యభామా సాంత్యము అనే తెలుగు ప్రబంధములను రచించి తిరుమల నాయకుని కుమారుడైన ముద్దు అశ్వగిరికి కృతియిచ్చిన కామేశ్వరకవి తిరుమల నాయకుని వలనకూడా రాజసన్మానం పొందినట్లు అతడు తన సత్యభామా సాంత్యంలో “దక్షిణసింహాసనాధ్యక్ష తిరుమల తుమాకాంత కరుణాకటాక్ష లక్ష్మిత స్వచ్ఛమై గురుచ్చ నీతచ్చత్ర చామరకళాబింకా కన కాందోళికాది రాజోపచార” అని చెప్పుకున్న మాటలవల్ల నే తెలుస్తున్నది.

కామేశ్వరకవిని తిరుకామకవి అనికూడా అనేవారు. ఇతడు తిరుమల నాయకుని తరువాత ఆయన కుమారుడైన చొక్కనాథుని కాలంలోనూ, ముద్దు అశ్వగిరి కాలంలోనూకూడా రాజసన్మానమును పొందినాడు. భీష్ముడు ధర్మరాజునకు చెప్పిన గోమాచోత్కృతి మనే పేరుతో వ్రాసిన ఒక కొత్తపద్యతెలుగువచన కావ్యరచనకు మార్గదర్శియైనాడు. ఈ గ్రంథము ప్రారంభములో “చొక్కనాథుని శ్రీరంగేశుడు ప్రోచుగాకాయనే ఆశీర్వచనమున్నందువల్ల కవి యాగ్రంథము నారాజు కంకితేమిచ్చిపట్టించవచ్చును.

శృంగార రాధామాధవమనే ప్రబంధమును రచించిన వెలిదండ్ర వెంకటపతికూడా చొక్కనాథుని కాలంలో మధురరాజ స్థానములోనుండేనాడు. ఇతడు తన రాధికా సాంత్యమును తంజావూరు మండలము

* Nayaks of Madura By R. Sathya-natha Iyer. (Numbers refer to Appendix D.) pp 333-372.

భారతి - పాడ్మివ వైత్రము

లో కావేరీ పట్టణాధీశుడైన మడగల రామనామాత్యుని కంకిత మిచ్చినాడు.

తరువాత ౧౭౦౦-3౪ మధ్య మధుర నేలిన విజయరంగ చొక్కనాథుని రాజస్థానములో నుండిన అశగిరికవి ఈ వెంకటపతి మేనల్లుడే. అశగిరికవి సుదంతా పరిణయమనే గ్రంథమును రచించాడు. అతని కుమారుడైన తిరువెంగళార్యుడు గొప్ప గాయకుడు, వైణికుడుకూడా. అతడు వ్యాసతాత్పర్య నిర్ణయమనే గ్రంథమును రచించాడు.

తిరుమల నాయకుని మనుమడైన విజయరంగ చొక్కనాథుని కాలంలో సంగీత సాహిత్యకళలు చాలా అభివృద్ధి గాంచినవి. విజయరంగ చొక్కనాథుని బాల్యంలో మధురరాజ్యానికి చాలా చిక్కులు కలిగినవి. యుద్ధంవల్ల దేశాంతరేకపోవడమేగాక దేశంలో కరవు, అంటు వ్యాధులు వెలరేగినవిగాని విజయరంగ చొక్కనాథుని పితామహియైన మంగమ్మ గారున్నా, అవిడకింద దశవాయి ప్రధానామాత్యుడు గాను వుండిన నరసప్పయ్యగారి చాచుకర్మమువల్లను ఈ చిక్కులు తొలగి దేశములో శాంతి కలిగి సుఖితు మైనది. అందువల్ల విజయరంగ చొక్కనాథుడు రాజ్యానికి వచ్చేటప్పటికి ఈ చిక్కులులేక అతడు విద్యా గోష్ఠిలో ప్రాద్దు పుచ్చడాని కవకాశం కలిగినది. అతడు స్వయంగాకూడా తెలుగులో గ్రంథాలు రచించాడు. ఆయన రాజసభలో కవులు, గాయకులు అనేకు లుండేవారు. ఆయన సామంతులలో కొందరు తెలుగులో గ్రంథాలు రచించారు. వారిలో సముఖము వెంకట కృష్ణప్పనాయకుడు ప్రముఖుడు. విజయరంగ చొక్కనాథునిలాగనే ఆయన సామంతులను కవులను, పండితులను ఆదరించేవారు. సముఖము వెంకటకృష్ణప్పనాయకుడు అహల్యసంక్రందనము, రాధికాసాంత్యనము అనే రెండు తెలుగు ప్రబంధాలను రచించాడు. అతని స్నేహితుడైన శేషము వెంకటపతి తారాశాంకవి జయమును రచించి విజయరంగ చొక్కనాథుని మంత్రులలో నొకడైన వెంగళ సీనయ్యగారి కంకితమిచ్చినాడు. వెంగళూడి కృష్ణయ్య మాతీమాధవీయమును,

భానుమద్విజయమును రచించాడు. మాతీమాధవీయము భవభూతి సంస్కృత నాటకానికి తెనుగు. అతడు విజయరంగ చొక్కనాథుని దశవాయిలో నొకడైన సాంబయనామాత్యునికి దగ్గరబంధువు. ఇతడు నేదాంత సారసంగ్రహమనే తెలుగు వచనగ్రంథాన్ని కూడా రచించాడు.

విజయరంగ చొక్కనాథుని సభలో నుండిన వెలిందడ్ల ముద్దళగిరి యనేకవి రాజుగారి కోరికపైన సుదంతా పరిణయమనే తెనుగు ప్రబంధాన్ని రచించి శ్రీరంగనాథస్వామి కంకిత మిచ్చినాడు. భారతీ పరిణయమనే గ్రంథమును రచించి విజయనగరచక్రవర్తి యైన వీర వెంకటపతిరాయల కంకితమిచ్చి ఆయనవల్ల కనకాభిషేక గౌరవమును పొందిన గోవిందామాత్యుడనే కవియొక్క మనుమడైన కుందుర్తి వెంకటాచలకవి విజయరంగ చొక్కనాథుని గూఢానాయకుల రాజసమావేశము పొందినాడు. అతడు మిత్రేవీందా పరిణయము, కార్తికేయ మాహాత్యయ్య అనే రెండు తెలుగు ప్రబంధములను రచించినాడు. పెద్దపూడి ఎఱ్ఱయకవి యువజనవృద్ధయరంజనమనే గ్రంథమును రచించినాడు. ఆకాలులులోనే తిరుమలకవి చిత్రకూట మాహాత్యయ్యనే తెనుగునాటకమును రచించి శ్రీరంగనాథుని కంకితమిచ్చి కొత్త దారి త్రొక్కినాడు.

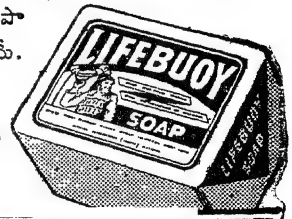
ఇలాగ ఆకాలంలో మధురలో కొన్ని తెలుగు ప్రబంధములు, ఒక నాటకముకూడా వెలసినప్పటికిని ఆరాజాస్థానములో తెలుగు వచనానికే ఎక్కువ రాజాదరణ కలిగినది. దీనికి కారణము దేశభాష అరస మైనందునవల్ల ప్రజలకు సులభముగా గ్రాహ్యమయ్యేటట్లు గ్రంథాలు తెలుగు వచనములో నుండుట యవసరమనే సంగతిని ఆరాజు గ్రహించడమే. అందువల్ల విజయరంగ చొక్కనాథుడే స్వయముగా శ్రీరంగమాహాత్యయ్యను, మాఘమాహాత్యయ్యను మొదలైన గ్రంథాలను తెలుగు వచనములో వ్రాసినాడు. ఆయన సామంతుడును, రాజోద్యోగిన్నీ ఆయన సముఖము వెంకటకృష్ణప్ప నాయకుడున్న జైమిని భారతమును,

నిజంగా ఆతను
లైఫ్ బాయ్
 అబ్బాసయ్య నేర్చుకున్నాడు

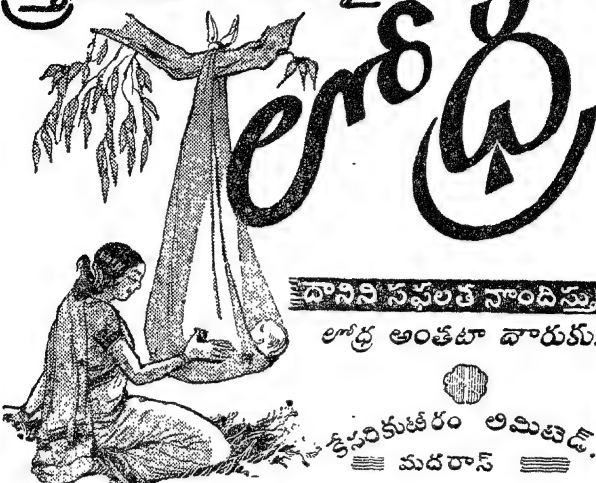
ఆతను స్కూలుకు వెళ్ళినాడు, అక్కడనుంచి ఏమీ తెన్నాడో: విజ్ఞానము, క్రొత్త పద్ధతులు—బహుశా ఏలంటు వ్యాధులు వ్యాపింపజేసే క్రిములనో తెన్నాడు! తానునేర్చిన పద్ధతుల వలన తన కుమార్తె సురక్షితముగా పుండునట్లుచేసి వాని తల్లి వానిని స్కూలుకు పంపుతుంది — అన్నిటిలోకి ముఖ్యమైనదేమంటే, ఎంతబలవంతుడైన పిల్లవాడైనప్పటికి క్రిములవలని వ్యాధిగ్రస్తుడగుటకు కారణమైనటువంటి “మరికివలని అపాయము” నుండి రక్షించే లైఫ్ బాయి సబ్బును ప్రతిదినమూ వాడటమే.

లైఫ్ బాయ్ మంచి సబ్బుల్లోకి ఉత్తమమైనది
 ఇది మంచి అలవాటు

స్వీకృత సంతానం సహజమైన కోరిక

దానిని సఫలత నాందిస్తుంది*

లోభ అంతటా దారుకును

కృపికుటీరం అమిటిదే.

మదరాస్

మీ కండ్లను కాపాడుకొనుడు

జాయ్ కెమికల్ వర్క్సువారి ఐరిట్ ఫూర్లిగా నిరపాయకరమైనది. కండ్లపొరలను హరించి దృష్టిని చక్కబరచుటలో దీని ప్రభావ మద్భుతము గనుక కండ్లపొరల ఆరంభదశలో దీనిని సర్వదా ఔషధముగను ప్రయోజనకరముగను ఉపయోగించవచ్చును.

ఐరిట్ శుక్లములను (Opacity of Cornea) వు, బాధకలిగించు కంజంక్టివిటిస్ (Painful conjunctivitis) వు, గ్ల కోమావలనదృష్టి లోపముకు, చెటి నా లేక కంటినరముల జబ్బుకు, కంటి నుంచి అన్యపదార్థములు తీసివేసిన తరువాత మిగులు పాచ్చు తగ్గలకు కూడ గట్టిగా పనిచేయును. కంటి ఆపరేషను తరువాత దీనిని ఉపయోగించినచో మిగిలిన పొరలను ఇతరదోషములను హరించును.

కన్ను ఆరోగ్యముగా నుండినపుడు ఉపయోగించినచో దృష్టి అభివృద్ధి అగును, పొరలుగాని, ఏ ఇతరకంటి బాధలుగాని కలుగనేరవు. దీనిని రియ్యుకొంతకాల ముపయోగించుటవలన కంటి అద్దములు పెట్టుకొనవలసిన ఆవసరముకూడ తప్పించుకొనవచ్చును.

వెల 2 డ్రాములబుడ్డి 1-కి రు. 1-4-0. 4 డ్రాముల బుడ్డి రు. 2 లు.

హోమోపతి, బయోకెమిస్ట్రీ యధ్యక్షునకు పూర్వము సేను పనిచేసేయున్న సుప్రసిద్ధజర్మను కంపెనీ కెమిష్ట్రవద్ద సేను సేర్వకొనినవిధానములతో మిక్కిలి శాస్త్రీయముగను, హామిగను తయారు చేయబడి పట్టుతప్పని నాహోమోపతిమందులతో మిమందులపెట్టెను నింపుడు. ఏటివెల డ్రాము 1-కి 0-8-0, 0-8-6. బయో కెమిక మందుల ధర-పాడరుగాని ట్రిట్ట్యురేమన్ గాని-డ్రాము 1-కి 0-8-6, బిళ్లలు డ్రాము 1-కి 0-4-0.

Dr. R. MOHALANOVIS,

Post Box No. 10013, CALCUTTA.

మధురనేలిన తెలుగునాయకరాజులు

సారంగధర చరిత్రమును తెలుగువచనములో వ్రాసి నాడు. శ్యామరాయకవి రామాయణవచనమును, శ్రీపతి రామభద్రకవి హాస్య మాహాత్మ్యమును రచించాడు. కుండుర్తి వెంకటాచలకవి తెలుగువచనములో భాగవతమును, రామాయణమును రచించాడు.

విజయరంగ చొక్కనాథుని (౧౭౦౦-౩౪) సమకాలీనుడును, యుద్ధములలో ఆయనకు సహాయముగా నున్నవాడునైన పుదుకోట్లరాజైన విజయరఘునాథ రాయకుమారుడా తెలుగు కవుల నాదరించేవాడు. శేషయ్య యనే కవి పుదుకోట్ల. నేలిన తొండమాను రాజులను పొగుడుతూ ఒక కితకమును రచించినాడు. విజయరఘునాథ రాయల కుమారుడైన రాయరఘునాథుడు నుదురుపాటి వెంకనార్యుడనే గొప్పకవి నాదరించాడు. ఈకవి ఆంధ్రభాషావైభవమునే గొప్పనిఘంటువును రచించి మాతృభూతేశ్వరున కంకితమిచ్చినాడు. రఘునాథీయమనే అలంకారగ్రంథమును కూడా రచించినాడు. రాయరఘునాథరాజు రచించినట్లు చెప్పబడే పార్వతీపరిణయమనే తెలుగు ప్రబంధమును కూడా ఈ కవియే రచించినట్లు ప్రతీతి. ఈకవికుమారుడైన సాంబ

శివకవి బిల్వదీయమును రచించి ఇంకొక తొండమాను రాజు కంకితమిచ్చినాడు. ఇతడు తొండమానువంశ ప్రతాపమాలికయనే గ్రంథమునుకూడా రచించినాడు. పుదుకోట్ల రాజాస్థానములో శ్రీమన్నారాయణ సూర్యకేఖరయ్య, కవిశేషయ్య మొదలైన కవులుండేవారు.

తిరుచునాపల్లి మండలములోని వెంగులమున కధికారియైన లింగారెడ్డి కేవలారి అనంతార్యుడనే కవిని పోషించగా అతడు వృద్ధాచలమాహాత్మ్యము నతని కంకిత మిచ్చినాడు.

నేలము జమిందారుడైన బధిరకృష్ణము నాయకుడుకూడా తెలుగు కవుల నాదరించినాడు. అనంతార్యుడు తన గయోపాఖ్యానము నతని కంకితమిచ్చినాడు.

తంజావూరు రాజసభలో లాగనే మధురరాజు స్థానంలో కూడా భరతనాట్య మభివృద్ధి జెందినది. యక్షగానములు, కథలు రచించబడి రాజాదరణము పొందినవి.

పిచ్చి బాబు *

= శ్రీ రా. సి. ఆంజనేయశాస్త్రి =

ఆయన:

౧

గాయత్రిని బదిలిన కర్మిష్ఠి
వాంఛలు తీరని స్వేచ్ఛాజ్ఞానీ,
గుల్లోకన్నా వెళ్లని భక్తుడు.

ఆయనలో:

౨

అద్వైతపు చితారకొమ్మన
అనేకత్వపు ఆభాసం
బ్రహ్మచర్యపు గార్హస్థ్యం
వానప్రస్థంలో సన్యాసం
కులాలన్నిటి
కలగావులగం.

ఆయనది:

౩

ఆవుని చంపిన అహింసా
స్వరాజ్యం తేలేని సత్యవాక్కు!!

౪

ఆయన ఉద్దేశం:
అంతర్వాణిని, ఆత్మదర్శన మని
అరుణారుణ రుధిరజ్యోతిలో
అమృతకాంతులు చూద్దామని.

౫

ఆయనకి:
శత్రువులు కానట్టి
మిత్రులే లేరు
అయినా ఆయన
అజాత శత్రువు!!

అందుకనే—

మనుషులికి కావాలి
మా పిచ్చి బాబు!!!

* మహాత్ముని జన్మదిన సందర్భంలో ఇటీవల లక్నోనుంచి సోహన్‌లాల్ ద్వితీయ గారి సంపాదకత్వాన “గాంధీ అభినందన గ్రంథం” అనే హిందీగ్రంథం ఒకటి ప్రచురింపబడింది. దాంట్లో ప్రపంచపు భాషలన్నింటిలోనూ,—ముఖ్యంగా హిందూదేశపుభాషల్లో, మహాత్మాగాంధీగారిని గురించి రాయబడిన కవితల్ని ఏరి, దేవనాగరిలిపిలో ప్రచురించారు. వాటిభావాల్ని హిందీలోకూడా అగ్రంథంలోనే చివర అచ్చువేశారు. అగ్రంథంలో ప్రచురింపబడిన దీ తెలుగురచన.

ఇంటివెరు

= శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావు =

‘భారతి’ కడపటిసెల సంచికలోని శ్రీ మేరు సోమయాజుల వరహోలుగారి ‘ఇంటిపేరంటే’ అనే వ్యాసం చక్కని పరిశోధనకు విషయమైనది. ఆ వ్యాసము నింకా కొంచెము లోతుగా ఆలోచించి వ్రాస్తే ఎక్కువ సంతోషించేవాడను. వరహోలుగారు అక్కడక్కడ హాస్యములోనికి దిగి వ్యాసమునకు శాస్త్రరీత్యా న్యూనతను కలుగజేయుకుండా ఉంటే బాగుండేది.

విషయము సామాన్యమైనది కాదు. దానిని గురించి పాశ్చాత్యభాషలలో పెద్దపెద్ద గ్రంథాల నేకములు బయలుదేరినవి. అట్టివి వీరువాలకొడ్డీ ఉన్నవి. దానినిగురించి చర్చించడానికి మానవశాస్త్రము (Anthropology), మానవజాతిశాస్త్రము (Ethnology), సంఘతత్వశాస్త్రము (Sociology), నునస్తత్వశాస్త్రము (Psychology), (ప్రపంచ) చరిత్రము మొదలయిన ఎన్నో విషయాలతో పరిచయమును సంపాదించవలెను. ఇదిగాక మతములు, సంప్రదాయములు, ప్రత్యేకాచారములు, అనాగరకజాతులలోని పద్ధతులు మొదలయిన ఎన్నో విషయములను గురించి తెలుసుకొని ఉండవలెను. విమర్శపద్ధతులను తెలిసి ఉండవలెను.

వరహోలుగారు ఆరంభించిన పరిశోధన క్లాసు పాత్రమైనది. కాని వారు దానిని ప్రేమతో స్పృశించి విడిచిపెట్టినారు, వారింకా ఈ విషయమై ఎక్కువ శ్రద్ధతో, జ్ఞాన తృప్తితో సాగించవలెనని కోరుతున్నాను. వారి వ్రాతలో తప్పు లేంచే ఉద్దేశముతోగాని, అజ్ఞేపించే ఉద్దేశముతోగాని దేను దీనిని

వ్రాయలే దనినీ, ఈ విషయమై సక్రమముగా, లోతుగా ఆలోచింప పురికొల్పడానికే వ్రాస్తున్నాననినీ వారున్ను, ఈ విషయమై పరిశోధన సాగింప నెంచేవారున్ను తలచి కృషిని సాగిస్తే ఆంధ్రుల విజ్ఞానానికి చాలాతోడ్పడగలరని హెచ్చరిస్తున్నాను.

వరహోలుగారు తమ వ్యాసములో సాధారణముగా ఒక్క బ్రాహ్మణుల యింటిపేళ్లనుమాత్రమే యెత్తుతున్నారు. ఇతరవర్ణాలవారి యింటిపేళ్లను గురించి కూడా ఆలోచిస్తే చాలా చిత్రాలు బయలుదేరుతవి. ఇంటిపేళ్లలో స్థూలముగా కనబడుతూవున్న భేదాలనుమాత్రము వారు స్పృశించినారు. వాటిని గూడా కొంచెము లోతుగా విమర్శించలేదు. ఉదాహరణముగా కొన్నిటిని చూపిస్తాను. ‘భక్షి’ అనేదానిని, ‘మరాఘఖానా’ అనేదానిని బిరుదులపేళ్లలో చేర్చినారు. ఇవి బిరుదులు కావు. భక్షి అంటే మహారాష్ట్రభాషలో గుమాస్తా, కరణం, వ్రాయసకాడు అని అర్థము. ఇది ఒక ఉద్యోగముపేరు. ‘మరాఘఖానా’ అంటే మరాఘ ఉద్యోగమునకు సంబంధించిన కార్యాలయము. అందులో ఉద్యోగము చేస్తూవుండేవారు కాబట్టి వారి కాయంటిపేరు గలిగినది.

సర్వసిద్ధి, జనమంచి అనేవి ప్రజ్ఞా, ప్రకర్షణలను నూచిస్త వున్నారు. ఇవి రెండున్ను పూర్ణపేళ్లేగాని ప్రజ్ఞా, ప్రకర్ష నూచకాలు కావు. సేమాని అనేది పూరిపేరు. ఆపూరినుండి వచ్చిన ద్రావిడులలోను, వేగి నాట్ల లోనూ గూడా సేమానివారున్నారు. ఆ పూరిలో ఒకప్పడుండిన అన్నివర్ణములవారికినీ ఆ యింటిపేరు రుండవచ్చును. శ్రీరంగము, ద్వారక, వారికాని మొదలైన యింటిపేర్లు గ్రామనామాలలో

చేర్చుకొనవలసినవి కాబట్టి వాటిని ప్రత్యేకంగా వుదాహరించ నక్కరలేదు. 'వెంపల' అనేది కూడా గ్రామనామమే. ఉచ్చారణసామ్యమునబట్టి చెట్లపేరులలో చేర్చినారు. అశ్వే కడియాల, గంపల, ముప్పిడి, దాట్ల, దావాల, వేలాల అనేవికూడా గ్రామనామాలే. గంటివారు అనేదానికి గరిటతో సంబంధ ముండేమా విచారణీయం. కాని మాగంటి, చాగంటి, పానుగంటి మొదలైన పేళ్లు మాగల్లు, చాగల్లు, కాపుగల్లు, పానుగల్లు మొదలైన స్థలవాచకశబ్దములకు ఔపవృత్తిక రూపములు. వీటికిన్ని, గంటికిన్ని యేమి సంబంధ మున్నదో విమర్శించనిది చెప్పడానికి వీలులేదు.

ఆంధ్రులలో మొదటినించీ యింటిపేళ్లు లేనని ఒక్కమాటతో త్రోసి వేయడానికి వీలులేదు. ఏజాతిలో అయినా, యేసంఘంలో అయినా యింటి పేరనేది వుండితీరాలి. ఇంటిపేరి తత్వమును మొదట విమర్శించుకొననిదే యేమి చెప్పడానికిన్నీ అధికారము కుదురదు. ఆ తత్వనిర్ణయమునకు కొన్ని సూచనలను మాత్రము చేసి యిప్పటికి విరమిస్తాను.

ప్రపంచములోని జనులు ప్రత్యేకవృత్తులు, కొన్ని కొన్ని సంప్రదాయాల ననుసరించి వారి వృత్తి త్వమును నిర్ణయించి, 'ఇతడు వీడు' అని నిరూపించడానికి పేళ్లు ఏర్పరుపబడుతవి. ఎంతమంది వృత్తులు ప్రపంచములో ఉన్నారో అందరికీ అన్ని పేళ్లు ఉంటవి. వృత్తిల సంఖ్య ఎంతో వారి పేళ్ల సంఖ్య కూడా అంత ఉండవలెను. కాని, ఆ పేళ్లు అనేకులకు సామాన్యముగా ఏదో ఒకటి పెట్టుతూఉండడము చేత ఆ పేళ్ల సంఖ్య చాలా తక్కువ అవుతున్నది. వరహాలు అనే పేరు గల వృత్తు లనేకులున్నా ఆపేరు మాత్ర మొక్కటే. ఈ సుజ్ఞావాచకపదము లెల్లైర్పడినవో ప్రత్యేకపరిశోధన చేసి తెలుసుకోవాలి. ఇంటి పేర్లనుసరించి తెలుసుకొనడముమాత్రము ముసకిప్పుడు కావలసినది.

ఒకపేరు గల వృత్తి ఎవడో నిస్సందేహముగా నిర్ణయించవలసిన అవసరము సాధారణసాంఘికవృత్త

హారాలలో కలుగుతూ ఉంటుంది. దానిని మన దేశములో ఎట్లా చేర్చావన్నానో కొన్ని ఉదాహరణలినీ విషయము స్పష్టమాతుంది.

ఉపనివత్తులలో వైదికపురుషుల పేళ్లు కనబడుతున్నవి. బృహదారణ్యకమునుంచి కొన్ని యిస్తాను.

"వృత్తబాలాకిః గార్గ్యః ఆజాతశత్రుం కాశ్యం ఉవాచ." (గార్గ్యుల వృత్తబాలాకి అనేవాడు కాశీ ఆజాతశత్రునితో పలికెను. దీనికి సరియైన నేటి వ్యవహారము : దూర్వాసుల చిన్నదక్షిణామూర్తి కాశీకృష్ణమూర్తితో చెప్పెను.)

బాలాకి అనే పేరు గలవారు అనేకు లుండవచ్చు. వారిలో కొందరు గార్గ్యవంశములోనివారు. ఆ గార్గ్యబాలకులలో ఎవడు అన్నప్పుడు వృత్తబాలాకి అని మరింత స్పష్టమాతున్నది. ఆజాతశత్రునామ లనేకు లున్నప్పుడు కాశీలోని (కాశీనుంచి వచ్చిన, కాశీనుంచి వచ్చిన వంశమునకు చెందిన) ఆజాతశత్రువు అనే పేరు గలవాడు అనే మరికొంత సూక్ష్మనిర్దేశము. అట్లే కాశీకృష్ణమూర్తి అనే నిర్దేశముకూడాను. 'దూర్వాసుల' అనే ఇప్పటిపేరు ఎట్లా వచ్చినదో తెలియదు. అది గోత్రనామమేలే కావచ్చు. కాని, ఇప్పటి దూర్వాసులవా రందరూ ఏకగోత్రులుగా కనబడరు. ఏకగోత్రమవారయినా ఏకప్రవర వారై ఉండనక్కరలేదు. 'దూర్వాసుల' అనే పేరు నడిమికాలములో ఎవడో మిక్కిలి కోపిష్టి కావడము చేత లోకు లతనిని దూర్వాసుడు అని పిలువగా పిలువగా అదే రూఢి అయిపోయి అతని సంతతికూడా ఆపేరు అనుబంధముగా నిర్దేశవాచకముగా కుదురుకొని ఉండవచ్చును. ఒక్క వంశములోనే ఏకకాలములో దక్షిణామూర్తి అనే పేరుగలవా రొక్కరి కంటె ఎక్కువమంది ఉంటే పెద్ద దక్షిణామూర్తి, చిన్న (పిన్న) దక్షిణామూర్తి అనికాని, నల్ల, ఎర్ర, కుంటి, చెవిది మొదలయిన విశేషణములు కాని చేరుతవి.

"గార్గీ వాచక్ష్మవీ పప్రచ్చ" (వాచక్ష్మవారి గార్గీ అడిగినది. వాచక్ష్మయుషి వంశములోని గార్గీ

అని అర్థము. “మాదిరెడ్డి వెంకటేశ్వర్లు, అయ్యల రాజువారి అన్నపూర్ణమ్మ.”;

“ఉద్దాలక ఆరుణిః పప్రచ్చ” (ఆరుణుని కొడుకు ఉద్దాలకుడు అడిగినాడు—అచ్చన్న కొడుకు బుచ్చన్న; అచ్చాయగారి బుచ్చన్న.)

“వాచక్ష్మ పృథ్వాచ” (వాచక్ష్మవి పఠికినది-స్థానము వేమము వేసినాడువలె.)

“జనకో వై దేహః” (విదేహదేశపు జనకుడు, ఆరె రామచంద్రావు. ఆరెదేశము (మహారాష్ట్ర) దేశము) నుంచి వచ్చిన ఒక వంశమునకు చెందిన అని అర్థము.)

ధర్మశాస్త్రాలలోని గోత్రవరఖండ మంతా ప్రత్యేకవ్యక్తుల ధూనినిదేశాని కేర్పడినదే. ఇట్లే నూత్రము, కాఖ మొదలయినవికూడాను. ఇవన్నీ ద్విజులకు సంబంధించిన విభాగము. మహాసంకల్పముంతా తుదను ప్రత్యేకవ్యక్తిని నూత్నముగా తెలుపడాని కేర్పడినదే. దానిలోని ఒక భాగమే సంద్యావందనాంతమున చెప్పకొనే అభివాదనక్రియ.

ఇంటిపేరుకున్న, మై చెప్పిన దాని కిన్ని సంబంధ మేమిటో ఇప్పటికి కొంచెము బోధపడుతుందనుకొంటాను.

ఇక ఆంధ్రశాసనాలను చూదాము. శాలి (త) వాహనుడు ప్రఖ్యాతపురుషుడు (మాదిరెడ్డివలెనే). అతనిదగ్గరసంతతివారు అతనికి సంబంధించినవార మని చెప్పకొనడాని కాపేరును నిర్దేశవాచకముగా పెట్టుకొన్నారు. శ్రీసుఖశాతవాహనుడు అంటే శాతవాహన వంశపు పేరు నిర్దేశనామముగా గల శ్రీసుఖుడు అని అర్థము. ఈ పేరు ఉపనామముగా కొంతకాలము ఆవంశములో చెల్లినది. ఆ తర్వాత ఆ వంశములోనే కర్ణనామకు డొకడు మరొక ప్రఖ్యాతపురుషుడు బయలుదేరడముచేతను, శాతవాహనవంశములో అనేక ము తేర్పడడముచేత అందులో ఒక ఉపవంశము వారిని ప్రత్యేకముగా నిర్దేశించవలసిన ఆవశ్యకత ఏర్ప

డడముచేతను కర్ణనామ మా ఉపవంశముగా కుదురుకొనడము సంభవించినది. ఇట్లా ఇంటిపేర్లు కొన్నాళ్లకు మారిపోయే సంప్రదాయం తెనుగువారిలో ఉన్నది.

చాళుక్యుల యింటిపేరు సర్లివారు. వారిలో నుంచి చీలిపోయిన తూర్పుచాళుక్యుల యింటిపేరు మానవ్యసంవారు. రాజరాజనరేంద్రుని కులబ్రాహ్మణుడైన నన్నయభట్టు ఇంటిపేరు మానవ్యసంభవమైన వానసంవారు. నన్నయభట్టు వానసంభవభూమణుడని గ్రంథాలవల్ల, శాసనాలవల్ల తెలుస్తున్నది. తిక్కన్న యింటిపేరు పాలూరివారు. కేతనయింటిపేరు మూలఘటికవారు. “మూలఘటికాస్వయంధన్ కేతన యనువాడనో” అన్నప్పుడు అతనిని నూత్నముగా నిర్దేశించే నామము మూలఘటికకేతన అయి మూలఘటిక అనేది ఇంటిపేరుగా నిలువవచ్చును. ఇక్కడ గమనించవలసిన విషయ మొకటి ఉన్నది. అన్యాయము, వంశము, గోత్రము మొదలయినవాటి పేర్లు కొన్ని సమయాలలో ఇంటిపేర్లుగా నిలువవచ్చును. కాని, ఇంటిపేర్లన్నీ అన్యాయ, వంశ, గోత్రాలపేర్లే అయిఉండవలె నన్న నిర్బంధము లేదు. కారవదుర్యోధనుడు సుప్రసిద్ధుడు కాబట్టి అతనిని ప్రత్యేకముగా ఉపపదముతో నిర్దేశించ నవసరములేదు. కాని, సుప్రసిద్ధుడైన కారపుడుకాని మరొక దుర్యోధనుని నిర్ణయింపవలసినన్ని నప్పుడే ఉపపదాలతో, వారిని ప్రత్యేకించవలసినట్లుంది. అప్పు డొకడు కారవదుర్యోధను డొతాడు; రెండోవాడు రారవములోనివాడైతే రారవదుర్యోధను డొతాడు. ఇద్దరికీ అప్పుడు భేద మేర్పడి ఒకరిని మరొకరినిగా భ్రమపడడానికి వీలు లేకపోతుంది. అట్లే యాదవకృష్ణుడుకాక భూధవకృష్ణుడు మరొక డుండి వారిద్దరికీ ప్రత్యేకత్వము నిరూపింపవలసినన్ని నప్పుడు ఒకడు యాదవకృష్ణుడనీ, ఒకడు భూధవకృష్ణుడనీ వ్యవహారము కలుగుతుంది. వారి సంతతులవారిలో ఒకరు యాదవకృష్ణువా రొతారు, రెండోవారు భూధవకృష్ణువా రొతారు. లేదా, ఆ యిద్దరి పేర్లున్న వారి వారి తండ్రుల పేర్లతో ప్రత్యేకింపబడవచ్చును.

భారతి - పార్థివ చైత్రము

అప్పు డొకడు వసుదేవకృష్ణుడు, మరొకడు నరసింహ కృష్ణుడౌతాడు. ఒకని సంతతి యింటిపేరు వసుదేవ కృష్ణులవారు; రెండోవాని సంతతి ఇంటిపేరు నరసింహ కృష్ణులవారు అవుతుంది. శ్రీ నాథుని కింటిపేరుతో వ్యవహారము లేదు నిజమే. కాని, అసలు శ్రీ నాథుడు అనే పేరు కవి తనకు ప్రత్యేకముగా పెట్టుకొన్న దేమో, ఆపేరుతోనే ప్రసిద్ధికి వచ్చివేసి నాడు కాబట్టి మరి యింటిపే రవసరము లేకపోయినది. ఆకాలములో గాని, మరొకకాలములో గాని మరొక శ్రీ నాథుడుండి ఇద్దరికీ భేదము కల్పించవలసి ఉంటే మాదయ్యగారి మల్లన్నవలె శ్రీ నాథుడు మారయ్యగారి శ్రీ నాథుడై ఉండేవాడు. సంస్కృతనామము పెట్టుకొన్నదైనా లోకు లతనిని మారయ్యగారి శ్రీ నాథయ్య, శ్రీ నాథన్న అనే పేర్లతో పిలిచి ఉండురు. ఇట్లే అహోబలపండితు డాచేరిని తాను పెట్టుకున్నాడు. 'వాతూలవంశపయ్యపారావారసుధాకరాహోబల పండి తుడ' నని అతడుగడ్డయ్యలో వ్రాసుకొన్నా ఆతనియింటి పేరు గాలివారు; అతని వ్యవహారనామము నరసయ్య. గాలి నరసయ్య స్వహస్తం వ్రాసుకొన్న అహోబల పండితీయపు ప్రతి నావద్ద ఉన్నది. రామరాజభూషణ అనేది అతని అసలు వ్యవహార నామము కాదు. అది ఒక విరుదము. రావుబహదూరు వంటిది. ఊరి కొక్కడే రావుబహదూరుంటే ఆయనే రావు బహదూరు అవుతాడు. మరొక్కడుకూడా ఉన్నప్పుడే, ఆ పదాని కుపపదము చేర్పాలి. అట్లాగే వేరే ఊళ్ల రావుబహదూరు. రామరాజభూషణవిరుద మొక్కనికే ఉంది కాబట్టి అతని కింటిపే రక్కరలేదు. అతనికి ప్రత్యేకమైన పేరు, ఇంటిపేరు ఉండనే ఉంటవి.

ఇంటిపేర్లు గ్రామనామా లయినప్పుడవి అట్లాగే ఆసంతకులవారికిని ఆ యింటిపేరు నిలిచి పోనక్కర లేదు. ఆయావ్యక్తులొక్కటే ఊరిలోనేనిలిచి ఉంటే అతని కా ఊరిపేరు ఇంటిపేరు కానక్కరలేదు. అతని కింటిపేరే అక్కరలేదు. అతడు మరొక ఊరికి వాసస్థానము మార్చుకొంటే తాను విడిచిన ఊరిపేరు ఇంటిపే రవుతుంది. ఉదాహరణానికి రాళ్లపల్లి

అసంతకృష్ణశర్మ ఇంటిపేరు రాళ్లపల్లి అయినా అతని స్వయముసాదరుల యింటిపేరు కరణమండలవారు. ఆ అసంతకృష్ణశర్మ ఇప్పుడున్న మైసూరిని విడిచి అసంతపురము చేరుకొంటే ఇంటిపేరు మైసూరువారు కావచ్చును. ఇట్లే ఇతరములైన యింటిపేర్ల విషయ ములో కూడాను. కాని కొన్ని కొన్ని కుటుంబాలలో ఇంటిపేరు చాలాతరాలవరకు అట్లే నిలిచిపోతుంది. ఈ నిలిచిపోవడము ఉత్తరస్కారులలో ఎక్కువగా కనబడుతుంది. రాయలసీమలో ఇంటిపేరు అస్థిరముగా ఉన్నట్లు నాకు తెలిసినంతమట్టుకు తేలినది.

ఇంటిపేర్లను గురించిన ఈ క్రిందివిషయాలను సంగ్రహముగా చెప్పవచ్చును :

౧. ప్రపంచములో అనేక వ్యక్తు లున్నారు. వీరు నానాదేశములలో నివసిస్తున్నారు. ఒక్కొక్క దేశమువారు ఒక్కొక్క ప్రాంతములో ఉంటారు. ఆ ప్రాంతమునకు మండల మందాము. ఒక మండల ములో ఎన్నో ఉపమండలములు, ఒక్కొక్క ఉప మండలములో ఎన్నోపల్లెలు, పట్టణములు ఉంటవి.

౨. జనలు ఆయాప్రాంతములలో రాజకీయ, మత, ఆర్థిక, సాంప్రదాయకభేదాలనుబట్టి ప్రత్యేక సంఘాలగా విడబడి ఉంటారు. ఒక్కొక్కసంఘము ప్రత్యేకకుటుంబముల సమదాయముగా ఉంటుంది. ఆ కుటుంబములు ప్రత్యేక వర్గ, ఆచార, వృత్తి, ఉద్యోగాదిభేదములచేత ప్రత్యేకము లవుతూ ఉంటవి.

౩. ఆ ప్రత్యేకకుటుంబములలోని వ్యక్తు లు తమలో తాము వ్యవహరించుకొనడానికి ఇంటిపేర్లను ఉపయోగించుకొనరు. అంటే ఒకరినొకరు పిలుచు కొనేటప్పుడు ఇంటిపేరును చేర్చి పిలుచుకొనరు. అమ్మ, నాయన, అక్క, చెల్లెలు, మామ, అత్త మొదలయిన బంధుత్వపు పేర్లతోనే పిలుచుకొంటారు. ఇంకా స్పృష్ట్యుచేయవలసినవై చిన్న, పిన్న, పెద్ద, నడిమి మొదలయిన వి శేషణాలను చేర్చుకొంటారు. లేదా, సంతతిప్రనామాలతో జగ్గు, నరసు, సీను అని పిలుచుకొంటారు. లేకపోతే క్రొత్త వెక్కిరింపుపేర్లు

పెట్టి పిలుస్తారు. ఒక కుటుంబములో నివారిని మరొక కుటుంబములో నివారించి వేరుచేసి పిలువవలసినవచ్చునప్పుడే ఇంటిపేరు కావలసినదని.

౪. ఇంటిపేర్లు కలుగడానికి అనేక కారణాలున్నా, వాటి అన్నిటి ప్రయోజనమున్న వర్షానికి నిర్దేశముకొనమే.

౫. ఇంటిపే రొక కుటుంబమున కెల్ల కాలమూ ఒకటిగానే నిలువనక్కరలేదు. అనేక కారణాలవల్ల మారుతూ ఉండవచ్చును.

౬. తాత్కాలిక ప్రయోజనముకొనము వ్యక్తి నిర్దేశము తండ్రిపేరుతోనే చేయడము సమస్తప్రపంచములోను ఉన్నది. భారతదేశములో అన్ని ప్రాంతాలలోను, అన్ని కాలాలలోను ఇదే సంప్రదాయమైనట్లు కనబడుతుంది. తండ్రి పేరుకొక, ఇతర నిర్దేశనిహములను కూడా చేర్చవచ్చును. ఉదాహరణము కాండ్రేగుల శ్రీనివాస జగన్నాథరావు జమీందారు. దీనిలో కాండ్రేగుల అనేది గ్రామనామము. శ్రీనివాస అనేది తండ్రిపేరు; జగన్నాథరావు అనేది వ్యక్తిపేరు. ఈయనకుమారుడు కాండ్రేగుల జగన్నాథగోపాలరావు, దీనిలో కాండ్రేగుల అనేది తండ్రిఉపనామమునుబట్టి కొడుకుకున్న సంక్రమించి ఇంటిపేరుగా ఏర్పడినది. జగన్నాథ అనేది తండ్రిపేరు, గోపాలరావు వ్యక్తిపేరు, గోపాలరావుకొడుకు కాండ్రేగులగోపాలజగన్నాథరావుసంప్రదాయము ప్రకారము కావలెను. కాని, కాండ్రేగుల ఉమాకాంత శ్రీనివాసరావు అని పేరుపెట్టి నారన కొనండి. అప్పుడు సంప్రదాయము మారిపోతుంది. ముత్రాతపే రిప్పుడు వ్యక్తిపేరయినది. ఉమాకాంత మనే ఆయన ఆ కుటుంబమునకు మేలుచేయడముచేత ఆపేరుకూడా ఉపనామమౌతుంది. లేదా, గోపాలరావు తన తరములో నూజిటిసంస్థానమును కొని నూజిటి ప్రిథ్వీదేవత ఉమాకాంత శ్రీనివాసరావు పెద్దవాడయి బంధరులో చేరుకొంటే అతని సంతతి యింటిపేరు నూజేటివారుగా మారవచ్చును. అప్పుడు ఇంటిపేరు మారిపోతుంది.

ఇట్లే బసవేశ్వరుని తండ్రిపేరు మండగ మాదిరాజు. మండగ అనేది ఊరిపేరు. అది అతని ఇంటిపేరునొకవచ్చును. అతని కొడుకు మండగమాదిరాజుగారి బసవన్న అవుతాడు. కాని, బసవన్న బిజ్జలునికి కోశాధ్యక్షుడు కావడముచేత భండారం బసవన్న, లేక బండారుబసవన్న అని పిలువబడేవాడు. అతని సంతతివారు ఆ గౌరవోద్యోగనామము నింటిపేరుగా ఉంచుకొని బండారువారు అని వ్యవహరింపబడుతూ రావచ్చును. బండారు తమ్మయ్యగా రావంశములో ఇంటిపేరుగా బండారు అనేదాని నుంచుకొన్నవారై ఉండువచ్చును. ఇట్లే ఇతర రాజులవద్ద భౌండాగారులుగా ఉన్న వారినిబట్టికూడా బండారు అనే యింటిపేరు కలుగవచ్చును.

౭. ఒకవ్యక్తి డాయింటిపేరు స్థిరముగా చాలా కాలము నిలిచి నేటికిని అదే ఉండవచ్చును. వీరశైవపండిత్రయములో ఒకడైన మంచళ శివలెంక అనే భక్తవీరుడనామ ముండబట్టి తాను శివలెంక మంచళ అని ప్రసిద్ధుడైనాడు. ఆ ప్రసిద్ధినిబట్టి అతని సంతతులవారు శివలెంక అనే గృహనామముతోనే నేటి ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకులు శివలెంక శంభు ప్రసాదువరకు వ్యవహరింపబడుతున్నారు.

౮. ఇంటిపేరు అనేది ఆంధ్రులలో లేదన కూడదు. అట్లనడము సంభవ్యవహార విరుద్ధము. ఇంటిపేళ్లు అనాదిగా ప్రపంచములో అన్ని దేశాలతోపాటు ఆంధ్రదేశములోకూడా ఉన్నదే. ఇంటిపేరు లేకపోతే వ్యక్తిని నూత్నముగా నిర్దేశించడము జరుగదు.

ఇతరదేశాలలో సంఘములోని వ్యక్తినిర్దేశ మెట్లు జరుగుతున్నదో ఆయాదేశపు విద్వాంసులకు విడివిప్పెట్లుదాము. మన ఆంధ్రదేశములో ఆ సంప్రదాయ మెట్లున్నదో నిర్ణయించడానికి వరహాలగారి పంటి జిజ్ఞాసువులకు విడివిప్పెట్లుదాము. అది మహా గందరగోళము. ఒక మహాకవిగ్రము. దానిలోని చిక్కులను విడగొట్టడానికి ఒకరివల్ల కాదు. అనేకులు పూనుకొవలెను. కొన్ని నూచనలను మాత్రము పరిశో

భారతి - పార్థివ జైత్రము

ధనుల కివ్వడముకంటే నానల్ల ఎక్కువకాదు. నాకు తీరికలేదు.

(౧) ఇప్పటి యింటిపేర్ల జాబితాలను తయారు చేయవలెను. దీనికి పరికరాలు సెన్ససుఆఫీసులలో దొరుకుతవి. వోటర్ల లిస్టులలో దొరుకుతవి. ఓకీక ఉంటే ఏ ఒక్కగ్రామములోనో, పట్టణములోనో ఒక్కసారి ఇంటింటికీ తిరిగి ఇంటిపేర్ల జాబితాను తయారుచేసుకొని, బుద్ధి నుపయోగించి గృహనామ తత్వమును నిర్ణయించుకోవచ్చును.

(౨) చారిత్రకముగా పరిశోధించవలెనంటే శాసనాలను సంపూర్ణముగా చూచి జాబితాలను తయారుచేసుకోవలెను. గ్రంథాలలోకూడా ఇంటిపేర్లు అనేకముగా కనబడుతవి. పండితారాధ్యచరిత్రము అనుబంధములో సంజ్ఞావాచకపదముల పట్టికలో ఇంటిపేర్లతో వ్యక్తులపేర్ల జాబితా తయారుచేసుకోవడానికి పరికరా లిచ్చినాను. ఇట్లే ఇతరగ్రంథాల నుంచికూడా ఏర్పాటుచేసుకోవచ్చును. మొదట వైపని

చేయనిదే ఇంటిపేర్ల తత్వవిచారానికి దిగడము శాస్త్ర నిర్మాణపద్ధతి కాదు.

(౩) ఇంటిపేర్ల తత్వమును తెలుసుకొనడానికి ఈ వ్యాసముమొదటి తెలిసిన ఆయాశాస్త్రములను బాగుగా చదువుకోవలెను. అప్పుడు సరియైన పద్ధతులు పట్టుబడుతవి.

(౪) ఇంతకూ మించి శబ్దశాస్త్రమును, నిరుక్తమును ఆధునికరీతిగా అభ్యసించవలెను. ఈ విజ్ఞానము లేకపోతే తప్పుడుసిద్ధాంతాలు, తొందరపాటు సిద్ధాంతాలు బయలుదేరుతవి.

ఈ విషయమునుగురించి శాస్త్రీయముగా తెలుసుకొన సాసక్తిగల వరహాలువంటివారు పరిశోధన చేయడానికి ఇదేకాక, ఇటువంటి విషయాలన్నీ ఉన్నవి. అవి చిన్నవిషయములని త్రోసివేయరానివి. ఒకజాతి సంప్రదాయములను, నాగరికతను నిర్ణయించేవి. ఏ విషయమై పరిశోధన చేసినా వేశాకోశంగా, అల్లాటప్పగా మాత్రము చేయకూడదని హెచ్చరిస్తున్నాను.

విశ్వం వల్లి

[నాటకము]

= శ్రీ సోమంచి యజ్ఞస్థశాస్త్రి =

౨-వ అంకం

[విశ్వేశ్వరరావుగృహం. విశ్వేశ్వరరావు మోటారు డ్రైవరు సింహాచలం పాడుకుంటూ ఇల్ల నవరిస్తూవుంటాడు,]

సింహా—రాడే చెబి....నమ్మరాడే చెబి....

విశ్వం—ఎవరిని నమ్మకూడ దంటావు సింహాచలం? సింహా—మీరేదు, బాబూ.

విశ్వం—నన్నుకూడా తెలుసుకోనీ నీ రహస్యం కొంక. ఎవరైనా విన్నను....

సిం—నీనీమాపాట బాబూ.

విశ్వం—నీనీమాల వ్యామోహం ఇంకా పోలేదు

సిం—అది మారినప్పుడల్లా యెరుకూనేవున్నాను బాబూ.

విశ్వం—అరి పిడుగు! అయితే నీ జీతమంతా నీనీ మాలకిందే ఖర్చు.

సిం—నీనీమా తెంతోటి కావాలి! బెడ్డబ్బు లెడితే తెంచి.

విశ్వం—రెండు రూపాయలు వాదిలించుకుంటేనే గాని నాకు నీనీమా చూడడం వద్దదు. నీనీమాకి వెళ్లినా వక్క వాడితో బాతాఫానీయే ఎక్కువ. ఫిలిముచూడడం తక్కువే! మొత్తంమీద ఫిలిములన్నీ మీరే బాగా చూసి ఆనందిస్తారు. ఒక్క తమాషా కనిపెట్టావ్ సింహాచలం! ఇది ప్రజాస్వామిక యుగం. కళ అంతా నీనీమాద్వారానే ప్రచారమవుతోంది. కనక మీరే కళలని పోషిస్తున్నారు.

సిం—తమాషా తమరు నెప్పడంలో వుంది.

విశ్వం—కానేకాదు. నీనీమాలవల్ల మన సంఘంలో కలిగిన గొప్పమామూలు కనిపెట్టావా?

సిం—లేదు బాబూ!

విశ్వం—నువ్వు నౌకరువి; నేను యజమానిని. అయినా మన మిద్దరమూ నమానహోదాలో నీనీమానిగు

రించి చర్చించుకోగలము; జట్కూబండీలో ఎక్కా ననుకో. బండీవాడికి, నాకూ నీనీమాపేరు చెప్పి ఆరనిమిషంలో స్నేహమవుతుంది. ఇది సాంఘికవిప్లవం కాదా? మరే విషయం కధవు. అన్నీ విభేదాలే! వీడు ధనికుడు; వాడు పేద. వీడు గాంధీగారి శిష్యుడు; వాడు గవర్నమెంటుబంటు. వీడు కమ్యూనిస్టు; వాడు సోషలిస్టు. వీడు బ్రాహ్మణుడు; వాడు శూద్రుడు. వీడు మాల; వాడు మాదిగ. వీడు వైదికి; వాడు నియోగి! నీనీమా కావేటిప్పటికీ మూత్రం మనం అం దరమూ నోరెళ్లబెట్టకు చూపే ప్రేక్షకులం.

సిం—నీనీమాలోనూ కాట్టాటలు రావు మరీ! ఓడి కోఆట నమ్ము; మరోడి కది గిట్టదు.

విశ్వం—అదంతా వ్యక్తిగతాభిప్రాయాలు సింహా చలం! కాంగ్రెస్ పార్టీ ఒకతైనా అందులో దుక్కి బ్రాహ్మణులూ అద్రాహ్మణులూ. కమ్యూ కాపూ కాట్టాటలని పైకి రావాలని చూస్తున్నారా? కాని “పుష్పమాల” ప్రేక్షకవర్గంలో బ్రాహ్మణ శిష్యులనీ, అద్రాహ్మణ శిష్యులనీ కొట్టుకుంటున్నారా? పుష్పమాలచే జ్ఞానకమొచ్చింది. ఈమధ్య దాని కేదో పిచ్చెక్కిందన్నారు. నిజమే?

సిం—పిచ్చికాదు బాబూ! వుందినోడు పోయాడుట. అతగా దంతే వొట్టమాలిన యిష్టంబ; యితారంనేత కుంగి పోయిందిట.

విశ్వం—అదా సంగతి? ఈ ప్రేమంతా నీనీమాలోనే అనుకున్నాను. వైన మనకీ అంటుకుంటోంది. మన అరవిందంగా దొకరు! కౌముదిమీద తెగ వద్యాలూ, పాటలూ రానేస్తున్నాడు.

సిం—కౌముదమ్మగారు బిలే చలాకిమనిషి బాబూ. అరవిందంబాబుని....

విశ్వం—నానుస్తున్నావేం? పెళ్లి చేసుకోదంటావా ఏమిటి కొంపనీ? చేసుకుంటుందిరా! చేసుకుంటుంది.

సిం—నాకేదో....

భారతి - పార్థివ చైత్రము

విశ్వం—నువ్వు గట్టిగా అనకురా, ఇప్పుడు వాక్కునీ అంతా మీలో వుంది. నువ్వు గట్టిగా అంటే అది కాస్తా నిజమైపోయి పూరుకుంటుంది.

(వైసింది కలుపుకొట్టిన చప్పుడు)

విశ్వం—ఎవరో వచ్చినట్లుంది. చూడు.

(నింహాదలం పైకి వెళ్లి పోతాడు. కరుణాకరం లోపలికి ప్రవేశిస్తాడు. కరుణాకరానికి ఇరవై ఏళ్లుంటాయి.)

విశ్వం—కూచోండి. మిమ్ము లైక్కలా చూసిన జ్ఞాపకం.....

కరు—లేదండి. చూడలేదు. నాపేరు కరుణాకరరావు. మొన్న నే బి. యల్. పానయాను. ఇహ ఇల్ల కట్టాలి.

విశ్వం—కల్లెతండ్రులు నిలవేసిన ఆస్తి చాలా వుందా యేమిటి ?

కరు—ఏం అలా అడిగారు ?

విశ్వం—రేపు ఖుక్తి ఎలా గడుస్తుందనేవాళ్లు స్తీడరి ప్రారంభించి లాభం లేదుగా....నువ్వు మానంఘంలో వాడి వేనా ?

కరు—మీసంఘమంటే ?

విశ్వం—పోమరి ధనికుల సంఘం.

కరు—(నవ్వుతూ) అన్నమాటే.

విశ్వం—ఏంపనిమీద వచ్చినట్లు ?

కరు—ఆరే వసేమి లేదండి. మీరు ఉషవి ఎరుగు చురుగా; ఇక్కడి కొచ్చిందేమో కనుక్కుందామని.

విశ్వం—ఉషా? ఇక్కడి కెందు కొస్తుంది ? వాస్తా నందా ?

కరు—లేదండి.

విశ్వం—మరి ?

కరు—వూరికే కనుక్కుందామనే వాచ్చానండి.

విశ్వం—నన్ను నమ్ముచునేటయ్యా నీ వుద్దేశం ? కారణం లేకుండా ఉష ఇక్కడ ఉంటుందనుకోడానికి నువ్వేమైనా వెళ్లివాడివా ? అసలు సంగతి చెప్పు. ఉషవి నువ్వు ఎలా ఎరుగుదువు ?

కరు—మా కాలేజీలో చదువుతుంది.

విశ్వం—ఉషమీద వద్యాలూ, పాటలూ ఏమన్నా వ్రాశావా ఏమిటి ?

కరు—నాకు కవిత్వం రాదండి.

విశ్వం—ప్రాణా లివ్వడానికి సిద్ధంగా ఉన్నట్లు వచనం లోవైనా చెప్పుకున్నావా ?

కరు—ఉషవి నేను మనసారా ప్రేమిస్తున్నా.

విశ్వం—అయిందీ : నే నొక్క నలహా చెబుతాను విను; నమయం మించిపోక మునుపు విరమించుకో! ఉష మీద అశ పెట్టుకు తిరిగి లాభం లేదు. అనవసరంగా ఎందుకు చిక్కులో పడతావు ?

కరు—కారణ మడగొచ్చునాండి :

విశ్వం—అడక్కుండదు. అదింకా రహస్యం. అయినా ఎవరితోనూ చెప్పనంటే నీ ఒక్కడితోనూ చెబుతాను ఆ రహస్యం.

కరు—ఎవరితోటీ చెప్పను. భగవంతుడి సాక్షిగా చెబుతున్నా !

విశ్వం—నీ కా భగవంతుడి సాక్ష్యంకూడా ఎందుకు? నీమాట చాలదా : నీ మాటలో నీకే విలవలేక, వారిని వీరిని సాక్ష్య మేసుకుంటానంటే, ఇతరు లేం నమ్మగలరు ?

కరు—నా వుద్దేశ మదికాదండి :

విశ్వం—మనసులో వుద్దేశ మొకటి ; పైకి చెప్పే దొకటి. ఇదేగా నాగరికత అంటే : ఈరహస్యం మాత్రం మరెవరితోనూ అనకు. ఉషకి పెళ్లయిపోయింది.

కరు—(ఆశ్చర్యంతో) పెళ్లయిపోయిందా ? ఎప్పుడు?

విశ్వం—ఏమో! ఎప్పుడో !

కరు—భర్త పే రడగొచ్చునా ?

విశ్వం—అడగొచ్చును గాని, చెప్పడానికి మా కెవరికీ తెలీదు. అదే రహస్యం. నువ్వు ఉషవి పెళ్ళాడదామనే అనుకున్నావన్నమాట.

కరు—కొంత ఆశపడ్డాను.

విశ్వం—ను వ్వింకా కుట్టాడివి. ఒక్క సంగతి నేను అనుభవంమీద చెబుతున్నా విను. ఎప్పుడూ ఏ ఆడదాని మాటా నమ్మకు, నమ్మావా, మహా సుడిగుండంలో పడి పోతావు.

(అంటావుంటే ఉష లోపలి కొస్తుంది.)

విశ్వం—(ఉషతో) వాచ్చావు : నీ కోసమే ఇందా కటినింటి వలవరిస్తున్నాడు. ఇహ ఆరే ఏడించక. దబ్బున వీడ్కోలు ఇచ్చేసి పంపించెట్టు. వరస్సర విందలూ, విచారాలూ ఏమీ ప్రయోజన ముండదు. తెలిసిందా? మీ మాట లయిపోయిన తరవాతగాని, ఈలోపుగా నానలహా అనవర ముంటేగాని, విలవండి: (అని ఎవరూ జవాబు చెప్పడానికి చిలులేకుండా త్వరగా వెళ్లిపోతాడు.)

ఉష — మెట్టవేదాంతం మొదలెట్టావా? ఎంతసే
వయింది నువ్వొచ్చి?

కరు—పదినిమిషాలు కాలేదు, అట్టే వేదాంతం
లేదు గాని, నీ రహస్యం చెప్పి నన్ను తప్పకోమని సలహా
ఇచ్చాడు. నాభార్యని నేను ఇంత దొంగచాటుగా కలుసుకో
వలసి రావడం నాకేం బాగాలేదు, అందరికీ మన వివాహం
సంగతి చెప్పేయ్యనిద్దా!

ఉష—చెప్పనని నాకు మాటిచ్చావు.

కరు—ఇచ్చాను లే, కాని అందరిచేతా మాటలు
వడదం నాకేమీ....

ఉష—తొందరపడి లాభం లేదు. ఓపిక పట్టాలి.
ఏం చేస్తాం, మీ నాన్న మూర్ఖపునట్టు పట్టాడయ్యి:

కరు—నిజమే ననుకో! ఆయనతో వాదించి లాభం
లేదు. పెద్ద కట్నంతో వాస్తేనే గాని ఏల్లని చేసుకోడం
సాంప్రదాయం కాదంటాడు. కట్నం పుచ్చుకోకపోతే,
మా వంశం మంచిది కాకపోవడంవల్లనే కట్నం దొరకలే
దంటారట! నడుగురితోనూ కరెక్టుకు తిరగడం కష్టం:
ఇహ ఏం చెప్పను? చిన్నప్పుడు వారాలు చేసుకుని, మదూ
కర మెత్తుకుని చదువుకుని డబ్బు సంపాదించి గొప్పవా
డయిన సంగతి మరిచిపోలేకుండావున్నాడు. తన వంశం
ఎలాగయినా గొప్పదే నని అనిపించుకోవాలని ప్రయత్నం.
భల్లూకపునట్టు పట్టాడు. అయినా మానాన్నకి మన పెళ్లి సం
గతి తెలిస్తే ఏం చేస్తాడు? డబ్బివ్వడం మానుకుంటాడు,
అంతేనా? మరేం భయంలేదు. నాకక్కలా నాకుండగా మా
నాన్న డబ్బు తినడం నాకేదో దొంగతనం చేసినట్టుంది, అం
దరికీ చెప్పేయ్యనిద్దా.

ఉష—వల్లకాదు, మీనాన్న డబ్బివ్వనంటే మనకి
గడవదు. ప్రేమనిగురించి ఎన్ని పిప్పిఅభిప్రాయాలున్నా
ప్రమాదం లేదు. డబ్బువివయంతో తప్పుఅడుగు వేశామా,
దెబ్బతినేస్తాము. నీకొచ్చిన చదువుతో ఏ గుమాస్తావనో
దొరుకుతుంది, నలభైరూపాయల రాజదీమీద ప్రేమ ఏమిటి,
సుఖమేమిటి? నీకో ఇదివరకు అనేకమాట్లు చెప్పాను. కలు
సుకున్నప్పుడల్లా ఇదే గొడవ లేకు.

కరు—నరేగాని, నాకేమో....

ఉష—నందేహా! లన్నీ కొద్దిరోజులు మరిచిపో. నీనీ
మాకి వెళ్లడానికి కొముదిపాట్లాకుడా ప్రయాణమయిన
ట్టున్నారు. వాళ్లెవరూ ఇక్కడికి రాకముందే పోదాం రా!

కరు—విశ్వేశ్వరావుగారితో చెప్పిపోదాం:

ఉష—చెప్పక్కర్లేదు చెప్తూ: పిలిస్తే మళ్లి వేదాంతం
మొదలెట్టాను.

(అని యిద్దరూ నవ్వుకుంటూ వెళ్లిపోతారు. ఆర
నిమిషం నిశ్శబ్దం. తరువాత అరవిందం ప్రవేశిస్తాడు)

అర—ఎవరూ లే రిక్కడ? విశ్వం:

విశ్వం—ఎవరది? (బయటికొచ్చి) అరవిందం!
ఇక్కడ మీకెల్లెలా, కరుణాకరమూ వుండాలి:

అర—నా కెవరూ కనిపించలేదే! కరుణాకరం
ఎవరు?

విశ్వం—నీలాటివాడే, మరోవంశం. మీకెల్లెలిని పెళ్లి
చేసుకుండా మనుకున్నాడుట. ఇప్పుడు గుండెవగిలి ఏడుస్తు
న్నాడు. నీసంగతిమిటి? కొముదితో మాట్లాడావా?

అర—విశ్వం, నే నెంత క్రూరుణ్ణి! కఠోరహృద
యణ్ణి!

విశ్వం—ఏదన్నా నాటకంలో పార్లు జ్ఞాపకంచేసు
కోడం లేదుకదా!

అర—నాజీవితనాటకంలో సుఖాంకమే లేకుండా
పోతోంది.

విశ్వం—ఇప్పుడు నీ కొచ్చిన ప్రమాదమేమిటిరా?
నిన్ను పెళ్లి చేసుకుంటా ననలేదు కదా కొముది?

అర—ఎంత నిర్ణయ!

విశ్వం—పోనీ, ఇక్కడ పరివరిస్తూ కూదోకపోతే
పెళ్లి అడిగియ్యలేకపోయావా?

అర—పురుషులది రాతిగుండె! ఏకోశానా మృదుత్వ
మే లేదు. అడిగేశాను:

విశ్వం—ఏ మంది?

అర—అక్రమజం బొటబొట రాలింది. ఆ కంఠ
ద్వని నువ్వు వినుంటే, ఆ కన్నీళ్లే నువ్వు చూసుంటే.
ఆహా! ఉబికిఉబికి పొంగుతున్న దుఃఖాన్ని విలవంతంగా
అణిచిపెట్టుకుంది కదా!

విశ్వం—కన్నీళ్లే! మాయాజాలం ప్రారంభమయిం
దన్న మాట! ప్రయాణనం లేకుండా ఆడదాని కంటిపెండ్లి
కు రాదురా బాబూ.

అర—పూరుకో, నీ వ్యాఖ్యానాలూ నువ్వును!

విశ్వం—పోనీ, ఎందుకేడింది? కనుక్కున్నావా?

అర—వివాహం సంగతి చెప్పేసరికి వాళ్ల నాన్న
జ్ఞాపకమొచ్చాడుట. పితృవియోగ విచారపాగంలో మునిగి
వుండగా నేను పెళ్లిమాట ఎలా తలపెట్టానో కదా!

భారతి - పార్థివ చైత్రము

విశ్వం—ఏడిశావు. నోరుమానుకో! కండ్రికోసం ఎల్లకాలము ఏడుస్తూకూడుంటుంది ఏమిటి? అదంతా నట నరా జాబూ. విన్నింకా కొంతకాలం ఏడిపిస్తేనేకాని అంగీ కరింద దన్నమాట.

అర—నువ్వు గార్రియనవి కనక నీతో చెప్పి మొదట నీ అనుమతిపుచ్చుకొని మరీ తన్ని అడిగుండవలసిందది. నీ అనుమతి కోరడమంటే ఎలాగో వుంది. ఒక్కమాట కొముదితో చెబుదూ!

విశ్వం—ఏమని చెప్పమంటావు?

అర—కొముది నన్ను పెద్దది నుభవదుకుంది కాని కష్టపడదని....

విశ్వం—నువ్వు నుభవడకానా లేదా అని నాకు బెంగ కాని, దానికేం? ఎవరినైనా తన నుభానికి, తన ప్రయోజనానికి వినియోగించుకోగల శక్తి కొముది కుంది. ఒక్క కొముదికే ఏమిటి? ప్రతిస్త్రీలోనూ వుంది. తమకి స్వంతంగా ఏ ఆదర్శమూ లేని పురుషులు స్త్రీ ప్రయోజనానికి పాదసమాత్రులుగా లొంగిపోయా రంటే అస్త్రే విచారించవలసిన పని లేదు కాని, కవివై స్వతంత్రస్వప్తి సాగించాలన్న నువ్వు స్త్రీకి లొంగకూడదు.

అర—నా కవిశాస్త్రస్థికి కొముది ఆదర్శదేవత. వట్టు కొమ్ము. నన్నేదో పాదసంగం వినియోగించుకుంటే నాకు కలిగే నష్ట మేమిటి?

విశ్వం—నష్టమేమిటా? వెట్టివాదా! అనలు ఈ ప్రపంచాన్ని, ఈ మానవసృష్టినిగురించి ఏనాడయినా ఆలోచించావా? మానవుడు సృష్టి అయి ఎన్నికొట్ట సంకల్పరా లయిందో? జంతువుకంటే ఉత్కృష్టజాతిని సృష్టించాలన్న సంకల్పమే మానవజాతికి ప్రథమకారణంగా? కాని ఇన్ని కొట్ల సంకల్పరా లయినకరవాత మానవుడు జంతుజాతి కంటే లేకమాత్రమయిన ఉత్కృష్టంగా కనిపిస్తున్నాడా? మానవజాతి నశించకుండా పురోభివృద్ధి చెందాలంటే ఉత్కృష్టపరివర్తనం జరిగితిరాలి. అది పురుషుడి అధీనంలో వున్న కార్యం. ఈ ప్రపంచసృష్టికే మూలకారణమయిన సంకల్పశక్తి పురుషుడిలో వుంది. మన మనస్సు, బుద్ధి అందు కేర్పడినవేగదా? ప్రకృతి అందసృష్టిని ప్రతిఘటించి సప్తమార్గాన, ప్రయోజనకరమైనదారిని నడిపించవలసిన భార్యక మనమీద వుంది. శక్తి మనలో వుంది. పురుషుడే సంకల్పివాని. వేరే సంకల్పం లేక, ఈసృష్టి అవిచ్ఛిన్నంగా సాగిస్తూ, జంతుజాతికి సామీప్యంలో మానవజాతిని

పుంచేటందుకు కారణభూతులయినది స్త్రీ. కనక స్త్రీకి పాదసమాత్రుడుగా లొంగిపోకు. సంకల్పించు. ప్రతిసృష్టికి ప్రయత్నించు. మానవుడిని మించిన ఉత్కృష్టవ్యక్తి సృష్టికి నహాయవదు.

అర—నీవార్గోరణి అమోఘకదా? కట్టలెగిన ప్రవాహం. మాట్లాడడం మొదలెడితే, ఎదుటివాడిని గుక్క తిప్పుకో వివ్వవు.

విశ్వం—నే నెంత బోధచెయ్యబోయినా నీదోరణి నీదే. నరే....ను వ్విప్పు డెక్కడించి వాచ్చావు? షికారుకి వెళ్లడానికి లలిత వాస్తవం.

అర—అన్నట్లు మరిచిపోయాను. నీచేతి కిమ్మని లలిత వుత్తరమిచ్చింది.

(అని వుత్తరం తీసి చేతి కందిస్తాడు. విశ్వం వుత్తరం విప్పకునదివి)

విశ్వం—హాః! ఏమి మోసం!!

అర—ఏమిటనంగతి?

విశ్వం—నాతో లలిత ఎక్కడికి బైటకి వెళ్లకూడదని కొముది హాకుం జారీచేసిందట.

అర—కారణమేమైనా వ్రాసిందా?

విశ్వం—కారణం కాదు. అవమానం! ఇప్పుడే కాదు. ఎప్పుడూకూడా వొంటరిగా నాతో వుండకూడదని విషేధించింది. అడవిల్ల లేవరా నమ్మి నాతో స్నేహం చెయ్యడానికి తగినవాడిని కానుట నేను. నీనుగుణాలపోవు. నీ కొముది ఎలాటిదో ఇప్పుడైనా గ్రహించావా నువ్వు?

అర—తండ్రి పోయిన తరువాత చెల్లెలి బాధ్యతకా కొముదిమీద వచ్చి పడింది కాదు. పాపం: తల్లికి అన్నీ స్వయంగా చూసుకునేందుకు శక్తి లేదు! అలాటప్పుడు చెల్లెలి బాగోగులు కొముది చూసుకోకపోతే ఎలాగ?

—అంటే: నావిషయమై కొముది కన్న అతి ప్రాథమిక నీకు వుందన్న మాట.

అర—లేదనుకో. కొముదిమనస్సులో విజంగా వున్న ఉద్దేశం నే నవగాహన చేసుకోగలను. నువ్వేమో అన్నీ తల్లికిందరు వ్యవహారాలు మాట్లాడుతావు. ఇంకా బుద్ధి కుదరని పిల్లలు అవి నమ్మి ఆచరణలో పెట్టడం ప్రారంభిస్తే ఇహ నన్నార్గం వట్టుపరుకుండా? నువ్వే చెప్పి పోనీ!

విశ్వం—ఒకరిని నన్నార్గంలో పెట్టడమంటే, నిజ మేమిటో తెలియకుండా అన్నీ అభద్రాలు చెప్పడమేగా? ఆ

అబద్ధాలన్నీ సరే. నేను నమ్మకద్రోహం చేస్తానన్న ఈ అబద్ధమేమిటి? ఇదిమాత్రం నేను సహించలేను.

అర—కొముది నిన్నేమీ ఆలా అనండే?

విశ్వం—అలా అనకపోతే మరెలా అంది?

పించా—(లోపలికి తొంగిచూసి) కొముదమ్మగా రొస్తున్నారు:

(కొముది లోపలికి ప్రవేశం)

కా—(విశ్వంతో) లలితకి కలనొప్పొచ్చింది. రాలేనని నీతో చెప్పమంది. ఆనంగతి చెప్పడానికే నీ వచ్చావు.

విశ్వం—(ఆరవిందంతో) ఇప్పుడేమంటావు?

అర—అర్థం కావడం లేదా? నీమనస్సుకి తష్టం కలిగిందవ మొండుకని ఈమదిరిగా చెబుతోంది.

విశ్వం — మోహాంధకారం: కళ్లయెదుట పెట్టి చూపించినా తెలుసుకోలేవురా: కొముది, నీ నోవని చెబు తాను చేస్తావా? మీచెల్లెలి కలనెప్పి పోతుంది.

కా—ఆ.

విశ్వం—ఇప్పుడు నువ్వు నాతో చెప్పిన ముక్కలు మీచెల్లెలితో చెప్పు. చెప్పి, తను రాసిన వుత్తరం అందిన కొద్దినిమిషాలకి నువ్వొచ్చి ఈకథ చెప్పిన నంగతికూడా చెప్పు.

కాము—లలిత నీ కుత్తరం రాసినదా?

విశ్వం—ఆ. వివరాలతోనహా!

అర—నువ్వు మరేమీ అనుకోకు కొముది! నువ్వు పీచియ్యకత్తడర్కం నెరవేర్చుకున్నావు. మనసు నొప్పించ కుండా, ఎంత మృదువుగా మందలించడానికి వీలందో, అంత మృదువుగానూ హెచ్చరించావు.

కా—నీ దింత మెత్తని హృదయం ఆరవిందం: ను వెంత చక్కగా అర్థంచేసుకుంటావు?

విశ్వం—ఊ! కొండచిరునాకే కుక్కచెయ్యి. అర విందం: నువ్వు కొముదిని ప్రేమిస్తున్నావు కాదా?

అర—ఆ.

కా—అబ్బ! పూరుకో.

విశ్వం—మీవివాహానికి నానమ్మతి యిచ్చేస్తున్నాను. సుఖి భవ. నీ నిక వెళతాను. ఓగంటనేవు వికారు తిరిగి రావాలి.

కా—నెళ్లకు విశ్వం. నీతో మాచెల్లెలివిషయం మాట్లాడాలి. ఆరవిందం: అమ్మకూడా నిసీమాకి వస్తా

నంది. నువ్వెళ్లి తీసుకురావా? అమ్మకి సువ్వంటే ఎంతో యిష్టం:

అర—ఓ. తప్పకుండా తీసుకొస్తా. నువ్వు చెప్ప డమా, నేను చెయ్యకపోడమానా? (అని వెళ్లిపోతాడు)

విశ్వం—నేను నమ్మకద్రోహం చేస్తానని చెప్ప డంలో నీవుదేశమేమిటి? ఇహ నేను లలితకి ఎలా మొహం చూపించను?

కా—ను వ్వలాటివాడివి కావని నాకు తెలుసును. కాని....

విశ్వం—అయితే ఎందుకు చేసిన డీపని? ఎందు కీఅబద్ధాలు?

కా—చెప్పక తప్పిందికాదు:

విశ్వం—తప్పిందికాదా?

కా—అమ్మ చెప్పించింది:

విశ్వం—అమ్మ! అమ్మ!! అమ్మ!!! ప్రతిదానికి అమ్మ!!!!

కా—నే నేం చెయ్యను చెప్పు: ను వ్యాపుస్తకం రాకావు: చదునులుగారికి, అమ్మకి దురఖిప్రాయం కలి గించావు.

విశ్వం—అయితే నేను తప్పు చెయ్యలేదని తెలి సుంది, మీఅమ్మకోసం అలా అబద్ధలాడమా?

కా—అన్నీ మన యిష్టమొచ్చినట్టు చెయ్యగలము డోయ్. పెద్దవా క్లేమనుకుంటారో అని మనం కాస్త ముందూ వెనకా చూసుకోవొద్దా:

విశ్వం—కూడదు. వయస్సులో పెద్ద లయినంత మాత్రంచేత బుద్ధిలో పెద్దలా? ముసలివాళ్లందరూ యవ కలమీద పరిపాలన చెయ్యొచ్చునన్న దురఖిప్రాయం నశించే దాకా ఈ లోకం జాగునడదు. వయస్సుకి జరుగుతున్న ఈభూజ మానిపించాలి. “తల్లిమాట మీరరాదు” అన్నదే అసలు మానవసంఘానికి వేరువురుగు. తల్లిమాట ఎందుకు విధిగా వినాలి? తల్లికి, పిల్లకి చుడ్డు పున్నది ప్రేమకాదు. దౌర్జన్యం. భావదాస్యం. నువ్వు తిరగబడాలి. దాస్య శృంఖలమోచన మయితేనేగాని మనకి మోక్ష ముండదు.

కా—ఏం చక్కగా మాట్లాడతావోయ్ నువ్వు? ఏకానననభరో ప్రవేశించినా ఇట్టే పైకొచ్చేస్తావు:

విశ్వం—నీ కిదంతా వొత్తి పూకదంపుకవన్యాసం కింద కనిపిస్తోందికాదా? ఐతే పో. ఇంటికి పో. మీఅమ్మ కొంగట్టుకు తిరుగు. పెద్దాడి పిల్లల్ని కని వాళ్లందరి మన

భారతి - పార్థివ చైత్రము

స్మృతాకూడా పాడుచెయ్యి ఊ. వెళ్లు. ఇంకా కూడు న్నావేం ?

కొ—నీతో ఏమొచ్చినా కష్టమేనోయ్, నువ్వు చెప్పినది నాకు నచ్చినా, ఆచరణలో ఎలా పెట్టడం చెప్ప ? ఇప్పుడు నన్నేం చెయ్యమంటావు ?

విశ్వం—ఏం చెయ్యమంటావా ? సంకల్ప తెంపుకో. నీమనస్సుకి నచ్చినరీతిని ప్రవర్తించు, ఏవ రేడునుకుంటారో అని ఆలోచించక. మీఅమ్మ చెప్పిన మాటలు అసలు వినకు. నీమనస్సులో వున్న కుళ్లంతా పైకి తోసేయ్యి. ఈ ఆచరణలోనించి బయటవడు. వరిశుభ్రమైన స్వేచ్ఛా వాయువు పీల్చు. దేశాటనం చెయ్యి. కావలిస్తే నాతో రా. నాకారులో పూటీకొండలమీదికి, కన్యాకుమారిఅగ్రం దాకా సంచారం చేసాడాం. తరవాత సీఅనుభవాలన్నీ పుస్తకరూపంలో ప్రకటిస్తున్నామి. దానితో మీఅమ్మ వనయిపోతుంది. నీకు వ్యక్తిత్వం లభిస్తుంది.

కొ—(ఆలోచిస్తూ తాపీగా)దాగానే వుంది నుమా ను వస్తుంది ! నాకూ పూర్ణ చూడాలని చాలా రోజులనింది వుంది. పూటీ తీసుకెళ్తావుకాదా తప్పకుండా ? నీతో వచ్చేస్తే మరేమీ ప్రమాదం వుండదు, ఏమంటావు ? నువ్వు నా గార్డయన్ వే కనక సీతో వంటిరిగా వెళ్లినా ఎవరూ ఏమీ అనుకోదానికి హక్కుండదు. వచ్చేస్తా నోయ్.

విశ్వం—(నిర్ఘాతపోయి)వచ్చేస్తావా ?

కొ—అ.

విశ్వం—మనం వంటిరిగా వెళ్లడంవల్ల ప్రమాదమే లేకపోతే వెళ్లి ప్రయాణనం ?

కొ—నాకు చెడ్డపేరు తెల్లమనా సీపుడేకం? అమ్మా! ను వ్వలాటి పిచ్చిపని నిజంగా చెయ్యవని నాకు తెలీదూ ? నువ్వు నిజానికి చాలా మంచివాడివోయ్ ! లేకపోతే న నిల్చి పూర్ణ స్త్రీ తిప్పకంటావా ?

విశ్వం—ఎవరూ ఏమీ అనుకోనికాడికి ప్రపంచమంతా తిప్పిన లాభముండదు.

కొ—చూకావా ? అన్నీ ఇలాటి విపరీతవాదే !

(అంటూవుంటే రామాయమ్మగారు లోపలికొస్తారు)

కొ—అమ్మా ! విశ్వం నమ్మ తన కారులో పూటీ తీసుకెళ్తానన్నాడే ! తరవాత కావలిస్తే కన్యాకుమారిఅగ్రం దాకాకూడా తిప్పి తీసుకొస్తానన్నాడు. వెళ్లిరా ?

విశ్వం—మీఅమ్మగారికి మనం ఇలా వంటిరిగా వెళ్లడం ఇష్టముండదు. అవిధ నమ్మతించదు. కారండి. మీ కిష్టం లేదుకాదా ?

రామా—నా కెందు కిష్టంలేదు నాయనా ? తండ్రి పోయినతరవాత ఎక్కడికి బయటకి వెళ్లడానికి వీలే లేక పోతోంది. తిరిగొస్తే కాస్త దుఃఖమయినా తగ్గుతుంది.... ఆనంగతే చెబుదామని నేను అనుకుంటున్నాను. అరితని కూడా కాస్త అటూ ఇటూ తిప్పుదూ ? అది మరియింట్లో వుండిపోతోంది. మీరు పూర్ణైచ్చినతరవాతయినా సరే !

విశ్వం—మోసం, మోసం, చుహామోసం !

కొ—(తొందరగా) అమ్మా, నీసీమాకి తైమయి పోతోంది, వెళ్లిపోదాం రావే. (అని తల్లిరెక్క పట్టుకుని బలవంతంగా పైకితీసుకుపోతుంది.)

(విశ్వం మెల్లిగా తం కొట్టుకుంటాడు. సింహాచలం లోపలి కొస్తాడు)

విశ్వం—సింహాచలం : కొముది నాతో కారులో పూటీప్రయాణాని కొస్తానందిరా !

సింహా—నీకం. నే నెప్పుడో పెప్పానుకాదండి !

విశ్వం—ఏమన్నావు ?

సింహా—అమ్మగారు అరవిందంగోరికి దక్కరని !

విశ్వం—ఇప్పుడాచ్చిన తీవ్రద్రవమేమిటి ? నాతో ప్రయాణం చేసినంతమాత్రాన అరవిందం కొముదిని వొడులు కంటాడా ?

సిం—అరవిందంగా రొడులుకోరండి !

విశ్వం—మరి :

సిం—ఏటిబాబూ : ఇన్నోటి పుస్తకాలు చదువు కున్నాడు. ఇంకా తెలవదు.

విశ్వం—అదేరా మార్గం. పుస్తకాలు నూరిపోసి. మాబురలు నింపేసరికి ప్రపంచజ్ఞానం తక్కువయిపోతుంది. అందుచేతే ప్రపంచవ్యవహారం ఏమొచ్చినా సీనలహా అడి గేది. ఇంకకే సంగతి చెప్పావుకాదు. కొముది అర. విందాన్ని ఎందు కొప్పుకోదు ?

సిం—మరోరిమీద కన్నేసింది కనక !

విశ్వం—ఎవరిమీద ?

సిం—మీమీదే !

విశ్వం—నామీదా ? నీకేం బుద్ధిలేదురా ?

సిం—నాకేం బాబూ ! పెప్పామన్నుదకనక పెప్పాను.

మీయిష్టం. ఇలాగే అనే అడుగుతారు. వెలితేనేమో కోపం. (అని వెళ్లిపోతారు)

విశ్వం — నిజమా? నేనా కొండచిలువవలన? నేనా జలిపకువుని? ఎంత మోరం? ఎంత మోరం :: సింహ చలం, కారు సిద్ధంగావుందా?

సిం—ఆ.

విశ్వం—కారునిదా పెట్రోలు నింపెయ్యి, సీపీ నావీ పక్కచుట్టలు పెట్టెయ్యి. అయిదునిమిషాల్లో బయలు దేరాలి.

సిం—ఎక్కడికి?

విశ్వం—మహాపర్యతాగ్రంథిదికి: భీకరాధ్యక్షానికి: శాముడికి అందకుండా ఎక్కడికయినావరే, ఊ, క్క-తట్టు, పెట్టె నద్దు, కారు తియ్యి. ఊ, జల్లీ. జల్లీ.

3-వ అంశము

[వీలగిరి కొండల్లో: దొంగలముఠా.

దొంగలజట్టులో ఏదో మీటింగు జరుగుతోంది. దొంగలనాయకుడు ఈ సమావేశానికి అధ్యక్షత వహించి కొంచెం ఎత్తైన పీఠంమీద కూచున్నాడు. నాయకుడు ప్రసాదానికి నలభై ఏళ్లుంటాయి.]

ప్రసాద—స్నేహితులారా: తోడిదొంగలారా: రాడి కల్ డెమోక్రాటకటి ఎక్కువ ధైర్యసాహసా బున్నాయా. సోషలిస్టులకి ఎక్కువ ధైర్యసాహసా బున్నాయా అన్న అంశంమీద మూడురోజులనుంచి చర్చలు జరుగుతున్నాయి. ఈ సందర్భంలో రాడికల్ డెమోక్రసీ అంటే ఏమిటి? సోషలిజమ్ అంటే ఏమిటి అన్న విషయంకూడా తేజ్జంగా చర్చించాము. మన ముఠాలో వున్న ఒక్క రాడికల్ డెమోక్రాటా, రాడికల్ డెమోక్రసీ అంటే ఏమిటో తెలియక పోయినా, పద్నాలుగు గంటలు ఉపవ్యసించి, రాడికల్ డెమోక్రసీని వర్ణించారు.

రా. డె.—ప్రెసిడెంట్! అన్యాయం. అన్యాయం. నాకు రాడికల్ డెమోక్రసీ అంటే తెలుసునని రుజువుచేస్తాను. (అంటూ లేస్తాడు)

ప్ర—చల్లకాదు. దానికి మళ్లీ ఇంకో రెండు రోజులు వుచ్చుకుంటావు.

(వెనకనించి 'కూదో కూదో', అని కేకలు. రా. డె. గొణుగుకుంటూ కూచుంటాడు)

ప్ర—ఇహా మనలో సోషలిస్టులు ముగ్గురున్నారే. వీళ్లలో ఒకరితో రెండోవాడికి మాటలేవు. ముగ్గురూ పరస్పరవిరుద్ధంగా, సోషలిజాన్ని మూడువిధాల వర్ణించారు.

(వెనకనుంచి 'కామ్రేడ్ నే చెప్పింది అర్థంచేసుకో లేదు' అని ఒకరూ, 'సరిగ్గా మళ్లీ చెప్పనా? అని మరొకరూ కేకలేస్తారు.)

ప్ర—పూరుకోండి, ఇహా మీరు మాట్లాడకూడదు. ....కనక ఈ సమావేశానికి నే నొక్క సూచన చేద్దా మనుకుంటున్నాను. ఈ చర్చ ఇక్కడితో కట్టిపెట్టేద్దాం. ఎవరికి ఎక్కువ ధైర్యసాహసా బున్నాయో చర్చించి వోటుకి పెట్టి తెలుసుకోగలమా? అది శాసనసభల్లో అడుకునే ఆట. మన మేం శాసనసభల్లో సభ్యులమా? కాదు. దొంగలం, బంది పోతు దొంగలం, దారులు కానీ, బిళ్ల అడ్డం కొట్టి ధనం దోచుకునే బందిపోతు దొంగలం. మన ధైర్యసాహసాబు మన దొంగతనాల్లో చూపించాలి, అవునా?

అయ్యరు—అవు. నిజం!

ప్ర—మనం దొంగతనం మాత్రం ఎందుకు చేస్తున్నాము? కేవలం స్వలాభానికా? కాదు కాదు. ముమ్మాటికీ కాదు. లోకంలో ధనవిభజన బాగా లేదు. బీదలు కష్టపడి పనిచేస్తే, ధనవంతులు ఆసొమ్ము హరించి హాయిగా అనుభవిస్తున్నారు. కనక ధనం ఇంతకంటే న్యాయంగా పంచి పెట్టడానికే మనం బందిపోతు దొంగతనం ప్రారంభించాము. నైగా మన మేం సామాన్యదొంగలమా? మానవ సేవా సంఘం అన్న పేరుతో మన కంపెనీ రిజిస్టరు చేయించాము. ప్రతి సంవత్సరం వాటాదార్లకి డివిడెండులూ, లాభాలూ పంచిపెడుతాము. రాజకీయసిద్ధాంతాలూ, వేదాంతాలూ చర్చించడం మన పని కాదు, దాడుకొట్టడం మన పని.

(చప్పట్లు. 'హియర్ హియర్' అని వెనకనించి ధ్వని)

—నాది ఒక్క చిన్న చిన్నపం వుండింది. మనం దారికాచేదానీకే ముందు బిగమంతుడికి ప్రార్థన చెయ్యవలె అని. లేదంటే ఆంధ్రవనికి దా కోపం వచ్చిందా అంటే నిదా మోనం.

సోషలిస్టు—బిగమంతుడు లేడు బిగమంతుడులేదు. మార్క్సు ఏమన్నాడంటే....

అయ్య—రామా రామా: బిగమంతుడు లేడంటుండే? వీరుదా యెట్టువుట్టెనో? ఆంధ్రవనే: ఎన్న అపరాధం? ఎన్న అపరాధం? (అని లెంపలేసుకుంటూ) క్షమించు ఆంధ్రవనే,

భారతి - పార్థివ సైతము

రొంబికోవమొచ్చి అక్కందరినీ క్షమించలేకపోతే నన్ను ఒక్కజ్జిదా క్షమించు బగమంతటా :

(వైన ఈలవేసిన చప్పుడు. దొంగలందరూ లేచి ఆటూ యటూ పరుగులుతాడు)

ప్ర—(దూరదర్శినిపెట్టి రోడ్డువైపుకి చూస్తూ ఒక దొంగతో) రోడ్డుమీద మేకులు జల్లిండు. పైరు పగలకపోతే అప్పుడు జాగ్రత్తగా తుపాకీపేల్చి పైరు బద్దలు కొట్టాలి. అనవసర గంభా కూడదు.

(దొంగ పెళ్లిపోతాడు)

అయ్య — సామీ : నాకుకూడా ఒక్కమాటు యిస్తురూ, నేనుకూడా చూస్తును.

ప్ర—నీ కెంత దైర్యముందో చూపించడానికా ఏమిటి ఇక్కడ దిగడావు ?

అయ్య—మీకు సేవ చేసేందుకుదా దిగడిలని సామీ :

ప్ర—నా కేం సేవ చెయ్యక్కర్లేదు. అక్కడికి వెళ్లి చూసిరా : మరేం భయం లేదులే. కారులో యిద్దరే పున్నట్లున్నారు. ద్రైవదు, యజమానీని :

అయ్య—ఏం సామీ. వారు వచ్చి దుడ్డుయిస్తు రేమో. కాఫీ తయారుపెట్టివొడ్డరా :

ప్ర—కాఫీ చెయ్యవన్నప్పుడల్లా నువ్వు అరకప్పు కాజేస్తున్నావుట. ఈమంటు నిన్ను మళ్ళీ కాఫీదగ్గిరకి వెళ్ళనివ్వను జాగ్రత్త. మరెవరినైనా చెయ్యమంటాను.

అయ్య—ఏమి సార్. తెలిసినవాండ్రే అట్లు చెబు తురే. తెలుగువాడు కాఫీ నల్ల తయారుచేస్తుడా? వాడు ఇంకా ఎక్కువ తాగేస్తుడు. అవళదా! నామీదదా అందరూ నేరాలు చెప్పేస్తురు. అరవవాడు అంటేనే రోకువ :

(విశ్వం, సింహాచలం, ఒకదొంగ ప్రవేశిస్తారు)

అయ్య—ఈ రెండుపేరుదానా దొరికిందీ :

విశ్వం — (ప్రసాదను చూపిస్తూ) మీనాయకు డన్నావు-ఈయనేనా ?

అయ్య—అమా సార్. ఆమ. వీరుదా మానాయకుడు.

ప్రసా—(గంభీరంగా) నన్ను నేనే పరిచయంచేసు కుంటాను. నాపేరు పత్తవీరప్రసాద్. మానవసేవాసంఘ అధ్యక్షజ్జి. ఇందిపోటుదొంగని. వృత్తి దురుకుల్ని దోచుకు బ్రతకడం.

విశ్వం — నాపేరు విశ్వేశ్వరావు. పెద్దమనిషివి. వృత్తి బీదర్ని దోచుకు బ్రతకడం. మనం మనం పేహి కుంమే. (అని పేక్ హాండ్ ఇచ్చుకుంటారు)

అయ్య—రొంబి తమాషాగా చూట్టాడుతురే మీరు :

విశ్వం—నాన్నేహితుడు, నా కారుద్రైవదు. (అని సింహాచలాన్ని చూపిస్తాడు)

దొంగ — ఇందులో ఏది నిజం? నన్నేహితుడు. కారుద్రైవదా? నన్నేహితుడయితే విడిపించుకోదానికి కచ్చి చ్చుకోవాలి. జీతం పుచ్చుకునే ద్రైవరయితే అవసరం లేదు. అన లీకొండల్లో స్వేచ్ఛగా తిరగొచ్చును.

సిం—యాలయితే తిరిగి యిదోమాడు కారు పట్టం చాలేం ?

అయ్య—నువ్వుకూడా రొంబి తెలివయినవాడు. మీ రెండుపేరు చాలా తెలివయినవాండ్లు.

ప్ర — అకలేస్తోందేమో? ఏమన్నా తినడానికి కావాలా? పల్లెరుకాయల పులుసూ. ఉడకపెట్టిన బ్రహ్మ చెముడుమట్టలా పున్నాయి. అవి మా కిక్కడ విత్తకోజివంట్లో

విశ్వం—అక్కర్లేదు. భోజనమయింది.

అయ్య—పోనీ! కొంచెం కాఫీ యిస్తురా సార్ !

సిం— ఇక్కడకూడా నువ్వు వోటలు పెట్టేశావా ఏమిటి? దొంగలు దోచుకున్న సొమ్మంతా కాఫీపేరు నెప్పి నువ్వు కొట్టేస్తున్నావు ?

ప్ర—ఇక్కడ ముతాలో ఏవరూ కాఫీ తాగకూడదని నియమం. మాఅక్కొంట్లు సరిహాసిపెట్టడం ఇతని అసలు పని. కాని అలవాటుదొవ్వున అందరికీ కాఫీ యిస్తా నంటాడు.... (విశ్వంతో) వ్యవహారం రేపు చూట్టాడుకుం దామా? మీరు అఫీసుపేజి దాటిపోయినతరవాత వొచ్చారు. కాని తొందరప నేదన్నా వుండి విడిపించేసుకోదానికి ఎంత సొమ్మివ్వాలో ఇప్పుడే తేల్చుకుందామంటే అలాగే కానిద్దాము. పట్టుబడినవాళ్ళ సౌకర్యాలు మేము కనిపెట్టి చూస్తూనేవుంటాము వీరియినంతవరకూ.

విశ్వం — ఇప్పుడు మరేం మిందిపోలేదు. రేపే చూసుకుందామా. నేను భాగ్యవంతుజ్జి. మరీ గొంతెమ్మ కోరికలు కోరకుండావుంటే మీరు అడిగినంతా ఇవ్వగలను.

ప్ర—మీపంటి మనిషిని నే ఇదివర కెక్కుడా చూడలేదు. సాధారణంగా పట్టుబడినవాళ్ళందరూ ఏమీ డబ్బులేని బీదవాళ్ళమని ఏదీచి నానాగడవా చేస్తాడు.

విశ్వం—డబ్బు ఏమీ లేని బీదవాళ్ళ మోటారుకార్లు కొనుక్కుని పిత్తా తిరగరుగా :

ప్ర—అదే మేమనేదీని!

విశ్వం—మాకు కావలసిన సౌకర్యాలన్నీ చెయ్యండి.
మీ కేమీ తక్కువజరగదు.

నిహా—వల్లేరుకాయల పులుసూ, బ్రహ్మచెముడు మట్టలూ మాకొద్దు. మరో పవందయిన భోజనం దొరక దేమిటి?

ప్ర—నిగరెట్టూ, గ్రాండ్ కోనహా ఏది వడితే అదే దొరుకుతుంది డబ్బిస్తానంటే. అరువుమాత్రం లేదు.

నిహా—అలా నెప్పారి!

విశ్వం—మీ రిక్కడ అంతా సోషలిస్టులేనా ఏమిటి?

ప్ర—అబ్బే అదేం కాదే? దేశంలో ఉత్పత్తయిన భాగ్యం సరిగా పంపకంకావడం లేదని మా అందరికీ వుద్దేశా లన్నాయనుకోండి, దొంగతనం ఘరానావృత్తిగా సాగిండు కోవాలంటే గౌరవమైన అభిప్రాయా లుండాలి. మనం ఏవని చేసినా దేశక్షేమానికో, లోకకళ్యాణానికో చేసినట్లు మనసుకి నమాదానం చెప్పకోవాలి. అందరికీ చెప్పాలి. అంతేగాని, మాకేం? మరో అన్ని రకాల వాళ్ళా వున్నారు! కమ్యూ నిస్టులు, కాంగ్రెస్ వాళ్ళు, నాస్తికులు, భగవద్భక్తులు, గృహ స్థులు, బైతాగులు. ఇక్కడ సంపూర్ణభావస్వారంభ్ర ముంది. ప్రతివాడికీ వేవకాయంత పెట్టిమాత్రం వుండనుకోండి. అది మిమ్మల్నై మీ కాదించదు.

విశ్వం—అబ్బే! అందు కనలేదు. ఆమాట కొత్తే నేనూ ఓరకమైన సోషలిస్టునే.

ప్ర—అవునవును. భాగ్యవంతుల్లో చాలామంది సోష లిస్టులు, అదో ఫాషను.

నిహా—సోషలిజమ్ మీలో కూడా పాకిందంటే, ఇహ దానికి బాగుపడే దినా రొచ్చా యన్నమాట!

ప్ర—నిజమే, వేదాంతులూ, నిజాయితీ మనుష్యులే నమ్మే నిర్ధాంతాలు ఆర్టే వ్యాపించవు. ఏదన్నా నిర్ధాంతానికి బలంరావాలంటే అది ముఖ్యంగా దొంగగల్లో వ్యాపించాలి.

విశ్వం—తెలియ కడుగుతాను. దొంగంంటే సామా న్యప్రజలకంటే తక్కువ నిజాయితీ మనుష్యులనా?

ప్ర—అది కాదు. బందిపోటు దొంగతనం సామాన్య వ్యాపారం కాదు. అసామాన్యవృత్తి. కనక దీండ్లోకి సామా న్యమానవులు రాలేరు. అసామాన్యవృత్తులకి సాధారణంగా రెండురకాల మనుషులు చేరుకుంటారు. సంఘంలో ఎందుకూ మారని కుంతలు ఒకరకం. సంఘానికి అతీతులు రెండో రకం. మేము సంఘంలో మురికి, మీగడాను. మురికి అధమ రకం, మీగడ ఉత్తమరకం.

నిహా—జాగ్రద్దోయ్. అమరికో దెవదైనా ఈ మాటింటే గొప్పతగువొచ్చినదేను!

ప్ర—మరేం భయంలేదు. ఎవరిమటుకు వాణ్ణే మీగడా. మిగతావాళ్ళంతా మురికి అనుకుంటారు. ఆమాటకొస్తే మిగతా వాళ్ళని మురికివెధవలని తిడికే చుసినయం. మరీ నంతో వీస్తారు.

విశ్వం—లోకజ్ఞానం చాలా వుంది మీకు. ఒక్క ప్రశ్న వేస్తాను. ఏమీ అనుకోరుగదా?

ప్ర—మీయిష్టమొచ్చిన ప్రశ్న చెయ్యండి. మరేం భరవాలేదు.

విశ్వం—మీ అంక తెలివయినవాడు ఈవృత్తిలో ప్రవేశించి ఈ మేకల్ని కాసుకుంటూ కూదోడ మొందుకు? మీకంటే తక్కువ తెలివయినవాళ్లు అనేకమంది సంఘంలోనే వుండి ఆర్జించుకుంటూ, మూడుపూట్లా భోజనం చేస్తూవుంటే మీ కీవల్లేరుకాయలపులుసూ, ఉడకబెట్టిన బ్రహ్మచెముడు మట్టలూ బర్మమేం?

ప్ర—నేను మాత్రం చెయ్యలేదూ? అందరికంటే ముందు నేనే అన్నీ రుచిమానేవాడిని. వడిమంది యిక్కలో వంటచెయ్యడంవల్ల అన్ని రకాల మనుష్యులూ తెలిసొచ్చారు. అందుకనే నా కింక లోకజ్ఞానం.

విశ్వం—నువ్వు వంటద్రావూడివా అనలు?

ప్ర—అవును. ఈ బందిపోటు నాడుకుడు ఒకవృథుడు వంటద్రావూడు. (అకస్మాత్తుగా) నేను నాజీవితకథచెప్పనా?

నిహా—నీటికలో నెప్పెయ్యాలి. కాంతాడంతోటి నెప్పకు!

విశ్వం—నీకేం విందునని కుతూహలం లేందే? నీ కిష్టంలేకపోతే నిద్రపో....కథమాత్రం కుదించకండి.

ప్ర—నే ప్రేమించిన స్త్రీ....

విశ్వం—సరి!

నిహా—ప్రేమింది.అటయితే వింటాను. నీ పూనేవో చెప్పుకుంటావని భయపడ్డాను.

ప్ర—నాప్రేమగాథే నాజీవితకథ! అది తెగి ఇక్కడి కొచ్చి పడ్డాను. నే ప్రేమించిన స్త్రీ....

నిహా—నీసీమా కథ ఏదన్నా నా విభయ్య?

ప్ర — నీసీమానాజుకుతనంతో నాకేంవని? నే ప్రేమించినదానిది ఉక్కుముక్కలాటి వొళ్లు! జీర్ణన చీద రేడు ఎప్పుడూ. నలుగురి వని ఒక్కడై ఆడుకుంటూ

భారతి - పార్థివ జైత్రము

పాదుకుంటూ చేసేది. మాంచి తెలివయినది. నోరుమాత్రం కొంచెం దురుసు. ఎంతటివాడినయినా హడలగొట్టెయ్య గలదు. తిట్టలంచే ఇహ చూసుకోండి ఇబావ. తిట్టిన తిట్టు తిట్టకుండా చూడుకుంటుంటి తిట్టగండు : నిమిషంతో మనసు మార్చుకునేది. ఆ కోపం, ఆ ప్రేమ, ఆ కరవదం, ఆ మనసుమార్పుకోడం సరిగ్గా ఆడది ఎలా వుండాలో అలా తుండేది. ఒక్కమాటు దాన్ని చూసిన తరవాత ఇహ ప్రపంతంలో మరెవరిమీదా మనసుపోదు.

విశ్వం—ఎవరు ? ఏం చేస్తావుండేది ?

ప్ర—దాసినని చేస్తావుండేది.

విశ్వం— దాగుంది. కొత్తరకం కావ్వనయిక.

తరవాత ? నిన్ను పెళ్ళిచేసుకోనదా ?

ప్ర—పెళ్ళిచేసుకుంటే నే నీక్కె దెందుకుంటాను ?

బ్రాహ్మణ్ణి పెళ్ళిచేసుకోనంది.

విశ్వం—ఏం ? దాసీది బ్రాహ్మణ్ణి పెళ్ళిన్ననడమేం ?

ప్ర—వంటబ్రాహ్మడు కుబ్జురంగా వుండడమి : కొల్లాయగుడ్డ కట్టుకుని వంటచేసి వొడ్డిచేసేగాని యింటివారు పూరుకురు. ఆ కొల్లాయగుడ్డ ఎంత మురికిగా వుంటే అంత ఆచారం. ఇది అంటు తోమేటప్పుడయినా చాలా నీటుగా వుండేది. నన్ను చూసి అనహించుకునేది. వంటయిపోయిన తరవాత మంచిబట్టలు కట్టుకుని వెళ్ళినా నా మొదటి రూపు మరిచిపోయేది కాదు. దానికోసం వంటపని అనలు మాను కున్నా లాభం లేకపోయింది. చచ్చిపోతానన్నా. కావలిస్తే ముందు తెచ్చిపెడతా నంది. చంపుతా నన్నాను. దానిలో వెజ్టు లెత్తుకొచ్చింది. నేను చంపుతున్నట్టు పీడకలలు రావడం మొదలెట్టాయి. నే నాపూర్వో వుంటేనే దానికి విద్రవట్టడం పోయింది. నే నెంతో ప్రేమించిన ఆడది నామూలాన్న విద్ర లేక చిక్కి శల్కమైపోడం చూసి భయపడ్డాను. ఈ దేశ మొచ్చేశాను. దొంగలతో స్నేహమయింది. బుర్రన్న బ్రాహ్మణ్ణికనక కొద్దిరోజుల్లో నాయకు ణయ్యాను. పెద్ద కంపెనీ పెట్టాను. కావలసినంత లాభాలు. ఎంతో బంగం. కాని దాన్ని మాత్రం మరిచిపోలేకుండా వున్నాను. ఈ ఆడవుల్లో ప్రతి చెట్టుమీదా దాని పేరు చెక్కాను. ఆ పేరే జవంచేసు కుంటాను. సింహాచలం! సింహాచలం !

సిం—(ఉలిక్కిపడి) సింహాచలమా ?

ప్ర—అవును. దాని పేరు అప్పల నరససింహాచలం :

సిం—ఏయ్. అది మా అప్పపేరు.

ప్ర—అన్నట్టు. ఓ తమ్ముడు మంచి కారుడైనారని చెప్పేది. నువ్వేకాబోలు. నీ పేరూ సింహాచలమేకాదా ?

సిం—అ :

ప్ర—అందరి తమ్ముళ్లలోకి నువ్వంటేనే చాలా యిష్ట మని చెప్పింది.

సిం—ఏయ్. నువ్వేం బ్రాహ్మడివయితే అయావు దొంగలనాయకుడి వయితే అయావు, అదీ గిడీ అంటు న్నావు. జాగ ర్త. నోరుమిగిలే ముక్కు నితక్కొట్టేస్తాను.

ప్ర—నా ముక్కు చితక్కొట్టనిస్తానుకాని ఇలా చిత క్కొట్టానని మీ అక్కయ్యతో గొప్ప చెప్పుకుంటావా ? అది ఏదోవిధంగా నన్ను జ్ఞాపకముంచుకుంటే చాలు. నా కంతకంటే ఏమీ అక్కరలేదు.

విశ్వం—చూశావా సింహాచలం ? మీ అక్కయ్యంటే ఎంత ఇష్టమో, ఇక నేమీ అనకూడదు.

సిం—ఇష్టం కాదు : పిరికి :

ప్ర—(కాయపాములా లేచి) పిరికితనమా ? ఎవరితో మాట్లాడుతున్నావో తెలుసునా ? గరిటతిప్పిన ఫీముడి వంశం నాది ! పిప్పిచేసేస్తాను.

సిం—నీలాబోళ్లని లవమందిని చూ సీ కా ను. తూర్పుదు వానపడితా భయపడతాను, జాగ ర్త.

విశ్వం—నిన్ను చూస్తే పిగ్గెస్తోంది సింహాచలం : నీక్కూడా కులాభిమానమే ? పోనీ, ప్రసాదుని కొట్టినా దొంగలముఠా అందరినీ కొట్టలేవుకదా !

ప్ర—అదీ యింతే. కులాసాగా కబుర్లు చెబుతూనే వుండేది. తట్టుకున కోప మొచ్చేసేది. అప్పుడు ఇహ వెనకా ముందూ చూడంలేదు. అంచేతే దాన్ని చూస్తే నా కంత యిష్టం. ఆప్రేమ నే నిల్వాలా అదొగతిపాలు చేసింది. లేకపోతే నే నీపాటికి ఓ హోటలు పెట్టి ప్రసాద్ యిద్దెస్తు, దోనీలూ దేశమంతా పేరుతెచ్చుకోలేక పోయానా ? ఎన్ని ఇద్దెస్తకన్నా, ఫింబి అది ఒక్కరే రుణ్ణే నునే ? అహః, నా పెళ్ళయినతరవాత ఇహ పిండి రుబ్బు నిస్తాననికాదు :

విశ్వం—(అవలిస్తూ)నే నొక్క సలహా చెప్పనా ? ప్ర—ఊ.

విశ్వం—ఒక్క ఆడదానికోసం ఇలా నీభవిష్యత్తంతా చెడగొట్టేసుకోడం ఏమీ కగదు.

ప్ర—నాకు తెలుసు. కాని తెలి పేం లాభం ? నే నేం చెయ్యగలను ? అప్పుడప్పుడు రాత్రులు నాకు విదర్

పట్టకపోతే పద్యాలు రానేవాట్టి. చదివి వినిపించనా? నా కష్టే కవిత్వం రాదు. కాని ఆ విరహబాధతో కవిత్వం దానంతట అది అలా పుట్టకొచ్చేది. చదవమంటారా?

“అప్పులనరసమ్మా నీ
కెప్పుడు నామీద దయ పుడుతుందో?”

ఏమందమయిన పేరు: ఈపేరుతో ఎవరైనా కవిత్వం రానెయ్యొచ్చు. నాగొప్పేముంది. ఈపేరే ఎన్ని రకాల మార్పొచ్చునో చూడండి:

“అప్పులమ్మా, నామీద దయాయంచుమా
అప్పులమ్మా, నామీద.
అంది అంది.
విసిగి విసిగి.
అంది విసిగిపోయినా.

అప్పులమ్మా, నామీద దయాయంచుమా!”
ఇంకోటి చదవనా?

“నింహాచలం, నువు నన్ను పెట్టడితే. నే నీదర్శను
కానా: నింహాచలం, నే నిను పెట్టడితే నువు నాదార్శపు
కావా: నువు నాదానివి కావా: నే నీదానివి కానా:”

అబ్బ—ఇది గుండెల్లోనించొచ్చిన కవిత్వం. గుండెల్లో
పరాల్లోనించొచ్చిన కవిత్వం. ఈకవిత్వం వింటే అది కఠిగి
నీరైపోదా? నామీద జాలిపుట్టదా?

(ఎవరూ మాట్లాడరు. నిం||, వి|| నిర్దరోతున్నారు.)

మామూలే: నాకేమో దివ్యగానం. మిగిలినవాళ్లందరికీ
పెట్టిమొట్టికవిత్వం: చీ. చీ. నే వాత్తి వెదవని. నా ప్రేమ
చంపుకోలేక ఇలా ఏడుస్తున్నాను.

(అవలిస్తూ) అప్పులమ్మా: నరసమ్మా: అప్పుల
నరసమ్మా: నింహాచలం....(అని నిద్రపోతాడు.)

* * *

(తెల్లవారురుము. వెనక నించి ‘మోటారుకారు.
మోటారుకారు’ అన్న ధ్వని, గడదీడ. ముగ్గురూ అవలిస్తూ
లేచి కూచుని వొట్ల విరుడుకుంటూ వుంటారు.)

విశ్వం—అప్పుడు నిద్రరట్టందో తెలిదు. అప్పుడే
తెల్లారిపోతోందే:

(పైన తుపాకీ పేలిన చప్పుడు.)

ప్ర—తుపాకీతో అడ్డదని ఎన్ని మాట్లు చెప్పినా
వివరు. ఈమాట మెడ లిరగ్గొచ్చేస్తాను.

(ఒక దొంగ, అయ్యలూ వగర్చుకుంటూ లోపలికి
పరుగెత్తుకొస్తారు.)

ప్ర—(దొంగతో) నువ్వేనా తుపాకీ పేల్చింది?

దొం—నే కాదు. వాళ్లే ముందు పేల్చారు.

అయ్యం—రెండు మొగమనివీ, మూడు అంధవాండ్లు.

ప్ర—ఇక్కడి కెందుకు తీసుకురాలేదు? భయం
మేసిందా?

దొంగ—వాళ్లని చూసి కాదు. వెనక రెండు కార్ల
నిండా పోలీసులు కోడున్నారు.

విశ్వం—ఓహో, లోడుకా చది: కొండలన్నీ గాలించి
దొంగల్ని పట్టుకోడానికి సిపాయిల జట్టా బయలుదేరుతో
దని మమ్మల్ని వుండిపోమ్మన్నారు. అదేకాబోయి, మేం
వినకుండా వొచ్చేశాము.

దొంగ—బాబురే: మన్ని పట్టుకోడానికి సిపాయిలే:
పారిపోయి కొండల్లో దాగుందాం:

ప్ర—వేళ మించిపోయింది. ఇహ లాభం లేదు.
పైగా కొండల సంగతి నీ కేం తెలుసు: ఒక్క ముక్క
అనమన్నా రారయ్యో, రెండో రోజుకి పట్టుబడతావు:

అయ్యం—నేనుదా ముందరనే చెబితినే-నాయనా బగ
మంతుట్టి కలమరా అని: బగమంతుదా? ఎన్న కష్టం తెచ్చి
పెట్టితివిరా: నేను దినము ప్రేయర్ చేస్తినే: నన్నైనా
రచ్చించు అండవనే:

ప్ర—మీరెవరూ గాభరాపడకండి. (వి||తో)కామ్రేడ్
మమ్మల్ని సిపాయిలకి అప్పగించరుకదా:

నిం—ఎవరినోన్ కామ్రేడ్ అంటున్నది: నే నేం
కామ్రేడ్ని కాను.

ప్ర—నిన్న మాకు మీరు లోకువ. మీరల్ని దోచుకు
బరికే దొంగ ధనికల్ని దోచుకుబరికే దొంగచేతిలో
పడ్డాడు. గౌరవంగా చూశాము. ఇప్పుడు మీకు మేము
లోకువ.

విశ్వం—నే నెవరిమీదా పిర్యారు చెయ్యను: ఓరాలి
ఇక్కడ కులాసాగా గడిపాను. నా కేం విచారం లేదు.

నిం—నా కన్నన్నీ తెలివు. నాయవ్వం, తెలిసిందా:

ప్ర—అలానే కానీ: నన్ను పట్టుకుంటే నేరం
ఒప్పేసుకుంటాను. ఎందుకు దొంగ నవ్వలపోచ్చిందోకూడా
చెప్పేస్తాను. నాపెట్టె వెతికితే మీ అప్పపొడో, నే రావిన
ఉత్తరాలూ పద్యాలూ, అన్నీ కనిపిస్తాయి. నీపేరూ,
నీఅప్పపేరూ పోలీసుకోర్టుల్లో, పేపర్లలో పదిమందినోళ్ల
ల్లోనూ పడిపోతుంది కాదుకో.

నిం—(హాడిలిపోయి) పేపర్లో పడితే భయం లేదు
కాని, దొంగముండావాడిని చూచున్న ఎరుగునని పేరు

భారతి - పార్థివ చైత్రము

వైకొస్తే....నన్నిలా బెదిరించి నోడ కట్టేస్తున్నందుకు చూడు ఏం చేస్తానో?

ప్ర—ముందర సీసోరు కట్టడిందికదా! తరవాత నంగతి తరవాత ఆలోచించుకుందాం.

(లోపలినించి కొముది, కరుణాకరం, ఉష, చయ నులుగూ లోపలి కొస్తారు)

కొము—(తిన్నగా విశ్వంధర్గిరికి వెళ్లి) విశ్వమే! విశ్వం—ఆ. నేనే దొరికిపోయాను.

కరు—నే చెప్పలే, విశ్వేశ్వర్రావుగారేనని; మా కారు డ్రైవు వంక్తరయిపోయింది. ఇదేమిటో, ఈరోడ్డునిండా మేకులే!

కొము—మాతో ఎవరితోటీ చెప్పకుండా వాంటరిగా యిలా ఎందుకొచ్చేశావు?

కరు—నేనే వందెం గెలిచాను. (కొముదితో) మనం పూటీ వెళ్లగానే మీరందరికీ టీపార్టీ ఇవ్వాలం. (విశ్వంతో) మీరు పూటీ చేరేలోగా మిమ్మల్ని కలుసుకో లేమని వందెం వేశారండి. నా కారునంగతి ఆవిడకేం తెలుసు? గంటకి అరవైమైళ్లపై వెళుతుంది.

విశ్వం—ఇది పూటీరోడ్డు కాదే!

కరు—అయితే యేం? కొముదిగారు ప్రతి పెట్రోలు బంకుదగ్గిరా మీ ఆచోకి కనుక్కుంటేనే! వీరు గొప్ప సి. జి. డి. గా పనికొస్తారండోయ్.

విశ్వం—ప్రకృతి తరుముతోంది. ఇహ నావనయి పోయింది.

(అకస్మాత్తుగా అరవిందం లోపలికొస్తారు.)

అర—అమ్మయ్య! నువ్వు కులాసాగా వున్నావా? నిన్నేమో దొంగలెవరో పట్టుకున్నా రనుకున్నా.

చయ—(‘ప్ర’ కేసి తీక్షణంగా చూసి) వీరిని ఇదివరకెక్కడో చూసినట్లు జ్ఞాపకమెప్పుంది.

అర—నేనూ చూశాను. నాకు చాలా దాగా గుర్తుంది.

ప్ర—(ఉషతో) మీకు నన్ను చూసిన గుర్తు లేదా?

ఉష—వుందికాని పేర్లు నాకు జ్ఞాపకముండవు!

ప్ర—అయితే నన్ను నేనే పరిచయంచేసుకుంటాను. అందరం గోవిందంగారింట్లో కలుసుకున్నాము.

చయ—ఓహో, అలా చెప్పండి! ఏదైనా పనిమీ దొచ్చి వారంపదిరోజులు నాన్నాడుకాదోయ్.

ప్ర—వారం పది రోజు లేం? నాలుగయిదునెలలున్నాను. వారింట్లో వంట చేశాను.

చయ—ఓరి నువ్వు వంటచేశావా?

ప్ర—నాకంతా కళ్లక్కట్టినట్టుంది. కొముది పది మందిచేతా బతిమాలించుకుంటేనేకాని ఎప్పుడూ తినేది కాదు. ఉష చడి చప్పుడూ లేకుండా తిని వెళ్లిపోయేది. తినలేదని ఇంటిల్లి పాడి గాభరాపడేవారు. ఇహ చయనులుగారికి కావాలి గాని మొహమాటం. వొడ్డువొడ్డుంటూనే, ఎంత పెడుతూ వుంటే అంతా తినేసేవారు.

చయ—(కోపంతో)కట్టిపెట్టు నీ పంథాషణ.

ప్ర—నాకేం? మీకు జ్ఞాపకం రాలేదంటే జ్ఞాపకం చేశాను. ముందు పలకరించింది మీలా, నేనా? ఇక్కడ మీరెంతో నేనూ అంతే! ఇహ మాటలొద్దు.

విశ్వం—నువ్వు సీకారూ ఎక్కడినించి కొట్టు కొచ్చారు కరుణం! నువ్వు ఇంకా ప్రకృతికత్తిని వాడుబ్బుకోలేకపోయావా? నిన్నూ ఇంకా తిప్పితిప్పి కొడుకోంది?

ఉష—(మాట తప్పేస్తూ)అనుగో శీపాయి తొస్తున్నాడు!

అయ్య—శీపాయిలే? ఆంధవనే! పూడుస్తునా?

ప్ర—కదిలావంటే నిన్ను పూడుస్తా ఇక్కడ.జాగ్రత్త! సోష—విప్లవం రావాలంటేవినలేదు. ఇప్పుడు జరుగుతోంది కాస్త. కాపిటల్లిస్తుప్రభుత్వం మనమీద కనీతీర్పు కుంటోంది.

అయ్య—బగమంతుడా! ఎన్నమనిషి. ఇప్పుడు కూడా పాలిటికే మార్లాడుకుడే? బగమంతుజ్జీ ద్యానం చెయ్యమీ!

ప్ర—పాలిటికే మార్లాడండి! అదే పెద్దమనిషి తరహా!

(ఒక అసీపరు లోపలికొస్తాడు. సలామ్ పెట్టి)

అసీ—నీళ్లందరూ ఎవరండి? మేం దొంగలకోసం గాలిస్తున్నాము.

విశ్వం—ఈకొండలో నాకు దారి చూపించడానికి నే తోడుతెచ్చుకున్నాను. దొంగలు కారు!

(అసీపరు తిరిగి సలామ్ పెట్టి వెళ్లి పోతాడు. ప్రసాద్ నింహాచలాన్ని చూసి చిరునవ్వు నవ్వుతాడు.)

[నశేషము]

నాటకములు: పద్యములు

= శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి =

ఇపుడు దృశ్యకావ్యము లన్నిటికి నాటక మను సంజ్ఞ యే తఱుచుగా వాడుకలో నున్నది కావున నందు దానినే వాడుదము.

విజాతీయుల సహవాసమునల్ల వారి మతాచార సంప్రదాయములు కొన్నికొన్ని మైందపుల కబ్బుచున్నట్లే, ఆంగ్ల భాషాసంస్కరణకేవలమువల్ల దాని సంప్రదాయములు కొన్ని మన భాషలకు సంక్రమించుచున్నవనుట విధితము. అది స్వాభావికమే, తప్పదు. ఇపుడు తక్కిన లక్షణముల మాట యటుంచి, నాటకముల కావశ్యక మనుకొనుచున్న యొక మార్పును గూర్చి యించుక పరామర్శింతము.

“నాటకమందు పద్యము లుండరాదు” అని రూపకరచన కొక శ్రాత్తలక్షణము తలచువినది. ఇది పదములు, లేక పాటలకు ఉపలక్షణము. ఇది రాగములతో పాడుట యాచారము * కావున సంగీతము కూడ దన్నయభిప్రాయ మిం దిమిడియున్న దనుట స్పష్టము. ఈ మతము నేటిది కాదు. ఇది యుడయించి సుమారు ముప్పదియేండ్లయినది. కాని, ఆనాడు పద్యసంగీతములు ప్రేక్షకరంజకము లగుట కనిపెట్టుచున్న నటులు వాటిని విడువలేదు. అది యెఱిగిన రూపకరచయిత లామితము పెక్కునగా నాదరింపలేదు. అయినా, కొందఱ తానయమున వచననాటకములు రచియించుచుండుటయు, వాటిలో నొకటి రెండు ప్రదర్శింపఁబడుచుండుటయు లేకపోలేదు. అందు గణింపఁదగినది ‘కన్యాశుల్కము’. పాత్రాచిత్యమును చక్కఁగా పాటించిన యది చదువరులను, చూపరుల నాకర్షించినమాట నిజము. కాని, ఆనాటివే

మఱికొన్ని వచననాటకములు సామాజికులను రంజింపఁజేయలేదు సరిగదా, పాత్రుల కైన నింపు పుట్టించలేదు. ఇట్లునుట పద్యాదులతోడి నాటకములు రెండు విధముల రంజకములైన వని కాని, అగుచున్న వని కాని చెప్పటకాదు. అట్టి వెన్నో విఫల మైనమాట విద్యావంతు లెఱుంగనిది కాదు. వాణివిలాస నాట్య ముండలివారి యొకటిరెండు వచననాటకప్రదర్శనము లిపుడు సభ్యరంజకములై సఫలము లగుచున్నమాటయు నాటకకళాభిజ్ఞులకు తెలియనిది కాదు. దీనినిబట్టి, నాటకమును, తత్ప్రదర్శనమును సహృదయహృదయం గమము లగుటకు వస్తుపాత్రరసాచిత్యములు కారణముగాని పద్యసంగీతముల కలిమియు, వాని లేమియు హేతువులు కా వని తెలియుచుండఁగా, వాటిని తీసివేయవలె నన్న వాద మెందుకు పుట్టవలెను?

“కథాదుల యాచితీ ముఖ్యమే యైనను, రంగస్థలమునందు పద్యసంగీతములతోడి సంభాషణము పాత్రోచితమును, స్వభావసీద్ధమును కాకపోవుటచే నది యింపు పుట్టింప”దని:-సరే కాని, వేటి ననుకరించి మన మీ మార్పు కోరుచున్నామో, ఆ యాంగ్ల నాటకములలో పద్యములు లేవా? పాత్రముల సహజ సంభాషణము కంటె ఆ పద్యరూప సంభాషణము విలక్షణముగా నుండదా? షేక్స్పియరుమహాకవి పద్య రూపసంభాషణమందలి యాచిత్యానాచిత్యము లెఱుంగఁదా? అతని. నాటకములు ప్రదర్శనరమ్యములు. కావా? మఱియు, తెలుఁగును పోషించిన సంస్కృత ప్రాకృతములలోని రూపకములలో పద్యము లున్నవి గదా! నాటకకళాభిజ్ఞులైన భాసకాలిదాసాదులును,

భారతి - పార్థివ చైత్రము

రాజ కేళి రాదులును పద్మరూపపాత్రసంభావణము సామాజికరంజకము కాదని తలచినచో వారు పద్మములు రచించి యుందురా? కావున, రూపకములందు పద్మము లుండరా దన్నవాదము సమర్థము కాజాలదు. ఇకనో, పద్మభావము తెలియకుండునట్లు నిరర్థకములైన పదముల విలుపులతో పద్మమధ్యపద్యాంతములందు రాగము సాగదీసి పాడుట కూడ దందురా, అది యంగీకరింపఁ దగినదే. అంకములు పద్మశతకములో యనునట్లు సందర్భభృద్ధియు, భావపుష్టియు లేని పద్యములతో నాటకము నిండించుట తగదందురా, ఆ యుక్తిప్రాయమును గ్రహింపఁ దగినదే. అంతే కాని శ్రుతిరమ్యమును, భావానుగతమునై యాచిత్యమర్పాద సత్కీర్తిమంపని పద్మమును, సంగీతమును సామాజికుల కుత్సాహము పుట్టింపవని మాత్రము భావింపరాదు. అవి రంగప్రసాధనవిధులలో చేరినవే.

సంస్కృతనాటకముల ననువదించుటయు, నాటి ననుకరించి యనుసరించి రూపకములు వ్రాయుటయు తెలుఁగునకు సుమా కేఁబడియేండ్లనాఁడు బయలుదేరినది గాని, నన్నయభారత ముదయించిన దాదిగా సుమా రాజుశతాబ్దాలలో మనవారు రూపకరచనమే యెఱుఁగరు. తరువాత నేవో యొకటిరెండు నాటకములు పుట్టినట్లు వినవచ్చిన నేమి? అవి కనరావు. పిదప ౧౭౨౦ ప్రాంతమునందు తెలుఁగురాజులు పాండ్యాదిమండలము లేలుచున్నపుడు దృశ్యకావ్య నిర్మాణ మారంభ మైనది. అది నాట్యకాస్త్రోదరూప కాదిలక్షణముల ననుగమించినది కాదు. స్వతంత్రము. వీధిపందిరియే నాట్యరంగముగా నటులు ప్రదర్శించిన యా దృశ్యకావ్యములు యక్షగానకావ్యము లని మనవారు వ్యవహరించుచున్నారు. అవి యితడు తంజావూరు పుస్తక భాండాగారమున వందలకొలదిగా నున్నవి. మన దేశములో చిరకాలముగా ప్రదర్శింపఁబడుచు ప్రేక్షకుల నాకర్షించుచు వచ్చిన భావ కలాపము, గొల్ల వేదము, ప్రహేళిక చరిత్ర మొదలయిన వాజాతిలో చేరినవే. భారత రామాయణాదికథలను ప్రేక్షకరంజనముగా వీధిపందిరిలోని తెరమీఁద

ప్రదర్శించెడి 'తోలుబొమ్మలాట' తెలుఁగువారికి చిరపరిచితమే. అది నేటి ట్రాకిసినిమాను పోలవచ్చును. ఈ చెప్పినవాటిలోని పద్మములు, పాటలు నింత దనుక జనరంజకము లగుచు వచ్చిన వని మన యెఱుఁగమా? నేటి తక్కిన నవనాగరికతాలక్షణములవలె నాటకమున పద్యాదు లుండరా దన్న నూతనలక్షణము వెలసి నది గాని, యీ వాదమున సారస్వత మేమీ లేదు. పద్మ సంగీతసహితము కానీ, తద్రహితము కానీ! యేది సప్యోదయరంజక మగునో, అదే గణింపఁదగిన నాటకమనుకొన్నచో విప్రతిపత్తియే లేదు. ఎవరికి తోచిన పద్ధతిని వారు నాటకములు రచింతురు. అం దేది సభ్యరంజక మగునో!! దాని యదృష్టము. పదపద్మసంగీత ప్రియులు వచననాటకములు నద్దనుచున్నారా? ఇక వీ రెందుకు వాటిని నిషేధింపవలెను? కావున పద్మ నిషేధవాదము హృద్యము కా దనక తప్పదు. ఇక:-

పాత్రసంభావణము పద్మములవల్ల నసహజమై సముచితము కాకున్న దనడి మతము నింతవఱకే సోదాహరణముగా నొకింత చర్చించియున్నాము. ఈ సందర్భమున మఱియెందు మాటలు:-

కథ సత్యమో కల్పితమో! అది పురాతనమో అధునాతనమో! అందరి స్త్రీపురుషుల వేదములు వేసుకొని నటులు నాట్యరంగమున కావించు కృత్యమేమి? వారి యవస్థల ననుకరించుట. అంతే కదా! 'అవస్థానుకృతి నాట్య' మన్నంతమాత్రమున వారి చేష్టలను మాటలను, ఎట్లు జరిగెనో, లేక యెట్లు జరిగి యుండు నని మన మూహించుమో, అట్లే నటులు చూపుట యనుకరణ మనియు, అదే నాట్య మనియు భావింపరాదు. అట్లేని, యా నాటకరక్తకవి కాఁడు, ఆనాటకము కావ్యమును కాదు. కణ్వుండు శకుంతల సత్రవారియింటికి పంపునపు డే విధముగా మాటలాడి యుండు నని లోకానుభవమునుబట్టి మనము తలంకుమో, అట్లే శాకుంతలనాటకమున నున్న దనఁగలమా? నిజముగా నట్లే యున్నచో, కాళిదాసు ప్రతిభాశాలి యగు మహాకవి యను పేరొందునా? ఆ నాటక మింత కాలము విద్యద్రంజకమై నిలచునా? కణ్వుండు పద్మ

సౌందర్యమును కుటుంబములో నిలబెట్టుట

“మా అమ్మ ఏక పోతోతో తనబడుచున్నంత సౌందర్యవతిగాయుండేది. గాని యేపోతోలు అయినను ఆమె చర్మలావణ్యమును చూపలేవుకదా” అని ఆ తల్లి చెప్పుచున్నది. ఆ తల్లి కూడా చర్మసౌందర్యమును అంత అద్భుతముగా నిలబెట్టుకున్నది: తన కుమార్తె కూడా అల్లా చేయవలెనని ఆమె కోరిక. తన కుటుంబపు సౌందర్యమును కాపాడుకొనే రహస్యమును, పియర్లు సబ్బును నిర్మలమైననటితో వాడే నిధానమును, తన కుమార్తెకు శ్రద్ధగా బోధించినది ఈ భోధన సౌందర్యమును కుటుంబములో తరతరాల నిలచి వుండేటట్లు చేస్తుంది.

ఇండియాలో నలభై సంవత్సరములనుంచి అందమైన ప్రీతి ప్రత్యేకముగా పియర్లునే వాడుచున్నారు. దీని పరిమళము, మృదువైన సురుగు దీనికి సబ్బులలో ప్రాముఖ్యత విచ్చినది.

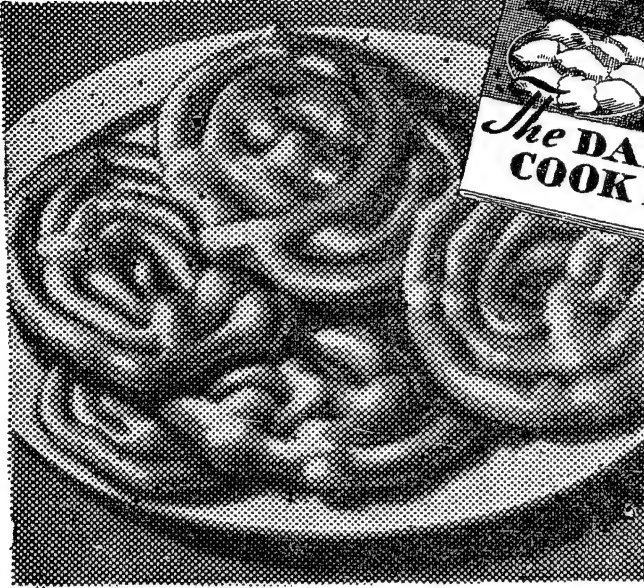

పియర్లు సబ్బు

శాశ్వతముగా సౌందర్యమును కాపాడుటకు

నీవు తినేదంతా బలమునిస్తుందా?

ప్రతి గృహిణి ఏ ఆహారపదార్థములు ఆ కిక్కిరించునో తెలిసికొనవలెను. దాల్డా పాకాత్రును పుస్తకము (ఇంగ్లీషులో అచ్చు పేరుబడినది) 150 ఇంచు యన్ వినిద తమిళనాడుములు తయారుచేయు పద్ధతులతో కూడినది. మిక్కిలిపునయోగ కరమైన విషయములు గలవు. 4 అడాల దీక్షలు Dept. D110 P. O. Box 353, Bombay, పంపుడు.

బాను — ఆహారము బలమునిచ్చును! గాని అన్ని ఆహార పదార్థములు ఒకే విధముగా పుష్టినివ్వవు. కొన్ని బాగా బలము నివ్వగలవు. కొన్ని బాం కొద్దిగా మాత్రమే యివ్వగలవని చెప్పాలి — ఈ కారణంచేతనే ఆరోగ్యంచేరడం సంభవిస్తుంది. సామాన్యముగా బాగా యివ్వమైన ఆహారములు యేమాత్రము బలము నివ్వలేకపోవుటచే వాటిమీద ఆధార పడే వారు పనిపాటలు చేయుటవలనగాని, అటలాడుటవలనగాని, అలసట చెందకుండా వుండలేక పోతున్నారు. ఐతే అన్ని ఆహారములు విటమిన్లతో నిండిన దాల్డాతో పండుటవలన మిక్కిలి బలము నివ్వగలవు. దాల్డా ప్రకృతిసిద్ధమైన ఆహారపదార్థములతో కూడినదై మంచి బలమును చేకూర్చి, బలమునివ్వలేని యితర ఆహారముల కొరతను తీర్చగలదు. దీనితో పండినయెడల అన్ని పదార్థములు ఎక్కువ బలము నివ్వగలవు.

విటమిన్లతోనిండిన

దాల్డా

బలమునకు

నాటకములు : పద్యములు

ముతోనే పూల మొక్కల యనుమతి ప్రార్థించెనా?
దుష్ట్యంతునికి పద్యరూప సందేశము శిష్యులచేత
పంపెనా? అట్లే వారాత్రినికి చెప్పిరా? లేదు.
అయితే, ఆ ఘట్టమును నటులు నటించునపుడు
సామాజికులలో నొకఁడైన 'ని డేమిటి? ఈ సంభాష-
ణము సమాజముగా లేదు. స్వభావవిగుడ్డ, మనుచిత్రమని
నిరసించె ననఁగలమా? ఇట్లే సీతారామ ద్రౌపది
ధర్మజ్ఞాదుల చేతలను, మాటలను పురస్కరించుకొని,
నాటకకవులారా సందర్భములందు రచించిన పద్యము
లెట్లు సముచితములు కావో సప్రమాణముగా నిరూ-
పించి, యపుడు నేటి నాటకకవులకు పద్యనిషేధ
ముపదేశించిన బాగుండును.

ఉత్తరరామచరిత్రలో శ్రీరాముఁడు సీతను
తలఁచుకొని విలపించినట్లు రెండుమూఁడుచోట్ల పద్యము
లున్నవి. నటులు వాటి భావ మభినయించుచు పఠించు
నపుడు తన్మత్యుత్సవము చెంది సామాజికులు కంట నీరు
పెట్టుదురు గాని, “అయ్యా! భవభూతి శిఖరిణీవృత్త
ములో విలాపము వర్ణించి రసభంగము కావించె” నని
యతనిని తిట్టుదురా? దృశ్యకావ్యకళాపారిణి లగు
కవిసత్తములు—

“కవితామయప్రతిభఁ

గల్గిత మైన విచిత్రసృష్టికిం

దవలిన దేశకాలసుర

దానవమానవవృత్త మెల్ల ని

మృత మనునట్లుగా నెదుటఁ

గూరిచి చూపబిత్తమున్ గుఱి

ర్ణవమున నోలలాడ్చు కృతి

రాజము రూపకమే తలంపఁగన్.”

అన్నట్లు, సామాజికులు తన్మత్యులై యానం-
దించుటకు రసోచితము, పాత్రోచితము, సందర్భో-
చితము నగు రీతిని మాటలు, పద్యములు కూర్చు
తమ కృతి ప్రదర్శనరమ్య మగుట కుద్యమించుచు
వచ్చిరి. ఇపు డా యాచారము తగ దన్న కపీశ్వరులు
సభారంజక మగు పద్ధతిని పద్యరహితముగానే నాటక
ములు నిర్మింప యత్నింతురుగాక. ఈ రెండుపద్ధతుల
కును రూపకసారస్వతమున నెంతో యవకాశ మున్న
మాట సత్యము. అట్టియెడ నొకదాని నొకటి నిరసంప-
దని యేమి? అది తగ దనుటయే యీ వ్యాసము
నుదేశము.

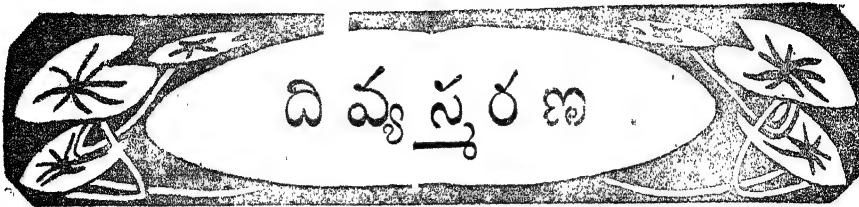
నవరణలు

గతమాసపు భారతిలో ‘మధురనేలిన తెలుగునాయకరాజులు’ అనే వ్యాసములో 291 పుట 31-వ పంక్తి
(రెండవకాలము)లో ‘అక్కనమాదనల’కు బదులు ‘లక్కనమాదన’లని చదువుకొనవలెను.

—దిగవల్లి వేంకటాచార్యులు.

కడచిన పాల్గొనమాసపు ‘భారతి’లో 252-వ పుటలో రెండవకలమున 18-వ పంక్తిలో “చలితదశమాదివతి”
యనుటకు “చలిత బృహస్పతి” అనియు, 17-వ పంక్తిలో “జన్మదశమాదివతి” యనుటకు “జన్మబృహస్పతి”
అనియు సవరించుకోవలసి యున్నది. పాతకమహాశయుల కీ తొందర కల్గించినందుకై చింతిల్లుచున్నాను

—రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు.

జీ. శే. కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు
పంతులుగారు

పంతులుగారిని గురించి నాకు తెలిసినది కొంచెము. నేను వారికి సమకాలికుడను కాను. అనగా వయస్సులో వారికి కొంచెము అటు నిటుగా నుండుట. నేను వారి పేరు వినునాటికే వారు నాయకులు, దాతలు, డిప్లొమాటులు. తరువాత నేను పోయి యెవరినైనను ఆశ్రయించుట యవసరమైనది చాల తక్కువ. మొట్టమొదట మిత్రులు శ్రీ కొలవెన్న రామకృష్ణేశ్వరరావుగారిని అడిగితిని: నే నేదైనను భారతికి వ్రాయుచుందును. పంతులుగారి రేమైన నిచ్చెదరేమో అడిగి పెట్టవలెనని. రామకృష్ణేశ్వరరావుగారు అడిగిరి. పంతులుగారు సరే యనిరట. నేను తరువాత నెవ్వరైనను మదరాసుకు పోయినప్పుడు వ్రాసినవానికి నీయవలసినది యేదైన నున్నచో పంతులుగారి దర్శనము చేసి యడిగెడువాడను. వారు వెంటనే యిచ్చెడివారు. ఏకవీర, కలింగరాజ్యము ఇవి రెండును మొదట భారతీయమున ప్రచురింపబడినవి. నా కప్పు డేదో డబ్బు కావలసి పంతులుగారి కడకు పోయి “యీ గ్రంథములు మీ భారతిలో ప్రకటించి, నాకు ప్రస్తుతమింత డబ్బు కావలయును. ఇచ్చిండు”డని యడుగుచుంటిని. వారు మరుమాటాడక అట్లే యిచ్చుచుండిరి. నా కాశ్చర్యముగా నుండెడిది: అందఱికి నీట్లే యిత్తురా? నాయందు వీరికి ప్రత్యేకాభిమాన ముండవలసిన యవసర మేమియు లేదే యని నిజానకు నాయం దేమియు వారికి ప్రత్యేకాభిమానము లేదు. అంతియేకాక భారతిలో ప్రకటించబడిన నా పద్యములను వారివద్ద నిందించినవారినికూడా నే నెరుగుదును. ఆ నిందించిన

వారు సామాన్యులు కారు. ప్రసిద్ధులైన పండితులు. ఇది యెందుకు చెప్పితి ననగా—నేను డబ్బుడుగుటయు, వారిచ్చుటయు వారి సహకారార్యగుణ మొక్కటియే కారణముగా నాకు కనిపించినది.

వారి యాదార్యము నే నొకసారి పరీక్షనీయవలయు ననుకొంటిని. నా వంటివా డట్టి పని చేయ గూడదు గాని గొప్పవాళ్లను కొద్దివాళ్లు తమ యంతరము, పెరయంతరము తెలియకుండ పరీక్షచేయుట, విమర్శించుట మన దేశములో సహజమైన గుణము కనుక ఆ గాలివాటమున చేపితి కాదోలు. ఆ పరీక్ష యిది. పంతులుగారు తమ కుమారులైవివాహము జగజ్జేగీయమానమైన వైభవముతో బెజవాడలో జరిపిరి. నేను పోలేదు. ఒకపద్యము చదువలేదు. పద్యము చదివిన ప్రతిఒకరి ఒక కేలున, ఒక వెండిగిన్నె, పది రూపాయలు ఇచ్చుచుండి రని చెప్పిరి. అప్పుడు నే నొక పల్లెటూరిలో నుంటిని. ఆయూరిలో పదిమందిని పిలిచి, పదిమందికి పది రూపాయలు ఏబది పద్యములు వ్రాసి పెట్టితిని. అందులో ఒకరిద్దరు గణాలున్నచో యతులు లేకుండ, యతులు కూడనున్నచో మతులులేకుండ పద్యములు వ్రాయగలవారే: వారిని బెజవాడకు పంపించితిని. మూడవదినమునకల్లా ఆ పదిమందియు పది కేలువలు, పది వెండిగిన్నెలు, పది పరులు వంద రూపాయలు పుచ్చుకొని యింటికి చక్కా వచ్చిరి. నా కాశ్చర్యము వేసెను. అందులో నలుగురు పద్యము చూచి చదువలేరు. “ఏమిరా! చదివితిరా” యని యడుగగా వాళ్లనవ్వి “కాగితం చేతికిచ్చాం! బహుమతి తెచ్చుకొన్నాం!” అన్నారు. అహ! బాదార్యము! పండితుడగునో కావో— పండితుడనని వచ్చి నాడు. వానిని నీ వగుదువా, కాదా యని రసాభా

దేశోద్ధారక, విప్లవాత
 డి. శ్రీ. కాళినాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు
 ప్రియజనకులైన శ్రీ పంతులుగారి సప్తవర్ణం (చైత్రశుద్ధద్వాదశి) సంద-
 ర్భమున వారి పవిత్రాత్మకు భారతి ధర్మకావ్యములతో నివాళిపట్టుచున్నది.

భారతి - పార్థివ చైత్రము

సముచేయు దాత యేమి దాత? అట్లు చేయవలయు నను నూహయు లేని పంతులుగా రెట్టి దాత!

తరువాత వారిని గురించి నాకు రెండే విషయములు తెలియను. ఒక రోజున పంతులుగారు మదరాసు పోవుటకు బెజవాడలో రైలెక్కుచున్నాడు. సేను వారి వెనుకనే కొంచెము దూరముగా నడచుచు పోవుచుంటిని, ఎడమచేతిలో ఆయుధాలు, పదులు రూపాయల కట్టల నోట్లున్నవి. దారివెంట గేటు మొదలు రైలు కదలువరకు రైల్వేయిద్యోగస్థులు, మరి యెవ్వరో యితరులు వారి దగ్గరకు వెళ్లుటయు, ననుస్కారము చేయుటయు, ఆయన కుడిచేతితో చేతికి వచ్చినన్ని ఆయిదో, పదియో, పాతికో యిచ్చుచుండుటయు! నా కది చూచినప్పుడు కన్నులు జైరులు క్రమ్యము. ఇది యేమి దాతృత్వము! కర్ణుడు, రాయని బాచడు మొదలైనవారు మాత్ర మిట్లు చేసియుండిరా యని యనిపించెను.

రెండవది యిది. సేను గుంటూరులో సుద్యోగము మాని బెజవాడకు రాకమునపు, ఆరెండ్లు బందరులో నుండి నా పుస్తకము లేవో యచ్చువేయించుచు అది జీవికగా నుంటిని. ఒకప్పుడు మదరాసు పోయితిని. చిరంతేబి శంభుప్రసాదు నాకు శిష్యుడు. శంభుప్రసాదును చూడవలయునని పంతులుగారింటికి వెళ్లితిని. అతనితో మాట్లాడి తిరిగివచ్చుచుండగా పంతులుగారు వారి యింటి ముంగిట ఎడమచేతివైపుగా శిలావిగ్రహము లున్నచోట ఒక తీవపం దిరిలో కూర్చుండుట వారి కలవాటు. అక్కడ కూర్చుండి నన్ను పిలచిరి. సేను పోయి ననుస్కారము చేసితిని. “ఏమండీ! మీరు మీ పుస్తకములు ప్రకటించుచున్నారటగదా? నన్ను వచ్చి యేమియు నడుగలేదేమి”యని యడిగిరి. సే సేమియు మాటాడలేదు. మధ్యాహ్నము ఆఫీసుకు రమ్మగిరి. సేను పోయి కనిపించితిని. వెంటనే వందరూపాయల చెక్కు వ్రాసి యిచ్చిరి.

సేను ఎదుటివారి యాదార్యము భరించుకొనలేను. ఇట్టి యన్యాయాదార్యమునకు నెట్లు ఋణ

విముక్తి చేయవలయునో తెలియక నా ‘త్రిశూల’మను నాటకమును వారి కంకితము చేసితిని. అది వారి తుది రోజులలో జరిగెను.

ఇంతకు మించి పంతులుగారినిగురించి నా కేమియు తెలియదు.

సేను వట్టి కవిని. సూర్యుని తేజస్వీ చూడగలను. ప్రకృతిశాస్త్రపురోధకు లైనవో భూతఅద్దములద్వారా సూర్యబింబములో కొండలు చూతురో! నదులు చూతురో!! సేను సూర్యునియందలి ప్రాణదాతృత్వమైన దీప్తిమాత్రమే చూచితిని.

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ.

* * *

శుష్కప్రియాలు

మా నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు ‘తగని - గర్విష్టి’; ‘పరమలబ్ధుడు’

—ఇవే నాకు పంతులుగారిలో న చి న ఉ తమ-సుగుణాలు.

అంతటి గుణ-లబ్ధుణ్ణి నా చిన్నతనంలో సేను చూడటం అదే తొలిసారి. తెలుగుతనాన్ని, తెలుగువారిని తలుచుకుంటూ పలవరింతగా అనుక్షణమూ పులకరించిపోయే ఆ గర్వానికి ఒక హద్దూ పద్దూ అంటూ ఉంటేనా?

పంతులుగారికి చీటికీ-మాటికీ కోపం రాదేమో అని నాకు కోపం వచ్చేది. అమృత్యు! ఇన్నాళ్లకు, ఆయన పుట్టి-బుధైరిగిన తరువాత కోపముంటూ రాబోతూన్నది గదా, ఇక తరించాడు, అని మనం ఎంతో ముచ్చటపడుతూ అందుకోసం పడిగాపులు పడిఉంటే, ఇంతా ఎసి, తీరా ఆయనకు నవ్వొచ్చేది...అదేం పాపమో!

హే! యీ రవంత భాగ్యానికి కూడా పంతులుగారు నోచుకోలేదు.

ఆయనకు కీరికొంతు లేదంటానా? ఓ... ఉడ్డోలంగా ఉంది: ఎందుకు ఉండదూ? - దానికి

ఎవరికెరుక?

వారసులము యితేమందిమి ఉన్నామని ఆయనకు తెలియదు గనుకనా?

నిజంగా మనం అసాధ్యులం. మన గడ్డమీదకళ్లు తెరిచిన తలిమ్మా బంగారు-తండ్రులకు మల్లేనే, సారె చీర పెట్టి ఏ దేశానికో పంపించి, అక్కడ కూర్చుని కోటికి వేయిపడగలెత్తి కూర్చున్నీకుండా, వీలైనంత చేరునలో నిలుపుకుని పట్ట-పగ్గాల్లో ఉంచి 'యీ నాలుగురాళ్లతోనే సంతృప్తిపడండి' అన్నాం. ఆ ఘనుడు ఉన్నవాడు ఉన్నట్టుండక, ఆ యిరకాటం లోనే విశ్వదాతగా వెలకాడంఛే, అది మన లోపమా? అనంతమైన విశ్వానికి, అందులో ఆపగింజ పాలు లేని జన్మ-భూమికి తేడా కనిపెట్టలేని వత్తి అర్చకుడు పంతులుగారు.

పంతులుగారిలో ఎన్ని లోపాలు ఉన్నాయో అందరికీ తెలిసిన సంగతే కదా!

ఎవరన్నా బాధపడుతూంటే, ఆ బాధ తమ దిగా హమేషా భావించడం ఇదో లోపం.

ఎవరన్నా బాధపడతారేమోనని, తాము ఎప్పుడూ బాధపడుతుండటం...ఇదో లోపం.

లోకంలో, ఎదుటివారిలో, కొండలపెట్టన ఎన్ని లోపాలు కనపడుతూన్నా, లీలగానైనా వాటిని చూడలేని దృష్టి-మాంద్యం...అన్నింటికన్నా ఘట్టి లోపం. అయినా, ఘటవాలేదు, ఉదారహృదయుల మైన మనం, తెలుగువారం, వాటి నన్నింటిని మన్నించాము; ఎలాగో సరిపెట్టుకుంటూ వచ్చాము.

నిజానికి, పంతులుగారికి 'పుట్ట-గతులు' లేవు. మనకు ఏ మాత్రం ఆచోకి తెలిసినా అందుకు ఒప్పుకోమని, రెండోకంటివాడికి తెలియకుండా, ఒడుపుగా, పునరావృత్తిరహితమైన పదమును 'కాజేశారు. పోని ద్దురూ, యితా చేసి, అదే ఆయన దాచుకున్న సామ్యు!

నాకేళ్లవరావుపంతులుగారి పనే చాలా మెరుగు, మొత్తానికి! ఆయన యింటిపేరూ, ఆయన పేరూ ఏకీ-కోరి పెట్టుకున్న దేవర, దక్కిస్తూ, ముక్తీ-మోక్షమూ లేకుండా, గంగబడ్డన రాయిలాగా పడిఉన్నాడు...శివ-శి

మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి.

ఎవరికెరుక?

= శ్రీ పుట్టా సూర్యనారాయణమూర్తిచౌదరి =

జగతి నెన్నెన్నియో హీనజన్మ లెత్తి
చిఫర కేను నీతాకోకచిలుక నైతి
మెనుక నందరనహియించుకొనిరిగాని
పిదప నన్నందరును గౌరవించుచుండి.
మిలమిలలు నింపు నాదు రెక్కలను గాంచి
కుసుమకుసుమాన మధువు త్రాగుటనుజూచి
నుందరంబుగ నే చరించుట దలంచి

యే నదృష్టవంతుడ ననియెదరుగాని.
బిడియమే లేక తీవతీవకును జేరి
పొట్టకూటికి పూవుపూవును తడుముచు
ప్రాణముల నఱచేతను బట్టుకొనుచు
నిమిషనిమిషమునకును వేషముల మార్చి
నిలుకడేలేని బ్రతుకుబాటల చరింప
నిపుడు నే బడు వేదన లెవరి కెరుక!!!

కలగూరకంప

ఆదర్శగ్రామమైన నేవాగ్రాం

సుమారు తొమ్మిది సంవత్సరాల క్రిందట మహా తుగ్గుడు సుబర్బతీ ఆశ్రమాన్ని విడిచిపెట్టడు (కీ|| శే||) జమ్మలాల్ బజాజ్ ఆయాన్ని వాగ్ధాకు ఆహ్వానించాడు. అతని ఆహ్వానాన్ని స్వీకరించాడు బాపూజీ. అక్కడికి దగ్గరలో వున్న మగన్ వాడిగ్రామంలోని అఖిలభారతగ్రామపరిశ్రమసంఘం అతని దృష్టిని గ్రామోద్ధారణకు పురికొల్పింది. మిగతాజీవితం గ్రామ ప్రజలతోనే గడిపి, వారి అభివృద్ధికోసం పాటుపడమని అతని అంతరాత్మ బోధించింది.

తరువాత వాగ్ధాకు నాలుగుమైళ్ల దూరములో వున్న “సెగాన్” గ్రామం మహాత్ముణ్ణి ఆకర్షించింది. అదృష్టవశాత్తూ ఆ గ్రామస్థలమంతా (కీ|| శే||) జమ్మలాల్ బజాజ్ అధీనంలో వుండడంవల్ల ఆయన ఆస్థలమంతా సంతోషముతో బాపూజీకి అర్పించాడు. ఆ గ్రామాన్ని పూర్తిగా ప్రజల సేవకోసమే వినియోగించడానికి నిశ్చయించి, దానికి “సెగాన్” అన్న పేరును మార్చి “నేవాగ్రాం” అని పెట్టాడు బాపూజీ. కొద్దిసమయంలోనే ఆ ప్రదేశంలో అనేక కుటీరాలు వెలిశాయి. నేవాగ్రాం ఇప్పుడు, పూర్వము మహాబుఖల ఆశ్రమాలకిమట్లే, ప్రశాంతంగావుంటుంది. ఒకప్పుడు ఈ గ్రామానికి కాలిబాటకూడ లేదు. శ్రీ హసన్ గారు వార్ధాడిస్టిక్రిబ్బోర్డు అధ్యక్షుడుగా వున్నప్పుడు వార్ధానుంచి నేవాగ్రాంకు ఒక చక్కటి రోడ్డు నేయించి పుణ్యంకట్టుకున్నారు.

నేవాగ్రాం పవిత్రతమూలంగా వార్ధా ఒక పుణ్యక్షేత్రమయింది. ప్రపంచంలో అనేకమంది నితం

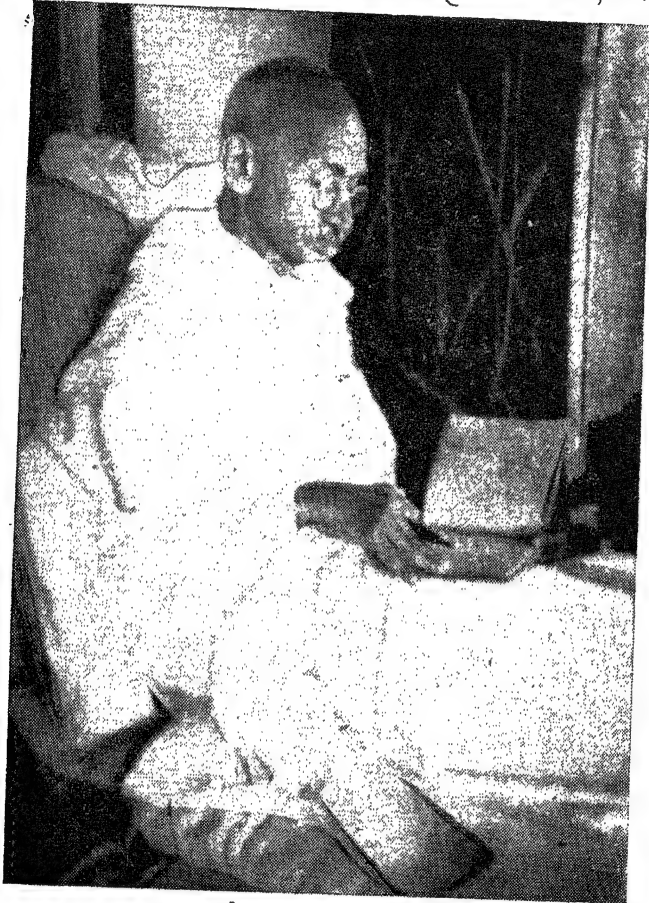
అక్కడకు వస్తూనేవుంటారు. క్రమంగా, నేవాగ్రాంలో, భారతభాగ్యోదయానికి వేత్యరువిధాల పాటుపడుతూన్న హిందుస్థానీతాలిమిసంఘం, గ్రామపరిశ్రమసంఘం, గాంధీసేవాసంఘం, మహిళాశ్రమం మొదలైనవి లేచాయి. గురుదేవుని శాంతినికేతనం, అడయారులకు మట్లే నేవాగ్రాంలో అలంకారాలూ, అడంబరాలూ ఏమీ లేవు. ఆత్మప్రశాంతంగా, అతినిర్మలంగా వుంటుంది. అక్కడ జాతి మత భేదాలకు తావులేదు.

నేవాగ్రాంను ఆదర్శగ్రామంగాను, స్వశక్తివంతంగాను చేయడానికి మహాత్ముడు అన్ని విధాలా ప్రయత్నాలు చేస్తూనేవున్నాడు. శిక్ష, భోజనం, నివాసం మొదలైన విషయాల్లో మహాత్ముడి వుద్దేశాలు అక్కడ అమలులో వున్నాయి. ఆశ్రమాన్ని శుద్ధపరిచే బాధ్యత ఆశ్రమవాసులదే. అందుకే మరుగుదొడ్లు బాగుచేయడం, వీధుల్ని వూడ్డడం మొదలైన పనులన్నీ ఆశ్రమప్రజలే, కార్యక్రమంప్రకారం, తెల్లవారిందిమొదలు రాత్రయిందాకా చేస్తారు.

ప్రశాంతమైన ప్రకృతి వాతావరణంలో పెరగడం ఉత్తమమని మహాత్ముని ఉద్దేశ్యం. అందుకు తగినట్టే నేవాగ్రాం నిర్మించబడింది. బాపూజీ నివసిస్తూన్నది ఒక చిన్న మట్టిగోడల కుటీరం. అదే బాపూజీ కార్యాలయం. రోజూ వచ్చే వందలకొలది వుత్తరాలను పూర్వం మహాదేవదేశాయి విప్రుకునేవాడు. కాని అత నిప్పుడు లేడు. ఈ ప్రపంచాన్ని శాశ్వతంగా విడిచిపెట్టాడు. ప్రస్తుతం శ్రీ ప్యారిలాల్, శ్రీమతి కర్నీద్ బెన్ కలసి ఆ పనిని చూచుకుంటున్నారు.

దర్శనానికి వచ్చినవారితో, చాపమీద కూర్చుని

నూలు వడుకుతూనే బాపూజీ మాట్లాడుతాడు. రాత్రిళ్లు బాపూ ఆరుబయట హాయిగా నిద్రిస్తాడు. సోమవారం నాడు ఎవరితోనూ మాట్లాడడు. విశ్రాంతికోసం కాదు- ఆ రోజు వ్రాతపనిలో నిమగ్నడై వుంటాడు. కొన్నాళ్లకు ఆయనకు జీవితంమీద విరక్తి పుట్టి, జీవితాంతమువరకు నిరాహారదీక్ష చేయడానికి నిశ్చయించుకున్నారు. అప్పుడు దిక్కులేని ఆయన్ని గాంధీ ప్రేమతో చేరదీసి, తన సహాయనానె

నేవాగ్రాంలో గాంధీజీ

నేవాగ్రాంలో ఒక కుటుంబానికి పుట్టాడు. ఆ రోజు ఒక సంస్కృతపండితుడు; పేరు శ్రీ పర్చూరు శాస్త్రిగారు (Shri Parchure Sastri). ఆయనంటే మహాత్మునికి ఒక విధమైన ప్రేమ. కుటుంబానికి అవడం చాత ఆయన్ని ఎవ్వరూ అడతించలేదు. అందుచాత (Sarsu) మండువల్ల కొంత బాగుచేశాడు. ఇప్పుడాయన నిరాహారదీక్షాప్రయత్నాన్ని మానుకున్నారు. గాంధీజీ ఆయన్ని వేతీ ఒక కుటీరంలో వుంచాడు. ఆయన ఆరోగ్యవిషయంపై మహాత్ముడు రోజూ రెండుగంటల కాలం వ్యయపరుస్తాడు. సర్దార్ వల్ల

భారతి - పార్థివ శైత్రము

భాయి పజేల్, రాజేన్ బాబు, ఆచార్య నరేంద్రదేవ్ మొదలైన దేశనాయకులు, తమ కెప్పడైనా వళ్లల్లో అస్పృశ్యతగా నున్నప్పుడు, చికిత్సకోసం, విశ్రాంతి కోసం నేవాగ్రాంకు వస్తూంటారు, ఇలా బాపూజీ ఒక వైద్యుడే కాక, న్యాయాధిపతి కూడ నేవాగ్రాంలో. అక్కడ ఏ తగువు వచ్చినా బాపూజీ తీర్పు ప్రమాణంగా తీసుకుంటారు.

చిమూరుగాథలో నిరాహారదీక్ష వహించిన ప్రొఫెసర్ భన్సాలీగారి నివాసం నేవాగ్రాంలోనే. అతనికి గాంధీజీ అంటే అమితభక్తి. నేవాగ్రాంలో బాలపాఠశాలకు విద్యాదానం చేస్తూ కాలం గడుపు తున్నారు. ఒకప్పు డీయన వుత్త వేపాకులనే ఆహారంగా స్వీకరించేవారు. అతనితో మాట్లాడుతూంటే ఆదోమాదిరి ఆనందం కలుగుతుంది.

ఏడుగురు భారతగ్రామాలలో వున్న నిత్య జీవనం ఒక్కనేవాగ్రాం ఆశ్రమాల్లో ప్రతిఫలిస్తూంది. అందుచేతనే నిరాడంబరమైన ఈ నేవాగ్రాం ప్రపంచ దృష్టిని ఆకర్షించింది. (స్వచ్ఛానువాదం)

జి. వి. యల్. యన్. స్వామి.

కీ|| శ్రీ|| కె. యన్. గుప్తగారు

కేంద్రశాసనసభలో గంజాం, విశాఖపట్టణ మండలాల నియోజకవర్గము తరపున కాంగ్రెసు సభ్యుడైన కొల్లూరి నూర్యనారాయణ గుప్తగారు మార్చి ౫-వ తేదీనాడు అసెంబ్లీ సభలో మాట్లాడుచు మాట్లాడుచునే హఠాత్తుగా అనువులువాసిరి.

అప్పటికి గుప్తగారికి ౫౬ ఏండ్లు. ఆ దినము పగలువరకు పలాసాగానే ఉన్నారు. ఆ క్రితము రాత్రి ప్రపంచ విషయములను గురించి మాట్లాడుచు ఆనందముగానే ఉన్నారు. ఆనాడు సభలో ఉపన్యసింప లేచినారు. ప్రభుత్వ చర్యలను ఖండించుచు మాట్లాడుచున్నారు. ప్రజలు తిండిలేక, బట్టలులేక, మందులులేక బాధపడుచున్న సంగతిని తీవ్రముగా

కీ|| శ్రీ|| కె. ఎస్. గుప్తగారు

వెంటనే ప్రథమ చికిత్స జరిగినదిగాని, లాభములేక పోయినది. ఆయనలోనుండి హంస ఎప్పుడు సందు చూచుకొని లేచిపోయినదో లేచిపోయినది. వట్టి కశీ బరము మాత్రము మరుసటిరోజున విమానమెక్కిపుట్టి నొంటికి చేరుకొన్నది.

వానరాకడ, ప్రాణముపోకడ ఎవరికిని తెలియ దండురు. ఇందుకేనేమో! ఏ తక్షణానికి, ఎవరికి ఎక్కడ వ్రాసియున్నదో ఎవరెరుగుదురు!

భారతదేశములోని బీదలబాధలం నివారించ కంకణము కట్టుకొన్న గుప్తగారు ఇంత ఆకస్మాత్తుగా తనువుచాలించుట విచారకరము.

‘ఇంటివేరంటే?’

గతమాసపు ‘భారతి’లో వైశ్ణవీకతో ఇంటి పేర్ల పట్టుపూర్వోత్తరాలనుగురించి విమర్శిస్తూ శ్రీ మేరు సోమయాజుల వరహోలుగారు ‘వ్యాయామవిశేషాలు’ అనే ఉపశీర్షిక క్రింద దాట్లవారిసీ, కప్పగంటుల వారిసీ ఉదాహరించారు.

కప్పగంటులవారనేది వ్యాయామ మాత్రం కాదు. ఆ పదం ‘కప్పగంటుల’వారి ప్రప్రయాపం! ఆ కుటుంబంలోని పూర్వీకులు ఘనాంతస్వాధ్యాయులయి కప్పలు అరచునట్లు పనసలు చెప్పబడతే ఆ పేరుకలిగింది. ఆ ‘కప్పగంటుల’ పదం ఆనోటా ఆ నోటా పడి రూపుచెడి ‘కప్పగంటుల’ అయినది. ఇలా ఎన్నో యిళ్ల పేర్లు తారుమారయాయి, అలాంటి వాటి యధార్థస్థితిని పరిశోధిస్తేనేగాని యింటిపేర్ల తత్వం నిశ్చయంపడదని మనవి.

బులుసు వేంకటరమణయ్య.

సుమిత్ర మాగధి

౧౯౪౪ ఆగస్టు భారతీయందు “సుమిత్ర యే రాజుకూతురు?” అను శీర్షికతో నే నొక చిన్న వ్యాసము రచించితి.

అందు, వాల్మీకి రామాయణమున కాసల్యా కైకేయులు, కోసలకేకయాత్మజులుగాఁ జేర్కొనఁ బడిరియు, సుమిత్ర యే దేశపు రాజుకూతురో చెప్పఁబడలేదనియు, వాల్మీకితరకవీకృత రామాయణ ములందు సహితము సుమిత్రాజనకుని నామము చెప్పఁబడలేదనియు, పింగళిసూర నార్యకృతరాఘవ పాండవీయమున మగధతనయ యని యీ క్రింది పద్య మునఁ గానవచ్చుచున్న దనియు విరచించితిని:

రాఘవపాండవీయము ౧ ఆ. ౭ ప:-

సీ. “సృతిఁ గుంతిమద్రహుపతుల.....

జగతిఁ గోసలకేకయమగధుల తన

యల వరించిన యజ్ఞలో మెలఁగఁజేసె,”

అందే మగధతనయ (మాగధి) యనుటకు “నూరన కేగ్రంథమునం దాధారము కలదో విజ్ఞులు పరిశీలించవలసియున్నది.” యని వ్రాసితిని.

ఆంధ్రవాల్మీకి వావిలికొలను సుబ్బారావుగారి వాల్మీకిరామాయణమందరవ్యాఖ్యానమున నీ క్రింది శ్లోకములు పద్యపురాణమునుండి గ్రహించఁ బడి యున్నవి:

శ్లో. “కోసలస్య నృపస్యాథ

తనయాంచ కుచిస్మితామ్,

కాసల్యాంనామ కన్యాం తా

ముపయేమే స పార్థివః,

మాగధస్య నృపస్యాథ

పుత్రీ సర్వాంగశోభనా

సుమిత్రానామ నామ్నాచ

ద్వితీయా తస్య భామినీ

తృతీయా కేకయస్యాథ

నృపకే ద్దహితా తథా

భార్యాధూత్ పద్యపత్రాక్షీ

కైకేయానామ నామతః,”

పై శ్లోకము మూలమున సుమిత్ర మాగధ (మగధ) తనయ యనుట స్పష్టమగుచున్నది. మన నూరనగారికి పద్యపురాణమే యాధారమైయుండునని యూహించవలసియున్నది.

రావూరి దొరసామి

విమర్శనము

“Deliverance”

నాగరికత కలవడిన నారి. ఆమెభర్త హరీష్ కూడ

రచన : శరత్ చంద్ర ; అంగ్లానువాదం : దిలీప్ కుమార్ రాయ్ ; అరవిందులు అనువాదం సరిమాశారు. రవీంద్రులు తొలిపలుకు వ్రాశారు.

ప్రకాశకులు : నలందాపబ్లికేషన్స్, N. M. త్రిపాఠ్యలిమిటెడ్, (ప్రిన్సెస్ స్ట్రీట్)టు, బొంబాయి ౨. వెల రూ. 3-౪-౦.

తొలిపలుకుల్లో అరవిందులు వ్రాసిన మాటలలో ఎంతో సత్యమున్నది. శరత్ గొప్ప మేధావి, అతనిది అతివిశాలమైన హృదయం ; అతనిశతమైన చూపు. మితిలేని సానుభూతి. మానవుల దుఃఖాన్నీ, వేదననీ, హృదయం కరిగించేట్లుగా చిత్రించటంలో శరత్ అందజేసిన చెయ్యి. మనుష్యుల స్వభావాలలో వుండే మలుపులూ, మెలికెలూ కళ్లకు కట్టించి పాత్రలమీద పాత్రకులికి చెప్పలేని మక్కువ కలిగించగలడు. ఆ పాత్రల సుఖదుఃఖాలు తనవే అయినట్లుగా పాత్రకుని హృదయం ముందున్న కథకోసం గబగబ పరిగెత్తుతుంది.

ఈ నవలలో శరత్ ఒక కుటుంబాన్ని చిత్రించాడు. నవల మొదలయేసరికి ఆ కుటుంబంలో గిరీష్, హరీష్, వాళ్ల పినతండ్రికొడుకు రమేష్, వాళ్ల భార్యలు సిద్ధేశ్వరి, నయనతారా, శైలా, వాళ్ల పిల్లలూ అంతా సుఖంగా కలిసివుంటారు. వంటింటికి పెద్ద సిద్ధేశ్వరి. ఇంటికి పెద్ద ఆమెభర్త గిరీష్. పిల్లలని అదుపులో వుంచటం, ఇనప్పెట్టెతాళం చెవులు కొంగున కట్టుకుని డబ్బువాడుతూవుండటం శైలపని. గిరీష్, హరీష్ స్థిరబద్ధులు. రమేష్ మాత్రం ఉద్యోగ మేరూ లేకుండా ఇంట్లో కూర్చొని పత్రికలకి వ్రాసి దేశాన్ని భాగుచెయ్యాలనుకుంటూ వుంటాడు. నయనతార నవ

అంతవరకూ అరమరలు లేని కుటుంబంలో మెల్లమెల్లగా భేదాలు తల ఎత్తుతయ్. నయనతార కొడుకు బూట్లు తొడుక్కుని వంటింట్లోకి వస్తాడు. శైల ఆ అబ్బాయిని తైటికి పోయి బూట్లు విప్పి రమ్మంటుంది. విప్పకుండా అక్కడే నిలబడతాడు. ఇంతలో సిద్ధేశ్వరికొడుకు ఆ దొవన పోతూ, బూట్లు విప్పనని మొండికివేసిన కుర్రాడిని చెంపమీద కొడతాడు. ఇంకేముంది, ఇల్లంతా గందరగోళం. శైల కొట్టించిందనీ, తాము అక్కడ వుండటం శైలకి ఇష్టం లేదనీ, వెంటనే ఇంకో ఇంటికి వెళ్లిపోతామనీ నయనతార గొడవచెయ్యటం మొదలుపెడుతుంది.

ఎల్లాగయినాసరే కుటుంబంలో చీలికరాకుండా చూడవలెననే తాపత్రయం సిద్ధేశ్వరికి. శైలదే తప్పనీ, ఏమైనా సరే వెళ్లటానికి వీలులేదనీ నయనతారను బ్రతిమాలి ఒప్పిస్తుంది.

అప్పటిదాకా శైలమీద సిద్ధేశ్వరికి ఎంతో గురి. శైలను తానే పెంచి పెద్దదాన్ని చేసే మరిది కిచ్చి పెళ్లిచేసింది. అందునలన శైల అంటే ఎంతో మక్కువ. మెల్లిమెల్లిగా నయనతార సిద్ధేశ్వరిని లోబరుచుకుంటుంది. శైలమీద ఏవగింపు కలిగిస్తుంది. ఎవరు ఎటు తిప్పితే అటు తిరుగుతుంది సిద్ధేశ్వరి. కొన్నాళ్లకి శైల తన ఇనప్పెట్టెలోంచి డబ్బు దొంగిలిస్తున్నదేమోనని అనుమానపడుతుంది. పరాయివాళ్లు నా ఇంట్లో చెడతంటుంటే నే నూరుకుంటానా? ఎన్నాళ్లని రమేష్ అన్నకారి సైతం కూచోటం? అని శైలను ములుకులలాటి మాటలతో భాడుస్తూ

వుంటుంది. అయినప్పటికీ శైలని ఇట్లా బాధిస్తున్నానే అన్న పరితాపం కూడా సిద్ధేశ్వరిలో వుంది. శైలని ఏవో విధంగా పలకరించాలని చూస్తుంది. శైలని నిండతో అయినా పలకరించాలని చూస్తుంది. శైల అన్నిటిని ఓర్పుతో సహిస్తుంది.

చికరికి కుటుంబంలో చీలిక రానే వచ్చింది. ఈసారి శైలా పిల్లలూ, భర్త రమేష్ ఇల్లు వదిలి వెళ్లి పోతారు. పల్లెటూర్లో వాళ్లకున్న ఇంట్లో వుంటారు. వాళ్లు వెళ్లిపోయిన రాత్రి సిద్ధేశ్వరి పడ్డ తహతహకి మితిలేదు. శైలకొడుగు లిద్దరూ తలకావైపునా తన పక్కలో నిద్రపోయేవాళ్లు. ఆ రాత్రి శూన్యంగా వున్న పక్కని చూసేసరికి సిద్ధేశ్వరికి పట్టలేని దుఃఖం వస్తుంది. వాళ్లు నాపిల్లలు, వెంటపెట్టుకుపోవటానికి శైల కేమీ అధికారం లేదని భర్తదగ్గరికి, మరదిదగ్గరికి వెళ్లి, వెంటనే పిల్లల్ని తెచ్చి దిగవిడువవలసిందని లాయరునోటి సన్నింటుంది. ఈ సంఘటనలో సిద్ధేశ్వరిలో వున్న మాతృత్వంతో కదిలిందిచేశాడు శరత్.

చివరికి గిరిశ్ తమ్ముడు వుంటున్న పల్లెటూరు వెళ్లవలసిన పని వొస్తుంది. అప్పటికి హరిశ్ కుట్రవల్ల, నయనతారవివంవల్ల రమేష్ మీద కోర్టులో దావా జరుగుతూవుంటుంది. ఈ వ్యవహారం నడిచేందుకు డబ్బు ఎక్కడిది రమేష్ కి? అదింతా శైల నీ ఇనప పైకైలోంచి తక్కురించిన డబ్బే అని నయనతార సిద్ధేశ్వరిమనస్సు విరిచినా, సిద్ధేశ్వరి భర్త వెళ్లేప్పుడు రమేష్ పిల్లల నిద్రించి చూసినప్పుడీ, వెంట తీసుకురమ్మనీ చెపుతుంది. గిరిశ్ ది వింతస్వభావం. ఏదీ అతని మనసుకి పట్టదు. వెళ్లేవెళ్లటంతోనే తమ్మణ్ని తిట్టి, “ఓకేనో, ఓ పాతాలో” అని పిల్లలని పిలుస్తూ ఇంట్లోకి వెళ్తాడు. పిల్లలు వచ్చి చెప్పినాన్నని చుట్టేసుకుంటారు. అంతవరకూ దీనంగా దేవుడిని వేడుకుంటున్న శైల వచ్చి బావగారికి నమస్కారం చేస్తుంది. ఏమీ మనసుకి పట్టని గిరిశ్ కి వొంటిన ఒక్క సగ అయినా లేకుండా దీనంగా కనిపించిన శైలని చూడగానే గుండె చివుక్కుమన్నది. వెంటనే

భారతదేశమున శ్రేష్ఠమైనది

జాబ్ కో ఫాన్ టింక్

● ఆశ్చర్యమును గొల్పునంతటి చౌకధర ●

పల్లెటూరిలో తనకున్న ఆస్తి అంతా రమేష్ పేర వ్రాసేసి ఇంటికి వస్తాడు.

ఇంటికి రాగానే తమ పథకం పాడయినందుకు హరిశ్, నయనతారా గిరిశుని నా నా మాటలూ అంటారు. కాని సిద్ధేశ్వరి భర్త చేసిన పనికి ఉప్పొంగి పోతుంది.

ఇదీ కథ. ఈ కార్తకంలో స్త్రీహృదయం లోకులు తడిచిచూపించాడు శరత్. కృత్రిమమైన పన్నాగాలు చేసే నయనతారా, చెప్పుడుమాటలు విని ఎవరు ఎటు తిప్పితే అటు తిరిగే సిద్ధేశ్వరి, ఆమె మాతృత్వమూ, కరుణా, శైలపాత్రలో చిత్రించిన చాకచక్యమూ, ధీరత్వమూ, తాలిమీ చదివినతరవాత కూడా మరుపుకురావు. ఏమీ పట్టించుకోని గిరిశ్ పాత్ర ఎంతో కులాసాగా చిత్రించాడు శరత్.

అనువాదం మొదట కొంచెం గడ్డుగా వున్నా,

భారతి - పార్థివ షైలము

పోసుపోసు సాఫీగా సాగిపోయింది. పుస్తకం మొదలు పెడితే ముగించేదాకా తోచదు.

ముందుముందు రాయ్ గారు శరత్ చనలన్నీ ఆంగ్లంలోకి అనువదిస్తారని ఆశిస్తున్నాను. విశ్వసాహిత్యంలో గొప్ప నవలారచయితో తులనాకే శక్తి శరత్ కున్నది. ఆ శక్తిని లోకానికంతకీ చాటటానికి ఇటువంటి ఆంగ్లానువాదాలు ఇంకెన్నో కావాలి.

Telugu Literature

(ఆంధ్ర సాహిత్యము) రచయిత : ప్రొఫెసర్ పి. టి. రాజు, యం. ఏ., పి. ఎచ్. సి. నా.సి. ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ, గుంటూరు, ప్రచురణ : ది.పి. ఇ. ఎన్. ఆటోడియా పెంటర్, ఆర్యసంఘ, మలబార్ హిల్, బొంబాయి. దొరికే చోటు : ది ఇంటర్నేషనల్ బుక్ హౌస్ లిమిటెడ్, ఆవ్లేన్, ఫోర్టు, బొంబాయి. పుటలు ౨౪ + ౧౫౪ వెల ౨-౮-౦.

పి. ఇ. యన్. అనే పొడి అక్షరాలకు ఇంగ్లీషులో కవులు, వ్యాసకర్తలు, నవలాకారులు అని తాత్పర్యం. మొత్తంమీద వివిధరీతుల సాహిత్యపరులైనవారి బృందమే ఇంటర్నేషనల్ పి. ఇ. యన్. అనే సంస్థగా ఏర్పడింది. ౧౯౨౧ లో లండనులో స్థాపన అయిందిమొదలు ఇది జగద్విఖ్యాతంగా పరిణామా వచ్చింది. నానాదేశాల్లోనూ ఈ సంస్థ శాఖలున్నవి. మన భారతీయశాఖను ౧౯౩౩ లో శ్రీమతి సోఫియా వాడియా స్థాపించింది. వివిధదేశభాషలందలి సారస్వతానికి మంజూషగా ఉండాలని వీరి వాంఛ. అందువలన ఆయా భాషాసాహిత్యాలను గురించి రాజభాష ఇంగ్లీషులో పుస్తకాలు ప్రచురించి ఇతరుల రసాస్వాదనకు తోడ్పడుతూ ఉన్నారు. ఈ విధంగా వీరు ఇంతవరకూ అస్సాం, వంగ సాహిత్యాలను గురించి, భారతీయులు రచించిన ఆంగ్లసారస్వతాన్ని గురించి పుస్తకాలు ప్రచురించారు. ఇప్పుడు తెలుగుసాహిత్యాన్ని గురించిన ఈ గ్రంథం

ప్రచురణ అయింది. ఇందులో ప్రాచీనసాహిత్యము, నవ్యసాహిత్యము, అనువాదమాల అనే మూడు భాగాలున్నవి. సంపాదకురాలు శ్రీమతి సోఫియా వాడియాగారి పీఠిక, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారి ఉపోద్ఘాతము, గ్రంథకర్త మున్నుడి వున్నవి. గ్రంథం చివర ఇంగ్లీషులో ౪౮ గ్రంథాల జాబితా ఆంధ్ర సాహిత్య పరిజ్ఞానానికని సూచికగా చేర్చారు.

భారతీయ సంస్కృతికి, సంస్కృత సాహిత్యానికి ఆంధ్రులు ప్రశస్తమైన కృషిచేశారు. తెలుగు భాష పసిఫిక ఖండంలో వ్యాపించి ఫిలిప్పీన్ దీవుల దాకా పాకింది. ఫిలిప్పీన్ భాషలో ఎన్నెన్నో తెలుగుమాటలున్నవి.

దక్షిణాదిన తెలుగుప్రభావం కన్నడ సాహిత్యంలో హెచ్చుగా ప్రతిఫలిస్తూ ఉంది. తెలుగు సాహిత్యం ప్రభువుదశలో సంస్కృత పండితులైన రచయితల ప్రాభవం హెచ్చుగా గోచరిస్తున్నా, కాలక్రమేణ దేశీయమైన నానుడితో కలిసిపోయి విశిష్ట సారస్వతంగా పరిణమిల్లింది.

ఆంధ్రభారతంతో ప్రారంభమై ౧౮౭౫ వరకు వర్ధిల్లినది ప్రాచీన సాహిత్యమునవచ్చును. ఆంధ్రభారతానికి పూర్వం తెలుగుసాహిత్యం ఉన్నదనునన్న దక్కినదిలేదు.

ఇది సమగ్రమైన ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్రం కాదు. పరిమితమైన ధోరణిలో వ్రాశారు ఈ పుస్తకం. ఇతర రాష్ట్రాలవారికి, దేశాలవారికి సూక్ష్మంగా తెలుగు సాహిత్యపు పోకడలు తెలియజేయడమే ఈ పుస్తకం ఉద్దేశం. ప్రాచీనసాహిత్యాన్ని భారత కవులు, రామాయణ కవులు, ప్రబంధకవులు, శతక కవులు అని నాలుగు అధ్యాయాలుగా విభజించి వ్రాశారు. ఉన్న మితిలో మొత్తంమీద ఈ ఖండం సమగ్రంగా ఉంది. రెండో ఖండంలో నవ్యాంధ్ర సాహిత్యం గూర్చి వ్రాశారు. ఇక్కడనే గ్రంథకర్త వ్రాసినది అసమగ్రంగాను, కొంత అనాలోచితంగానూ కనబడుతుంది. భమిడిపాటి కామేశ్వర

రావుగారు ఇటీవల హాస్యరచయితగా పేరొందారనీ, ఈ మధ్యనే శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు ప్రభవరచనతో ప్రాముఖ్యత చెందారనీ వ్రాసినవి చూడగా అక్కడక్కడ వీరి విషయగ్రహణ పడేట్లు వెనక బాటుగా ఉండా అనిపిస్తుంది. ప్రసిద్ధులైన వారిని కొందరిని ప్రస్తావించనేలేదు. దానికి 'లోకోభిన్నరుచిః' అనే సమాధానం కుదరదు. సాహిత్యచరిత్ర వ్రాసే వానికి జనాభిప్రాయపు ఆకళింతకూడా అవసరమే అవుతుంది. అవధానయుగంగా ఒకదశాబ్దం తెలుగు సాహిత్యంలో విజృంభించింది. అదికూడా ఉపేక్షించ తగ్గదికాదు. పలువురు చదివిన పుస్తకముని చెప్పినదాని కన్న గ్రంథవిషయం ఏ కొంచెమో తెలిపితే బాగుం డేది. గెల్లెట్టి, శ్రాస్త్రి ప్రభృతులు చిన్న ఇంగ్లీషు - తెలుగు నిఘంటువులు వెలువరించారని వ్రాసినది చూడగాను, ఇంకా ఇలాటి వ్రాతలను బట్టి వీ రా యీ గ్రంథాలనుగూర్చి ఎక్కువగా తప్పవని కిడినబట్టి వ్రాసినట్లు కనబడుతుంది.

పేర్కొనవలసినవారిని పేర్కోలేదు సరికదా, పేర్కొన్నవారిని గురించైనా సమంజస ప్రస్తావన లేదు. అనువాదమాల ఏర్పి కూర్చినది బాగున్నది. ప్రాచీన సాహిత్యం దలలి రచనంతపు ఘట్టాలను ఇంగ్లీషు కవనంలోకి దింపారు. అసలు గ్రంథంలో లాగానే ఇక్కడ కూడా నవ్యాంధ్రకవనానికి గాని, గద్యానికిగాని సరితగ్గ ప్రస్తావనలేదు. అయినా అసలు గ్రంథభాగం కన్న ఈ అనువాదమాలవల్లనే ఇతరు లకు మన సాహిత్యవస్తువు, రసమూ ఎక్కువగా బోధ అవుతుంది.

పరాయివానికి ఈ గ్రంథం తెలుగు సాహిత్య గ్రహణకు ఉపకరిస్తుంది కాని ఉపకరించవలసినంతగా ఉపకరించదు. రెండో కూర్పులో రెండో ఖండం విశేషించి తిరిగి వ్రాయవలసి ఉంటుంది.

తెలుగురాని వారికి ఆంధ్ర సాహిత్యపరిచయం ఈ విధంగా కలిగించినందుకు పి. ఇ. యస్. భార తీయశాఖవారు అభినందనీయులు. 'సురుచి.'

సూర్యప్రభ - జన్మదినసంచిక

సంపాదకులు : జంపన చంద్రశేఖరరావు, డి. అప్పారావుగార్లు. కార్యాలయము : ౫౩ గోవిందప్ప నాయనివీధి, జి. టి. మద్రాసు. నెల ౧ రూపాయ.

శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బరావు, విశ్వనాథ సత్య నారాయణ, కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు, దువ్వూరి రామిరెడ్డిగార్లు మొదలైన సిద్ధహస్తుల రచనలతో ఈ సంచిక సరిక్రొత్తరూపము దాల్చియున్నది.

ధంకానందత్యరాదినందిక

ప్రత్యేకవ్యాసములు, ప్రత్యేక చిత్రములతో, వందకు పైబడిన పుటలతో ఇనుమిక్కిరి రూపంబి యున్నది. వెల ఒక రూపాయ. కార్యస్థానము : ఓ, సుంకురామచెట్టి వీధి, జి. టి. మద్రాసు.

గ్రంథ స్వీకారము

నే వాం జ లి

పార్థివ ఉగాది నాడు ఘనపురం ప్రేమను (నైజాము) సారస్వతసేవాసమితివారు సమర్పించిన వివిధరచనాసంపుటి. వెల రూపాయిపావల.

మహాకవి - మహాపురుషుడు

గురజాడ అప్పారావు

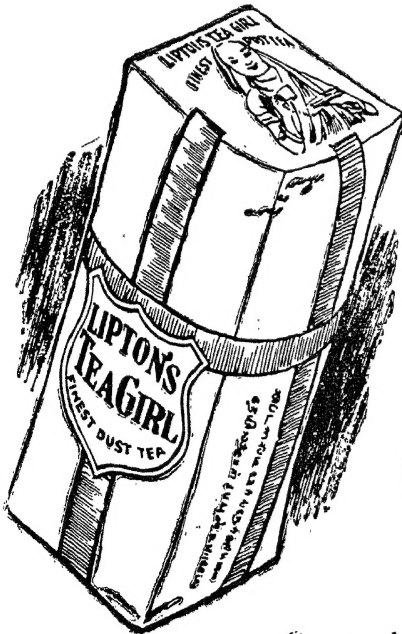
రచన : పెట్టి ఈశ్వరరావుగారు. ప్రకాశకులు : ప్రజాశక్తికార్యాలయము, బెజవాడ. వెల ౧౦ అణాలు.

చుక్కాని

రచయిత : మంచల్ల సుదర్శనాచార్యులుగారు, 'గ్రీక్ గేట్సు,' వైఫాబాదు, మైదరాబాదు (హక్కును) వెల రూ. ౨-౦-౦.

సంయుక్త

పద్యనాటిక. రచయిత : వేమూరి వెంకటరామ నాథంగారు. ప్రాప్తిస్థానము : ఓరియంటల్ పబ్లిషింగ్ కంపెనీ, గుంటూరు. వెల ౧౦ అణాలు.

చక్కని రుచి, ఘుమ ఘుమలాడే
సువాసన, నేత్ర పర్వంగావుండే
రంగు, తక్కువధర, ఏటి అన్నింటి

నిబట్టి లిప్టన్స్

మిగతా వాటిని తలదన్నీ అత్యు
చ్ఛేకున్నది

లిప్టన్స్
టీ గర్ల్ బ్రాండ్

పౌదు మధురమైన ఇండియన్ టీ

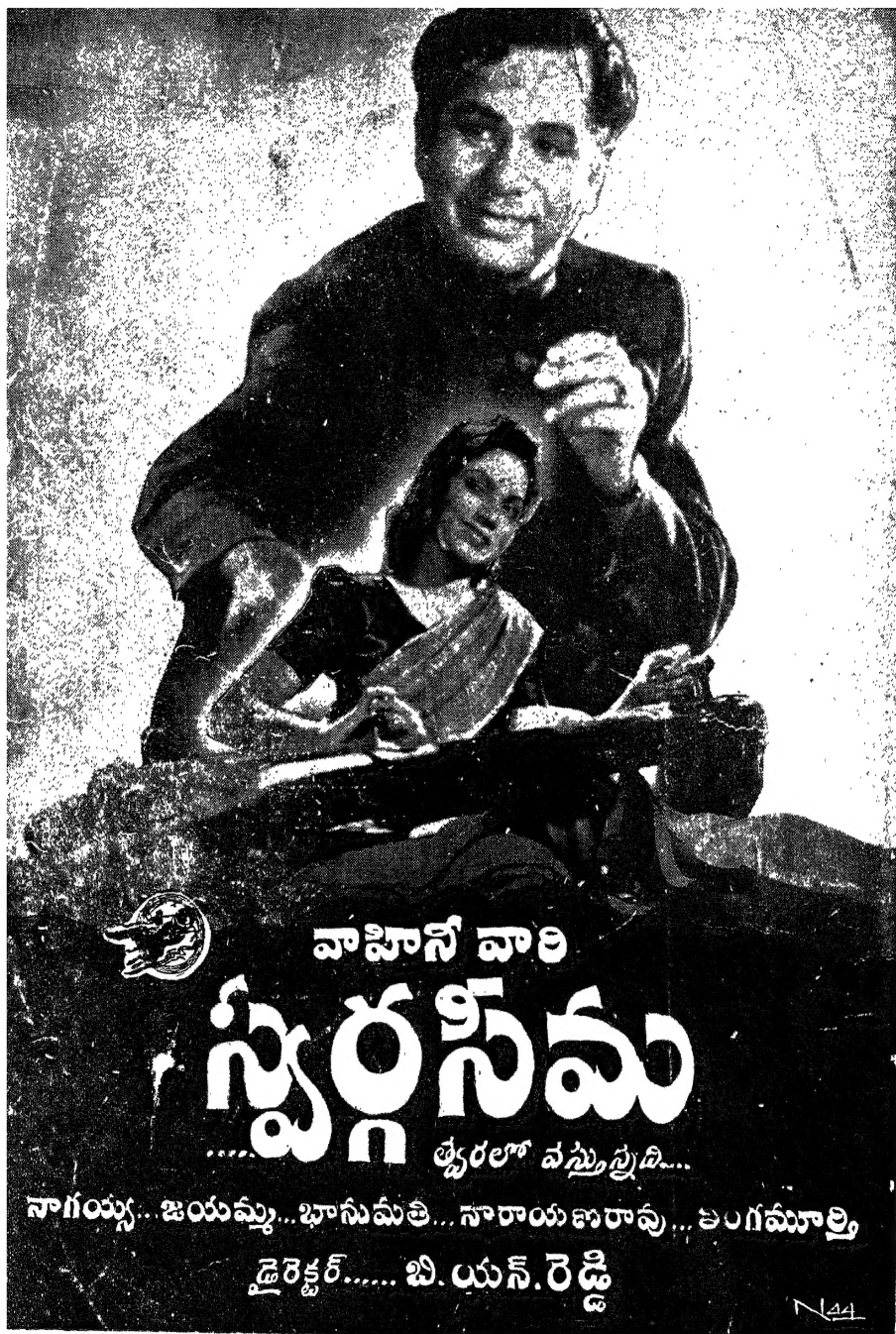
2 రంగాలకు ఉపయోగం

యుద్ధకాలంలో పౌరునికి, యోధునికి—యిద్దరికీ కష్టజీవనమే. సెలవరోజులు తక్కువ; పనికష్టతరమైనది; విరామసమయము చుట్టూ అరుదు. అందువల్ల ఆ విరామసమయాన్ని సక్రమంగా వినియోగించాలి. ఒకపుస్తకమో పత్రికనో చదువుకోవడము, చక్కగా తయారుచేసిన—సేదదీర్చే టీ సేవించడము—యింతైనా మించిన మంచి మార్గం యేమున్నది ?

టీ మిమ్ములను ఉత్సాహపరుస్తుంది; ఆనాటి చికాకులను నుగ్గరింపజేస్తుంది. టీ యెటువంటి ప్రమాదమూ కలుగజేయకుండా ఉష్ణమయిస్తుంది. టీ, వేడిగావున్నప్పుడు చలవజేస్తుంది, చలిగావున్నప్పుడు వేడినిస్తుంది. టీని మీ ఆవృతముగా తలపండి; మీ విరామ సమయాన్ని దాని సాంగత్యములో హాయిగా గడపండి.

వాహినీ వారి

స్వర్గసేమ

..... త్వరలో వస్తున్నది.....

నాగయ్య... జయమ్మ... భానుమతి... నారాయణరావు... అంగమూర్తి

డైరెక్టర్..... బి. యస్. రెడ్డి

N44

Camera : M. BARTLEY

Sound : DINSHAW

Art : F. NAGOOR

Studio : NEWTONE